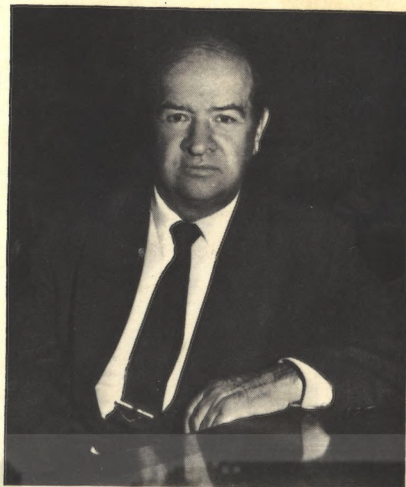

petre sălcudeanu

1435

petre sălcudeanu
biblioteca din alexandria

ISBN 973-21-0266-7
ISBN 973-21-0265-9

1435

Vol. I—II, 2000 lei

editura minerva

«O carte care va stârni cu siguranță multe discuții... este romanul lui Petre Sălcudeanu **Biblioteca din Alexandria**. Sugestiile scriitorului sunt multiple. Personajele sale formează o galerie de tipuri memorabile, iar spectacolul epocii este impresionant prin realism și prin lipsa de iluzii mistificatoare. Romanul lui Petre Sălcudeanu e plin de personaje interesante. Nu lipsește aspectul senzational al biografiilor, dar totul se desfășoară într-un plan concret semnificativ, de un realism crud și necruțător.»

DANA DUMITRIU

petre sălcudeanu

Ilustrația copertei: Reproducere după WASSILY KANDINSKY

Ediția a III-a, (prima ediție completă)

petre sălcudeanu

biblioteca din alexandria

ROMAN

PREFATĂ DE D.R. POPESCU

**BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1994
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI**

Pentru această versiune toate drepturile rezervate Editurii Minerva (B.P.T.).

ISBN: 973-21-0264-0

ISBN: 973-21-0265-9

PREFAȚĂ

PORTRETUL SCRITORULUI LA MATURITATE

După mamă, din Gligorești, sat așezat în aer, deasupra Arieșului în care pești uriași urlau la lună îngroziți de propria lor dimensiune, Petre Sălcudeanu crește în mahalaua Brașovului, într-o casă cu chirie, pe lângă calea ferată, printre familiile ceferiștilor colegi de muncă și de drumuri cu tatăl său, idolul său. Din liceu, trece pe alt meridian geografic, la facultate, de unde se va re-întoarce cu o patalama universitară și cu o ștampilă pe plămînul stîng, ce-l va duce la un sanatoriu în munți. Băiatul din fotografie, cu părul buclat, îndrăgostit de o sigură fată, scriitor în devenire, parcurge o drăguță de Golgotă și ajunge la maturitate cu un număr limitat de fire pe mai susul frunții, pieptănate blind, riguros, ca să nu lase impresia unui viitor deșert capilar... Un ardelean liniștit, care știe să dea cu coasa și care ori de cîte ori intră într-o stație C.F.R. plătește dublu tichetul, în amintirea părintelui său. Din copilărie, n-a uitat un vis ce l-a fermecat: să pătrunzi într-un vagon-restaurant, să te așezi la o masă și să bei o bere! De ce-am numit aceste detalii? Fiindcă Petre Curta, eroul din *Biblioteca din Alexandria*, parcurge o traiectorie similară cu biografia celui care o semnează. E vorba atunci de un roman autobiografic? Da și nu. Da, pentru că autorul nu se îndepărtează în construcția universului său românesc de datele ce-au punctat formarea sa ca om și ca scriitor; nu, pentru că nu e un roman cu chei și cu cheițe, cu polițe și cu făcut cu ochiul. E o carte de ficțiune izvorîită dintr-o experiență dramatică, pe care o încorporează artistic, detașîndu-se de ea. Ombilicul este tăiat. Petre Curta și Petre Sălcudeanu sînt două identități distincte. E o precizare necesară, ce ne va scuti de multe păcate. Și astfel putem spune că valoarea cărții vine din literele ei și ține de lumea dintre copertile ei, de valoarea ei intrinsecă, și nu de intrigile și cancanurile personajelor din afara ei. *Biblioteca din Alexandria* este un roman al experienței și al memoriei, ce nu va fi înghițit de timp.

Dar hai să ne întrebăm de ce-or fi umblat bașbuzucii pe vremuri cu iasca aprinsă pe lângă Alexandria? Ce voiau ei? De obicei agresiune malefică are un repertoriu fix și o desfășurare calendaristică fără echivoc în lungul secolilor: după ce-și bagă coarnele rinocerești în ciorba altora, urmează extirparea fizică și apoi desființarea morală a rămășițelor celor scăpați ca prin minune de pustiul traslat peste ei. De trecură peste o iarbă turci, în pasul numărul doi ei turciză totul. Grecii grecizară, romanii romanizară, conchistadorii conchistadorizară etc. Cerul e mai greu de turcit decât pământul, dar s-au obținut rezultate bune și în această acțiune. Pre la biblioteca din Alexandria cei care umblară cu amnarul și cremenea, ce voră? Să ardă Memoria lumii? Și astfel să se piardă și propriile lor fapte de pînă atunci, și de după atunci, nemaexistind după acest atunci nici papirusuri, nici clădire care să le cuprindă, și nici memorie care să le însemne semnele în bibliotecă. Cu atît mai teribilă pare bucuria unui Civil pluripotent, pîndarul și proprietarul unor manuscrise (al Istoriei), gata oricînd să le folosească ori să le ardă, ca să iasă învingător sigur. Și Sălcudeanu nici nu-i pune o cocoasă în spinare, să-l mai aplece ușor de șale, ca și cum umbra unei minime conștiințe l-ar apăsa, nu, îl lasă să-și plimbe liber orgoliul neronian și pînă la urmă grotesc, fiindcă și un Civil mefistofelic pare ridicol în fața unei biblioteci fără țămuri, a gloriei și suferinței unui popor și a Memoriei de necuprins în oricîte rafturi și clasoare și dosare ar exista... Puterea pe care o ține în buzunar îi este superioară, și el acest amănunt nu-l intuiește, fiindcă el e un personaj al strategiilor care-și închipuie pe baza experienței sale că orice obiect poate fi dislocat și manevrat, orice om, orice conștiință. Dar istoria nu poate fi pulverizată, gîndirea, arșă, ca la Alexandria, fără să rămînă măcar urma arsurii, care este de fapt ducerea mai departe a aceleiași istorii. Mă gîndesc acum la griul ars de romani în munții Orăștiei – care ne vorbește în primul rînd despre bogăția și civilizația dăcilor lui Decebal. Focul a fost întotdeauna un aliat al celor ce voiau să instaureze un imperiu al uitării. Distrugerea templelor din munții Orăștiei (vezi și azi coloanele masive de piatră sfărîmate și trecute prin pîrjol, lîngă boabele de griu, negre, ale depozitelor enorme de cereale), profanarea sacralui urmăreau extirparea legilor vechi ale acestui spațiu și întronarea altora, aduse de învingători. Experții în mitologia Mexicului ne spun și ei un lucru colosal: că despre istoria și legendele precolumbienilor s-ar fi știut astăzi lucruri colosale, dacă dragii de conchistadori și mai ales unii preoți catolici n-ar fi *distrus sistematic* (s. n.) toate codexurile aztece. Stingl preia o informație ce spune că Zumarraga, pîmul episcop al Mexicului, se lauda că ar fi ars cu mina sa cîteva mii de cărți „păgîne”. Aztecii însă și-au dat și ei în petec,

distrugându-și manuscrisele istorice, în epoca lui Izcoalt, marele lor stăpînitor, marele lor tătuc ce era încredințat că odată cu distrugerea manuscriselor nimicîște și istoria. Ce să faci, cîte bordeiuri, atîtea obiceiuri. Mai forțăm și noi cîte un plural, să se mai dea și el în stambă, dacă au fost capete aztece care au vrut să radă de pe suprafața pămîntului orice sursă ce ar mărturisi că pînă nu cu mult timp înainte aztecii fuseseră vasalii poporului învecinat. Și iată că ne-au rămas păstrate chiar gîndurile lor, ce ne vorbesc mai mult despre ei decît de-am avea în față numele orb al nu știu cărei dinastii indiene. Memoria are șapte mii de capete și cînd îi retezi unul, apar în loc șapte mii... Acest lucru îl știe foarte bine Sălcudeanu în descrierea emoțiilor Civilului, ce se crede lipsit de emoții și stăpîn pe orchestrele sale ca nea Mefisto. În roman, victoria apare uneori ca o înfrîngere, eșecul, ca o biruință, victima ca un erou, eroul ca un coate-goale, scleratul ca un băiat simpatic etc. Faptele nu definesc doar caractere, ca o simplă fațetă a zarului, șase unu—fiind exact șase unu, ci dau ceva mai mult, prin amestecul lor, logic și și plin de hazard, dau ființe sau eroi romanești, indivizi care au înscris în istoria lor toate cifrele zarului, amestecate. Așa că nu vom întîlni la Sălcudeanu personaje care să dea mereu șase șase, sau doi unu. Sensurile didactice sînt excluse. Cred că această calitate vine din romanele sale „cu Bunicul”. Fiindcă nu trebuie să tragem o linie roșie între cărțile sale de pînă acum și *Biblioteca...* Și aici vom găsi o prelungire a lumii satului, a problematicii clasei muncitoare din volumele sale de pînă acum, a aspirației intelectualilor, a solidarității între naționalitățile ce trăiesc de veacuri pe pămîntul nostru, a căutării adevărului... Din „ciclul Bunicului”, Sălcudeanu preia sondarea în trepte a lumii. Personajele din „Bunici” nu știu nici ele de la început cine sînt cu adevărat, cititorului nu i se face cu ochiul, arătîndu-i-se cine este victima și cine asasinul, fiindcă nici autorul lor nu cunoaște cine va fi Alfa și cine Omega, el va descifra enigma odată cu personajele sale și cu cititorii: descoperirea adevărului va aduce răsturnări substanțiale în structura personajelor. (Dar acesta e un defect pe care și-l doresc mulți condeieri.) În *Biblioteca...*, protagoniștii, vrînd să scape de învăluirea timpului și a morții, se destăinuie în portrete multiplu lunate și iluminate, fixînd por-tretul timpului. Și astfel ajungem să putem spune că pînă la urmă perso-najul principal al acestui roman nu e nici Curta, nici Olariu etc., ci timpul cu năstrușnicele sale înălțimi și prăpăstii. Lumina fragilă a ozonului și dialogul cu ea, și dialogul cu moartea, mandatarea mandarinatului abjecției și putregaiului puterii malefice, sau al maleficei puteri, sînt polii fundamentali ai *Bibliotecii...* Sălcudeanu scrie un roman politic excepțional

despre o perioadă a națiunii noastre. Pagini de o mare densitate sîn, dedicate căilor de desăvîrșire a personalității umane, necesității de a purta pe umeri un cap și de a gîndi cu propriul cap, suveranității omului și suveranității patriei.

Să zăbovim câteva secunde asupra unor protagoniști. Petre Curta. Într-un cinematograf al adevărurilor tinereții sale n-o să întîlnim prelați și icoane cărora să li se închine. Pe cîntarul valorilor, sacrul era sinonim cu acțiunea rapidă și eficientă. Alte icoane așteaptă închinări, icoane mult mai greu vizibile decît cele tradiționale, acoperite de fumul tămiei și al anilor. Din dicționare au fost șterse multe cuvinte și s-au introdus altele noi, cu furca. Întîmplările din fabule se petrec în locuri bine circumscrise, furnica este o țărancă tînără și frumoasă, proaspăt înscrisă în cooperativa de producție, iar individul cu lăuta un... Dimensiunile realității sînt înlocuite cu imaginea unui viitor visat – și astfel ne aflăm dintr-o dată într-o lume realistă care se hrănește cu iluzii. Calul din poveste se droga cu jăratec, care era palpabil, vizibil – și totuși atunci ne aflăm în plin basm, în plină convenție. Petre Curta una vede și alta trebuie să înțeleagă, și pînă se va trezi din această stare a fericirii adamice de dinaintea mîncării mărului, multe ape vor trebui să mai treacă prin eden. Ciudat și extrem de original este la Sălcudeanu faptul că trezirea lui Curta din beatitudinea inocenței nu aduce în prim plan cunoașterea binelui și răului prin iubire, căci romanul nu-i o poveste de dragoste, ci prin ce se ascunde în umbra iubirii adamice, experiența morții. *Biblioteca...* propune astfel o inițiere și o încercare de înțelegere a lumii prin înțelegerea cheilor babei cu coasa. Descoperirea gîndirii personale, iată o altă minune! Dacă Ecclesiastul, sau Propovăduitorul, fiul lui David, împăratul Ierusalimului, spune că totul este deșertăciune și că omul nu are nici un folos din truda pe care și-o dă sub soare și că nimeni nu-și mai aduce aminte de ce a fost mai înainte, dacă totul este deșertăciune și goană după vînt, atunci de ce sîrșește el învățătura sa spunînd în încheierea tuturor învățăturilor și învățămintelor sale: „Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui. Acesta este datoria oricărui, om!”. Ca să ne îndreptăm gîndul de la lumea aceasta spre o lată lume? Personajele *Bibliotecii din Alexandria*, deși printre ele se află și un preot, nu văd o altă lume într-o altă viață; ele sînt însă și mai ales au fost fanatizate de o instrucție și o industrie a deșertăciunii și a goanei după vînt și încredințate că lumea visată se află în ele și la picioarele lor. Zeii lor le vorbesc din cărți și din cursuri mai lungi sau mai scurte. Transferul adorației religioase este remarcabil realizat de autor. În purgatoriul de pe muntele sacru al disocierilor și al descoperirii aerului pur fără de care sănătatea (fizică și morală) este

imposibilă, fiii mai multor provincii și seminții recad din Babilonul atitor sofisticate fantasme și gilcevi în realitatea vie a vieții. Scaunele care le țineau loc de aripi și de cap au fost roase de bacili, renașterea din morți a unora se face nu bătînd din palme, ci dureros și sublim, cu moartea pre moarte călcînd. Aici se află optimismul funciar al romanului. Protagonistii ajung pe muntele unde se află sanatoriul nu la începutul pornirii lor în lume, ci cînd viața le e vămuită aproape capital. Muntele e și el îmbolnăvit și bolnav și nu mai e nici un Moise cu ei să fie chemat la Dumnezeu și să i se spună că de vor fi ascultători vor fi un neam sfînt și vor împărăți pămîntul... Muntele e gol, populat doar de niscaiva păsări și lighioane, de niște lupi. Mai e și-o maimuță, prin spital. Cresc flori, crește iarba, normal, cu ca în junglă. Exuberantă aici e doar hîrjoneala bacilară. Dar cum animalele și plantele încă din fabule nu sînt un simplu decor, ele nu apar nici aici doar pentru a fi pictate între replicile personajelor, cînd acestea se mai destînd. Rolul lor nu e nici îngroșat, nici didactic, e subiacent, mobil, legat de structurile personajelor. Domnul Northrop Frye citează observația lui Thomas Huxley (în *Anatomia criticii*) conform căreia cîcă omenirea are trăsături cîmune cu tigul și cu maimuța. Și mai zice că maimuța și tigul lui Huxley reapar în *Cartea junglei*, de Kipling, unde moimele sporovăiesc fără rost în virful arborilor, asemenea intelectualilor, în vreme ce jos, în junglă, sălbăticia umană deprinde înțelepciunea carnivoră a panterei. O fi, dacă se povestește. Sălcudeanu nu posedă tigri și pantere, are în schimb niște înlocuitori destul de competitivi. Interesant este că doar „eșecul” lupilor este concomitent cu existența lor, pe cîtă vreme drama lui Olariu et comp. este aproape ulterioară existenței lor, ea potențînd și punînd punctele finale... Muntele Nenorocului este totuși Norocos cu inși ca Landesman, Curta etc. leșirea lor din religios, pe ușa din față, descifrînd și înfruntînd dogma, nu prin abdicare sau tăcere, descătușarea lor de religiosul dogmatic prin spovedanie dramatică îi oferă autorului prilejul unor pagini memorabile ce situează *Biblioteca din Alexandria* printre cele mai bune romane apărute în ultimii treizeci de ani.

Două vorbe despre unele modalități de a pune lumina în pagini. Să ne oprim tot la Petre Curta. După atîtea experiențe ale romanului modern, în care uneori eroul s-a pulverizat în stări, în fibre, în țipete, în zgomote, în inițiale, a devenit antierou, și-a pierdut și glasul și numele, nu mai are pantofi, soție, amantă, cont la bancă, bilet la meciul de fotbal de Duminică, e o pastă alunecînd prin noroi – Petre Sălcudeanu are curajul să redescopere „eroul adamic”, născut și crescut într-un spațiu, păcătînd prin cunoașterea ce i-a dat dimensiunea măreției sale, înțelegînd lumea și

înțelegându-și condiția sa umană aflată sub incidența morții. Multe romane interesante au fost puse de cititori în cui fiindcă devălmășia ideilor nu reușise să contureze la lectură o structură coerentă și eficace. Drama existențială a lumii e mai percutantă când este întruchipată într-o biografie? Parcă ne doare mai mult că frizerul din colț a fost mușcat de un purec venind din exterior, de la un extern, decât că peste mări și țări o calamitate etc. etc. Sigur, exagerez. Doar ca să subliniez că Sălcădeanu a rezistat noilor modele și experiențe literare, alegând cea mai veche și mai sigură, a personajului cu dosar. De altfel, chiar un erou de-al său în civil se arată, cum am mai subliniat, mare iubitor de manuscrise, pe care le citește ca pe niște dosare neobalzacienne, cu o plăcere grozavă și cu o sete de cunoaștere aproape faustică... Tipologia este un capitol forte al *Bibliotecii*... Nemulțumirea în fața existenței îi face pe unii eroi să ceară o treaptă în plus, și nu de ceară, desfătării și puterii, până când scărițele ajung să se termine pentru ei și când ei încearcă o plăcere teribilă în trăirea decăderii, prăbușirea amețitoare umplându-i de un soi de bucurie stranie, atotbucuitoare, autoflagelantă, ca o ispășire, nesperând nici o clipă ca parașuta de plumb în care putezesc vertiginos să se deschidă deasupra vreunui posibil paradis. Și totuși, care sînt stilpii de boltă ai lumii, se întreabă Curta și nu numai el, care sînt valorile ce nu maculează corola de lumină a lumii? Ce te poate face să strigi de bucurie, cu șapte semne de exclamare? Destui mari prozatori ai acestui secol și-au pus drept titluri romanelor lor ideile fundamentale ale românelor cu pricina: uneori un vers din Shakespeare dădea de pe coperta cărții cifrul lumii din pagină. *Cui îi bate ceasul, Mai presus de orice* vin din Marele Englez William. La fel cum din Macbethul său vine și titlul teribilului roman al lui Faulkner, *Zgomotul și furia*, o poveste despre un teritoriu și un timp alcătuite din zgomot și din nerozie și neînsemnând nimic. Da, atîta vreme cît „Viața-i o umbră călătoare, / Un biet actor, ce-n ora lui pe scenă / Se zbuciumă, și-apoi nu-l mai auzi. / E-un basm de furii și de nerozie / Băzmuț de-un prost și fără de nici o noimă” (traducere Ion Vinea). Cei care iubesc termenii de semnificant și semnificat vor găsi în lipsa de noimă a puștiului din romanul marelui William american un nesemnificant total? Mă întreb doar, fiindcă acolada mea referitoare la relația dintre titlurile și ideile principale ale unor cărți se încheie aici, cu adăugirea că și personajele principale ale unor asemenea romane sînt locomotivele ce eară încărcătura principală de probleme pe care scriitorii cu pricina vor să ne-o livreze la domiciliu. Să precizăm repede: nimic nu e nou sub soare, Homer îl avea pe Ulise al său, tragicii greci își botezau piesele *Oedip*,

Electra etc. În *Biblioteca din Alexandria* găsim la unele personaje o frenezie macbethiană, o trăire a vieții ca pe un basm de furii și de nervozie. Dar Petre Curta poate să exclame (după ce apele încep să se limpezească și valorile să triumfe) ca Macduff la blestematul despotului cap: „E slobod veacul!“

Portretul scriitorului la maturitate este portretul cărților sale. *Biblioteca din Alexandria* îl așază pe Sălcudeanu Petre în primele rînduri ale scriitorilor români de azi. Să ne bucurăm!

 D.R. Popescu

NOTĂ BIOBIBLIOGRAFICĂ

Petre Sălcudeanu (Petru Sălcudean) s-a născut la 8 septembrie 1930, în satul Gligorești, din județul Turda, ca fiu al culegătorului de aur de pe Arieș, mai apoi ceferist, Petru Sălcudean și al Valeriei, născută Mureșan.

A început cursurile primare la școala din satul natal între anii 1936–1937, continuându-le apoi la școala nr. 3 din Brașov, între anii 1937–1942. Până în 1949 urmează cursurile Liceului Comercial „Andrei Bârseanu”, din același oraș. Anul 1946 marchează debutul literar al viitorului scriitor cu poezii în ziarul brașovean „Drum nou”. În anul 1949 este numit secretar tehnic al Filialei Societății Scriitorilor din Brașov, al cărei președinte era poetul Gherghinescu Vania.

1949 *Cartierul muncitoresc*, nuvelă de debut, în colecția „Cartea poporului”, Editura pentru literatură. Membru fondator al Uniunii Scriitorilor.

1950–1951 Urmează vreme de un an cursurile Facultății de filosofie din București.

1951–1956 Este student al Institutului de literatură „Maxim Gorki” din Moscova, la seminarul de proză al lui Konstantin Gheorghievici Paustovski. Lucrarea de diplomă o constituie volumul de proză scurtă *Un gram de aur*.

1952 Se căsătorește cu Ileana Mircan, studentă a Facultății de limbi străine din București, apoi a Universității „Lomonosov” din Moscova.

1956 Redactor la ziarul „Drum nou” din Brașov.

1957 *Un gram de aur*, volum de proză scurtă, apare la Editura pentru literatură și artă.

1958 Editează suplimentul literar al ziarului brașovean „Drum nou”

1959 Secretar al Filialei Uniunii Scriitorilor din Brașov.

- 1960 Redactor șef adjunct la redacția Scenarii a Studioului cinematografic „București”.
Iubește ziua de mâine, microroman, Editura Tineretului.
- 1961 *Front fără tranșee*, roman, Editura pentru literatură.
 Autorul se mută de la Brașov la București ca redactor șef adjunct al redacției de scenarii a Studioului cinematografic „București”.
- 1962 *Strada lux*, roman, Editura Tineretului.
- 1963 Ediția a II-a a romanului *Front fără tranșee*, Editura pentru literatură.
- 1964 *Vreau să trăiesc*, proză scurtă, Editura Tineretului.
 Ecranizarea romanului *Răscoala* de Liviu Rebreanu, după scenariul lui Petre Săleudeanu.
- 1965 *Săptămîna neterminată*, roman, Editura pentru literatură.
 Filmul *Răscoala*, realizat de regizorul Mircea Mureșan, primește la Cannes premiul „Opera prima”.
- 1966 *Singur fără cer*, roman, Editura Tineretului. Romanul a fost tradus ulterior în limbile rusă și ucraineană, la Moscova și Kiev.
 Autorul este numit redactor șef al Studioului cinematografic „București”.
- 1967 *Prea cald pentru luna mai*, roman, Editura Tineretului.
Corabia cu suflete, roman, Editura pentru literatură.
- 1968 Premiul Televiziunii din Monte Carlo pentru scenariile după romanele *Aventurile lui Tom Sawyer* și *Aventurile lui Huckleberry Finn* de Mark Twain, ecranizate în colaborare cu televiziunea din R.F.G.
- 1969 În luna septembrie scriitorul este eliberat din funcția de director general (deținută vreme de un an), al Studioului cinematografic „București”, ca urmare a interzicerii filmului *Reconstituirea* realizat de Lucian Pintilie. De la această dată Petre Săleudeanu va lucra ca scriitor liber profesionist.
- 1970 *De ce vād invers?* roman, Editura pentru literatură. Peste puțin timp cartea va fi retrasă din librării.
- 1970 *Moartea manechimului*, roman, Editura Albatros.
Un biet bunic și-o biată crimă, Editura Eminescu.
- 1971 *Detectiv la 14 ani*, roman, Editura Ion Creangă, tradus și în limba germană, la aceeași editură.

Bunicul și păcatele lumii, roman, Editura Eminescu. Romanul a fost tradus în limba gruzină la Tbilisi.

În același an romanul *Moartea manechinului* a fost tradus în limbile rusă, letonă și lituaniană, la Moscova, Talin și, respectiv, Vilnius.

1972 Ediția a II-a a romanului *Săptămîna neterminată*. Romanul a fost tradus în limba maghiară la Editura Kriterion.

Petre Sălcudeanu primește premiul A.C.I.N. pentru cel mai bun scenariu (la filmul *Vișornia*, după romanul său *Front fără tranșee*). Filmul a fost realizat de regizorul Mircea Moldovan.

1972-1974 În regiile lui Sergiu Nicolaescu și Manole Marcus, scriitorul a realizat, în colaborare, scenariile filmelor: *Că mîinile curate*, *Ultimul cartuș*, *Conspirația*, *Departee de Tipperary*.

1974 *Bunicul și doi delincvenți minori*, roman, Editura Ion Creangă.

Un bunic și-o biată aventură, roman, Editura Albatros.

Ucenicie printre gloanțe, roman, Editura Dacia, Cluj.

1975 Scrie scenariul după romanul *Prea cald pentru luna mai*. Filmul a fost realizat în regia Mariei Callas Dinescu.

1976 *Bunicul și o lacrimă de fată*, roman, Editura Eminescu. A fost tradus în limbile rusă și letonă, la Moscova și Vilnius. Ecranizarea acestui roman îi aduce autorului premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul filmului de la Costinești.

1977-1979 Scrie scenariile ciclului de filme închinete Revoluției de la 1848, *Munți în flăcări* și *La răscrucea marilor furtuni*.

1980-1986 Au fost finalizate scenariile comediilor cinematografice *Toamna bobocilor*, *Iarna bobocilor*, *Primăvara bobocilor*.

1980 Apare *Biblioteca din Alexandria*, roman, Editura Cartea Românească. Obține Premiul Academiei și Premiul Uniunii Scriitorilor pe anul respectiv.

1984 *Cina cea de taină*, roman, Editura Cartea Românească.

Apa care tace, roman, Editura Eminescu.

Scrie scenariul după romanul *Întemecare* de Cezar Petrescu, ecranizat în regia lui Alexandru Tatos.

1987 *La un pas de fericire*, comedie a cărei premieră a avut loc în luna februarie la Teatrul C.I. Nottara.

Judecata de apoi, roman, Editura Militară.

1989 *Ochiul și Marea*, roman, Editura Cartea Românească.

1990 *Umbre*, roman, Editura Militară.

Este membru al Biroului Secției de proză și membru al Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor.

REDACTIA

Petre Curta sosise la sanatoriu de două zile și era încă pradă euforiei primului contact cu această instituție, aflată undeva, în munți, la zece kilometri de cel mai apropiat orașel: o zidire în alb, cu balcoane despărțite unul de celălalt prin romburi de sticlă mată, cu un acoperiș roșu, cărămiziu, aproape roz în lumina aceea strălucitoare de toamnă. Poate senzația de optimism, produsă de tot ceea ce se lăsa vederii, să fi născut în el acea stare aparte, o bucurie în dezacord cu motivul pentru care venise acolo, ceva asemănător febrei dinaintea unei lungi călătorii spre un continent îndepărtat, unde, ca și aici, în orice moment aveai de trăit emoții unice, izvorâte din frumuseți nemaîntîlnite sau pericole ce puteau surveni la tot pasul. Citise *Muntele vrăjit* și întreaga construcție a clădirii de aici i se păru o copie fidelă a celei de la Davos, iar, după ce cunoscuseră sanatoriul și pe dinăuntru, nu mai avu nici o îndoială că arhitectul se inspirase copios din celebrele edificii de sănătate elvețiene. Pînă și terasa din față, podită cu dale mari de mozaic, gen sare și piper, împrejmuită din trei părți de balustrade de metal drepte, pentru a se încadra liniilor nu mai puțin moderne ale construcției, era identică celei născute în închipuirea lui după citirea acelei cărți, nemaivorbind de munți, cu petele lor de fum, urme ale zăpezii dintr-un alt anotimp, de un verde stins, abia ghicit din pricina depărtării, cu povînișurile verzi și ele,

acoperite de brazi falnici. Într-un asemenea peisaj mirific fusese clădit sanatoriul și, ca ochiul să nu se lovească de anumite construcții auxiliare – morga, sala de disecții și crematoriul, toate trei aflate într-o aripă – arhitectul tăiașe o parte dintr-un versant stîncos să le ascundă cît mai bine privirilor curioase. Desigur, existau și deosebiri față de cunoscutul roman, esențiale chiar. Aici se afla și un cimitir, încadrat de o perdea groasă de brazi, încît cu greu putea cineva ghici că în dosul ei, într-o poiană cu iarbă grasă, odihneau trupurile celor – puțini la număr – care, din felurite motive, nu fuseseră luați de familii și rude acolo, la șes. Dar poate că deosebirea esențială era împrejurarea în urma căreia el, Petre Curta, ziarist și scriitor în devenire – fără bani, deci – ajunsese în această instituție specială, pe cînd pacienții lui Thomas Mann, ca să-și permită un tratament adecvat la stațiunea de renume, trebuiseră să aibă buzunarele dolдора... Nu, nici el nu reușise chiar așa de ușor să obțină un bilet de tratament aici, în peisajul acesta fermecător. Se zbătuseră, și el și alții destul, vreo șase luni, timp în care zeci de semnături se convinseseră una pe alta că tovarășul Petre Curta îndeplinește condițiile de boală și de altă natură ca să intre – termenul nu era trecut pe foaia de internare – în sanatoriul cu destinație specială, hărăzit nu muritorilor de rînd. Și poate că și această victorie în urma unor strădanii de luni și luni, să-și fi adăugat picătura ei de bucurie acum, cînd totul aparținea trecutului și trăia, la aproape o mie patru sute de metri deasupra nivelului mării, între cer și pămînt, între viață și moarte, cum avea deseori să-și amintească mai apoi. În cele două din zilele pe care trebuia să le petreacă aici – nădăduia că nu prea multe – nu făcuse cunoștință decît cu solariul, mic golf de lumină spre mijlocul clădirii, un semioval de sticlă, așa cum părea de afară, prelungit cu un balon de aceeași formă, în care Petre Curta stătea culcat, pe un pat adus de el din salon.

Internările în sanatoriu nu se făceau decît luna. El venise sîmbătă, sîmbătă la amiază, nu putuse intra în inventar, cum obișnuia să spună sora șefă, singura care ținea în gestiune

averea instituției, deci și șezlongurile. Sora șefă era plecată în orașelul apropiat, împreună cu aproape întregul personal medical, cu excepția medicului șef, care locuia într-o vilă, undeva, peste coama dealului. Simbăta și duminica, singura stăpînă era sora de serviciu, ea cu telefonul. Nu se dezlipea de lîngă el, ca, la nevoie, să fie găsită sau să poată chema pe cineva, în cazul unei urgențe. Petre Curta nu era o urgență, nu ținuse cont de data menționată pe foaia de internare și venise mai repede, trebuia să suporte o zi și jumătate fără șezlong, cît despre tain – nu era o problemă, mîncare se găsea din belșug, oricînd rămîneau zece-cincisprezece porții, oferite cu generozitate celor aflați la începutul carierei de bolnavi ce trăiau cu convingerea secretă că în mîncare stă singura lor salvare.

Îl condusesese pînă la poarta sanatoriului soția. Se despărțise de ea cu greu și multă vreme îi urmărise pașii pe drumul neasfaltat, pînă ce abia o mai zărise, ca o umbră, în dreptul unei cotituri, apoi făptura ei firavă dispăruse, iar Curta, în ciuda tristeții că femeia lui mai avea de făcut pînă la gară, pe jos, mai bine de opt kilometri, se învioră la gîndul că, odată însănătoșit, va găsi prilejul să se revanșeze, bucurînd-o pe fătura lui – așa-i zicea: fătura – pentru efortul de acum și pentru toate celelalte. Pe balcon nu mai era nimeni, chiriașii solariului preferau să stea în salon, cu ușa deschisă. De altfel, cînd geamurile erau date în lături, solariul putea fi considerat o prelungire înlăuntrul balcomului; toți tăceau, erau orele principale de cură, dar, în afară de asta, nimeni n-avea chef de pălăvrăgești, ce doreau să-și spună pacienții mai vechi își spusese de mult, singurul nou era Curta. Pe el preferau să-l observe în tăcere, poate și fiindcă aflaseră că e scriitor și, cum acolo era primul din această categorie, îi urmăreau cu deosebită curiozitate fiecare mișcare, fiecare gest.

Soarele intrase în nori, nori gri, cu burțile tîrîndu-se prin lăncile piscurilor. Curta, cuprins brusc de frigul serii, se ridică

de pe pat și – cu grijă, să nu facă zgomot – se furișă în salon, purtînd cu sîrte alcătuirea aceea metalică, vopsită în alb, confecționată din tuburi de aluminiu și înzestrată cu roți și roțițe, să se poată sta ca pe scaun, cu genunchii îndoiți la nevoie, înclinat într-o parte sau în alta, după indicația medicală. Odată intrat în cameră, Petre Curta se urcă în pat, își trase pînă sub bărbie pătura de lînă, cam roasă și cu un ușor miros de iod, și, cu mîinile sub cap, privi semicercul încăperii, dispus de-o parte și de alta cu cîte patru paturi. Două paturi din fața lui erau goale. Posesorii lor, contrar indicațiilor, plecaseră la plimbare. În ultimul pat, cel lateral, cu mîinile pe lîngă trup, stătea întins mai mult o arătare de om. Rotulele genunchilor i se întrevedeau prin pătura aproape străpunsă, iar mîinile, alungite pe lîngă trup, terminate cu niște palme parcă rupte dintr-o icoană bizantină, înguste, cu degetele prelungi, terminate cu niște unghii vineții, aveau o mișcare continuă, ca un filfiit de aripi, abia perceptibil, apoi filfiitul înceta, degetele rotunjeau un obiect nevăzut, în timp ce gura arsă, cu buzele boțite una în alta, murmurau ceva sau poate nu murmurau nimic; asta era zbaterea lor, viața lor, cum își imaginea Petre Curta. Omul se simți privit, cu o mișcare ușoară a gîtului reveni cu capul dintr-o parte la orizontal și ochii aceia mari, negri, cu corneea înroșită de febră, preluînd funcțiile gurii mute, îi zîmbiră lui Curta într-un fel aparte, vrînd parcă să spună: „Eu sînt, în carne și oase, ce te miri așa?”. Curta nu se mira, era dincolo de mirare, mirarea era rezultatul direct al contactului uman cu ceva ieșit din comun. Or, omul din fața lui depășise de mult stadiul care putea stîrni un asemenea sentiment. Mai fusese și în alte sanatorii, văzuse destui oameni murind, dar moartea ducea cu sine creații mutilate de boală, creații omenеști însă, în timp ce pe obrazul acela viu era numai bucuria ochilor. În dreapta, tușind la intervale egale, antipodul bolnavului din ultimul pat: rotofei, capul legat de umeri printr-un gît gros, parcă un apendice al umerilor, nu mai lung de un lat de palmă, unind bărbia cu ceafa.

O bărbie mică, ascuțită, un nas la fel de mic, o gură cărnoasă, mereu umedă din pricina tusei, o frunte terminată la a doua cută și dusă mai departe de calviție; toate acestea păreau neînsemnate față de ochii ieșiți din comun, de un verde dens, cu străluciri de oțel, nemișcați în comparație cu fața congestionată, convulsivă din pricina tusei sîciitoare și a aerului puțin care mai intra în plămîinii spărți, zgomotoși, ca un cimpoi ciuruit de mai multe gloanțe. La tot acest chin lăuntric ochii nu participau, continuau să străpungă tavanul. Petre Curta era atît de convins de puterea de penetrație a acelor ochi, încît, involuntar, se uită în sus, așteptînd din clipă-n clipă ca în zidul gros să apară o gaură verde, de culoarea acelor ochi, ca niște burghie ridicate pe verticală. Alături de Olariu – așa îl chema pe pacientul de lîngă el, cum avea să afle Curta chiar în acea seară – stătea lungit un tînăr; de fapt, era impropriu spus „lungit”: o pernă așezată la spate curba trunchiul de la mijloc în sus, iar de la brîu în jos niște picioare, care, probabil, nu încăpeau în pat, erau ținute în unghi, partea de vîrf constituind-o și aici genunchii – de data asta nu slabi, ci umflați, ca două vase de lut. Și, după felul cum acesta gemea, Petre Curta, care avea experiență în materie, își dădu seama că omul nu era prins de boala descoperită de Koch numai la plămîni. Cînd își tîrîse patul în salon, pacientul care stătea pe partea lui, în margine, sărise binevoitor să-l ajute, dar, printr-o mișcare de cap, Curta îl refuzase. Nu-i fusese greu să-i ghicească trăsăturile: dintr-un îndemn lăuntric, inventariase figurile pe care cine știe cît timp avea să le vadă, zi de zi, ceas de ceas; deci, omul din penultimul pat avea trăsături comune, blînde. Această blîndețe Petre Curta o intuise încă din clipa în care sosise; numai un om bun, cu un echilibru desăvîrșit, iubește florile; or, omul, cu o lopățică de lemn, confecționată probabil de el, săpa un ghiveci în care răsădise o plantă cu o frunză imensă, despicată în trei părți, plămînarită, cum o numeau bolnavii.

Aceștia erau parte din tovarășii lui de suferință. Pînă la eliberarea camerelor individuale, urmau să locuiască cu toții în acest solariu, iar, pe măsură ce garsonierele – cele pentru bărbați erau așezate în partea dreaptă, pe trei etaje, cele pentru femei în partea stîngă, dacă priveai sanatoriul din față – aveau să-și trimită locatarii la casele lor sau la cimitir, beneficiau, pe rînd, în funcție de vechime, de camerele rămase vacante. În ordinea sosirii, ultimul era el, Petre Curta, și se bucura că era ultimul, deoarece avea o spaimă nemărturisită de singurătate și fiecare apus de soare stingea în făptura lui nu numai lumina zilei, ci și curajul și calmul, neliniști ciudate, imateriale și, prin aceasta, cu atît mai de neînălăturat, punîndu-i stăpînire pe suflet. Așa, încadrat de respirații vîi, zgomotoase, suporta mai ușor trecerea aceea a tăvălugului roșu în umbra nopții, o vorbă sau o tuse oărecare îi distrăgeau atenția, creîndu-i frîntura de răgaz în care aripile somnului, mai puternice decît el și neliniștile, îi topeau conștiința, unind-o pînă a doua zi cu neștiința.

Buzangiu – omul cu florile – se foia; de fapt, de cînd intrase în solariu, observase că bolnavul din ultimul pat n-are pic de liniște, se întorcea cînd pe-o parte, cînd pe altă, dornic probabil să schimbe o vorbă cu cineva. Și, cum ceilalți tăceau, odihnindu-se în poziția pe care o socotea mai comodă, fiecare cu preocupările lui, coborî din așternut, își încheie un nasture la pijamaua de culoare incertă, cîndva un crem cu dungi albastre, și, fără să țină seama că nasturele nu se potrivea cu butoniera unde-l încheiasse – un capăt al pijamalei atîrna cu vreo douăzeci de centimetri mai jos – luă una din flori – nu cea răsădită cu cîteva minute înainte, alta, mult mai sfrijită și mai puțin arătoasă – și, cu un zîmbet de parcă și-ar fi cerut iertare pentru gestul pe care urma să-l facă, se îndreptă spre Petre Curta și, pe tăcute, îi așeză floarea pe noptieră. Nu fu mulțumit însă de poziția florii față de lumina de afară. Atunci, își permise să tragă noptiera

mai spre perete și abia după ce-și contemplă opera se retrase câțiva pași, cu care prilej Curta îi putu vedea mai bine fața, ochii mici, îngropați în grăsimi, aproape inexpressivi, aerul de jovialitate și bunătate pornit din întregul chipului rotund. Buzangiu duse un deget noduros la gură, tăie cu el buzele groase în două, semn că n-așteaptă de la Curta nici un cuvânt de mulțumire, apoi, cu pașii abia atingând linoleumul vernil, cu striaii adânci din pricina impactului cu unelte de curățat, și cu atâtea generații de încălțări, reveni la locul inițial. Se opri fericit, cu ochii ațintiți spre Curta, arătându-și, printr-un zîmbet larg, șirul de dinți incredibil de mari și puternici.

În aceste două zile, Petre Curta nu schimbase, în afară de salutarile de rigoare, nici un cuvânt cu vreunul dintre pacienți, tocmai invers față de cum procedase în celălalt sanatoriu unde fusese cu luni în urmă – niște barăci ce aparținuseră în timpul războiului unui lagăr de prizonieri; acolo, aproape din prima zi, se pusese la curent cu cele mai importante amănunte din viața celor peste patruzeci de pacienți care trăiau sub același acoperiș. Cu siguranță că titulatura sanatoriului, „cu destinație specială“, nu era falsă, „speciali“ erau și cei care se tratau aici; altfel, prezența sa n-ar fi fost înregistrată cu indiferență, ca să nu zicem cu ostilitate. În fond, nu venise acolo să converseze, venise să se vindece, deci o cură vocală din primele zile era la fel de indicată, chiar dacă această prescripție medicală și-o dăduse singur, împins de împrejurări. Își scoase din valiza de sub pat o carte cu copertile maro-închis, care închideau între ele câteva studii ale lui Plehanov, și se apucă să citească. Dar ochii și, mai ales, mintea nu erau în stare să închege un sens din câteva cuvinte; citise de două ori aceeași pagină și nu înțelesese nimic, deși limbajul marelui politician și estet era de o claritate și o simplitate surprinzătoare.

Petre Curta se îmbolnăvise la Moscova, unde urmas cursurile Facultății de Filologie. Se îmbolnăvise din prostie,

cum îi plăcea să-și spună, dintr-o dorință prea mare de a achiziționa cărți socotite de el vitale pentru pregătirea lui și, mai ales, dintr-o proastă gospodărire a puținilor bani pe care-i primea lunar; și din ei trebuia nu numai să-și hrănească mintea, mereu curioasă, ci să se întrețină și fizic. Or, noutățile de toate felurile, înregistrate în primul an de studii, îi dăduseră simțul practic peste cap, îndeletnicirile contabile fuseseră literalmente anulate de cele dedicate cunoașterii, care-i secătuiseră resursele materiale. Munca grea, nopțile de nesomn, o bibliotecă imensă, eforturile nici ele mici de a asimila o limbă pînă atunci necunoscută, îi șubreziseră constituția fizică, și așa destul de șubredă. Nu va uita niciodată contactul cu primul sanatoriu, undeva, în apropierea Moscovei, cînd o soră pieptoasă și veselă îi spusese, ca un lucru banal, că nu-l pot interna în ziua aceea, deoarece nimeni nu binevoise să plece la cimitir. A doua zi renunțase definitiv la internare, spaima din prima zi nu i se putea topi din minte, astfel că purtă boala pe picioare cîteva luni, pînă ce colegii, alarmați de felul cum arăta, îi aranjaseră o plecare în sud, pe malul însorit al Crimeii, la cîteva kilometri de locul unde Aivazovski imortalizase pe pînză cel de-al șaptelea val.

„Iată-mă din nou pe cel de-al șaptelea val, cel care absoarbe tot ce întîlnește în cale și te duce spre adînc sau spre larg“, își spuse Curta, măcinînd în gînd amintirile. Cu toate că nu avea decît douăzeci și cinci de ani, aducerile-aminte legate de boală erau multe, prin intensitatea lor – adînci, iar prin consecințe – aproape tragice.

Uitase că avea termometrul sub braț, acest vierme diform, cu intestinul subțire și roșu, cu segmenti gradați în negru, și, după ce citi, fără emoții, cifra de treizeci și opt și numără și cele patru linii, ajunsese la concluzia că amintirile aici, sus, n-au nici un rost și că fiecare zi trebuie trăită altfel, dacă vrea să se întoarcă sănătos la ai lui, la treburile importante ale lumii din care se desprinsese pentru o scurtă vacanță.

Lîngă el, Olariu se sculă brusc, cu o spaimă imensă întipărită pe chip și în ochii nemișcați rămași la aceeași culoare intens verde. Petre Curta, înainte de a vedea, simți dîra de sînge ca o fîntînă arteziană cum îi stropește cearșaful alb. Se sculă grăbit, luă mîna omului în mîna lui și i-o frecă ușor, apoi, dezinvolt, și zîmbind liniștit, îi spuse pe un ton egal: „Fii calm, tovarășe, te rog, fii calm” și, ca și cum s-ar fi cunoscut de mult cu omul de lîngă el, se așeză pe patul lui; continua să-i țină mîna tremurătoare și umedă în propria palmă asudată, iar cu cealaltă mîna apăsa prelung pe butonul soneriei.

2

Era trecut de ora opt, soarele săruta cu razele tăișui unui pîlc. de piatră, undeva spre Vârful Omu; Petre Curta vru să perceapă scurgerea lui dincolo de orizontul muntos; strădanie zadarnică, rostogolirea astrului petrecîndu-se în afara puterii de percepere a ochilor săi și, tot așa cum în copilărie stătuse o zi întreagă lîngă un fir de iarbă să-i observe alungirea spre soare, fără să reușească, și acum înțelese cît de mărunță este puterea ochiului de a surprinde mișcarea lentă a materiei. Discul solar era de-acum ascuns după munte, doar sclipirile lui mai improșcau spre cer un con de lumină, dar, cu toată dispariția globului luminos, temerile de zi cu zi, încercate la adîncirea lui în noapte, îi încordară mai puțin trupul toropit, iar mintea își lenevi și ea spaimile nedorite. Petre Curta puse această liniște pe seama bucuriei de a fi ajuns aici, departe de o lume pe care o dorea obsedant, dar căre-l obosise cu multele ei întîmplări.

Olariu adormise cu mîinile pe piept, așa cum dorm morții, dar toracele mare, bombat, se ridica ușor, lăsînd să se audă zgomote tainice; rupturile de țesuturi moi încurcau circuitul aerului și-l făceau să iasă pe gură șuierînd. Venise sora și-i administrase o injecție cu vitamina K și o doză dublă de luminal

lichid. Bolnavul adormise cu ochii întredeschiși, de parcă cerceta și acum imensitatea spațiului de dincolo de tavan. Petre Curta își spălă singur cearșaful și, ca o gospodină oarecare, întinse albitura pe grilajul balconului; prefera să doarmă fără cearșaf decît să aibă mereu în priviri imaginea acelei pete de amurg sîngeriu. Deși regreta sincer accidentul colegului de suferință, într-un fel se bucura, deoarece, după asta, mai ales datorită calmului de care dăduse dovadă, ochii celor din cameră deveniseră mai blînzi, iar trecerea lui printre paturi era semnalată cu ușoare priviri de considerație, nu ostil, cum se convinsese la început. Căutase, în cele mai bine de patruzeci și opt de ore de cînd se afla acolo, să înțeleagă cu ce anume îi putuse nemulțumi pe cei cu care avea să trăiască, probabil, destule săptămîni; pînă la urmă, negăsind alte motive, prin eliminare, rămase la singurul plauzibil: o ușoară invidie pentru o stare incomparabil mai bună decît a lor, invidie pe care, la un alt sanatoriu, o încercase și el, atunci cînd medicul dăduse verdictul că, dintre toți cei aflați acolo, cel mai bolnav este el. Dar asta se întîmplase atunci. Curta tot incita trecutul cu amintirile lui și nu înțelegea de ce fusese repartizat aici, loc unde, de fapt, din cîte auzise, erau internați numai bolnavi cu analiza sputei pozitivă, pe cînd la el situația era alta, după cum constatasese singur pe fișa medicală cu care venise. Ciudată i se păruse și toată zarva iscată în orașul de jos, de unii tovarăși care-l doreau cît mai repede internat, zarvă și grabă pe care avea să le înțeleagă mult mai tîrziu, dar, pentru că trebuia să-și dea o explicație de moment, cînd nu cunoștea nimic din adevăratele cauze, își zise că, probabil, teama celor de la redacție să fi fost de vină, psihoza în fața situației unui bolnav de plămîni fiind și acum, ca înainte cu zeci de ani, exagerată pînă aproape de isterie. Nu avu timp să-și termine gîndurile, căci pe coridor se auziră vociferări și, cum coridorul ducea numai spre solariu, Curta avu convingerea că pașii se îndreptau spre ei. Nu greși. În încăpere apărură doi bărbați, după înfățișare neavînd nimic de

oameni bolnavi, unul dintre ei bine dispus, celălalt încercînd să se păstreze într-o gravitate aparte.

— Ia uite, avem un candidat nou la veşnicie — şi accentul umor moldovenesc, amestecat cu altul, depistat imediat, îl ajută pe Curta să-şi dea seama de originea camarazilor de sanatoriu, intuiţie pe care primul dintre ei, venind cu mîna întinsă, i-o confirmă imediat.

— Landesman, evreu, ca să nu-ţi spargi matale capul, ori ai ceva împotriva?

În timp ce Curta îi strîngea mîna, Landesman se aşează lîngă el pe pătură şi-şi desfăcu nodul de la cravată.

— Pe golanul de colo, care mi-a dat un pahar de vin, îl cheamă Cozmin, zău că așa-l cheamă... Da' eu, cînd m-am despărţit de taică-său, la Buhuşi, hahanul a zis să nu-i aduc frul acasă pînă cînd n-o să-l cheme Goldstein... Că pe bătrîn așa-l cheamă — şi Landesman se puse pe rîs, dar, cînd văzu faţa crispată a lui Olariu şi o picătură de sînge coagulat la colţul gurii, se miră, fără însă a părea speriat. Iar a dat cota... păi, fără asta, zău dacă ar putea spune cineva că sîntem bolnavi, nu-i așa, Lică? se adresează el lui Cozmin. Ai să dai şi tu în curînd obolul dacă ai să mai faci atîta pe nebunul cu mine.

Landesman se ridică şi se îndreptă spre patul de vizavi, unde bolnavul cu ochi mari, negri, schiţă o urmă de zîmbet.

— Dumnealui, acesta grasu este tovarăşul Ghinolea, celălalt, lung de nu-i încap picioarele în pat — tovarăşul Baciu, iar pe tine cum te cheamă, mă? Buză, Buzatu? Ba nu, Buzangiu! i-o luă Landesman înainte, văzînd că omul din colţ nu pricepe de glumă; se ridicase în şezut şi, ca un şcolar cuminte, se pregătea să-şi rostească numele. Uite, dacă nu eram eu, nici nu vă cunoşteaţi, o ştiu din proprie experienţă. Am stat două săptămîni, dar, în afară de „bună ziua“ şi „bună seara“ nu ne spuneam nimic şi, într-o zi, am început să le spun la fiecare, pe rînd: „Ce mai faci, tovarăşe Bunăziua? Dar dumneata, tovarăşe

Bunăseara?" și Landesman rîse din nou, arătîndu-și un dînte de vîplă, cel de lîngă canin.

– Veselia lui Landesman îl contagie pe Curta, era pentru prima oară cînd, vreme de cîteva minute, uitase că se află în sanatoriu. Landesman se întoarse din nou spre el și-i făcu semn cu ochiul spre Cozmin, care, încruntat, își scoase pantalonii și rămase în niște napoleoni groși, cît degetul, peste care ciorapii erau strînși în jartiere de culoare albastră.

– Uite la asta, la prietenul meu, Lică, lui – Lică să-i spui, dracu' știe de unde vine numele asta, dar n-are importanță, iar mie – Isaac; lui Lică n-o să i-l scoți pe Marx din cap și izmenele astea de pe el, nici dacă-l duci la spînzurătoare. Deci, dumneata ești scriitor, așa mi-a spus sora Nana, fii atent, e fată mare și suferă de inimă; adică mîzgălești hîrtia spre binele poporului, cum se spune, sau, dacă nu te deranjează, ești inginer al sufletului omenesc... O meserie inutilă, ascultă-mă pe mine, n-am cunoscut decît un singur scriitor, ba nu, doi, pe Hemingway și pe Aragon; primul mi-a zis, cînd l-am întrebât ce e; „Asta sînt“, și a tras un scuipat amestecat cu tutun, un soi de balegă lipicioasă pe care n-am s-o uit niciodată. Pe atunci nu citisem nimic de el, iar cînd l-am citit am rămas trăznit și m-am întrebât „De ce-o fi scuipat, dom'le?“; uite, nici astăzi nu pricep, nu-i așa, Lică? Poate tu pricepi, că ești mai deștept.

– Spui la tîmpenii, tovarășe Isaac, de-o să creadă tovarășul care nu te cunoaște...

– Că tu ești deștept și eu prost; păi ce, mă, eu am spus altceva? N-am spus... și Landesman rîse din nou, în timp ce se dezbrăca.

Avea picioarele puțin strîmbe, cu o piele albă, fără nici un fir de păr, un ciorap îi era prins sub genunchi, cu o jartieră, iar celălalt cu un șiret, trecut direct peste ciorapul găurit în partea de deasupra.

– De-abia aștept să mă mut de aici, m-am săturat de tine, spuse Cozmin cu o voce groasă, de bas.

Se băgase sub pătură în ciorapi și în indispensabilii lungi și groși, cu haina pijamalei peste un maiou din același material flanelat și, tușind cavernos, își luă de pe noptieră un tom cu scoarțe de carton. Își muie un deget în gură, apoi, tacticos, începu să răsfoiască cartea, în timp ce buzele, ca doi crenvurști, murmurau ceva știut numai de el.

– La ce psalm ești, mă, Lică, sau te pomenești c-ai ajuns la Boala copilăriei, ba nu, aia ai terminat-o aseară, bag mîna-n foc că ești la Doi pași înainte și...

– Îți dau pasul celălalt în fund de nu taci, mă, guralivule! îl apostrofă Cozmin.

Vocea lui groasă și cuvintele despărțite de pauze mari îl făcură pe Curta să zîmbească.

De bună seamă, erau buni prieteni, altfel nu și-ar fi permis nici unul să vorbească așa; se vedea de departe că se tachinau, în acest soi de a discuta Petre Curta intuind, de fapt, o abatere deliberată de la subiect, acela al bolii lor. Reflecțiile lui Curta fură din nou întrerupte de Landesman, care, de data asta, se adresa bolnavului din stînga, cel pe care-l numise Ghinolea.

– Ce febră ai avut, tovarășe Ghinolea? Uite că, din pricina ăstuia – și arată cu o mîna spre Cozmin, însă fără să se întoarcă spre el – nici nu te-am întrebat ce-ai mîncat, ce febră ai avut, dacă ai ieșit afară; ia dă, te rog, raportul, mărunțel-mărunțel, să vedem cum te lauzi pe ziua de azi.

– Am mîncat, tovarășe Isaac, spuse Ghinolea.

Curta observă că omul pronunțase cu greu cuvîntul „tovarăș“ sau, poate, era o simplă părere, deoarece și celelalte cuvinte ieșiseră din gîtlejul lui la fel de morfolite, fiecare spusă de-a lui semănînd cu o panglică zdrențuită, ruptă din loc în loc, și pe care Ghinolea se chinuia s-o înnoade cu fiecare vorbă nouă.

După ce-și luă pijamaua, Landesman, se ridică și veni la patul bolnavului, trase pătura de pe el, apoi, cu o grijă de mamă, îl ajută să-și scoată bluza pijamalei, boțită de atâtea proeminente osoase, și, fredonînd un cîntec în idiș, se apucă să-l freceționeze pe Ghideon Ghinolea nemilos, insensibil la „au“-urile și „of“-urile celui întors cu spatele la tavan. La vederea acelei spinări descărnate, cu coastele desenate în relief, cu vertebrele decupate atît de distinct, încît se zăreau cartilagiile cum se întinde sub apăsarea grea a mîinilor lui Landesman, Curta suferi aproape fizic.

— Așa, bătrîne, nu disperă. În fond, nici Mîntuitorul vostru n-a fost mai gras înainte de a învia, iar pînă la învierea ta, bătrîne, nu mai e mult, ascultă ce-ți spune Isaac, că la voi în Biblie e nume de sfînt.

În urma efortului, Landesman deveni palid la față, părul rar, albit, cîrlionțat în zeci de inele, străluci la întîlnirea cu fruntea umedă de oboseală, și Isaac se năru pe spate, fără a uita să-i mai adreseze prietenului său, Cozmin, încă o întepătură.

— Fire-ai al dracului cu poșirca ta cu tot, ți-a părut rău după ea și uite că mi-a ieșit pe obraz — și, pentru că ștergarul era prea departe, se uită doar spre el. Își șterse fața cleioasă, pe care apăruseră mici puncte roșii, cu mîneca pijamalei.

De afară, prin ușa deschisă, se auzi un sunet, nedeslușit, apoi sunetul deveni mai distinct; părea un răget de animal rănit. Deodată, suferința zgomotoasă, se curmă tot atît de brusc pe cît se pornise și, vreme îndelungată, domni o tăcere adîncă, întreruptă doar de foșnetul monoton al brazilor îndoiiți de vîntul ce bătea dinspre munți. Pînă și Cozmin lăsase cartea deoparte, își trăsese ochelarii pe vîrfurile nasului și se uita întrebător la Isaac. Răgetul se porni din nou și, după el, niște țipete scurte, de data asta omeneste, ciuruiră întînderea neagră a nopții.

— Săracul Costache, spuse într-un tîrziu Isaac, iar i-e rău! Își îndreptă privirea spre Curta care aștepta mirat, neștiind despre

ce e vorba. O maimuță, are o maimuță, familie n-are, sau o fi avînd...

— N-are, de unde să aibă? intră în vorbă Cozmin, cu vocea lui de bas, sfredelindu-l pe Isaac cu privirile, și golul dintre cuvinte, de data asta, fu și mai mare decît la început, în spațiul dintre ele vibrînd ultimele silabe, parcă lovite de un talger de aramă. N-are pe nimeni...

Își trase iar ochelarii deasupra cocoșei nasului, dar nu mai citi. Cartea rămase deschisă, cu copertile în sus, în căușul făcut de pătură la întîlnirea picioarelor cu șoldurile. Tipătul răsună din nou și, imediat după el, pe coridoare se profîlără zgomote de pași grăbiți.

— Biata Rita! spuse Landesman. Rita e maimuța; de fiecare dată cînd îi e rău stăpînului, rage și țipă ori, poate; îmi spui mata, tovarășe scriitor, se zice că scriitorii știu mai multe decît alții, au o maladie a lor, hotărît sînt bolnavi, după mine; dacă avem cîteva sute de scriitori la populația noastră, ori populația e bolnavă, ori ei. Întrucît eu fac parte din populație, cred că ea e cea zdravănă la cap, și cei ca mătăluță sînt bolnavi, nu de plămîni — asta este un tribut plătit în plus pentru o sensibilitate inutilă. Așa că poate dumneata, tovarășe Curta, poți să-mi spui de unde știe maimuța cînd Costache e pe ducă? Cine a învățat-o pe ea să strige cînd lui îi e rău și țipă dom'le, exact; o dată nu s-a întîmplat să vină medicul la el de pomană. Stă de patru ani Costache în sanatoriu, cîtiva ani a stat în altele, de pe undeva de la Moroieni s-a procopsit cu maimuța, a rămas și ea de izbeliște după unul care murise, a luat-o Costache și are să moară și el, n-o mai duce mult... Maimuța asta pe mulți are să-i îngroape. Uite, eu, unul, nu mi-aș lua o maimuță.

— Ce să-ți iei, mă, Isaac? Atunci, te-ai mai putea maimuțări tu cît e ziua de lungă? interveni Cozmin, trăgîndu-și iarăși ochelarii pe vîrfurile nasului, ca să-l poată vedea pe Landesman mai bine.

Pe Curta îl impresionase tipătul acela disperat al maimuțelor și, deopotrivă, povestirea lui Landesman despre Costache. Cînd află numărul anilor petrecuți de Costache în sanatoriu, simți că pielea i se ridică, se face buburuze și aproape le simți creșterea pe epidermă, întinsă la maximum pe mușchii încordați. Deci, se poate suferi și un asemenea număr de ani, înspăimîntător de mulți, el n-ar fi fost în stare pentru nimic în lume să zacă atît; în această privință, avea teoria lui; decît o tragedie prelungită la infinit, mai bine una imediată.

– Uite, matala acum te gîndești la prostii, îl admonesta Landesman ghicindu-i gîndurile, parcă Biblia voastră spune să nu dea Dumnezeu, omului, cît poate duce, bine am zis, tovarășe Ghinolea?

Nu așteaptă răspunsul, Landesman n-avea nevoie de răspuns, simțea nevoia să vorbească, să-și audă propriul glas și, sub această grabă și veselie aparente, sub această comunicabilitate, Curta ghici o spaimă greu disimulată, ținută în frîu doar de o uriașă voință.

– Adică, de ce crezi – continuă Landesman – că omul nu trebuie să sufere? Adică, de ce să-și pună capăt zilelor? Nici Dumnezeu, nici eu și, cu atît mai puțin Costache, n-ar trebui să facem acest gest. Vezi, matala, tovarășe scriitor, cu toate că încă ești abia la începutul acestei meserii de nimic – și, o dată, o să gădesc timp să-mi pierd cu mata, să-ți explic de ce cred că e așa, că mata ți-ai fi închipuit că eu zic așa din glumă... Ei, să n-o crezi pe asta... Da' ce voiam să spun?... Costache a stat mai bine de jumătate din viață, pînă la Eliberare, în închisori, a fost maltratată, a trecut de zeci de ori pe lîngă moarte, am dreptate, Goldstein? Spune, tu, dacă n-am dreptate. Omul nu moare din două motive: una că nu-i e frică de moarte, așa cum ne e frică nouă, căcăcioșilor. Nu vorbesc de mata, de mine și de Lică vorbesc, noi sîntem căcăcioși, nu-i așa, Lică? Ori ți-e rușine să recunoști, fir-ai al dracului; pe drum, de la Crăcănel încoace,

ce-mi spuneai?... Așa... Și, pe urmă, acum, cînd toată lupta lui, a noastră, a învins, cînd sînt atîtea de făcut și încă atîtea de trăit, nu-i nedrept să mori?... Uite, de aia nu moare Costache, mai bine ar muri maimuța lui, de cîini și de maimuțe mi-e mai frică decît de moarte, nu-i pot suferi, dom'le, prea au ceva omenesc în ei, și cîinii, și maimuțele, eu aș zice că mai mult cîinii. Cîinii sînt mai inteligenți, au o personalitate a lor, nu se dau în spectacol ca maimuțele, a căror puterea de imitație îi face pe unii să creadă că-s deștepte; nu-s, dom'le, că atunci papagalii ar fi și mai deștepți. De fiecare dată cînd mă vede un cîine, se repede direct la mine. Știu, fir-ar ai dracului, că mi-e frică de ei. Bietul Costache! Din pricina maimuței nu mă pot duce la el, se lovește cu palma de fund, se prinde de scîrnăvie și mă dă pe ușa afară. Numai că Rita nu-i maimuță, e altceva, e o parte din suferința lui Costache, parte din trupul lui, pe toți îi gonește din cameră, dar de ce nu gonește sora și medicul, domle?! Uite, asta nu înțeleg. Tu înțelegi, Lică, ori tu nu-l înțelegi decît pe Marx?

Urmă o sporovăială în idiș. Cozmin – se vedea după fața congestionată – era supărat de desele aluzii ale colegului său, care nu-l puneau în lumina cea mai favorabilă. Cozmin trînti cartea pe noptieră, se întoarse pe-o parte și continuă, și din această poziție, să se certe încă multă vreme, în timp ce Landesman asculta, rîdea și se scobeia în nas.

– Păi, dacă traduc toate prostiile pe care le-ai spus în această limbă, cu care nu te primește nici în Israel – și-o să pună tovarășul cîndva toate prostiile astea pe hîrtie –, toată activitatea de pînă acum are să fie compromisă. Îți dau răgaz pînă mîine să-mi plătești paguba tăcînd din gură, dacă nu... Al dracului de jidan, auzi, dom'le, că-l compromit, că n-am simț politic și că sînt un rahat; astea, tovarășe Curta, sînt vacsuri pe lîngă ce nu traduc, pînă am venit aici... Ascultă, mă Cozmine, ai să mori, prea te-ai prostit; gata, sforăie, ca să vezi cît de pătruns e el de

toată critica pe care mi-a făcut-o. Interesant Plehanov, nu? Văd că-l citești în rusește, eu l-am citit, dar n-am înțeles nimic. Noapte bună – mai spuse Landesman și, înainte de a se întoarce și el pe o parte, cu spatele la Cozmin, așeză pătura pe Ghinolea și aruncă una dintre pernele de sub cap la picioarele acestuia.

3

Lumina o stinse Buzangiu, după ce Isaac începu să sforăie. Își trecu privirile peste paturi, zăbăvind asupra fiecărui bolnav în parte: nu-i plăcu felul cum e acoperit Olariu, coborî și-l înveli pînă sub bărbie, luă ochelarii de pe nasul lui Cozmin, apoi, cu un soi de religiozitate, închise cartea cu coperti grele și, înainte de a o așeza pe noptieră, silabisi titlul, se scărpină la ureche și, dînd din cap, o puse la locul ei. Ieși pe balcon și se întoarse cu o scuițătoare, turnă în ea apă din carafa de pe masă și – cu grijă, să nu facă zgomot – o așeză lîngă patul lui Ghinolea. Acesta, de parcă ar fi simțit prin somn că instrumentul adus de Buzangiu se află acolo, tuși scurt, apoi se simți materia vîscoasă alunecînd din bronhii pe gîtul subțire, se opri cîteva fracțiuni de secundă în dreptul omușorului, apoi Ghinolea aruncă din el, cu o precizie matematică, sputa verzuie în gamela albă. Tot acest proces de ușurare a plămînilor se desfășoară cu ochii închiși, tot prin somn, reflexul se statornicise în el poate de ani și ani, nu era nevoie să fie treaz. Buzangiu udă floarea răsărită cu cîtva timp în urmă, rupse o frunză uscată de la o alta și, pentru că nu văzu în jur coșul de gunoi, o vîrî în buzunarul pijamalei. Abia atunci observă că se încheiasse strîmb; își aranjă pijamaua ca lumea, îi zîmbi lui Curta în semn de scuză, închise un ochi și, mimînd că duce o armă la umăr, scoase un piuf copilăresc și răsuci butonul comutatorului. În încăpere se întinse pe dată întunericul, nu un întuneric total; de undeva, de după munți, apăruse o cîrozvîrtă de lîină, iar din curtea sanatoriului becul care

lumină palma de lac și fîntîna arteziană, acum oprită, arunca în încăpere pete galbene. După ce se obișnuia oarecum cu noua lumină, Petre Curta, cu puțin efort, aproape că putu distinge fața fiecăruia dintre bolnavi, inclusiv pe cea a lui Buzangiu, care, în drumul capului spre pernă, adormise și sforăia într-un fel ciudat; garna întreagă se amesteca în gîtlejul iubitorului de flori, sunetul cel mai greu de suportat fiind un piuit care se spărgea într-o mică explozie, ca un balon înțepat cu acul. Petre Curta încercă să adoarmă; deși își adusese de acasă somniferele lui obișnuite, un amestec de valeriană, ciclobarbitol și bromură, renunță să se sîdă, voia să întîmpine noaptea lucid, cum făcuse în seara precedentă, cu singura deosebire că în noaptea de sîmbătă spre duminică, adormise fără eforturi prea mari, pe cînd acum somnul era departe de el. Numără pînă la o sută, se surprinse că ajunsese cu numărătoarea pînă la o mie, dar pleoapele, în loc să-și îngreuieze aripile, păreau ca de fulg, așa că renunță la efortul de a adormi, avea dreptul, la urma-urmei, să stea de veghe, asupra somnului nu-i putea fi stăpîn nimeni, nici măcar el. Se uită la ceasul fosforescent de pe noptieră, era trecut de unsprezece; la ora asta nevastă-sa, Toria, era acasă, în subsolul căminului în care locuia, culcată în pat, ca el și, mai mult ca sigur, se gîndea la soarta lor, la destinul băiatului care dormea în căruciorul cumpărat cu o zi înainte de a părăsi Moscova, landoul fiind singura lor avuție.

N-avea să uite niciodată ziua cînd îl luase pe copil de la creșă; era vară, o zi caldă, creșa se afla în afara Moscovei, într-o suburbie înverzită; pe timpul verii, acolo erau duși copiii de la Taganka, un cartier unde fusese de atîtea ori să-și vadă prin fereastră odrasla. În ziua aceea, se simțise rău, mai rău ca oricînd, stare dublată și de emoția că își va ține pentru prima dată copilul în brațe după aproape nouă luni și, poate, nu atît starea generală era cauza deselor amețeli și a transpirației reci de pe frunte, cît răspunderea că trebuie să poarte copilul în brațe

pînă la prima stație și, de-acolo, alte cîteva zeci de kilometri, cu un alt tren electric, pînă în suburbia unde locuiau. Într-o plasă luase cîteva sticle cu lapte, atunci scoase din frigider, iar în partea dreaptă a pieptului o îngrijitoare îi îndesase copilul, prezicîndu-i că va fi frumos și deștept; Curta nu știu ce să facă cu picioarele, erau parcă zidite în pămînt. Ar fi vrut să-i ofere îngrijitoarei un mic cadou, dar nu avea ce, bolmoji ceva a scuză, motiv pentru care transpiră abundent și, cu o grijă imensă, ca să nu scape prietșosul bagaj, se îndreptă spre gară. Pînă la gară era mai bine de un kilometru; pentru ruși, distanțele nu contează; în concepția lor, un kilometru este raportat la imensa lor țară, li se pare o nimica toată; în schimb, lui Curta, aceea distanță i se păru uriașă, cu atît mai mult cu cît drumul era pustiu, nu se vedea țipenie de om; dacă i s-ar fi întîmplat ceva, n-ar fi fost nimeni să-i sară în ajutor și, tocmai acest gînd, izvorît de undeva, din adînc, îl făcu să se piardă pentru o vreme. Își reveni cu greu. Copilul își scosese o mîna din scutece și-i umbla cu degetul arătător cînd la gură, cînd la ureche; drumeagul era pustiu, de o parte și de alta nu se vedeau decît mesteceni groși și tufe de liliac sălbatic. Simți cum îl înecă plînsul. Gîtlejul i se umplu de ceva cald și sărat, ca o transpirație lăuntrică, și atunci, copilul văzînd ceva, se puse pe rîs, un rîs gîngav, știrb, buzele i se modulau după o voce interioară, pe care nu și-o putea încă articula, dar, hotărît, copilul stătea de vorbă cu el rîzînd întruna, și abia cînd Aron își luă mîna, cu unghiile ascuțite, de la gura lui Curta, acesta observă că degetele copilului erau roșii, iar pruncul rîdea în continuare de ceea ce Petre nu-și dăduse seama pînă atunci, că era propriul lui sînge. Dar acel rîs copilăresc îi decapită spaima, cu toporul parcă. „Lasă, Aroane, că tata nu moare, le arată lor tata“, își zise Curta și, din clipa aceea, copilul tăcu, de parcă i-ar fi auzit gîndurile. Curta, izbăvit de slăbiciunea de moinent, se opri la marginea unui pîrîiaș strecurat pe sub

iarba șanțului, așază copilul cu capul pe o ridicătură de pământ, se spală în apa rece, se clăti de câteva ori în gura sărată, își luă iar odrasla în brațe și ajunse la gară fără să mai simtă nici oboseala, nici tortura grea a răspunderii. Nu-i povestise niciodată întâmplarea soției, la ce bun s-o întristeze și pe ea? Învățase de la taică-său, un om simplu, însă de o mare forță interioară, că grijile nu-i bine să le împarți cu nimeni, de ce să fie doi supărați, când poate fi unul singur? Neomeneasca spaimă fusese numai a sa și era dator să o înmormânteze, definitiv, în el. Când Toria venise de la ultimul examen, acolo, în periferia marelui oraș unde locuiau, îl văzu pe Curta în fața casei, pe iarbă, chemîndu-și copilul la el, iar pruncul se ridică în picioare și merse clatinîndu-se spre tatăl său.

Acum, copilul dormea cu brațele în sus, așa îi era obiceiul, adormea la șapte seara și se trezea la aceeași oră dimineata, lunile de creșă îi disciplinaseră, era robust, petrecuse o iarnă în sacul de blană, la temperaturi de peste minus treizeci de grade, se călise, dormea neîntors, fără să-și sugă degetul; cît era de frig, făcea mototol la picioare orice scutec și se liniștea numai cînd își putea ridica lăbuțele de pisică în sus, încît ajungea cu degetul mare al piciorului la gură.

Curta se învîrți în pat, apoi, parcă vitaminizat de aducerea-aminte, își săltă perna sub cap și respiră puternic pe nări aerul răcoros ce pătrundea prin ușa deschisă. La ce s-o fi gîndind Toria acum? Mai mult ca sigur că-l căinează pe el și, în același timp, îl apostrofează pentru lipsa lui de tact, înțelegînd prin tact incapacitatea de a fi supus și ascultător, motiv pentru care fusese la un pas de a fi dat afară de la ziar.

După terminarea studiilor, i se oferise un post de redactor șef adjunct la unul din ziarele centrale, dar Curta refuzase; socotise că are îndatoriri față de orașul din care plecase, unde își făcuse ucenicia de ziarist. De cîte ori primise din țară ziarul, simțise în nări tărîna afînată a pămîntului natal. Cîte nopți nu

dormise pe birourile desperecheate din redacție, de câte ori nu-l înlocuise pe zețar sau pe linotipist, de câte ori, înainte de răsăritul soarelui, nu ieșise în fața marilor uzine să ducă cuvîntul în a cărei forță și adevăr crezuse mai mult decît în orice pe lume! Trecuseră aproape cinci ani și se întorsese ca simplu ziarist, dar, din prima zi, își dădu seama că anii n-au stat în loc nici în orașul unde învățase și se îngrozi cînd, într-o ședință, redactorul șef, de la tribuna unei adunări, rostise ritos că toți intelectualii ar trebui spînzurați. Crezuse la început că e vorba de-o glumă, era greu de crezut că se pot afirma asemenea lucruri, dar, cînd reconstitui ședința de la început, pînă în clipa aceea, înțelese că era vorba de ceva cu mult mai serios decît își închipuise. Se discuta cazul unei ziariste, autoarea unui articol critic la adresa unui tovarăș venit de la centru și care împușcase, într-o singură zi, undeva, în Munții Ciucului, zece cerbi lopătari. Întîmplarea se răspândise ca fulgerul, Anca Neuca aflase și ea, verificase pe teren, cele povestite se dovediseră adevărate, reportajul apăruse în timp ce redactorul șef era plecat la o serbare cîmpenească, tot el, în grabă, dînd avizul de topărire a materialului fără să-l citească. Scandalul pornit de la centru nu mai putea fi oprit, și țap ispășitor fu găsită, bineînțeles, ziarista care își permisesese să povestească întîmplarea. Petre Curta, picat parcă din lună, luase apărarea Ancăi Neuca, neînțelegînd că, în felul acesta, se ridică împotriva tuturor. Nou în această lume, nu știa cum evoluaseră lucrurile și sentimentul că, în afara lui, toată redacția votase pentru excluderea din partid și scoaterea din redacție a Ancăi Neuca, îi răsturnase întreaga credință în adevăr și cinste, dobîndită în aceeași redacție cu numai cinci ani înainte. Ce se întîmplase? Nu-și putuse da nici un răspuns. La terminarea ședinței, redactorul șef îl strînsese „colegial“ de cot și-i spusese să nu se bazeze prea mult pe locul de unde vine, să aibă grijă, deoarece a doua oară n-o să-i fie ușor nici lui. Petre Curta înțelesese ținta amenințării.

și avea să se convingă de „sinceritatea“ ei mai devreme decît și-ar fi închipuit.

Se cuibări sub pătura groasă, aerul răcoros al nopții se făcea simțit tot mai puternic. Își dădu seama că pentru fierbințeala aceea bruscă, și pentru frisoanele care-i umblau pe sub piele, ca niște lipitori, de vină era altitudinea, cu care nu se acomodase, o altitudine care putea foarte bine să-i pricinuiască încă multe necazuri.

Se ridică din pat. Cerul înstelat și conturul munților luminați peziș de secera lunii îl ademeneau; se duse pe balcon și se așeză pe unul din șezlongurile libere. Era șezlongul lui Cozmin, deduse acest lucru după scrumiera mare din ceramică, plină de mucusi, și cele cîteva tomuri, unul dintre ele rămas deschis, așa cum îl lăsase cu o seară înainte. Pe poteca cu pietriș, care ducea de la intrarea principală spre poartă, Curta auzi pașii unui om.

Se uită peste balustradă, văzu umbra cuiva tăind drumul și luînd-o pe pajiștea verde. O vreme, omul rămase locului, privind spre poarta unde paznicul probabil dormea, apoi, cu pași de pisică, alergă spre cei cîțiva brazi care marcau gardul din partea opusă porții. Zăbovi și acolo, uitîndu-se în stînga și-n dreapta, apoi sări împletitura de sîrmă ghimpată slujindu-se de ramura groasă a unui brad, de pe care își calculă saltul în cealaltă parte. Se vedea, după ușurința mișcărilor, că nu era la prima îndeletnicire de acest fel, deoarece, ajuns în conul de umbră, format de masivul din spatele sanatoriului, omul aprinse o lanternă; zigzagurile ei mișcătoare indicară locul spre care fugarul se îndrepta. Elimină din minte posibilitatea unui furt, un hoț n-avea ce căuta acolo la un ceas cînd cele mai multe camere erau încă luminate.

Își mută ochii în altă parte, puțînul interes stîmrit de omul ce sărise gardul pierise cînd constată că nu era vorba de un răufăcător. Peisajul acela de noapte, cu foșnetul cîntător al brazilor și al foioaselor, care, de la o anumită altitudine,

dispăreau, parcă înghițite de masa triunghiulară a brazilor, îl izola și mai mult, sentimentul singurătății în acea clipă părăindu-i-se deplin. Un fior – nu știa nici el dacă din cauza frigului sau din altă pricină – i se urcă cu picioare de bondar pe șira spinării. Nu știa ce se va întâmpla cu el. Era pentru a treia oară în sanatoriu în decurs de numai trei ani, recidivist, așa îi spusese medicul de la dispensarul din oraș, dînd sceptic din cap. Pe unde fusese, în afară de calciu și vitamine, nu primise ca prescripție medicală altceva; în fond, nici nu aveau ce să-i prescrie. Vindecarea ca și boala erau în el; totul depindea de starea interioară; asta, în cazul în care echilibrul dintre forțele bolii, și cele vitale ale organismului, nu înclinau în favoarea primelor. Auzise despre unele descoperiri medicale în alte țări, totdeauna apăreau zvonuri printre cei atinși de aceeași maladie cu a lui; oamenii sperau într-o minune și exagerau în împlinirea ei; orice zvon era prelucrat în febra aparte a psihologiei celui care speră, dorința devenind pentru ei realitate. Cine știe, își spusese Curta, dar, într-un ungher secret al sufletului, spera și el în credința altora, însă, împins de simțul realității, încerca tot ce putea face singur pentru a se pune cît mai repede, pe picioare. La anii lui, cînd nici nu apucase să intre ca lumea în viață, șederea în sanatoriu i se părea o pedeapsă nedreaptă, cu atît mai greu de suportat și admis cu cît lumea cu ale ei clocotea în jur, iar el se vedea undeva, la periferie. Singur era de vină. Dacă și-ar fi dozat mai bine eforturile, dacă ar fi fost mai organizat, dacă ar fi văzut lumea așa cum e, nu așa cum ar fi dorit să fie, poate acum nu s-ar fi aflat în acest turn alb, departe de forfota în care nici nu avusese prilejul să intre. Deși nu i-o mărturisise nimeni, trăia cu senzația că țara are nevoie de el, că lipsa i se simte; un om în afara interesului celorlalți nu mai e om; or, fără această convingere, și-ar fi pierdut reazemul moral, și lipsit de acest suport boala ar fi fișnit ca un cal de cursă din pluton, sigur de victorie. Avea nevoie de calm și iarăși de calm, de liniște interioară, pentru,

Ca organismul să-și poată canaliza forțele de înfruntare spre zona atinsă de tuberculoză. Din acest punct de vedere venirea în această oază alpină era un câștig. Știa că toate deteriorările porneau de la sistemul nervos, în funcție de el celulele reacționând într-un sens pozitiv sau altul negativ, el, sistemul necurovegetativ fiind de vină pentru umilirile interioare; deci tot echilibrul lui întins era pavăza însănătoșirii. Nu știa dacă are forța să-și adune resursele pentru a înfrunta timpul, această existență iluzorie și, totuși, atât de concretă, această scurgere prin universul anodin, aici, la granița dintre a fi sau a nu fi, și bătălia pe care o pierduse de două ori i se părea acum mai posibil de câștigat ca niciodată. În folosul și în sprijinul vindecării veneau condițiile și liniștea de aici, de sus, aerul rarefiat al munților, convingerea utilității în societatea care-i îndrumase primii pași, deschizându-i, în același timp, ochii mari spre noua devenire.

— Nu, nu e hoț, auzi Petre Curta o voce în apropiere și, când se întoarse, îl văzu rezemînd balustrada pe Baciuc, colegul de cameră, lunganul ale cărui picioare nu încăpeau în pat și care își ținea și acum genunchii îndoiți, rezemați de balustradă, în timp ce cu două degete își maltrata un neg aflat deasupra buzei superioare, în dreapta.

E tovarășul Visalon, caută floarea vieții.

Baciuc rîse, un rîs neterminat, de copil, care nu știe încă bine dacă e indicat sau nu să-și ducă rîsul pînă la capăt.

— E de vreo cinci ani aici, e tatăl unui tovarăș important, pentru asta lumea îl lasă în pace. Zice că fiecare om s-a născut într-o anumită zodie, că în zodia aceea, pe pămînt, înflorește o floare, și că este de ajuns ca în momentele grele să-ți cauți floarea și să înghiți din ea cîteva petale ca să te vindeci. El s-a născut la unsprezece și jumătate noaptea, pentru asta iese la ora unsprezece și se furișează, crezînd că ascunde o taină. Taina lui o știe toată lumea. Eu nu cred în așa ceva! mai spuse Baciuc și, sub razele lunii, pe chipul lui se puteau citi efortul și durerea

pricinuite de genunchiul umflat pe care voia să-l îndoaie, ca laba piciorului să ajungă pe una din treptele grilajului.

— Nu trebuie luată oamenilor speranța, indiferent cât de nereală este această speranță. Fără speranță, omul n-ar mai fi om, s-ar reîntoarce la condiția lui inițială, când rațiunea era doar un vis ce dormea în animalul din noi încă adânc.

Baciu își scoase un pachet de țigări; efortul pe care-l făcu îndoiindu-se, cu mâna spre buzunarul halatului, se întipări în colțul gurii, o grimasă de durere, a cărei sursă Curta, la început, n-o putu descoperi. Abia când Baciu aprinse chibritul, și îi văzu degetele răsfirate, incapabile să se apropie unul de altul, înțepenite, își dădu seama că mâna omului de lângă el era pe jumătate anchilozată.

— Nu fumați?

— Mulțumesc, m-am hotărât să nu fumez mai mult de zece țigări pe zi, mi-am consumat tainul; de altfel, în mod normal, ziua pentru mine s-a sfârșit de mult, înving o insomnie și prefer s-o calc în picioare calm, conștient, se pierdu Curta în explicații, jenat de prețiozitatea cuvintelor care îi ieșiseră involuntar din gură.

— Înseamnă că n-o să faceți prea mulți purici pe la noi, nu-i așa, fiecare om care vine aici crede la fel, deși, după părerea mea, un sanatoriu la această altitudine este o prostie. Nu i se poate oferi omului un alt medicament decât aerul, uitându-se că acest aer, de exemplu, mie îmi face foarte rău, poate el să fie de vină că am ajuns în halul în care sînt. Pînă acum un an, am stat într-o cameră cu două paturi; acum am ajuns aici, aici, unde dumneavoastră credeți că veți sta foarte pușin. Cine ajunge în solariu nu mai are decât șansa de a ieși prin ușa din spate. Zac în solariu de... Dumnezeu știe de cînd...

Brusc, Baciu făcu, buzele — și așa subțiri — se strînseseră una în alta, încît negul îi intra aproape în tăietura subțire, o tăietură de brici, fină, care ținea loc de gură.

— Am să protestez, n-aveau nici un drept să mă aducă. De două săptămîni, zilnic, îmi dau seama cum situația mi se

înrăutățește. Solariul muribunzilor, dacă vă interesează, așa se numește locul unde ne aflăm și din care dumneata speră să ieși sănătos.

– Cine îl numește așa? se interesă Curta, pălind la cele auzite. Medicii?

– Medicii? Cum or să spună medicii așa ceva? Medicii n-au nici o putere.

Curta se întunecă. Nu știa cât se poate baza pe spusele omului de lângă el, mai mult ca sigur că Baciul ajunsese în faza lamentărilor, a acelei spaimă lăuntrice care face din bolnav cel mai aprig dușman al său. „Solariul muribunzilor...” repetă în gând tresărind nervos, deși, inițial, ar fi vrut să rîdă de această exagerare, rod al imaginației descompuse de suferință a pacientului de lângă el.

– Copilării... Să știi că oriunde se poate muri... Nu este neapărat nevoie de un loc anume, nu sîntem în..., unde muribunzii sînt duși în locuri speciale, amenajate să-și trăiască ultimele clipe conștienți și împăcați cu gândul că...

Dar Baciul nu-i răspunse. Rezemat cu capul de balustrada balconului, plîngea încet, reținut, numai ceafa îi tremura, părul țepos ce-o acoperea tremura prompt la zvîcnirile capului, ținut de bara de metal.

– Fii serios, tovarășe Baciul, vezi că te arde țigara la deget; dacă n-ai nimic împotriva, dă-mi și mie să-mi aprind una; uite că luna a intrat în culcușul ei, semn că ne aflăm într-o altă zi, și în această nouă zi mai am dreptul să fumez încă zece.

Prima zi reală de sanatoriu veni după două ore de somn; atîta putu dormi Curta; insinuările lui Baciul – altfel nu le putea numi – îl măcinaseră mai mult decît și-ar fi închipuit; încercase să le alunge, prin amintiri vesele, optimiste, din propria lui viață; așa proceda de fiecare dată cînd își simțea mintea prinsă

în mrejele unei idei fixe, dar toate încercările de a-și scoate din cap vorbele auzite cu câteva ore înainte rămăseseră fără rezultat, cuvîntul „muribund“ căpătase în creierul lui o rezonanță încăpățînată și, oricît se străduia să elimine termenul în cauză – și, la un moment dat, reușise –, ecourile lui se loveau de pereții craniului, într-un circuit închis, și-i provocau dureri vii, de parcă în carapacea capului s-ar fi aflat o vietate disperată, a cărei goană, în sus și-n jos, îi maltrata simțurile. „O prostie“ își spusese Curta simplu și, această simplitate a argumentării, la care nu se gîndise nici o clipă, îi tăie contactul cu lumea de pînă atunci și adormi, cu o mîină pe frunte. Dimineța așa îl găsi infirmiera. Îl chemă la cabinetul sorei șefe și, brusc, de parcă ar fi fost la armată, sări din pat și se îmbracă precipitat. Nu era nici ora șapte cînd ieși pe ușa solariului, îmbrăcat într-o cămașă cadrilată, de molton, anume pregătită de Toria pentru zilele reci, și, din mers, își trecu degetele unei mîini prin părul des, ușor albit la tîmple, în ciuda numărului de ani pe care-i avea; cărunțeală ereditară – și taică-său, la treizeci și cinci de ani, fusese alb complet – dar lui Curta acele fire albe, mai multe parcă sub tîmpla dreaptă, nu-i păreau venite înainte de vreme; cutele din jurul ochilor, dunga adîncă din mijlocul frunții, ce-i da un aer meditativ, sprîncenele mișcătoare, mereu adunate spre o altă cută verticală, pornită de la rădăcina nasului, cereau parcă acel alb bătrînesc pentru a întregi figura în strania ei paloare.

Nu știa unde se află cabinetul la care trebuia să ajungă. În fața lui, se deschidea scara principală, din marmură, cu balustrada din bare albe, terminată printr-un manșon, și el alb și lucios, ca mîna sprijinită să aibă siguranță la coborîre și urcare. Cu două zile în urmă, intrase în sanatoriu prin altă parte, nu-și amintea să fi exaladat acele trepte de o curățenie exemplară, largi și primitoare, scara pe care urcase el era probabil o intrare de uz comun, meschină în comparație cu aceasta în fața cărei-

se afla. Numai în clipa cînd văzu o femeie urcînd, absorbită de bucata de vată cu care își acoperea vena de la încheietura unei mîini, Petre Curta prinse curaj și coborî. Dădu bună ziua femeii, al cărei chip nu-l vedea, deoarece sta aplecată spre întepătură, dar sau pronunțase cuvintele prea încet, sau femeia nu-l auzise; cert e că nu-i răspunsé la salut, nici nu se întoarse spre el să-i înregistreze prezența. Ajunse într-un hol podit cu dale mari de marmură albă și neagră, într-un sistem geometric plăcut privirii; vru să intre pe o ușă, dar înțelese că greșise drumul, căci prin deschizătură văzu sala de mese aranjată pentru micul dejun. Intră într-o ușoară panică, temător că pierde timpul inutil, în vreme ce sora șefă probabil îl aștepta și, pentru că se învîrtea pe loc, neștiind dacă trebuie să coboare sau să parcurgă coridorul cu cele două intrări care se delimitau în stînga și-n dreapta, își duse o mîină la fruntea înfierbîntată de emoție.

— Tovarășul este noul pacient? întrebă o femeie în halat alb.

Văzîndu-l pe curta incapabil să se pronunțe, nu mai așteaptă răspunsul și-i făcu semn s-o urmeze.

Coborîră scara principală în continuare, pînă ce dădură de palierul unui alt etaj, sau demisol, nu putea nici el să-și de-seama; două uși se deschideau iar lateral; sora se întoarse spre el și-i zîmbi, deschizînd-o pe cea din dreapta; ușile erau batante și, ca nu cumva să-l lovească, sora îl așteaptă pînă ce trecu prin deschizătura lăsată de ea, apoi o luă iar înainte, spre capătul coridorului. Erau la demisol, nu se găseau uși pe partea stîngă a peretelui, numai pe dreapta și, în grabă, observă cîteva inscripții, dar nu reținu decît două: *sala de radiologie și laboratorul*.

Cabinetul sorei Nana se afla tocmai la capătul culoarului; un adevărat dispensar medical, cu cîteva dulăpioare și tăvi pentru seringi, cu două incubatoare nichelate, pentru sterilizare; cînd Petre văzu pe o tavă mare, gata pentru a fi învelite în tifon,

aproape o duzină de bisturie, de clești și foarfeci, înțelese că în sanatoriu se făceau și operații. Sora îi surprinse privirile mirate țintuind instrumentarul, zîmbi și, fără ostentație, ca și cum acoperirea acelor unelte strălucitoare intra tocmai în programul clipei aceleia, aruncă peste-ele o bucată de tifon.

— Poștiți în camera alăturată, spuse ea.

Cu un pas ferm, ieși prima și deschise ușa unei magazii. Prin ea, Curta văzu rînduite pe rafturi pături de diferite culori, cearșafuri, pijamale, iar într-un colț — o duzină de saltele, cea de deasupra, dezgolită în întregime privirilor, pătată la mijloc cu roșu. Sora Nana scoase din sertarul unei mese un registru, scris ceva în el, apoi i-l dădu lui Curta să semneze în dreptul înscrisului, și el semnă în picioare, cu mîna tremurîndă, supărat că nu-și poate înfrîna acel tremur nervos.

— Aveți temperatură? îl chestionă ea e un ton calm.

Un zîmbet îi dezgoli dantura neregulată; dinții din față, lați și îngălbeniți, în partea de jos striati și încălecați, iar un canin, rebel, obliga buza superioară să se subțieze cînd zîmbea; dar toate aceste neajunsuri, departe de a da figurii ei un aspect urît, dimpotrivă, zîmbetul ei, poate prea autoritar, fabricat, de circumstanță, de un automatism vizibil, anula parcă neregularitățile danturii și dădea întregului chip un aer cald, matern. Halatul — de un alb imaculat, cu mînele purtînd încă dunga ascuțită a fierului de călcat, încheiat pînă sub gît, șorțul — de aceeași culoare, cu un singur buzunar larg în partea din față, sandalele — albe și ele, decupate la spate, lăsînd să se vadă șosetele de bumbac, tot albe, cordonul șorțului — strîns pe talia îngustă, leucoplastul minuscul care acoperea o parte a unghiei unui deget arătător, așezat probabil peste o rană lipsită de importanță, statura — înaltă și suplă, toate acestea făceau din sora Nana un personaj ce nu se putea să nu fie băgat în seamă. Curta se enervă și mai mult că înregistrase toate acele amănunte, lipsit de discreție; sora crezu că ceva din vesti-

menția ei nu este în regulă, simți nevoia să se cerceteze în fugă și, când se convinse că noul pacient o privise atât de atent din alte motive, care ei îi scăpau, deveni mai sobră, aproape ostilă, și, ca să arate această ostilitate, luă registrul și-l trînti la loc. Gestul i se păru prea brutal și-l atenuă cu un zîmbet, de data asta fără să i se mai vadă caninul.

— Două pături pentru balcon, un șezlong, o pijama, două prosoape, un halat, are să vi le aducă infirmiera sus. Vreau să vă rog — adresez această rugăminte tuturor bolnavilor — să purtați pijamaua și halatul sanatoriului; de fapt, este o obligație, face parte din...

Îi întinse o bucată de carton dreptunghiulară, pe care era lipit un regulament bătut la mașină, probabil ultima lui copie, căci literele erau aproape șterse și Petre Curta nu înțelese nimic. Cu toate astea, aprobă din cap, dînd de înțeles că se va supune îndreptarului, îl va respecta; în fond, venise să se vindece, nu pentru altceva; or, vindecarea sau o bună parte din ea, depindeau de rigorile aceluia petic de hîrtie, unde erau înscrise în amănunțime orele de cură și de masă, vizitele medicale, îndatoririle și drepturile pacienților.

— De fapt, citindu-vă fișa, am aflat că ați mai stat prin sanatorii, deci sînteți la curent cu unele paragrafe ale regulamentului, asupra cărora am observat că n-ați zăbovit; soția dumneavoastră vă poate vizita oricînd dorește, la două săptămîni poate rămîne și peste noapte; în acest scop, în clădirea din vale există cîteva camere de oaspeți. Dar, spre binele pacienților, este de dorit ca aceste vizite să fie cît mai rare. Sper că ați venit să vă vindecați. Unii vin pentru altceva... — și zîmbetul ei descoperi iar caninul rebel, care dădea acelei fețe, la prima vedere uscată și austeră, un farmec ce nu se lăsa dezlegat imediat. Mai doriți ceva? întrebă ea cînd văzu că Petre Curta zăbovește în ușă, deși îi dăduse de înțeles că discuția luase sfîrșit. A, era să uit, fișa se află în salon; înainte de micul

dejun, să treceți pe la laborator pentru analize, urina o s-o faceți mîine, este bine să colectați prima șarjă și astăzi cred că... Pe mine mă cheamă tovarășa Nana, puteți să-mi spuneți simplu: Nana, așa îmi spun toți pacienții, – se simți ea datoare să precizeze, apoi răsuci cheia de două ori.

– Tovarășa Nana, începu Curta, și roși, cuvîntul „tovarășă” pîrîndu-i-se într-adevăr inutil, lucru de care își dădu seama abia după ce împerechease termenul cu numele ei –, solariul în care am fost repartizat poartă o denumire... Am auzit lucruri nu prea încurajatoare despre el, în sfîrșit, aș vrea să știu dacă voi locui multă vreme acolo, prezența aceea numeroasă, deși agreabilă...

– Veți sta *acolo* atîta vreme cît va socoti că e nevoie directorul sanatoriului, tovarășul Titorian; de fapt, o să-l vedeți astăzi, la vizită. Dacă ați mai fost și în alte sanatorii, atunci v-ați putut convinge că problema paturilor nu e vorbă goală. Mii de bolnavi nu pot fi internați, fac tratament ambulatoriu... Sanatoriul acesta special, care are un regim aparte, nu este nici el chiar atît de puțin asaltat, cum vă închipuiți... În mod normal, pe măsură ce se eliberează camerele, bolnavii, în ordinea stabilită de direcțiune, trec la individual, dar asta...

– Nu, soră, să nu vă închipuiți că nutresc vreo pretenție absurdă, întrebarea mea a fost mai mult expresia nevoii de a mă informa și pentru a clarifica zvonurile auzite, dar astea mi se par acum de-a dreptul ridicole... În sfîrșit, în privința mea, să nu vă faceți griji, n-am de gînd să stau prea mult; bineînțeles, contez pe însănătoșirea mea rapidă; de altfel, pot să vă spun că mă simt excelent...

Curta se opri din perorație. Își impusese, din clipa cînd intrase în sanatoriu, să fie cît mai sobru, cît mai disciplinat, să nu ofere nimănui prilejul de a-l introduce imediat într-o anumită formulă; mai fusese și în alte sanatorii și comportamentul unora i se păruse de-a dreptul revoltător. Nu voia să lase impresia de

om pretențios și sîcîitor și nici nu dorea să aibă manifestări copilărești, ea mulți dintre cei care luau pentru prima dată cunoștință cu boala și asemenea instituții: curioși pînă la a deveni plictisitori, sîcîitori, adesea nervoși și isterici, de parcă personalul medical ar fi avut vreo vină în contactarea maladiei. Dar, cu toate că-și impusese de la început reținere, sărise din primul moment peste cal, și sora, cu delicatețe, îl pusese la punct, dîndu-i răspunsuri echivoce acolo unde el așteptase altele, clare și precise. Se înclină respectuos și se îndreptă spre laborator, nemulțumit de sine. Deși nu intenționa să cucerească – îi era străin și termenul și funcția lui – așa cum se străduiau unii pacienți de vîrsta sa, știa tot atît de bine, din experiența lui și a altora, că prima impresie cu care rămîne sora șefă dăinuie, de această părere a ei depinzînd foarte multe lucruri. Or, el se dovedise în ochii ei pretențios; concluzie falsă, deoarece n-avea absolut nici o cerere deosebită și Curta își zise că se va strădui să schimbe această credință a sorei Nana, dacă ea se cristalizase cumva.

Ajuns din nou în micul coridor, unde se sfîrșeau treptele scării principale, îl traversă atras de luminozitatea unui perete de sticlă de pe culoarul opus și, cînd se opri în dreptul lui, privirile îi fură izbite de o sală mare, îmbrăcată în faianță vernil. Din tavan, atîrna un focar imens, căptușit în partea exterioară cu un sistem de oglinzi prin ale căror orificii se ghiceau becurile de un alb mat, oglinzile fiind acoperite, la rîndul lor, de o sticlă protectoare, menită, prin felul cum era dispusă, să împrăștie lumina egal pe masa de operație, aflată dedesubt, acoperită cu un cearșaf. Din sală, se delimita un alt perete de sticlă, cu mici porțiuni detașabile și, dincolo de el, se zăreau incubatoarele de sterilizare, dulapuri așezate la rînd, care adăposteau instrumentele, două chiuvete de faianță și un cuier, din care atîrnau cîteva halate. Petre Curta avu un ușor fior la vederea acelei săli cu destinație inhibatoare. Spaima involuntară nu era

datorată atît priveliştii, cît unei temeri de dincolo de el, concretă însă, izvorită dintr-un calcul al probabilităţilor pe care şi-l refuza. Nu, el nu va ajunge acolo; starea sănătăţii lui era departe de a avea nevoie de o intervenţie radicală.

– Tovarăşe Curta, sînteţi aşteptat la laborator. Probabil n-aţi citit afişul de pe uşă, spuse sora, mi se pare că se vede destul de clar.

Curta bolmoji o scuză oarecare; din pricina luminii care răzbătea în coridor, nu văzuse anunţul prins într-un chenar de aramă, prin care pacienţii erau solicitaţi să nu treacă acel prag al cunoaşterii.

– Te rog să mă scuzi, soră, n-am văzut, spuse el roşind.

Era a doua oară în acea dimineaţă cînd sărea peste cal fără voia lui şi, spăşit, urmă femeia la o oarecare distanţă. Era aceeaşi soră care îl întîmpinase pe coridorul de la etajul superior, nu prea înaltă, cu un păr roşu ca focul, cu un fund obraznic – constată Curta, doritor să se revanşeze măcar în acest fel pentru dojana ei. Sora se întoarse din mers, îl fixă fără jenă şi Curta abia atunci îi văzu ochii verzi şi sumedenia de pistrui adunaţi alandala pe pomeţii obrazilor, pierzîndu-se în puncte mărunte în jos, spre buze, din conturul cărora nu reţinu decît herpesul pomădat cu o alifie. din cauza aceasta pîrînd şi mai evident. Mai tîrziu, Curta avea să afle că pe soră o cheamă Aneofiţa Anghel, nume de cucernică, deloc potrivit celui chip cercetător, de o frumuseţe bătătoare la ochi.

– Ruxi, ţi-am adus pacientul, se binocla în sala de operaţie, spuse Aneofiţa.

Lui Curta tonul i se păru golănesc, nu admitea jargonul decît într-un cerc intim. Că sora folosisese acel cuvînt faţă de un om pe care îl văzuse pentru prima dată nu-l deranjă atît, cît faptul că fusese rostit de o femeie, care, hotărît: ori era proastă, ori voia să-şi dea aere. N-o învrednici pe soră nici măcar cu o privire cînd pătrunse în sala laboratorului, însă Aneofiţa, departe de a fi

deranjată de lipsa lui de politețe, își înfipse iar ochii în el; privirile îi intrară în piele ca niște ace, îl enervară și se muștră că nu-i vine în minte ceva, nu lipsit de delicatețe, dar usturător, să pună femeiușca obraznică la punct. Dar poate și în aceste prime relații cu sora Anghel exagerase, se enervase încă din cabinetul sorei Nana și, peste această stare, venise și insinuarea plină de ironie a roșcatei că nu citise avizul, motiv pentru care fata îi diplăcuse mai mult decât i-ar fi îngăduit cele câteva minute de când o cunoscuse.

Laboranta Ruxi — cum o numise Aneofita — îl aștepta pregătită cu seringă în mână și din ochi îi dădu de înțeles că trebuie să-și ridice mîneca de la cămașă. Nu nimeri vena de prima dată; fuiorul albastru de sub piele, strangulat de cordonul de cauciuc, strîns puternic deasupra cotului, ieșise în relief, încît Curta, pentru prima dată, văzu zvicnirile propriei lui inimi în acest canal subteran, îngroșat și dur din moment ce acul sorei ricoșase pe lângă peretele lui, dăruindu-i un frumos hematom, mai întii roșu, apoi tot mai vînat. Sora încercă a doua oară, de data asta mai puțin delicat; acul se îndoi, străpunse vena ațoasă și se opri în circuitul sanguin, spre liniștirea lui Curta și a sorei, care, iarăși, în loc să spună ceva, se mulțumi să dea din cap. Sîngele roșu-negriu, absorbit de pistonul seringii, intra între pereții de sticlă tras cu brutalitate; Petre Curta simți o căldură uscată sub limbă și inima, ușurată parcă de acel depozit de sînge, începu să bată bolovănos. Această primă operație fiind terminată, tot printr-un gest, îl făcu să prieapă că dorește să-i ia sînge și de la ureche. Curta intui această intenție mută și întoarse capul într-o parte. Pistolul miniatural, terminat cu o lance ascuțită, îi pătrunse în lobul urechii; sora Ruxi îi colectă câteva lamele strîmbîndu-se la vederea celui sînge neoxigenat, negru ca sucul de vișină putredă.

Sora se duse la masă, așază lamelele într-un suport, turnă o substanță albicioasă peste sîngele colectat din venă, agită

eprubeta de cîteva ori, apoi se așeză pe un scaun și-i întoarse spatele, fără să-i spună o vorbă. Într-un tîrziu, sora, care se încăpățîna să nu-și folosească graiul, se uită la el mirată că se mai afla încă acolo, și Curta, supărat de acest mod de a comunica, ridică din umeri și plecă, reținîndu-și cu greu o înjurătură.

Petre Curta se întoarse în solariu pe aceeași scară principală, cu vata înmuiată în spirt ținută strîns la încheietura cotului; cele două împunsături mai sîngerau încă, iar în locul unde acul spărsese vena și intrase apoi în țesutul muscular, o pată cît o monedă de douăzeci și cinci de bani se bombase sub piele, roșie, cu un punct central negru, spre margini de un roșu-deschis. Locul îl ustura, poate nu atît cît lobul urechii, unde parcă avea un grăunte încins.

Deschise ușa solariului cu grijă, să nu facă zgomot, dar temerea lui se dovedi inutilă, deoarece, cu excepția lui Ghinolea, toți colegii lui de cameră erau sculați și îmbrăcați și sporovăiau pe balcon. În patul din drăpta lui Ghinolea, văzu un tînar cum își despacheta lucrurile dintr-o valiză ponosită de carton. Tînarul îl privi pe Curta înfii încruntat, apoi, văzîndu-l că se apropie de patul pe care se odihnea un halat, înțelese că noul venit e de-al casei și-i zîmbi larg, arătîndu-și o dantură din care doi dinți lipseau, cei de lîngă canini. Tînarul tocmai își băga sub pernă, învelit într-o cîrpă nu prea curată, un pistol cu butoi; citind mirarea dezaprobatoare pe chipul lui Curta, veni spre mijlocul camerei și-i întinse mîna.

– Ștefan Pintică, activist, spuse el simplu, cu același zîmbet, acum mai larg, din pricina căruia nasul subțire, cu nările lătarețe și într-o continuă mișcare se îndoise la vîrf, antrenînd după sine pielea pomeților, devenită străvezie. Nu vă fie teamă, nu vreau

să omor pe nimeni, vin direct de pe teren, am fost învoit o săptămână. Dacă ar ști doctorii pe unde am umblat, m-ar da afară.

Își retrase mîna, dar Curta îi mai simți încă strînsoarea puternică, pînă la înțepăturile nu prea dibace făcute de sora Ruxi.

– Curta, își rosti numele Petre și, din primul moment, figura lui Pintică, deschisă și jovială, în ciuda instrumentului de represiune ascuns sub pernă, îi plăcu; ochii activistului purtau în ei un fel de dezordine calmă, pupilele mărite ocupau o bună parte din cornee și, prin aceasta, dădeau senzația unei continue abateri de la regulile firești ale privirii.

– Ia te uită, tovarășul nostru intelectual a venit din cripta sorei Ruxi. Nu-i așa că pe mata, fiind scriitor, nu te-a înțepat decît de zece ori? Pe mine de douăsprezece, dar am citit în ochii ei un dispreț cît sanatoriul la vederea pielii mele de curcan. A matală văd că-i cu mult mai fină.

– Pe mine m-a înțepat numai de două ori – și Curta îi arătă împunsăturile ca pe un trofeu demn de admirat.

Aruncă tamponul de vată în vasul adus de Buzangiu la patul lui Ghinolea cu o seară înainte și ieși pe balcon. Olariu, îmbrăcat în haine militare, la vederea celui care cu o seară înainte știuse să-l calmeze din cîteva cuvinte, veni spre el cu o bucurie vădită.

Deci, solariul muribunzilor nu era decît aparent așa cum îl botezase Baci, și el, acum, cu mult mai vesel și mai sigur de sine. Rezema balustrada, sprijinindu-și un picior, probabil cel care îi producea cele mai mari neplăceri, pe baza intermediară a gardului de metal. Olariu parcă uitase ce se petrecuse cu el, iar Baci aproape își cerea scuze pe tăcute că dăduse într-un moment necontrolat drumul unor prea mari emoții. Pînă și Ghinolea, cu două perne sub cap, participa la veselie colectivă, uitîndu-se cînd la unul, cît la altul, fără însă să se amestece în vorba lor. Numai Cozmin, tolănit pe șezlongul de la marginea

balconului, fuma într-un fel aparte, ținând țigara între degetul mic și inelar, galbene de nicotină, și citea încruntat un tom, de data asta cu coperti albastre și într-o limbă înțeleasă cu dificultate, de vreme ce căuta mereu într-un dicționar aflat lângă el.

Era o zi cu soare; din acest punct de vedere, solariul era avantajat față de celelalte camere prin fereastra mare și, mai ales, prin alungirea balconului cu mult în afara clădirii, astfel că cei care stăteau rezemați de balustradă puteau privi nestânjeniți în celelalte balcoane așezate de-o parte și de alta.

— Tovarășe Pantică, bag mîna-n foc că dumneata în săptămîna asta în loc să stai la căldurică, lângă nevastă, ai mai colectivizat un sat, sau eu, ca evreu prost și bătrîn ce sînt, exagerez.

Pantică ieși pe balcon, aplecat de spate, cu un umăr mai jos decît celălalt, își lăsă privirile în pămînt, oarecum rușinat că Landesman făcea public un lucru dedus, un secret considerat numai al lui, și zîmbi stînjedit.

— Ești nemaipomenit, tovarășe Isaac, și eu, care credeam... dar, vă rog: nu cumva să afle șeful — zise el arătînd cu mîna spre ușa de la intrare — că mă fac de rîs. Am zis că mă duc la înmormîntarea unei rude. Mi se pare că trebuie să inventez altceva; pe toți morții din familie i-am îngropat a doua oară. Am fost, cum să nu fiu? Dacă zac aici mai mult de o lună, simt, pe cuvînt, credeți-mă — se disculpă Ștefan —, simt că îmi ies din minți. De fapt, nu cred că șeful — și Pantică arătă iar spre ușa — să nu știe că-l mint. Știe, dar mă lasă în pace, își dă și el seama că-s pe cale să-mi iau cîmpii. Pe aștia de aici îi mint, pe ăia de la Suceava îi mint, lor le zic că sînt aproape de vindecare și doctorii mă trimit să mă acomodez, îmi mint și nevasta, spunîndu-i că tovarășii fără mine nu pot rezolva problemele și...

! — Și așa, din minciună în minciună, facem colectivizarea, spuse Landesman și abia după o clipă își dădu seama că guma

lui putea căpăta și alte interpretări. Căscîndu-și ochii, duse două degete descărnate la buze și privi în jur. Sărut mîna, tovarășe Craiu, sărut mîna, sper că o duceți bine și nu m-ați auzit, șopti Landesman ultimele cuvintele, ca s-o verifice pe femeie, pe care Curta n-o putea vedea.

– Bine, bine, mulțumesc, se auzi o voce stînsă de undeva, de la un etaj mai jos și Landesman, fericit, se întoarse spre Pîntică.

– Nu m-a auzit, dom'le, numai dumneata ești de vină că-mi ies din gură asemenea cuvinte, dar, dacă mata minți, eu de ce n-aș avea dreptul să scot pe gură cite-o minciună involuntară?

– Scoateți, tovarășe Isaac, că omul fără minciună nu poate trăi, dar să știți că nici fără adevăr nu poate. Mai ales fără adevăr. Că, uite, fără mine, de data asta, nîu se descurcau. Să nu credeți că de florile mărilor au trimis telegrama aia. Că telegrama era un adevăr, ați văzut-o și dumneavoastră, v-am arătat-o; să știți că numai în parte l-am minți pe Titorian, da' de asta mi-am dat seama numa' cînd am ajuns la regiune. Satul meu e un sat de oameni dîrji, ei se laudă că se trag din răzeși, Dumnezeu știe de unde se trag, adevărul e că trag mița de coadă de atîta sărăcie, sărăcie lucie, ce mai, doar aceeași pîine am mîncat-o și eu ca și ei, și știu. Sat de dealuri și munți, înainte la noi erau oi, nu era răzășestean să n-aibă măcar atîtea cît să le numere pe degetele de la toți ai casei, că-l țin minte pe tata că, după ce s-a născut soră-mea ai' mai mică, într-o seară, în jurul mămăligii, ne-a numărat la toți degetele, un obicei al pămîntului – înainte, numărau pe bucăți de lemn, de la o vreme au trecut la degete, degetele nu se pierd așa de ușor ca fușteii de lemn – și zicea tata, Dumnezeu să-l ierte, că acum iar ne mai trebuie zece oi. După război, oile s-au împuținat în Răzășești, că așa se cheamă satul meu, o parte bună au luat nemții, după aia au început cotele și oamenii, ca să nu dea prea mult, făceau oilor de petrecanie în munți, iar unul, Onu lui Cocostîrcu, în văzul

autorităților, și-a belit toate oile și apoi i-a poftit să vină să le pupe în cur. Și, uite-așa, au rămas săraci, pământuri de agricultură prea multe pe la noi nu sînt.

Pintică se așează pe un scaun, nu suporta șezlongul, își aprinse o țigară și continuă.

Se opri din citit și Cozmin, asculta cu ochelarii dați peste cocoașa nasului, cu buzele lui groase întredeschise, ca să poată respira mai în voie. Pieptul scofilit se ridica ușor la fiecare inspirație, apoi se lăsa și, cînd aerul era dat afară, pielița subțire a buzelor întredeschise se umfla și din gura lui Cozmin ieșea un sunet sîșit, ca și cum cîmpoiul plămînilor își arunca ultimele rezerve de aer.

Isaac ar fi vrut să intervină în discuție cu o glumă, dar, după cum arăta fața chinută a lui Pintică, omul spunea cu necaz ce spunea, și Landesman își zise în sinea lui: „Hai, mă, Isaac, ce dracu? N-ai nimic sfînt în tine“.

— Și a început colectivizarea, dar la noi țărani nu se lăsau convinși, ca prin alte părți, nu voiau să-și dea munții și dealurile, că altceva nu aveau de dat. Dar cotele de lînă și carne și cartofi și ouă curgeau, ai noștri nu prea voiau să țină cont că oamenii nu aveau carne și ouă, ca să nu mai spun de cartofi, la noi n-am văzut în viața mea să crească vreunul. Și un deștept de la regiune, că altfel nu-i pot spune, ce i-a trecut prin cap? Era omul grăbit, planul bătea la ușa, el era pe teren de patru luni și nu reușise să facă nimic cu răzășeștenii. Și atunci și-a zis el că aici numa' mîna dușmanului poate fi, dușmanul îi încurcă lui treburile. Și-a decretat el pe unul dușman și dușmanul ăsta nu era altul decît văru-meu dinspre mamă. Acum, eu în sat n-am prea făcut purici mulți, pe la vreo doisprezece ani m-am dus în Iași, la Nicolina, m-am calificat strungar și p-ormă n-am prea mai dat pe acasă. Nici nu mai aveam la cine, tata murise pe front și mama, de inimă rea – cum se spune la noi – n-a mai dus-o nici ea mult. Rămăsese soră-mea, măritată în satul vecin, iar la verii mei – și veri aveam mulți – n-am prea fost, că și ei se

țineau mîndri și cînd treceau prin Iași nu-mi călcau pragul. Și, cum v-am zis, l-au făcut pe văru-meu dușman, au chemat miliția, l-au urcat frumos într-o căruță și hai cu el spre centru. Dar, pe drum, văru' ăsta al meu a cerut să-i dea voie să coboare, cel care era cu el în căruță zicea că, înainte de asta, Ilie i-ar fi spus că nu făcuse de două zile, că două zile l-au ținut în beciul primăriei. Nu i-au dat voie, sau Dumnezeu știe, omul care era pe capra căruței, tot neam de-al nostru, zice că nu i-au dat voie și atunci Ilie, luîndu-și sumanul pe umăr, a sărit din căruță și, cu pas domol, s-a îndreptat spre o căpiță de fin aflată pe-acolo. Milițianul l-a somat – de fapt, nu era milițian, era de la Interne, – și omul l-a somat cum scrie regulamentul – și Ilie n-a vrut să audă de somările lui. S-a așezat buburez și și-a tras cioarecii de pe el și atunci ăla a crezut că Ilie vrea să-și bată joc, sau cine știe ce-o fi crezut, oamenii spun multe, destul doar că a tras și l-a nimerit pe Ilie drept în inimă. Și a căzut Ilie cu fundul drept pe ceea ce ieșise din el, ăsta-i adevărul-adevărat, că mi-a spus căruțașul că atunci cînd l-au urcat din nou în căruță Ilie mirosea de-ți muta nasul, cioarecii erau murdari, Ilie n-avea izmene și, pesemne, direct cu cioarecii a intrat în scîrnăvie. L-au dus așa mort, la centru, dar căruțașul la întoarcere a povestit, cu toate că i-au zis să tacă din gură; ce să tacă omul, n-avea nici un interes să tacă, și noaptea pas de mai găsește bărbat în sat! Numai bătrînii au rămas și copiii, și bătrîni din ăia că de-abia își puteau purta picioarele, ceilalți, mai vigani, au luat și ei calea ascunzișurilor. Arme erau pe la noi, frontul a zăbovit în Răzărești mai bine de două săptămîni și, uite, așa s-a zvonit că în munți e o bandă de legionari, vai de capul lor, banda era asta de v-am spus-o. Primul de la regiune, cercetînd dosarul, și-a amintit de mine că-s de acolo, pentru asta m-a chemat, și eu m-am dus și era să nu mă mai întorc... I-am spus primului ce-am auzit eu în sat, că înainte, de la Iași, după ce-am aflat, direct în sat m-am dus. Adică i-am spus că dușmanul ăla de-a fost împușcat era văru-meu, al nouălea copil la ai săi, și că, dacă

vrea pace, pînă nu se face dreptate, oamenii din munți nu vor coborî. În fața mea l-am chemat pe ăla de a tras și el o ținea pe-a lui, că Ilie a fugit și că, înainte de a fugi, a vrut să-l lovească și cu o coadă de topor, aflată – Dumnezeu știe cum – în căruța. Martori nu erau, mortul nu mai putea fi martor, iar căruțașul plecase și el în bejenie. Și atunci m-am dus de unul singur în munți după martor și numa' ce m-am trezit eu cu niște șuierături pe la urechi, iar în spatele meu, dacă nu era o vale adîncă, să se ducă acolo grenada pe care au aruncat-o în mine, nu mai ajungeam eu aici la tain de o sută de lei pe zi. M-au prins și mi-au tras un toc de bătaie soră cu moartea, adică eu, după ce nu mai trecusem prin sat vreo șapte ani, am venit să-i vînd pe-ai mei, așa au zis. Noroc că unul m-a lovit cu opincă în piept și pe gură mi-a țîșnit sîngele, dar sîngele nu mi-a ieșit din lovitură, lovitura aproape că nici n-am simțit-o, sîngele mi-a ieșit din plămîinii spartii, dar ei asta n-aveau de unde să știe și au crezut că acolo îmi dau duhul. Le-am spus că n-am venit după ei să cîmboare la vale, am venit după căruțaș, să fie martor, să se facă dreptate, să spună ce și cum a fost, să se facă o reconstituire și așa mai departe. Sfatul oamenilor s-a adunat într-o peșteră, au zăbovit cam o jumătate de ceas, apoi au venit spre mine cu căruțașul. „Mă, Ștefane, mi-a spus Calafat Opincă, ăsta după cîte mi-am dat seama, se făcuse mai-mare peste oameni, fusese în război, și-n primul, și-n al doilea, și avea pe sumanul rupt numai decoratii. Tu ești din sat cu noi și noi am hotărît să n-ai liniște în viață și nici după ce nu vei mai fi, dacă vrei să ne bagi pe noi în obidă, că noi pentru vîru-tău sîntem aici și dacă sîngele lui nu-ți zice nimic ție, care te tragi din același sînge cu el, atunci blestemat să fii. Uite, du-te cu Surdan – așa-l chema pe căruțaș – și să spună omul ce a văzut și, dacă se face dreptate, atunci ne-om întoarce la ale noastre, că ne-am săturat și noi, vine iarna și murim de foame.“ Am coborît cu Surdan și primul de la regiune a venit personal la reconstituire și militarul a fost găsit vinovat, trăsese de frică, el zicea că a crezut că după

căpîta aia erau dușmani și nu voia să fie atacat, pentru aia a tras și că nici n-a tras să-l nimerescă, a tras să-l sperie, dar tot de frică l-a nimerit. Și atunci *primul* m-a rugat să urc la oameni și să le spun să coboare, că n-are să li se întîmple nimic, și *primul* și-a dat cuvîntul că așa are să fie, și eu m-am dus. Au coborît oamenii în sat și n-au coborît bine că din toate părțile i-au înconjurat, și *primul* nu știa nimic de treaba asta, se făcuse galben ca ceara și degeaba a țipat el și s-a zbătut, nu l-a ascultat nimeni. Mi-au cerut mie să le spun cine erau ăia din sfat, adică ăia mai mari, și eu n-am zis nimic. Nu am vrut, se uitau oamenii la mine și eu la ei, și în ochii lor eu eram un om de nimica. Au vrut să mă înhațe și pe mine, dar *primul* le-a zis că sînt bolnav, că el m-a chemat din sanatoriu anume, și le-am arătat biletul de învoire și așa s-au potolit. Am vrut să-mi fac felul, mă omora rușinea, dar *primul* a zis să nu fiu supărat, să viu aici, că nu se lasă el pînă nu-i scoate pe răzășeșteni. Motivul pentru care i-au dus: adică oamenii aveau arme, de ce nu le-au declarat, că numai dușmanii au arme. Seara, cînd am plecat din sat, pe lîngă crucea de la marginea morii aud un păcănit. Am înlemnit; am făcut armata, așa că am înțeles pe dată că cineva a băgat un glonte pe țeavă și glonteale ăla era pentru mine. Am scos pistolul, îmi dăduseră un pistol cînd am urcat sus, dar de frică nici n-am știut ce să fac cu el. Și glonteale n-a pornit, și eu muream de frică din pricina lui că nu pornește, un glonte pornit mai poate să o ia pe de lături, unul care stă și așteaptă mai are încă sorți să nimerescă. Am auzit niște icnituri și atunci m-am întors și în spatele crucii am dat peste nepotu-meu mai mic, copilul lui Ilie – să tot aibă opt ani – și ținea mîna la umăr și arma îi tot cădea și el n-avea putere să apese pe trăgaci. I-am luat arma și el a dat bir cu fugiții, da' eu nu m-am luat după el, din contră, m-am dus cît am văzut cu ochii și iată-mă-s aici, la pâinea asta bună, că de-aici înainte are să-mi stea în gît.

Cozmin se ridică de pe șezlong, scuipă între două degete, adă cu ele capătul de țigară și, cînd se convinse că mucusul s-a

stins, băgă restul într-o tabacheră, unde se mai vedeau câteva jumătăți stinse și neîntrebuințate. Povestea lui Pantică îl mișcase, dar într-un fel aparte, nu în sensul în care își închipuise Curta.

– Și acu' matală, tovarășe Pantică, probabil ai vrea ca eu să te consolez și să mă ridic împotriva celor care au procedat așa. Eu sînt răvoluționar, n-am nimic din sentimentalismul găunos al celor care își închipuie că răvoluția este o colonie pentru fete mari. Noi nu construim, noi dărimăm, noi nu propovăduim numai o nouă răvoluție, ci înlăturăm o veche minciună. Omul contemporan, jalnic Pontifex Maximus, azvîrle numai puntea, un altul, necunoscut, viitor, o va trece. Poate nepotu' ăla al matală, ăla care a vrut să tragă cu pușca și n-a putut, el să treacă această punte și s-o lumineze așa cum noi nu putem astăzi.

– Ce-ai spus acuma, măi, Lică, e un citat sau ai stors din mintea ta? Că el, tovarășe Curta, dacă nu dă douăzeci de citate pe zi, nu-i sănătos.

– Tu ești un dăștept, mă, Isaac, așa dăștept nici n-am mai văzut de mult. Și ce dacă dau citate, îți stau ție în gît prin adevărul lor? – spuse Cozmin și se înroși. Bine a făcut tovarășul Morăscu că a înființat aici o organizație de bază. Văd că, dezbrăcați de haine și răspunderi, îmbrăcați în aceeași pijama a suferinței, spiritul răvoluționar se duce dracului sau este înlocuit cu o înțelegere mic-burgheză a fenomenului social. Uite, mă uit la tovarășul Curta cum suferă în urma celor auzite. În capul dînsului, nu vede decît țărani oprimați, făcuți să coboare din munți de minciuna tovarășului Pantică, nu niște bandiți înarmați, gata să lovească în noua orînduire. Herzen zice, într-un loc, că la un popor lipsit de libertate politică literatura este singura tribună de la înălțimea căreia el își poate auzi strigătul propriei sale indignări și al propriei sale conștiințe. Simt în dumneata indignarea, tovarășe Curta.

Curta se încrunță, n-ar fi dorit să intre într-o dispută cu Cozmin, nu din teamă sau comoditate, găsea orice dispută

inutilă în acele condiții, unde, el cel puțin, venise pentru altceva, dar privirea prea sigură a lui Cozmin, convingerea că la acest afront deschis el va tăcea, îi schimbă gândul de a nu se amesteca.

— Herzen a spus cuvintele pe care le-ați folosit, pe vremea țarului Nicolae al II-lea. Vreau însă să menționez că în orice condiții și în orice situație eu sînt de acord cu afirmarea lui, mai puțin cea care se referă la libertățile politice — și asta nu pentru că la noi ar fi sedimentate asemenea libertăți, nu, ele se nasc încă, aceste libertăți — dar ce-a spus tovarășul Pantică se referă la cu totul altceva, se referă la adevăr și la minciună, la vorbă și la faptă, la ușurința cu care ne dăm cuvîntul și la ușurința cu care îl încălcăm. Și, dacă vreți să cunoașteți cu adevărat punctul meu de vedere în privința tezei dumneavoastră, extrasă din alte realități și tributară acesteia, noi nu dărim fără să construim și nu ne lăsăm doar în judecata posterității pentru a ne justifica, în numele revoluției, orice fel de comportament. Avînd experiența altora, avem, înainte de toate, datoria de a elimina ceea ce a fost rău acolo, de a aplica, din ceea ce e bun, doar ce ni se potrivește și, în nici un caz, sustrăgîndu-ne de la propria noastră judecată. Țăranul român sute de ani a fost sărac, dar pe munții lor de cadavre s-au construit în liniște palatele, și față de acest țăran, prin a cărui existență sîntem ce sîntem și ne mîndrim cu ceea ce ne mîndrim, trebuie să ne purtăm cu respect.

Curta vru să continue, dar Isaac se așează între el și Cozmin, își arată zîmbetul lui larg, în care strălucitor era doar dintele de viplă și, minute în șir, începu să sporovăiască în idiș. La un moment dat, Curta avu impresia că cei doi se vor încăiera, atît erau de aprinși, disputa dintre ei nu se încheie decît în clipa în care Cozmin căscă ochii mari și o tuse istovitoare îl trînti pe șezlong.

— Narodnicist, mai spuse el fără să se adreseze nimănui anume, Curta însă înțelese că termenul îl viza pe el.

Vru să riposteze, dar Isaac, blind și conciliant, îi duse u.1 deget la gură, îl prinse de braț, începu să danseze un tangou, fredonînd fals o melodie, spre rîsul și veselia celorlalți.

— Hai, mă tovarăși, Lică, ce, v-ați timpit? Bag mîna-n foc că la fiecare a crescut temperatura cu patru linii, la tine, Cozmine, cu două grade, pe cuvînt!

Baciu își lăsa cu greu piciorul de pe balustradă, își lega strîns halatul cărămiziu, intră în solariu, apoi, de-acolo, ieși undeva grăbit, în timp ce Olariu, întors spre Curta, îl măsura pe acestă cu ochii lui verzi și nemișcați. Fața îi rămăsese într-un soi de admirație mută, străină de acele priviri ce parcă nu erau ale lui. Ieși din acest dublu joc al ochilor și al feței, printr-un rîs aproape copilăresc, pe care și-l sugrumă imediat ce-și aduse aminte de hemoptizia din seara trecută și, temător, își duse o mîna la piept, rămînînd într-o surdă așteptare. Buzangiu apăru și el pe balcon, venea cine știe de unde, așeză pe betonul pardoselii o hîrtie de ziar și împrăstie dintr-o pungă zeci de mucuri de țigări, pe care, apoi, începu să le sorteze cu grijă. Îndeletnicirea era probabil mai veche, altfel n-ar fi știut să deosebească cu atîta ușurință chiștoacele, să le împartă după marcă și după grosimea foitei.

— Tovarășa Craiu iar a fumat un pachet de americane, spuse el numărînd și mirosînd în același timp jumătățile de Camel. Ce mai avere aruncă în fiecare zi, sāraca, uite că nici nu le poate fuma pînă la jumătate, înseamnă că îi e mai rău ca alaltăieri; alaltăieri erau fumate trei sferturi.

Întins pe pat, cu mîinile sub cap, Pintică zîmbea de unul singur; era o stare permanentă acest zîmbet cald, mereu același, indiferent de împrejurări și de ce gînduri îi măcinau launtru. Zîmbise și în timpul disputei dintre curtea și Cozmin, deși îi pareă rău că el provocase înfruntarea.

Curta se uită la ceas, pînă la ora micului dejun nu mai era mult și el nici măcar nu era spălat. Spre deosebire de camerele individuale, solariul n-avea chiuvetă și nici alte

instalații sanitare, așa că-și luă prosopul pe un umăr și ieși, a doua ușa spre stînga închidea o baie spațioasă, toată în alb, cu sonerie de alarmă deasupra căzii și Curta trase puternic aer în piept, ca să-și înfrîngă bătăile prea puternice ale inimii, și începu să se spele cu apă rece; îi părea rău că se ambalase într-o discuție pe care de la început o considerase inutilă. Totul îi ieșise în ziua aceea pe dos, începînd de la întîlnirea cu sora Nana; nu-și descrescî fruntea decît în clipa cînd își aduse aminte de Aron, băiatul lui; mai mult că sigur că la ora aceea, înfipt cu dinții de lapte în sfîrcul pietros al maică-sii, își lua tainul de dimineață, în timp ce Toria îi apăsa încet vîrfurile nasului, așa cum făcea de obicei, ca băiatul să-și ridice spre ea ochii întrebători, nemulțumit de acel gest, și să se oprească din supt, fără însă să-și desprindă mînuța de sînul burdușit de lapte.

De afară, se auzi toaca bătută de portar. Tresări. Își zise că probabil așa sînt chemați pacienții la micul dejun.

6

Sala de mese se afla la dreapta porții principale, cum veneai de afară, și avea două intrări: una din interior și alta de pe terasă, în timp de vară. Intrarea de afară, în întregime din sticlă, era deschisă și pacienții care veneau de la plimbare intrau direct spre o chiuvetă strălucind de curățenie, anume pusă acolo pentru ca cei care voiau să se spele pe mîini să nu mai urce un etaj sau două pînă la camerele lor.

Curta intrase primul, nu voia să aștepte pe nimeni, o nouă întîlnire cu Cozmin i-ar fi displicut profund, prefera să fie repartizat la o altă masă, indiferent unde, numai cu el nu. Și, fiindcă nu cunoștea regulile sanatoriului, își făcu loc pe culoarul dintre cele două șiruri principale de mese, acoperit cu o carpetă de culoarea portocalei, se uită în stînga și-n dreapta, așteptînd

de undeva un ajutor, nu voia să se așeze fără să fie invitat, dar în sala de mese nu era nimeni din personalul de serviciu, așa că vru să iasă.-

- Poftiți la masa asta, tovarășe Curta, auzi el o voce, însă nu se întoarse imediat, se strădui să ghicească acel timbru; nu-i trebui prea mult, deoarece sora Nana îl luă delicat de braț, mizînd pe mirarea tinărului în fața acestui gest familiar și, într-adevăr, Curta se răsuci brusc, speriat, dar înainte de a putea spune ceva, se văzu în fața unei mese; sora Nana trase scaunul ca să-i fie la îndemînă, apoi dispăru cu pasul ei grăbit.

În sală începură să sosească pacienții. Cei mai mulți intrau de pe terasă; oameni tineri, ei formau grupul gălăgios care năvăli aproape compact, lovind scaunele și colțurile meselor în mișcarea lor grăbită; o fată cu părul lung, aproape pînă la mijloc, scoase chiar un *ah* prelungit și își masă vizibil șoldul în timp ce se uita spre Curta, și pentru că în același timp înainta; se mai lovi o dată spre rîsul general al celor trei bărbați, care între timp își ocupaseră locurile. Erau vreo douăzeci de mese, nu, nouăsprezece, cea de lîngă oficiu era masa de servici, n-avea pe ea buchetelul de flori de cîmp, și nici nu se vedeau șervețelele în pahare, așa cum erau așezate, de exemplu, la masa lui. Un geam despărțitor din perete, vopsit în alb, probabil ca să nu se poată observa ce se petrece în încăperea alăturată, fu dat la o parte și Petre văzu bucătăria cu etuvele din oțel inoxidabil în care fierbea supa sau ciorba, o plită uriașă cu un dispozitiv de captare a aburilor și mirosului de friptură, un dulap lung, din care o femeie întoarsă acum cu spatele, tocmai scotea un vraf de farfurii, încît Curta, obișnuit să observe totul, pînă și cel mai mic amănunt, văzu că farfuria avea o dungă albastră și, pe o latură o monogramă aurită.

Cei trei tineri și fata cu părul lung sporovăiau veseli, n-aveau deloc aerul că sînt bolnavi; dimpotrivă, păreau simpli turiști într-o scurtă vacanță în acest hotel de o curățenie exemplară, ale cărui coridoare, nu miroseau a medicamente, a

iod, a spirt, mirosuri tari care domină de obicei în toate spitalele. Curta le mai avea și acum în nări de la sanatoriul acela alcătuit din barăci în care fusese cu luni în urmă.

La o masă de șase persoane, așezată în locul cel mai la vedere, după cum își dăduse seama, Curta văzu câteva figuri străine, nici nu observase când au intrat; erau chipuri asiatice, unul dintre ele cu trăsături deosebit de plăcute; purtau toți haine de aceeași culoare, încheiate pînă la gît, un albastru închis, asproape de negru, iar părul de abanos strălucea tăios în lumina difuză care răzbătea prin fereastră. Avusese la Moscova nenumărați colegi din Extremul Orient, chinezi și vietnamezi; chiar cîțiva coreeni, dar după felul cum arătau cei patru bărbați, și cele două femei (una' dintre ele tocmai își ducea la nas un șervet de hîrtie) păreau vietnamezi, poate un bărbat cu ochi mai puțin pieziși, cu pielea mai tuciurie, să fi fost de altă nație, sau pur și simplu putea să fie un amestec de rase; „da, mai mult ca sigur“, își zise Curta, ușurat de dezlegarea acestei probleme.

Pe ușa interioară își făcură apariția, aproape în șir indian, nu număr impresionant de femei, și pe dată în sala de mese, în locul mirosului florilor de cîmp, se risipi din belșug altul, incomparabil mai rafinat, parfumuri de diverse mărci, străine de cunoașterea lui Curta și tot atît de puțin plăcute pentru gustul său. De fapt nu prea avea gust în materie de parfumuri; un parfum puternic era în stare să-l scoale de la masă, să-i producă rău la stomac, dar din fericire, mirosul amestecat se păstra încă în limitele acceptabile, iar cînd la masa lui se așează o pacientă din grupul abia intrat reținu, cu o oarecare spaimă, că parfumul femeii, cu un pronunțat miros de lămîie, îi face chiar plăcere. Numai după ce făcu această constatare catadicsi să se ridice de la masă în semn de stimă pentru sexul slab, ba chiar merse mai departe cu intenția, voind să-i ofere scaunul; femeia era din cale afară de slabă, incapabilă de vreun efort. Îi mulțumi pentru începutul de gest pe care-l anulă scoțînd grăbită și fără

dificultate scaunul de la locul lui. Se uită la Curta, luă de pe masă o felie de pâine albă și începu să facă mici cocoloașe cu o dexteritate nemaipomenită, și în timp ce trei degete erau permanent ocupate cu această producție de gămălii de ace din pâine, cealaltă mână, mîna dreaptă, prelungă și străvezie, cu unghiile tăiate scurt, mai exact roase, pînă la carne, număra rulmenții minusculi. Curta ar fi vrut să-și spună numele, așa credea că e civilizat, dar preocuparea femeii nu-i dădea răgaz să-și ridice privirile de pe fața de masă. În dreptul ei avea deja cîteva duzini de cocoloașe. „Urît obicei“, își spuse Curta. Fără să vrea, își aduse aminte de un coleg de-al lui care făcea gogoloaie asemănătoare, cu singura deosebire că le confecționa din alt material, cules din porii țepoși ai nasului și această amintire în loc să-i strice dispoziția, ca altădată, îl înveseli, chiar scăpă o urmă de zîmbet. Odată această îndeletnicire a femeii pierzîndu-și din însemnătate, Curta își schimbă direcția observației, își trecu privirile peste fața ei, cu ochii ascunși, observă nasul fin, străveziu și el, gura cu buzele umede, de o finețe lesne de remarcat, părul negru, bluza de mătase, din care se vedeau mînecele alungite pînă la cot, și gulerul, restul fiind acoperit de un pulover de culoarea cafelei cu lapte, ridicat discret în dreptul pieptului.

De afară se auzi un zgomot de motor și scrișnetul pietrișului alb, maltratată de roțile de cauciuc. Curta observă prin fereastră o mașină mare, de culoare neagră, care stopă într-un scrișnet dur de frîne, exact în fața intrării, stîrnind un praf cenușiu, imediat luat în primire de o pală de vînt și dus spre cei trei brazi unde noaptea îl văzuse sărind gardul pe Visalon. Prin portiera deschisă, masivă și ea, coborî o femeie surîzătoare, într-o mînă cu un buchet de garoafe, și în timp ce femeia își aranjă bluza imprimată cu trandafiri roșii, cu cealaltă mînă, în care avea florile, făcea cuiva semn de la un etaj superior. Șoferul, după ce ar încă și el o privire în sus și salută, ridicîndu-și pălăria, se grabi să scoată dintr-un portbagaj cele două valize vișinii și,

aproape în fugă, urcă scările de la intrare în urma femeii. În timp ce se uitase pe fereastră, nu observă că în fața lui apăruseră câteva farfurii; una cu patru bucățele de unt, destul de gros tăiate, alta cu o omletă din trei ouă, fierbinte, încît Curta, neștiind că farfuria era luată de pe marginea încinsă a sobei, se crispă din pricina arsurii cînd vru să ofere omleta femeii din față. Nu, tînăra slăbă nu mînca așa ceva, era la regim, așa bănuia, deoarece altfel n-ar fi dat atît de categoric din cap, și-și reluă după o scurtă pauză, în care îl privise pe Curta cercetător, îndeletnicirea cu cocoloașele. Da, ea era la regim, nu greșise, fata care servea, o blondă oarecare, cu basmaua albă legată la spate, îi aduse o porție de brînză de vaci acoperită cu un strat gros de smîntînă și un pahar de lapte fierbinte, cu caimăcul prins de marginea de sus a linguriței.

Sala se umpluse; pacienții mai intrau și acum, cei mai mulți veniți de la plimbarea de dimineată, unul îi atrase lui Curta atenția în mod deosebit, un om trecut de șaizeci de ani, cu nasul roșu, borcănat, ciupit parcă de vărsat și care se străduia să-și afirme pardesiul lîngă cuier, fără să reușească, motiv pentru care de la mai multe mese se auziră hohote de rîs. Era probabil o glumă care se repeta destul de des, deoarece cîtiva vecini se uitau ușor plictisiți la această strădanie inutilă de a înveseli lumea. Din unghiul în care se afla, lui Curta nu-i fu greu să observe oămenii care înfulecau cu o poftă ieșită din comun. Îl văzu și pe Buzangiu, chiar lîngă fereastra care dădea în bucătărie; terminase de mult omletă, și acum aștepta un supliment; ținea o bucată de pîine în mîna stîngă, iar în mîna dreaptă o furculiță, cu vîrfurile îndreptate în sus. Pe fruntea îngustă îi apăruse un lac de sudoare, era probabil nefericit că trebuia să aștepte și, pentru că nu avea ce face, se uita la porțiile celorlalți, ca și cum le-ar fi cîntărit din ochi să le afle greutatea în comparație cu aceea ce se odihnea acum în stomacul lui. Curta se apucă să mănînce; sosise și ceașca mare cu cafea cu lapte și brînzoaica aburindă. O clipă simți un junghi în stomac, un

junghi de neputință față de imensitatea bucatelor ce trebuiau îngurgitate la o oră atît de matinală. Femeia din fața lui refăcea același fel de cocoloașe dar de data asta le înghițea cu o silă vizibilă luînd după fiecare lingură de brînză cîte-o gură de lapte, mijloc pe care Curta îl cunoștea foarte bine, dintr-un alt sanatoriu, cînd avusese necazuri cu pofta de mîncare.

— Iată că narodnicistul ne-a luat-o înainte, bag mîna-n foc că n-ar fi dorit să mă vadă la aceeași masă, spuse Cozmin. Nu-mi face semne Isaac, dacă ți-am promis, ți-am promis, uite, sînt gata să-mi cer scuze pentru discuția de sus, cu toate că n-am făcut decît să-i încerc starea de spirit, atîta tot.

Landesman dădu din cap, rîse jovial, îl apostrofă cu un deget descărnat, apoi, văzîndu-l pe Curta încruntat pentru termônul cu care îl calificase Cozmin, spuse:

— Așa procedează cu fiecare nou venit, vrea să-și manifeste de la început spiritul revoluționar, dar să știi că e băiat bun, cel mai bun prieten al meu, cu toate că nu o dată mi-am zis că decît așa un prieten, mai bine un dușman: cu dușmanul, vezi mata, știi cum să te porți, pe cînd cu un prieten... Poftă bună, tovarășă Titorian, poate nu v-ați cunoscut, dînsa e soția medicului șef, după cum vezi, pacientă și ea, ca să nu mai zic că și tovarășul Titorian, în afara orelor de program, face cură ca și noi. Cum ați dormit, văd că nu prea bine, iar mîncăți ca o pasăre, apropo, ce vă mai fac canarii, bag mîna-n foc că grăunțele astea le faceți pentru ei...

— La atîtea întrebări puse deodată mi-e foarte greu să răspund, dar pentru că știu că una singură dintre ele vă interesează de fapt, vă pot spune că păsărelele fac bine; și femeia, cu obraji înroșiți de laptele fierbinte, se uită la Curta, ascunzînd un zîmbet și un reproș totodată. Mi se pare că dînsul este tovarășul Curta, spuse ea și se uită întrebător la Landesman.

— Da, dînsul este tovarășul Curta, nu-i așa că dumneata ești tovarășul Curta? întrebă Landesman făcîndu-l pe pe Petre să

îngălbenească, deoarece avea gura plină și nu putea să și înghită și să și răspundă în același timp.

Înghiți cu greu, mâncarea aproape îi zgîrie esofagul.

– Vă rog să mă scuzați, bolmoji ei, de altfel am vrut să mă prezint de la început, dar nu mi-ați dat prilejul; mai mult, am avut chiar impresia că nu mi-am ales bine locul, deși nu eu...

– Am citit câte ceva scris de dumneata, aici oamenii au timp pentru toate; mi se pare un reportaj despre niște colectiviști sau așa ceva, în orice caz, am avut certa senzație că de fapt ați vrut să scrieți cu totul altceva, dar sau condeii v-a furat, sau dumneavoastră... Dar vă rog să mă scuzați, în fond vom mai avea prilejul să stăm de vorbă, era să cad exact în păcatul de a vă spune totul de la început... Să vă fie de bine! Și Leopoldina Titorian se înclină în fața lor și ieși grăbită din sala de mese. În urma ei mâncarea rămăsese aproape neatinsă, și Buzangiu, de la locul lui, fixa scaunul eliberat și mai ales ce se afla în fața lui, cu niște priviri hămesite.

– Te-ai așezat la o masă de oameni bolnavi, tovarășe Curta sau tovarășe Petre, deși dintre toate numele, cel mai frumos este Petea; am avut eu un prieten, rus, pe vremea când Cozmin era Goldstein și vindea în prăvălia lui taică-său de la Cernăuți smochine și broșuri interzise; eram în Spania, Petea ăsta era de pe lângă Kazan; matale, care ai fost pe-acolo, nu-ți sună numele ciudat cum i-a sunat lui Buzangiu; nu te mai uita la el că odată vine aici și-ți mănincă și ce-ai înghițit, așa, unde am rămas? Scleroza, am fost și contuzionat, și Petea ăsta era cel mai bun prieten al meu, student, de vreo zece ani era tot student, mai mult a fost prin pușcării înainte de revoluție, și n-aveam armie. Eram în Estramadura, dacă numele ăsta nu te deranjează, și așteptam să moară câte unul ca să-i luăm arma și să plecăm la atac. Un pluton de ruși era în tranșee cu noi și i-am văzut că trag la sorti; scriau numele pe hîrtie, și cine ieșea, lua arma și pleca la atac, dar trăgeau la sorti și pentru atac, toți voiau să iasă pe

buza tranșeii, trăgeau la sorți armele, și Petea al meu mi-a zis că dacă i-o fi sorocul să cadă, să iau arma lui, era o armă nemțească, capturată, o bijuterie. Și a plecat Petea, era norocos, totdeauna câștiga și la cărți, și la barbut, noi l-am învățat barbut, jucam pe chibrite, când rămâneam în tranșee sub bubuiturile tunurilor; n-aveam ce face și jucam, rîzînd prostește, dar eu rideam de frică. Și a căzut Petea, parcă acum îl văd, avea partea dreaptă despicată de un obuz, parcă-i făcuse o toracoplastie, plămînul îi mai respira, pardon, să știi că atunci am văzut pentru prima dată în viața mea cum arată un plămîn. Ținea arma strîns Petea, nu voia s-o dea, era căzut, nu mai avea nici o șansă, dar de armă nu voia să se despartă. *Nu, davai, tam paslediaia pulia astâlas*, mata, care te-am văzut că l-ai citit pe Plehanov, înțelegi, adică voia să-i dau eu lovitura de grație cu ultimul cartuș rămas pe țevă. Franchiștii înaintau, erau la vreo douăzeci și cinci de metri de noi, nu luau prizonieri, nici noi nu prea luăm, eram pe sfîrșite, nu mai aveam în noi decît ură și atît. Am purtat încărcătorul cu mine pînă m-au făcut prizonier în Franța. L-am îngropat și-am însemnat locul, era o ridicătură la marginea lagărului, sub un zid de beton, un fost depozit de carburant adîncit în pămînt. Acu vreo șase ani, adică imediat aproape după eliberare, am plecat cu o delegație în Franța, delegație oficială, eu eram șeful, și în loc să mă duc la Luvru, i-am spus franțuzului că vreau să văd un anumit loc, și la locul ăla m-au dus. Poate n-o să crezi-mata, poate crezi că Landesman e un sentimental, și guraliv și pe deasupra și mincinos, dar am găsit nu numai locul, dar și încărcătorul și îl păstrez și astăzi. Dar uite, stau și mă întreb ce fel de român ești dumneata că de cîinci muinute în loc să mă întrebi dacă Petea a scăpat, taci și te uiți la mine; eu cred că ardelenii ăștia au ceva din nemți, o prea bună creștere, eu, domnule, aș fi întrebat de atunci de douăzeci de ori și ți-aș fi răspuns că Petea a scăpat, a scăpat ca prin minune. În timp ce eu fugeam cu încărcătorul, franchiștii au fost loviți din flancuri, s-au retras, iar eu două luni n-am știut de

mine, un glonte era să-mi facă felul, tot în plamin, îl am și acum în mine și în jurul lui o sumedenie de caverne de proveniență necunoscută, cel puțin așa spune Titorian, care are mai multe ca mine și simte o mare plăcere când poate să-i spună omului, deschis, câte portocale sau câți bănuți are în el. Ei bine, Petea a scăpat, era un rus robust, l-au cules ai lui dintre linii, a dus-o și el destul de mult între viață și moarte, dar Ehrenburg care ținea mult la el, a făcut pe dracu-n patru și l-a trimis acasă cu un vapor, poveste lungă, ce mai. Dar dacă încercătorul lui l-am găsit, pe Petea nu, în treizeci și șapte a murit, unii zic că nu de moarte bună, iar cei ce ne-au cunoscut și pe mine, și pe el, au zis că Petea a fost împușcat imediat ce s-a vindecat, împușcat de ai lui. Dar despre asta, chiar dacă spui cuiva, eu am să rîd și am să zic că minți, că e o invenție a matală, că din trei, numai unul poate vorbi. Goldstein nu vorbește, e evreu. Pentru asta am să-ți spun Petea, semeni puțin cu el, da vei avea alt destin, nu te speria, doar așa că n-ai să vrei să mănînci, aici ficatul este totul, cine are ficat sănătos scapă, n-are de ce să se teamă. Uită-te la ceilalți, să nu cară cumva să crezi că mănîncă pentru că le e foame, Doamne ferește, sînt și din ăștia, cei mai mulți mănîncă de frică, în afară de Buzangiu, el mănîncă de plăcere și plînge, chiar eu l-am văzut o dată, plînge când vede că lasă cîte unul prea multă mîncare în farfurie, el nu poate înțelege să ai organismul intoxicat de microbi și un ficat nenorocit, pentru el e prea greu să înțeleagă. Așa că, dragul meu Petea, ai observat cum ți-am zis? Mănîncă, dar între și între, nu prea mult și nici prea puțin, fii înțelept ca Solomon, scoală-te de la masă mîncat, dar flămînd și fii lumesc ca Moise, că uite fata aia cu părul lung cum se uită la mine, sau chiar crezi că se uită la bietul de Isaac, se uită la altcineva, dar acest altcineva e supărat că prietenul cel mai bun, după Petea, l-a făcut narodnic. Să știi că aici prietenii se leagă în primele zile, dacă lași să treacă prea mult timp, o pierzi, ascultă-mă, eu sînt prea bătrîn ca să-l mai pot urma pe Solomon și prea ieșit din uz ca să fac din legile intime

ale lui Moise, mod de viață. Vezi, nici nu ți-ai dat seama că ți-am vorbit tot timpul ca să nu mănînc, am avut, vezi mata, o scuză, nu mi-am răcit, în acest timp, gura de pomană, că mata ești tînăr și prea grav pentru lumea asta și mai ales pentru asta de aici, unde se intră greu și de cele mai multe ori nu se mai iese deloc. Ei, rămii cu bine și nu te lăsa, nu te scula de la masă pînă nu papi tot.

Landesman se sculă urmat de Cozmin, și Curta fu fericit că cei doi se ridicaseră, vorbăria lui Landesman îl întristase, iar plescăiturile lui Cozmin îi întorseseră pur și simplu stomacul pe dos.

— Să-ți fie de bine, narodnicule, zise Lică Cozmin, cu un aer prietenos. Și dacă ai ascultat atîtea povețe proaste, spuse de un deștept, ascultă și un sfat înțelept spus de un prost. Nu te lua după Isaac, are gura la fel de spartă ca și plămîinii, și dintr-o parte și din alta curge ce nu trebuie.

Curta rămase singur la masa lor; celelalte mese se goleau și ele, dar alți pacienți veneau să ia locul celor plecați, de unde deduse că se mîncea în două schimburi. Nu-i văzuse la masă nici pe Băciu, nici pe Olariu și Pintilică, însemna că ei aveau să mănînce mai tîrziu și că să nu deranjeze pe cei ce trebuia să urmeze după el, Curta își bău în grabă cafeaua cu lapte și ieși pe terasă.

Aerul cald din sala de mese, cu miros de mîncare, dispăru ca prin farmec; vîntul cald și răcoros de afară îl învioră și abia aici avu cutezanța să mediteze asupra celor auzite de la Isaac. Îi plăcuse omul acesta din primul moment, cu toate că nu încercase în nici un fel să și-l apropie; dimpotrivă, Isaac fusese acela care venise la el, și zîmbetul lui, ca și felul lui de-a vorbi, îl făcuseră pentru o clipă să-și deschidă sufletul, altfel închis cu zece lacăte. Deschisese numai unul, și prin locul dezăvorît, Landesman își făcuse loc și pătrunsese în el, deși Curta nu iubea oamenii care se dezgoleau în fața primului întîlnit.

Pe pajiștea din fața sanatoriului, Buzangiu, înarmat cu o coasă, tundea iarba cu o pricepere de țaran; vîrfurile ierbii, printre care se vedeau o mulțime de cupe de flori, se culcau pe o parte într-o brazdă subțire, în locul lor covorul verde rămînînd neted și înalt de cîțiva centimetri; și Petre încercă un sentiment de jale pentru iarba și florile ciuntite, ca și cum împărăția aceea verde, amestecată din loc în loc cu galben și albastru, cu potire de un violet încins, ar fi făcut parte din avuția lui intimă și cineva o decapita brutal, o bună parte din durerea tăcută a naturii simțind-o el, la dimensiuni omenești. Ar fi vrut să-l întrebe pe Buzangiu de ce chinuie florile și tecile acelea subțiri, adîncite spre nervura principală, pufoase spre margini, multe dintre ele mai avînd agățate lacrima de apă a nopții, dar dacă termenii în sine de nemulțumire i se păreau aproape ridicoli, în schimb, chinul definit de acei termeni era real, îl simțea material undeva în coșul pieptului, ca o firavă împunsătură. Se uită la ceas, pînă la cura de dimineată mai avea aproape o oră, timp suficient de o plimbare pînă la jumătatea dealului din față, acolo unde începeau brazii să foșnească; îi plăcea foșnetul acela stins, tremurul lin al conurilor roșcate, aninate ca niște mici clopoței de crengile de sus.

Mîncase fără poftă și o clipă se gîndi cu spaimă cum o să reziste la mesele ce urmau în ziua aceea; la unsprezece o prăjitură, la masa de prînz cîteva feluri îmbelșugate, la cinci, apoi la șapte, urmau alte două mese: prima, mai mult o gustare, bogată în vitamine, alcătuită din fructe, cea de seară din două feluri, carne și desert, ca apoi, înainte de culcare, sora să le aducă paharul cu lapte de băut, obligatoriu pentru toți bolnavii. Îi veni iar în minte chipul Toriei, orele ei de coadă de fiecare zi la o bucată de carne, sculările de la patru dimineată pentru a prinde o sticlă de lapte și o bucată de unt; desigur, în comparație cu cei de jos, ei ducéau aici un trai împărătesc, aproape jenant, o clipă înțelese durerea lui Buzangiu cînd vedea pacienții sculîndu-se de la masă, lăsînd farfurii întregi neatînse,

în sinea lui resturile constituind o risipă inadmisibilă. Citise privirile lui un fel de ură ce nici măcar nu se mai cerea explicată, atât era de vizibil întipărită în acei ochi blinzi, de animal necuvântător. Dar hrana era singura lor salvare, și funcția de capacitatea de asimilare a organismului, albumine și proteinele puteau să localizeze țesuturile bolnave din organism, apoi să le pietrifice. Știa că vindecările nu se fac prin adaos de substanță, la substanța deja pierdută, plămînu nu se poate regenera, stomacul, capabil să se regenereze; plămînu e un burete aproape amorf, insensibil în zonele umede, ușor de macerat de milioanele de microbi; vindecarea lui se putea produce, atunci cînd nu era cazul unei intervenții chirurgicale, doar prin expansiunea restului de burete sănătos, a cărui umflare putea acoperi partea bolnavă. Deci alimentele constituiau unicul medicament în afară de aerul rarefiat, plin de ozon, care îl obliga la respirații profunde, punînd plămînu în situația de a umple mări alveolele și capilarele, stimulînd o circulație mai intensă și prin aceasta dîndu-i singurii posibilitatea să se infiltreze în locurile atinse de boală. Cu ajutorul anticorpilor se izolau bastonașele bacililor Koch, vietăți al căror instinct de conservare îi obligase de-a lungul milioanele de ani să se înbrăce într-o carapace de ceară, asemănătoare unei armuri, pe care nici un medicament existent pînă atunci n-o putea înlătura, ca să ajungă la filonul de viață din interior, plătînd, ușor de distrus fără acest acoperămint protector. Da, Landesman avea dreptate, ficatul era totul, de el depindeau foarte multe în această boală, cum tot datorită lui, incapacității lui de asimilare și intoxicării cu resturile eliminate de microbi, putea fi grăbit deznodămintul la oricare dintre bolnavi. Pentru cei ce se ocupaseră în orașele de jos cu munca fizică, situația de total repaos putea fi socotită ideală, organismul era pus într-o altă stare și rezultatele în bine se vedeau de la lună la lună, dar pentru cei obișnuiți cu altfel de trudă, și pe care nu munca fizică și subalimentarea îi îmbolnăviseră, pentru aceștia vindecarea

devenea dificilă. Citise destulă literatură medicală de specialitate prin sanatoriile pe unde umblase și regreta enorm că se încumetase să-i radiografieze mintal lăuntru; ignoranța era și ea un medicament important venit în apărarea organismului, unul dintre cele mai importante din puținele care existau, dar în cazul lui, acest antidot se elimina de la sine, Curta știind aproape totul, inclusiv fazele ultime ale descompunerii. Nu exista decît un singur motor în stare să învingă: sistemul nervos. Curta nu se îndoia nici o clipă că Buzangiu se va vindeca rapid, dar ce avea să facă el cu stările depresive, cu exagerările la care se supunea singur dintr-o teamă nelămurită de moarte. Nu, moartea nu exista, ea era o abstracție pentru cel în cauză; nimeni n-a putut defini ce e moartea, exista numai teama de moarte, moartea dizolvîndu-se în această teamă, fiecare individ cu un sistem nervos mai slab, murind practic, prin intensitatea spaimei, de zeci de ori, în comparație cu altul, pentru care sfîrșitul era doar o simplă necunoscută. Dacă ar fi lăsat în urma lui măcar cîteva cărți, dar existența lui de pînă atunci n-avea acoperire decît prin viitoare făgăduieli, or ca aceste făgăduieli să se îndeplinească trebuia să trăiască și să mănînce. Pentru asta și fusese trimis, să trăiască, cu toate telefoanele redactorului șef pe la diferitele dispensare de a nu fi internat în acest sanctuar special, îl internaseră, cineva se zbătuse pentru el, deși nu reprezenta un caz disperat și nici o valoare, așa cum reprezentau cei aflați aici sus. Dar cine și de ce se interesa de soarta lui?

Drumul pînă la jumătatea dealului i se păru o nimica toată, dinadins urcase în viteză ca să-și verifice organismul, și organismul răspunsese prompt; în afară de o ușoară durere în partea dreaptă, și o respirație grăbită din pricina căreia i se uscase cerul gurii, se simțea perfect, nici urmă de transpirație și nici acea arsură pe fundul ochilor care altădată îi anunța la cel mai mic efort febra; mai mult ca sigur că la întoarcere termometrul avea să-i officieze cuminte o stare normală, altfel

simptomele obișnuite ale temperaturii i-ar fi dat pînă acum de știre.

Se așeză pe un trunchi de brad doborît probabil de tăietorii de lemne; trunchiul era curățit de crengi și descojit, aroma de rășină îi intra puternic în nările dilatate; Curta respiră de cîteva ori profund ca să-și liniștească bătăile grăbite ale inimii. Auzi în dreapta lui un zgomot ușor de pași, și cînd își răsuci capul îi văzu pe pajiștea ce se zărea nu departe pe Visalon, numai el putea fi, îi recunoscuse mersul și înclinarea din spate cu o seară înainte, același mers de om care caută ceva, aceeași înclinare a coloanei vertebrale spre pămînt, unde se zăreau printre firele de iarbă cîteva corole de flori.

7

Își așezase șezlongul în partea dreaptă a balconului, celelalte locuri mai bine dispuse spre soare erau ocupate, singurul spațiu liber rămăsese acela unde stătea acum, pe jumătate în umbră, dar lui Curta îi plăcea să fie doar cu picioarele în soare și cu fața în zona răcoroasă, însă peste nici o jumătate de oră astrul creșea în mișcarea lui avea să treacă de coama dealului și atunci cel mai favorizat era el, deși s-ar fi putut ca din pricina zidului încins locul să fie prea călduros și de nesuportat. Oricum, în clipa aceea se simți bine, și spiritul lui de disciplină îl determină să se îmbrace în pijama; în pijama nu era decît Baciuc Landesman și Cozmin stăteau lungiți în hainele cu care fuseseră la masă. Pîntică își păstrase doar pantalonii, în locul hainei folosind halatul lung, Olariu lipsea, iar Ghideon Ghinolea preferase să rămînă în cameră, așa îi plăcea lui să spună: „că preferă“, deși fiecare știa că de fapt întîmpina greutăți tot mai mari să se ridice. Buzangiu tocmai aduna resturile de mîncare, adică mai bine de trei sferturi din porția lui Ghinolea; aduna mîncarea într-o pungă de hîrtie soioasă, semn că hîrtia îi folosisese și în alte dăți. Așeză mîncarea într-o valiză sub pat, apoi se

apucă să deretice patul lui Ghinolea; îl ridică pe acesta cu o mînă de spate, iar cu cealaltă îi scoase perna, o bătu de cîteva ori ca să se înfoaie, schimbă perna de deasupra cu cea de dedesubt, mai răcoroasă și mai proaspătă, și toate astea le făcea cu stînga, în timp ce cu dreapta îl ținea pe Ghinolea parcă agățat.

— Nu-i așa că-i mai bine? auzi Curta de la locul lui, și, interesat de ceea ce se petrecea în solariu, se întoarse pe-o parte să privească înăuntru.

Buzangiu se așezase pe marginea patului, își aprinsese un chiștoc și fuma în fața lui Ghinolea, aproape de obrazul acestuia, și Ghinolea din cînd în cînd sorbea cu plăcere, nesățios, mirosul îmbătător ieșit din țigara celuiilalt. Ghinolea nu mai putea să mai țină țigara în mînă; de cîteva ori îi căzuse mîna cu țigară cu tot, cearșaful se arsese, și atunci Buzangiu, gata la orice treabă, se oferise să fumeze el în folosul amîndurora, spre bucuria lui Ghinolea, care avea în felul acesta să fumeze tutun mai bun decît înainte, Buzangiu din trei mucuri confecționîndu-și singur cîte-o țigară rotunjită artistic, încît cu greu puteai deosebi una făcută de mașină de cea răsucită de el. În camere nu era voie să fumezi, Curta citise regulamentul, dar cu toate astea cînd se uita pe balcoane, vedea fumul ridicîndu-se în sus în spirale albastre sau negre, și acolo unde fumul se ridica albastru însemna că țigara se fuma singură; acolo zăceau cei cu cîte un sfert de plămîn și care n-aveau nevoie decît un sfert de țigară, după cum îi explicase Buzangiu. Multe lucruri nu le înțelegea Curta, inclusiv existența acolo a unui om ca Buzangiu; i se părea ciudat ca în acel sanatoriu cu o renume aparte să vadă un om care adună mucuri, și asta sub privirile liniștite ale celorlalți, cum tot atît de ciudat i se părea ca Landesman și Cozmin să locuiască în solariu, cînd mai mult ca sigur că în viața din afara sanatoriului amîndoi aveau sau avuseseră funcții importante. Îi spusese ceva Baciuc în legătură cu soarta celui solariu, mai bine zis cu soarta celor ce-l populau, dar dacă în urmă cu o seară era

dispus să acorde o cît de cîtă încredere celor auzite, acum povestea lui i se părea o simplă invenție. Toate avea să le clarifice cu timpul, nu era un curios, aici la această altitudine și în situația în care se aflau avea să afle cu siguranță toate amănuntele despre oamenii cu care trăia; o nevoie lăuntrică, mai puternică decît voința lor, urma să le descleșteze gura, povestindu-și fiecare cîte ceva din viața lui, așa cum o făcuse Landesman, fără să fie rugat.

Buzangiu își terminase țigara, Ghinolea se îngălbenise; Landesman, care ațipise, se trezi în tusea pacientului din solariu.

— Ia vino-ncoa, măi Buzangiu! îl chemă el pe omul aflat în rama ușii, cu halatul înfășurat pe el, ținînd în mînă o felie lată de pîine pe care untul era întins de un deget. Stai colea; îi arată locul liber, probabil șezlongul lui Olariu, și Buzangiu se execută cu un fel de teamă în priviri, dar fără să-și curme zîmbetul bun care-i lumina fața ovală și lucioasă, bronzată pînă la prima cută a frunții, albă și transpirată dincolo de ea. Mata n-ai ținare de minte, tovarășe Buzangiu? Nu te-am rugat eu, Landesman, pe mata să nu-i mai arunci fumul în nas viciatului acela de Ghinolea? Și dacă dumnealui e un om slab, și de înțeleș, dumneata, care ești sănătos, de ce nu bagi la cap ce ți-am spus? Ia citește matale cu glas tare din această carte și pe urmă să-mi spui ce-ai priceput, altfel am să mă dau peste cap ca să-ți fac ieșirea. Sînt atîția oameni bolnăvi cu adevărat, care n-au unde să-și așeze capul, în timp ce un ditamai, ...a ce seamănă Cozmine? Își chestionă el prietenul.

— A brontozaur, spuse Cozmin, fără să-și ridice nașul din carte.

— În timp ce un brontozaur nu numai că nu respectă regulamentul, dar îi împiedică pe alții să-l respecte.

— Tovarășe Landesman, dar m-a rugat, ce, pot eu să nu ascult un om care mă roagă? Și Buzangiu, învelindu-și cu grija pîinea într-un șervețel scos din buzunar, se așeză lîngă Isaac și

luă din mîna acestuia cartea deschisă la pagina indicată. Curta, atent la început la conversație, se detașă de ea ca de un lucru minor, era probabil vorba iar de o glumă, și cum de pe unul din balcoanele de la etajul inferior auzise glasul medicului, preferă să-și studieze o atitudine cît mai convenabilă pentru prima înfîlnire cu el. Cu toate astea, glasul lui Buzangiu, poticnit și temător de parcă și-ar fi citit propria sentință de condamnare, îi atrase atenția și urmări cîtva timp lectura omului aflat aproape la celălalt capăt al balconului.

— ...Prin urmare la ce încheiere finală ajungem? Fiecare pas al raționamentului lui Engels, literalmente aproape fiecare frază, fiecare teză este clădită în întregime și exclusiv pe gnoseologia materialului dialectic, pe postulate ce lovesc drept în față întreaga ineptie machistă asupra corpurilor care ar fi complexe de senzații, asupra elementelor, asupra identității dintre reprezentările noastre senzoriale și realitatea existentă în fața noastră etc., etc., etc. ...

După cele trei abreviaturi rostite cu o voce tremurată, Buzangiu se opri, și Curta îi privi fața năclăită de sudoare. Ochii mici și inexpressivi, de o blîndețe calmă, îngropați în orbitele adînci, vineții, erau pe jumătate acoperiți de pleoapele inerte, asudate și ele, în timp ce buzele umede lăsau să se vadă vîrfurile limbii într-o continuă mișcare. Curta se simți el umilit de această grea caznă la care fusese supus Buzangiu și cu toate că ar fi vrut să participe la rîsul celorlalți, dintr-o solidaritate firească, preferă să tacă.

— Nu mai fac, se auzi glasul stins al celui abia supus la o lectură dincolo de puterea lui de înțelegere. Curta observă pe același chip, numai o clipă înainte supus, un soi de revoltă oarbă, ascunsă, aproape periculoasă, și un moment avu certitudinea că Buzangiu va face un gest necugetat. Dar dinții grei, scoși pentru o clipă la lumină, se ascuseră din nou sub buzele Pietroase, vineții din pricina sîngelui năvălit la cap, și cu același calm cu care apăruse în ușă, Buzangiu își desfăcu sandvișul din hîrtie și se apucă să mănînce.

– Deci n-ai priceput nimic, vru să se convingă Landesman. Buzangiu, cu gura plină, dădu din cap, de la dreapta spre stînga, adică spre partea unde ochii lui nu erau obligați să se întîlnească cu ai lui Isaac, Curta ghici printre mestecături o înjurătură în care intra tot neamul lui Avraam. Acest curaj ascuns și această insultă cu o adresă de care nu-l credea capabil pe Buzangiu îl făcură pe Curta să se încrunte ușor, intuind sub blîndețea de moment a omului stări de altă natură.

Se auzi cum cartea groasă, cu copertile masive, se închise brusc, cu ostentație. Nu era nici o îndoială, o închisese Cozmin. Curta îl auzi dregîndu-și glasul printr-o tuse cavernoasă, calculată, ca pieptul să nu se zdruncine prea tare și după ce Lică își șterse buzele umede și groase cu o batistă, începu să explice pe un ton grav, nu ceea ce Buzangiu nu înțelesese, ci locul în care trebuia înserat momentul abia citit, fără de care sensul adînc al paragrafului schilodit la lectură de omul ce începuse să transpire din nou ar fi fost în afara oricărei puteri de înțelegere.

Cozmin se ridică în picioare, și după ce traversă în ambele sensuri puținul spațiu rămas liber între balustradă și șezlonguri își duse mîinile butucănoase la spate, se opri în fața lui Buzangiu și peroră mai bine de un sfert de oră despre filozofia unor pretinse autorități în materie, Mach, Avenarius, Petzoldt, menționă că numele amintite n-au nici o idee despre modul cum a fost soluționată problema libertății și necesității, îi încredință că n-au citit cu atenție paginile lui Hegel și Marx și se fac că nu văd progresul realizat de filozofia secolului nouăsprezece și cînd aminti secolul respectiv, Cozmin suferi sincer și se înfurie la fel de sincer; avea bubureze albe de spumă la colțurile gurii cînd pronunța numele lui Berman...

– Deci, tovarășe Buzangiu, ca să rezumăm aceste importante aspecte ale unei mizerabile ciorbe eclectice și Cozmin apăsă pe e ca să-și înfrîngă tusea ce-l înțepa în gît –, machiștii din dorința de a împăca și capra, și varza, au luat o bucățică de agnosticism

și puțin idealism și, făcînd o combinație cu o bucătică din materialismul dialectic, bîguie că acest amestec constituie o dezvoltare a marxismului. O prostie, dragă Buzangiu, conchise Cozmin conciliant.

– Aveți dreptate, tovarășe Cozmin, se repezi să-l aprobe Buzangiu, și pe față i se citi o reală fericire cînd observă că Lică se așezase din nou pe șezlong și își reluase lectura din cartea groasă cu scoarțele de un maro-închis.

Curta, deși ascultase cu atenție cele spuse de Cozmin, nu vru în nici un fel să-și demaște interesul, stătea cu ochii închiși, soarele se ridicase binișor deasupra dealului din față, și razele orbitoare îi băteau pieziș în față. Căldura lui, după jumătatea aceea de umbră în care stătuse pînă atunci, i se păru binefăcătoare. Dacă gluma lui Landesman o înțelesese, Isaac folosind autoritatea marxismului pentru a-l pedepsi pe Buzangiu, în schimb seriozitatea cu care îi explicase Cozmin, aceluiasi om, anumite pasaje care luminau rîndurile citite cu glas tare, i se păru nefirească, deoarece era lesne de înțeles că dacă omul căruia i se adresau toate aceste teorii nu înțelesese nimic din prima lectură, nu avea să înțeleagă nici atît din explicațiile și ele mult prea savante ale lui Cozmin. Porbabil Cozmin era lipsit de simțul ridicolului, tot așa cum Buzangiu era lipsit de capacitatea înțelegerii unor fenomene superioare pregătirii lui, dar dintre ei doi, la urma urmei, cel mai deplasat era Cozmin deși tot timpul Curta avusese impresia că lecția de filozofie și numele rostite i se adresau lui, iar sublinierea unor cuvinte, mai ales a libertății și necesității, îl vizau direct, nu atît pentru a i se da o lecție, cît pentru a-l face să priceapă cu cine are de-a face.

– Mă Lică, de ce dacă eu fac o glumă, fie și proastă, cum ar zice tovarășul Curta, tu vii imediat și faci o prostie înțeleaptă, cum ar spune Avenarius al tău?

– Păi tocmai ca să nu rămînă impresia că tu ai glumit cu așa niște lucruri, dragă Isaac. Eu ți-am mai spus că tu ai luat-o

razna, și dacă boala este o scuză pentru tine, în schimb pentru mine atitudinea ta este un mijloc de reflecție.

– Și anume ce-ai reflectat, dacă pot să știu și eu?...

– Am reflectat, dragă Isaac, că treptat pierzi simțul revoluționar și te transformi într-un moralist mic burhez. Și asta-i de neiertat. Și dacă tu crezi că prietenia noastră de-o viață mă obligă pe mine să suport ieșirile tale tâmpite, să nu uiți că toate astea ți le pot trece la dosar frumos-frumușel, cît suntem de prieteni. În afara principiilor, pentru mine, Isaac, nu există prietenie.

– Am înțeles, Lică, acum ai vorbit pentru tovarășul Curta, vrei ca el să nu-și formeze o imagine eronată despre tine. Uite, am să-l rog frumușel să-și facă o părere bună, iar cît despre dosar, te rog să-l lași în pace, că și așa e doborâta de hîrtii și hîrtioare. Fii bucuros că eu la dosarul tău n-am ce adăuga, nu ți l-am văzut niciodată, dar cred că are doar două hîrtioare, curate-curățele și cred că pînă la sfîrșitul vieții n-are să se mai adauge nimic la ele. Mă Lică, ești un tîmpit, asta ești, și acum să nu mă contrazici, că m-ai enervat.

– Bine mă Isaac, nu te mai contrazic, că pe urmă ai să spui în dreapta și-n stînga că din pricina mea nu te-ai vindecat... Ți-ai luat calciul?

– Mi l-am luat.

– Și dumneata, tovarășe Curta?

– M-ai întrebat ceva? se trezi Curta, cu gîndul în altă parte – și pentru că Isaac nu insistă asupra întrebării, își rezemă din nou capul pe perna tare, cu umplutura de lînă făcută ghiuluri.

Intenționat nu vrusese să participe la discuție și tot intenționat se gîndise la altceva, în vreme ce prietenii se admonestau reciproc. Discuția i se părea fără obiect, un simplu mod de a-ți petrece vremea, or el nu venise aici să pâlăvrăgească, ci să se vindece, și aproape se felicită că rezistase ispitei de a intra din nou în conflict cu Cozmin, că înaintea mesei de dimineată, dintr-o pornire de autoapărare.

Trebuia să se obișnuiască să tacă, să asculte cel mult și să tacă, ce avea el de spus avea să spună mai pe urmă, în cărțile lui; discuțiile în gol îl atrăgeau și-l plictiseau totodată, un spirit de contradicție, lucid însă, îi da ghes să-și spună părerea, în timp ce un alt glas, mai autoritar și realist, îl îndemna să-și strângă buzele. El venise acolo pentru altceva.

Aducându-și aminte că în dimineața aceea mai rostise pentru sine formula de cîteva ori, simți năvala singelui în pomeții obrajilor și o uscăciune nouă în cerul gurii, semn sigur la el că se justifica, și, deoarece n-o putea face simplu, ca un oarecare, ca Buzangiu de exemplu, care recunoscuse deschis, fără jenă, că nu înțelesese nimic din paragraful abia citit, se ascundea îndosul formulei, o lua pe ea drept pavază a tăcerii, descoperise în această pavază un scut posibil de utilizat ori de cîte ori era pus în situația de a-și argumenta procedeul. Desigur, era cu mult mai simplu să tacă, așa cum tăcuse și-acum, să-și rămînă credincios sie însuși, ignorînd credințele altora, să tacă așa ca mortu-n cucuruz, consolidîndu-și în spatele lipsei de opinii propria lui opinie despre oameni și lucruri, dar știa dintr-o convingere numai a lui, că era suficient să abdici o dată, făcînd pe înțeleptul sau pe atoateștiutorul, ca acel cerc vicios să se continue de la sine, asemenea unui motociclist aflat pe zidul morții care, înfrîngînd inerția și lipsa de echilibru de la început, se rotește în virtutea primului impuls, sigur în rotațiile lui, culegînd aplauze și stîrnind spaime în zona cea mai calmă și mai puțin periculoasă a învîrtiturilor, cînd de fapt tot greul era consumat cu acea primă zvîcnire ce se împotriva legilor mișcării. Avusese de atîtea ori prilejul să tacă și nu tăcuse dintr-o pornire mai presus de voința lui și, indiferent de oalele sparte plătite ulterior pentru lipsa lui de supușenie, se simțea lăuntric liniștit că-și învinsese inerția, chiar dacă vizibil n-o influențase pe a altora. În opoziție stă singura șansă de a afla adevărul, propria ta cinste, motiv în urma căruia se lăsa nu o dată antrenat în discuții, știind de la început că n-avea decît

șansa să piardă. Mai mult ca sigur că Lică Cozmin nu-l citise nici pe Mach, nici pe Avenarius, pentru el erau suficiente postulatele gata fabricate împotriva lor, el nu suferea de tentația – mai aprigă uneori ca o boală – de a se convinge, judecând ambele părți aflate în discuție, mintea lui nu tindea de întrebări, deseori chinuitoare, ca ale lui, pentru el era suficient un adevăr oficial, și atîta vreme cît mergea cu el și era sigur că n-are de ce să se teamă utilizîndu-l, îi era lesne să le considere pe celelalte niște falsuri. Simțise nevoia să înfrîngă această siguranță a lui Cozmin, să-l întrebe dacă a citit ceva din Mach, *Principiile teoriei căldurii*, ori *Tratatul despre morală sau voință* sau să-l chestioneze despre *Determinarea univocă în domeniul psihic* a lui Petzoldt, pe care de asemenea Cozmin îl amintise. Și voia să-l încurce pe Cozmin nu de dragul contrazicerii, în acest teren al contrazicerii goale n-avea de ce să se amestece, dar intuise și în discuția dinaintea micului dejun și în comportamentul de acum, salturi din domeniul teoriei pure în cel al realității, eliminînd și din realitate argumentele unei părți și acuzînd-o în necunoștință de cauză. Or, aici era cel mai mare pericol. Îl făcuse narodnicist, de pe pozițiile celor care criticaseră narodnicismul, nu de pe pozițiile cunoașterii lui ca individ, nesimțind nevoia să-i știe argumentele. Tot așa mîine putea, în virtutea acelorai postulate, să-l facă dușman, știa foarte bine că termenii atrag după sine consecințe, și acolo unde intervin consecințele, ca rezultat al neargumentării, intervine liberul arbitru. Or liberul arbitru acționa din plin, se convinsese singur. Neîndoios că drept răspuns, Cozmin, conform felului său de a purta o discuție, ar fi pus la rîndu-i o întrebare, era o modalitate tot mai frecventă ca în locul unui răspuns să se pună o altă întrebare, păstrîndu-se într-o ofensivă a întrebărilor, și această întrebare s-ar fi referit la argumentul suprem, la Lenin de exemplu, și dacă Lenin spuse un lucru, ce nevoie era să parcurgi drumul străbătut de el, drumul cunoașterii directe, al înfruntării pe text, erau suficiente concluziile lui care în credința

lui Cozmin își găseau aplicabilitate indiferent dacă era vorba de Mach sau de el, Curta. Pierduse însă prilejul să intervină, acum orice reîntoarcere la subiectul epuizat ar fi însemnat o dorință de hărțuială personală, și Curta își zise că de vină era șezlongul și comoditatea lui, ele îi impuseseră tăcerea, ele îi suprasolicitaseră calmul.

Se auzi glasul medicului șef în rezerva alăturată, și Curta încetă să fabuleze, în continuare, pe seama celor auzite; va găsi el prilejul să readucă în discuție tema abia încheiată, cu toate că era la fel de convins că ratase un moment prielnic, ratarea însemnând de fapt o înfrângere, nu numai a lui personală, ci și a unei părți din realitatea pe care voia s-o apere. Din camera alăturată, vocea medicului răzbătea distinctă, Curta vru să întregească chipul lui Titorian după această voce și mai ales după soția lui, pe care o cunoscuse la masă. Întregul medicului, reconstituit mintal, răspundea puțin favorabil datelor prelucrate rapid. Mai mult ca sigur că era mic de statură, ca și Leopoldina, și la fel de slab ca ea, cu ticuri pe care acum, la această vizită, n-avea să i le descopere, dar aceste ticuri trebuiau să existe din moment ce îi admitea prostul obicei de a face cocoloașe, obicei ce venea în compensație și ca justificare a unor alte ciudățenii ale lui, poate la fel de lipsite de gust. După un anumit număr de ani, oamenii sub același acoperiș își împrumută nu numai obiceiuri, dar pînă și trăsăturile feței încep să le semene, și sub acest aspect Ispas Titorian trebuie că era un bărbat frumos, cu ochii expresivi, ca ai soției, deoarece într-un mariaj îndelungat ochii sînt cei care își transmit înainte de toate – nu forma, și nici culoarea, ci ceea ce se află dincolo de ele, acele renunțări pe care le citise în privirile femeii și acele străluciri cîndva aprinse și acum aflate la zenitul lor. De fapt, acest joc de-a portretul, în afara unei obișnuințe de a-și pune imaginația la lucru, era și un mijloc de a-și ascunde emoția: se uită la felul cum arăta întins pe șezlong, la papucii de casă, și o clipă roși la gîndul că are să se vadă căptușeala de pînză roasă la călcîi: își lăsă piciorul cu

pricina mai jos, să atîrîne, acum din nici o parte n-avea cum să se vadă acea neregulă. Adevărul era că înainte de plecare navusese nici atîția bani să-și cumpere o pereche de papuci noi. Doar o clipă îi trecu acest gînd prin minte și îl și elimină, cum elimină și jena cu căptușeala, și dinadins își așează piciorul la fel cum fusese înainte, ca să se vadă roșătura. Acum brava, era un alt soi de a fi stăpîn pe sine, și ar fi continuat să-și găsească cele mai bune cuvinte pentru a răspunde medicului și poziția cea mai favorabilă sau, dimpotrivă, cea mai degajată, dacă jos pe alee, împleticindu-se în costumul lui deschis, sub care i se puteau desluși fusele oaselor, nu l-ar fi văzut pe Costache cu Rita atîrnată de gît, ca un copil înspăimîntat să nu cadă. Priveliștea aceea îi luă toate gîndurile și numai teama că are să fie surprins sculat și rezemat de balustradă îl opri să nu se ridice și să vadă mai de aproape pe omul cu părul alb, cu umerii hainei atîrnați parcă pe un umerăș colțuros și rudimentar cioplit, incapabil să susțină stofa aceea pusă la uscat. Costache se opri în dreptul lacului; miniatura de lac avea forma unei boabe de fasole și de jur împrejur erau plantați cîțiva tei; încercare zadarnică, deoarece cinci dintre ei împungeau aerul cu crengile uscate, la această altitudine șansa de a se prînde era minimă, și cu toate astea unul era prins, și ceea ce-l miră pe Curta era forma bogată a coroanei – deși pomul nu avea mai mult de doi-trei ani, frunzele mari, zemoase și de o culoare stranie, un verde bătînd spre violet, coaja roșcată, uleioasă, cu sclipiri de solzi de reptilă, viguroasă, trunghiul gros, cu nodurile proeminente, acoperite de pielița verzuie acolo unde crengile inferioare fuseseră tăiate. Acest pui de tei prins, spre deosebire de ceilalți uscați, rămași la stadiul de dezvoltare la care fuseseră sădiți, contravenea parcă legilor naturii, le ignora sau le sfida pur și simplu, și această purtare rebelă față de natura mamă cu legile greu de înșelat îl bucură pe Curta, parcă era o victorie a lui în fața cine știe cărui dușman, mai puternic și totuși mai slab din moment ce prin această mărturie de necontestat se lăsase învins.

Costache își aplecă trunchiul, și atunci Rita coborî de pe spatele lui; grijulie, își prinse stăpînul de mînă, cu cealaltă se scărpină sub locul unde trebuia să fie coada, și sări pe cele două picioare, veselă și guralivă, așteptînd cine știe ce ritual cunoscut. Costache își duse o mînă la piept, icni de cîteva ori, se clătina gata să cadă, apoi între rădăcina pomului și gura lui se formă un pod roșu, mai gros spre izvor și mai subțire spre vărsare, și Curta înțelese pe dată de ce fuseseră înfrînte legile altitudinii, de ce ceilalți tei se stinseseră și de ce cel de al șaselea era atît de viguros.

– Cam puțin pe ziua de azi, Costache, se auzi o voce de la un etaj. Poate viu și eu și mai adaug ceva.

– Nu, sîngele tău are proprietățile acidului clorhidric, îl arde și-l usucă, răspunse Costache cu o voce întretăiată de o respirație grea.

Cei doi oameni rîseră, dar cel mai tare rîdea Rita, maimuța, ea era cea mai fericită, îl lăsase pe Costache de mînă, se răsucea peste cap, apoi se strîmbă dizgrațios la sora Nana, care apărură pe balconul alăturat și care, nemulțumită, dădea din cap a apostrofare. La vederea acelei părți dezagreabile, sora se făcu nevăzută, și la cîtva timp Curta îi auzi mersul prin camera unde locuiau ei, mersul acela apăsător și delicat totodată, al cărui sunet pe linoleumul întărit îi rămase în minte încă din orele dimineții.

Curta nu se întoarse spre interiorul solariului, asculta doar întrebările medicului și răspunsurile gîfuite ale lui Ghinolea.

– Poate n-ar strica o schimbare de aer, tovarășe Ghinolea, îl auzi Curta pe Titorian, poate o reîntoarcere la dumneavoastră acasă, pentru un timp doar, se grăbi să adauge medicul, v-ar fortifica. Eu personal cred în fortificarea organismului cu aerul natal, evident dacă aveți condiții, dacă vă poate cineva îngriji.

– Înțeleg, tovarășe doctor, și din nou Curta avu impresia că acel „tovarăș” era rōstit nefiresc, străin de celelalte cuvinte, un

adaos necesar pe care Ghinolea îl folosea din uzanță, nu din convingere. Înțeleg că nu mai am mult, de altfel nu trebuie să-mi spuneți, o simt singur, puterile îmi slăbesc din zi în zi; dar dacă e să mă duc, mi-e egal unde o să se întâmple acest lucru, aici sau acolo, doar în cazul... știu, aveți nevoie de paturi... O să mă gândesc, iar dacă n-aveți încotro, spuneți-mi, o să plec deși n-am pe nimeni pe lume...

Cuvintele lui Ghinolea sunau egal, calme, nu era în vocea lui nici urmă de spaimă, teama fugise din el, se împăcase singur cu sfârșitul, și în acest context gestul lui Buzangiu cu țigara i se păru profund omenesc și de înțeles. Deci într-un fel, Baciul avusese dreptate, solariul muribunzilor nu era o figură de stil, primul dintre ei își ascultase singur verdictul, apoi pacientul făcuse comentariile de rigoare cu medicul, ca niște rude îndepărtate care discutau moartea cuiva din familie, la fel de îndepărtat de sufletul lor.

– Să mai așteptăm, spuse pînă la urmă Titorian. Starea proastă nu trebuie s-o puneți pe seama înrăutățirii situației pulmonilor, m-am uitat la radiografiile făcute acum cîteva zile; nimic nou de remarcat, timpul, timpul, tovarășe Ghinolea, acest prieten și dușman al omului, intrăm într-un nou solstițiu, îl simt și eu din plin și doctorul rîse mărunt, un rîs de copil timid. Mai aveți nevoie de ceva? Sper că nu, în orice caz, soră, te rog notează zece luminale. Poți mări doza în caz de insomnie. Între o noapte pierdută, de nesomn și gînduri, e mai preferabil un luminal.

– Mulțumesc, tovarășe doctor, oricum, eu vă rămîn îndatorat, mai spuse Ghinolea și ultimele cuvinte abia le mai putu rosti, mai ales cuvîntul „tovarăș” căpătase inflexiuni de un nefiresc aparte și Curta înghiți în gol, înspăimîntat de acea voce, și poate nu atît de ea cît de scena petrecută sub ochii lui în curte, o scenă de un optimism tragic, tragismul lui Costache fiind înglobat în sănătatea neverosimilă a pomului care se hrănea cu sînge.

Doctorul Titorian apăru pe balcon; era însoțit de sora Nana, de un alt medic, mai tânăr, pe care nu-l văzuse pînă atunci și de sora Aneofița Anghel; nu, nu greșea, din primul moment își învîrtise ochii verzi în căutarea lui, și după ce-l văzu zîmbi complice, ca un copil prins asupra unor intenții necugetate. Doctorul Titorian nu răspundea decît în parte portretului făcut de Curta cu cîteva minute înainte. În primul rînd își tîra ușor piciorul drept, lucru la care n-avusese cum să se gîndească, era destul de înalt de statură, părul negru și des dezvăluia o frunte prelungă, acoperită de o piele la fel de străvezie ca a Leopoldinei, în schimb ochii mari, negri și ei, cu genele lungi, aproape feminine, se încadrau perfect descrierii făcute anterior, purtau în ei stigmatul renunțării, al unei suferințe pe care omul, în forul lui intim, o suporta cu greu. Celălalt medic, Ciclovăn, vorbea tot timpul pe șoptite cu sora Nana, și cînd sora șefă arătă spre Curta, doctorul nu se sfii să-i întîmpine privirile, zîmbindu-i prietenos. Faptul că se interesau de el și că în comparație cu ceilalți nu era chiar un necunoscut îl echilibră, știind că nu trebuia să cerșească atenție și înțelegere, atenția și grija aveau să-i fie oferite fără intervenții speciale, așa cum nu se prea întîmplase în celelalte sanatorii pe unde umblase și unde rangul, cît ar fi fost el de mic, și mai ales situația materială aveau un rol deosebit. Doctorul Titorian între timp stătuse de vorbă cu Cozmin; Lică era ușor transpirat, veștile medicului nu erau probabil prea încurajatoare.

– Adică tot pozitiv, întrebă el.

– Intens, răspunse Ispas, ar trebui să faceți mai multă mișcare. Sînt informat că nu prea mîncăți, de altfel cîntarul o spune singur, în trei luni n-ați pus nici măcar trei sute de grame, în schimb în cea de a patra lună ați dat jos un kilogram.

– Cam mult pertru un asemenea ideolog, se amestecă în discuție Isaac, dar medicul nu rise, dimpotrivă, avu o ușoară strîngere din sprîncene.

– Tovarășe doctor, ați putea să-mi oferiți o audiență după vizită, una mică, mică de tot? și – pentru concretizarea imaginii,

Isaac tăie vârful unui deget cu celălalt, de la mîna dreaptă pentru a marca exact unitatea din întregul de care avea el nevoie pentru primire.

Medicul zîmbi, probabil ştia pentru ce anume îl solicita Landesman, şi se mulţumi să confirme înclinînd uşor capul într-o parte.

Veni rîndul lui Pîntică, şi fiindcă medicul cîţva timp îl privi în tăcere, Ştefan înţelese că acum aveau să urmeze reproşurile pentru toate plecările lui, mai mult sau mai puţin justificate, de pe urma cărora boala în loc să se amelioreze se agravase.

— Merge prost, doctore? întrebă Pîntică pe un ton familial justificat de altfel de vechimea cunoaştinţei dintre ei, Pîntică în fiecare an venind în sanatoriu pentru cîteva luni.

— Ce să mă fac cu dumneata, tovarăşe Pîntică? Poate îmi dai dumneata o soluţie, am impresia că faci efortul supraomeneşti să-ţi închei această viaţă cît mai repede. Să ştii că socialismul, cu un individ în plus sau în minus, se construieşte el, ţi-ai dat obolul suficient, fă o pauză, mai lasă spaţiu de activitate şi altora, în fond, pierderea unui om la vîrsta dumitale este o pierdere grea, de ce Dumnezeu uiţi că ai încă totul, sau ar trebui să ai totul înainte? N-am nici un drept să-ţi ţin lecţii de morală, dar în aceste condiţii, orice efort din partea noastră este inutil. Operaţie nu vrei să faci, disciplinat nu vrei să fii, mă refer, fireşte, la disciplina sanatoriului, dacă vrei să te vindeci... Ce-i de făcut, Ştefane? îl numi Titorian direct şi în timbrul vocii lui se simţea un real regret pentru situaţia jenantă în care îl punea unul dintre pacienţii cei mai apropiaţi.

În tot acest timp, Pîntică zîmbea în felul lui, îşi muta capul pe şezlong cînd într-o parte, cînd în alta, oferindu-se privirilor medicului şi ascunzîndu-se totodată de ele.

— M-am hotărît, tovarăşe doctor, m-am hotărît să mă operez, spuse el grăbit, ca nu cumva teama, mai puternică decît el, să-

oprească curajul de-o clipă și să renunțe la mărturisire, dar imediat ce rostise cuvintele, fața i se îngălbeni și se zbîrci ca în urmă unei suferințe rapide și adînci, și pe tot chipul acela deschis, de copil, numai zîmbetul, rămas neschimbat, mai amintea de celălalt chip, jovial, prezent cu cîteva momente înainte. Nici medicul șef nu-și putu ascunde stupeoarea în urma acestei decizii, mai ales că vreme de ani de zile îl rugase, îl implorase aproape, să fructifice acel unic moment, acea situație favorabilă în care se aflase cînd printr-o toracoplastie masivă, în două etape, se puteau colaba resturile acelea de plămîn zdrențuit și care printr-o minune, greu de explicat, nu îmbolnăviseră plămînul stîng. Dar acel moment favorabil trecuse, plămînul stîng era atins și el, și Titorian, care aruncase în discuție cuvîntul operație fiind sigur de un refuz brutal, acum se simțea stîngenit să-i comunice lui Pintilică vestea aproape sigură că operația nu se mai poate face. Dar aceasta, era treaba chirurgului, nu a lui și cum prima zi de operație din săptămîna aceea era fixată pentru joi, Titorian își zise că are să pledeze în favoarea unei intervenții chirurgicale, deși personal era convins că Pintică pierduse trenul.

— Înseamnă că această ultimă plecare a avut asupra dumitale o influență binefăcătoare, dacă știam ți-aș fi dat drumul cu mult mai devreme. Cine a pus piciorul în prag, soția? Nu mă îndoiesc că ea, în fond, să faci dintr-o femeie tînără și frumoasă o infirmieră pe viață ar însemna un suprem egoism. Dar să vedem, Ștefane, aici ultimul cuvînt nu-l am eu, spuse doctorul lăsînd o porțiță pentru celălalt adevăr, știut numai de el.

Deși doctorul înaintase spre Baci, o mîină a lui Pintică i se agăță de halat, și Titorian se simți reținut, neînțelegînd despre ce e vorba. Zîmbetul lui Pintică se topise în colțurile buzelor, unde mai mijeia o speranță; de fapt îl opri pe doctor mai mult din instinct, nu știa nici el exact de ce procedase așa, ceva lăuntric, neîdefinit, îi spunea că medicul îi ascunde adevărul, așa

cum îi ascunsese și el adevăratul motiv al hotărîrii. Renunță să întrebe, își descleștă mîna de pe halat și se lungi din nou confectionîndu-și un zîmbet, de data asta de scuză, pentru comportamentul lipsit de delicatețe și mai ales de neînțelepciune pentru medic.

– Ce s-a întîmplat, Ștefane? întrebă Titorian și își tîrî piciorul, cel aflat în suferință la nivelul celuiilalt.

– Nimic, tovarășe doctor, absolut nimic, șopti Pintică și la un semn al medicului, sora Nana scrisese pe hîrtia ei un calman puternic.

– Să treci pe la mine să stăm de vorbă, îl invită Titorian calm, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Livid, maltratîndu-și negul, Baciuc aștepta ca vizita să ajungă la el, dar doctorul, inclusiv Ciclovani, și sora Nana trecuseră pe lingă el ca și cum nici n-ar fi fost acolo și se opriră la șezlongul lui Curta.

– După vizită, un control radiologic și o radiografie, spuse doctorul și, marcat de oboseală, ieși, urmat de ceilalți.

Din ușă, sora Aneofîta Anghel se uită din nou la Curta, fără jenă, aproape brutal, încît Petre fu obligat el întîi să-și desprindă privirile de pe ochii aceia aproape roșcați din pricina culorii părului căzut în zulfuri de sub bonetă.

– Las', las', am să-i arăt eu, din pricină că am protestat nici n-a vrut să se uite la mine, își închipuie, dar las', mai bolmoji ultimele cuvinte ca pentru el Baciuc și, nervos, se ridică cu un efort aproape supraomenesc de pe șezlong, rezemă bara grilajului și se apucă să fumeze.

– Dar ce s-a întîmplat? se interesă Curta și imediat îi părură rău că aruncase acele cuvinte.

Ceilalți nu reacționaseră în nici un fel la amenințările lui, dimpotrivă, își vedeau calm de îndeletnicirile de la care îi întrerupsese vizita, semn că nemulțumirile lui Baciuc le erau cunoscute și prefeau să nu se amestece.

... — De patru ani n-au făcut nimic ca să mă vindec și acum m-au transferat aici, aici unde... apoi își dădu seama că nu era singur, se jenă și preferă să tacă. Atîta neomenie, atîta neomenie, n-am mai întîlnit, spuse tot el, și sătul de fumul acru aruncă țigara peste balustradă, ur-deva în apropierea peluzei.

Cabinetul medicului-șef se afla lîngă sala de radiofogie, și pentru Curta nu mai era o problemă să utilizeze scara principală; cobora acum pentru a doua oară într-un răstimp relativ scurt aceleași trepte de marmură cu o siguranță de pacient vechi, sigur de el și de mișcările lui, nouă era însă starea cu care cobora; în afară de un control făcut cu cîteva luni înainte, cînd i se întocmise dosarul pentru acest sanatoriu, nu mai apelase la un alt consult. Necunoscutul acestor cîteva luni ca și surprizele ce-l puteau aștepta, născuseră în el o emoție nouă, dublată de cea firească, atunci cînd te afli pentru prima dată în fața părerilor unui medic nou, cu un punct de vedere peronal asupra aceleiași boli. Îi plăcuse Ispas Titorian, intuise încă de la micul dejun că a descoperit în el un posibil prieten; gîndul acesta i-l întărise propria lui soție, în ciuda comportamentului cam bizar, a indifferenței față de el, dar tocmai această indifferență, multiplele semne de întrebare, începutul acela de opinie despre el, nedusă pînă la capăt, dar înțeleasă ca o nemulțumire la adresa lui, îl făcură din primul moment să vadă în soțul ei un revers al medaliei.

Medicul abia sosise, fața îi era marcată de oboseală, iar durerea de la șold, din pricina căreia își țîra piciorul, era de-a dreptul rebelă în ziua aceea, altfel Titorian n-ar fi schițat un gest de supremă încordare cînd se răsuci pe-o parte. Așteptă lîngă ușă un semn, semnul veni de la sora Nana, gravă și ea, împrumutase ceva din gravitatea șefului ei; suferea în ascuns pentru suferința superiorului, pînă și gesturile îi erau altele decît

la prima întâlnire, mișcările îi erau moi, plutea ușor prin încăpere, de parcă ar fi umblat pe vârful picioarelor. Buzele i se încălecau din când în când, cea inferioară dispărând aproape sub încheștarea buzei de sus, acest efort al maxilarelor întinzându-i pielea și lăsînd să se ghicească sub ușoara umflătură caninul ieșit în afară. Se așeză pe un scaun și abia după un timp, ce i se păru fără sfîrșit, Ispas îl privi în treacăt, apoi continuă să citească dosarul, invocînd printr-un gest al capului scuză nerostită pentru că îl făcuse să aștepte.

Ispas scoase dintr-un dosar de culoare galbenă radiografiile, le compară la lumina becului ce ardea deasupra, și faptul că nu apela la ecranul alb de alături îi întări și mai mult credința că în fața lui se găsea nu numai un bun specialist, așa cum îi recomandaseră cei de jos, dar și un om obosit, puțin plictisit, poate nu atît de boala altora cît de propria lui boală. Un zîmbet protector avînd darul să-l încurajeze înflori pe chipul sorei Nana, aflată în spatele medicului și veghind la cea mai mică mișcare a lui, dar în afară de figura încruntată, de fruntea largă, transpirată în zonele cutate, Titorian părea absent la cei din jur; radiografiile îl nemulțumeau, Curta nu știa dacă execuția lor tehnică, sau înscrisurile ce i se dezvăluiau din ele, și ca să puncteze această stare de nervozitate, ușor de citit pe chip, doctorul își scoase din buzunarul din față al șortului pachetul de Carpați și își aprinse o țigară. Bricheta împrăștiă în încăpere un miros de benzină, o benzină prost rafinată, de duzină, altfel Curta nu i-ar fi remarcat prezența atît de ușor. Mina care ducea țigara la gură, albă, cu degete prelungi, dintre care arătătorul și mijlociul aproape negre la capete de nicotină, avea un tremur uniform, transmis țigării, și cînd țigara fu mutată în mîna cealaltă, tremurul se prelungea în pătratele mari de celuloid, prin a căror lumină Curta își vedea elaviculele, coastele rînduite simetric, și sub ele masa neagră, cu ușoare nebulozități, a plămînilor, și în tremurul acela al peliculei plămîinii lui parcă prinseseră viață și respirau. Sora Nana își îndreptă privirile spre un colț al camerei, obosise să stea cu ochii țintuiți într-o singură

parte și urmîndu-i mișcarea capului. Curta abia atunci observă ce se afla în dulapul alb pe care, la prima vedere, greșit îl considerase simplu instrumentar; nu, în dulapul cu geamurile bine șterse nu vedea nici urmă de bisturie, pensete și seringi, în dulap era altceva, și acest altceva era compus din zeci de miniaturi confectionate din te miri ce, mai toate reprezentînd oameni și flori, animale greu de încifrat în nomenclatorul zoologic, din pricina asemănării lor și a culorilor inadecvate pentru rasele respective, mici tablouri pe scoarță de copac, altele direct pe structura osoasă a unor părți de radiografii, un castel din cutii de chibrituri și chiar un schelet de om, migălos decupat dintr-un singur os, mai mult ca sigur o coastă umană. Luată în parte, acea aglomerare de figuri și pseudoartă putea să stîrnească rîsul, dar în întregul ei obliga la alte reflecții, și lui Curta pînă la urmă nu-i fu greu să ghicească în puzderia de lucrșoare cadourile pacienților făcute cine știe cu ce prilejuri medicului șef, dar starea precumpănitoare pe care o simți Curta în urma acelei sumare treceri în revistă era de tristețe; fiecare obiect reprezenta un destin și n-avea de unde să știe evoluția în bine sau în rău a autorilor acelor amintiri lucrute cu migala lunilor și anilor de repaus. Ochiul i se opriră pe o maimuță confectionată din cîrpă colorată și ațe de diferite culori și poate că maimuța în sine nu l-ar fi impresionat mai mult ca un joc oarecare de copil dacă pieptul de tifon nu i-ar fi fost desfăcut și în mica incizie n-ar fi văzut o inimă strălucitoare, o bucată de sticlă roșie, șlefuită, cu scilipiri care sugerau bătăile cordului și gestul pe care îl făcea maimuța cu mîinile, arătîndu-și inima, nu putea fi închipuirea unui copil, imaginația lui n-ar fi putut dezvălui atîta cruzime și tristețe totodată. Sora Nana îi surprinse mirarea, cercetă și ea odată cu el — oare pentru a cîta oară? — aceeași vitrină împărțită în trei de rafturile de sticlă și, cine știe de ce, făcu un pas spre stînga și, băgînd radiografiile în plicul de unde le scosese, astupă cu spatele vitrina.

— Lumina te rog, șopti medicul masîndu-și fruntea cu două degete, și sora Nana stinse lumina; în locul becului din tavan se

aprinse altul, un bec de semnal, roșu, care răspindea în cameră un întuneric de amurg stins. În primele clipe, Curta nu văzu nimic în afara acelei lumini, treptat se acomodă și zări ca de la o mare depărtare figura medicului și halatul sorei Nana, stînd în continuare de strajă în spatele lui.

10 – În sfîrșit, un pacient care n-o să ne pună mari probleme, zise Titorian, fără să se adreseze cuiva anume; parcă își vorbea sieși, în obscuritatea în care se aflau era și greu să ghicești dacă vorbele erau rostite sorei, sau lui, mai mult ca sigur sorei, căci Ispas i se adresă de data asta direct lui. N-am avut pînă acum nici un literat, trebuie să recunosc că îmi face plăcere să vă cunosc, aș fi preferat în alte condiții, dar condițiile nu ni le alegem totdeauna. Aveți atins un singur plămîn, cum probabil știți, un om care a cunoscut sanatoriile ca dumneata știe uneori tot atît de multe despre el cum nu poate ști un medic, dar tocmai pentru că n-am în fața mea un pacient la prima întîlnire cu propria lui boală – o boală ușoară, cum arată radiografiile – mă întreb de ce ne-ați preferat pe noi sau, ca să fiu mai exact, nu înțeleg de ce v-au repartizat aici, în acest mediu, în sfîrșit, poate ați cerut dumneavoastră; un Moroieni sau Balotești ar fi fost mai indicate. Dar să vedem ce va spune apartaul, de altfel am să vă fac și o radiografie. Poate vă mirați, mai mult ca sigur că în clipa aceasta vă puneți fel și fel de întrebări în legătură cu semnele mele de îndoială, dar vreau să vă spun deschis, n-am reușit să fac din acest sanatoriu un adevărat sanatoriu, cred că vina nu este numai a mea, dar uite că m-am acomodat, să vedem ce va arăta aparatul, singurul obiectiv în aprecierile noastre atît de subiective.

În încăperea alăturată, despărțită de cabinetul medicului șef doar printr-o ușă, era răcoare și un aer de materie încinsă; în timp ce se dezbrăca, Petre își simți pielea strîngîndu-se, poate nu atît din pricina frigului, cît a celor auzite de la Titorian. Era pentru prima dată că un medic își denunța pe față nemulțumirea în fața lui, o dublă nemulțumire, pentru el că își alesese acesta

sanatoriu, și față de el, că nu reușise să facă din această instituție ceea ce probabil și-ar fi dorit. Dincolo de logica imediată a doctorului era fără îndoială o altă logică, în afara termenilor pronunțați, și pentru o clipă Curta încercă nu numai un sentiment de ciudă față de Titorian, ci și de nemulțumire pentru medicul care îl întâmpinase atât de puțin optimist. Nu-și alesese el sanatoriul, aici unde se afla erau condiții incomparabil mai bune decât în alte părți, și când se gîndea la acest lucru Curta avea în vedere nu numai masa pentru care alocațiile erau de cîteva ori mai mari, dar întreaga atmosferă de casă de odihnă, curățenia și mai ales medicamentația, or toate aceste motive adunate la un loc nu-i dădeau dreptul lui Ispas la reproșuri după ce fuseseră atîtea demersuri ca să ajungă aici. Tot ce se poate ca medicul, în sinea lui, să-și fi manifestat nemulțumirea față de cei de jos fiindcă-i trimiseseră un pacient într-o stare în care alții ar fi fost fericiți să plece, dar vina nu era a lui pentru hotărîrea celor de jos, și în acest context găsea deplasată remarcă lui. Că nu fusese în stare să facă din acest sanatoriu ceea ce își dorise, aceasta era o altă problemă; Curta, supărat de tratamentul verbal la care fusese supus, aruncă, fără menajamente, întreaga răspundere pe seama medicului, probabil un bun specialist, dar un foarte prost organizator, altfel Baci nu s-ar fi referit – poate pe bună dreptate – la el, în termeni atât de duri. Bruma de simpatie față de Titorian pe care își construise această primă vizită se topi. Alunecă pe cealaltă pantă, nu avu decît aprecieri negative la adresa medicului; pînă și acel muzeu în miniatură dezgolea o trăsătură deloc agreabilă a doctorului, care etala în fața noilor pacienți suveniruri deloc încurajatoare.

Intrat în sala alăturată, unde se afla aparatul de radiologie, Curta se dezbracă grăbit, în timp ce Titorian se echipa cu un șorț protector din cauciuc și cu niște mănuși uriașe. La un pupitru de comandă Curta văzu un chip nou, o femeie purtînd aceeași îmbrăcăminte a sanatoriuului, cu singura deosebire că la

ochi avea - într-o montură de metal - lentile fumurii, din pricina aceasta fața, aproape pătrată, cu o gură fermă, nasul lunguieț, cu nările deschise larg, își pierdeau contururile, în locul lor dominînd umbrele de purpură ale luminii. Curta nu mai avu nevoie de indicații, știa dinainte întreg ceremonialul, dar cu toate acestea radiologul, în ciuda vagilor lui proteste, își făcu datoria pînă la capăt. Petre simți pe mușchii antebrățelor mîinile reci ale femeii, cu pielea netedă din pricina dezinfectantelor, apoi aceleași degete care-i apăsau umerii mai sus de claviatură și ceafă, ca să se sprijine de marginea de sus a ecranului radiografic.

Aparatul era și el diferit de cele pe care le văzuse pînă atunci, semăna mai mult a observator astronomic, tija cu elementele de contact executînd la fiecare mișcare a ecranului un drum circular și scoțînd la impactul electric, dirijat de la pupitru, lumini verzi într-o dezlănțuire care-l făcură să-și piardă siguranța. Titorian îl răsucea cu mânușile lui mari de cauciuc cînd într-o parte, cînd în alta, îi tase mușchii pieptului dorind să vadă un anumit contur, îl îndepărta de ecran cu forța ambelor mîini sprijinite în zona costală, și de fiecare dată Curta simțea respirația lui grăbită în urma efortului. La un moment dat, Titorian zăbovi mai mult, ecranul parcă îngheță secunde în șir în aceeași poziție și degetele medicului, pierdute undeva în imensitatea mânușilor de protecție, rămaseră cuminți pe mijlocul pacientului, într-o îmbrățișare rece. „Da“, spuse el pentru sine, cu oarecare mulțumire și ecranul se mută din nou în zonele inferioare, și aici mîinile medicului deveniră din nou active, dar superficiale, zona era cercetată mai mult din obișnuință.

- Lumina, soră, ceru medicul și cînd becul din tavan se aprinse văzu ochelarii sorei îndreptați asupra lui, ca o mască impenetrabilă; lentilele lunecau pe partea dezgolită a trupului, indecis, vroid să se oprească undeva și nereușind, apoi ei țintuiră mușchii pieptului, bine dezvoltati, în încrengătura

căroră un păr negru și des crescuse rebel. Sora își luă ochelarii de la ochi și fără acele sticle privirile ei nu mai avură nimic de speriat, erau niște ochi obișnuiți, ușor congestionati, inflamați spre nas din pricina deselor schimbări de lumină. În timp ce se îmbrăca, trăgînd cu coada ochiului spre o fișă mutilată obișnuit de medic cu un toc, Curta auzi aparatele manipulate într-un mod straniu, și cînd își mută ochii spre tubul imens, terminat la capăt cu o bilă neagră, înțelese că sora se pregătea pentru o radiografie, cu toate că din felul cum strîngea șuruburile și tăblia de lemn, lungă ca o targă, nu mai pricepu nimic; radiografii mai făcuse, dar nu culcat. Procedul fiindu-i străin, de teamă transpiră la subțiori și se jenă cînd înțelese că în încăperea se răspîndise cu repeziciune un miros iute.

— Nu vă speriați, ținu să-l liniștească sora, vrem să vă facem cîteva tomografii, un procedeu nou, sîntem singura instituție care posedăm un asemenea mijloc de investigație, și la cuvîntul „investigație” avu o ușoară întîrziere la a treia silabă, ca și cum ar fi făcut eforturi să-și însușească pronunția corectă a termenului.

— Deosebirea dintre o radiografie și o tomografie este esențială, ținu Titorian să preia explicația sorei, tomografiile secționează plămînul în adîncime, în felul acesta nu avem numai o reprezentare la nivelul pleurei, ci multidimensională. La doi, la patru și la opt, comandă Titorian cifrele sorei, și Curta deduse că la acest nivel de adîncime, medicul șef are semne de întrebare. Între ultima radiografie și examenul radiologic nu sînt deosebiri esențiale, vreau însă, spre o mai mare siguranță, să delimitez infiltratul, deoarece la prima vedere despre un infiltrat este vorba. Peste cîteva zile vom putea ști sigur dacă zona are porțiuni excavate sau nu. Am impresia că vă sînt antipatic, domnule Curta, nu-i așa? întrebă Titorian și această intrare bruscă, dintr-o conversație despre boală, în alta, unde i se solicita spiritul, îl făcu pe Curta să tresară; fusese luat pe nepregătite, iar întrebarea nu putea fi eliminată și nici nu i se

putea da un răspuns cu jumătate de măsură; ea sunase clar și precis, și răspunsul nu putea fi dat decât tot așa.

— Ați intuit exact, domnule doctor.

Însăși această renunțare la cuvîntul „*tovarășe*” și de o parte, și de alta și preferința pentru un apelativ care definea global noțiunea de politețe, era un semn al lipsei reciproce de simpatie, își spuse Curta, fără însă să-și dea seama, n-avea de unde să știe că medicul preferase pe „domnule” din alte motive, în nici un caz fiindcă tînărul îi era antipatic.

Titorian își tîrî piciorul șubred spre camera alăturată și, privit din spate, la lumina puternică din cabinetul medicului-șef, doctorul i se păru mai mic de statură; umerii căzuți, talia îngustă, asemănătoare cu a soției lui, pantalonii reiați, care ieșeau din halat, lipsiți de o formă anume după care să se muleze, atîrnau în dezordine spre pantofii cu tocurile roase la spate de atîta întrebuințare, și Curta avu un moment de părere de rău pentru răspunsul direct, aproape brutal. Ar fi putut să găsească un răspuns intermediar, dar gîndul că numai cu o oră înainte tăcuse la pseudolecția ideologică dată de Cozmin lui Buzangiu și, implicit lui, convingerea că tăcuse nu dintr-un spirit de autoconservare, ci dintr-o lășitate nemărturisită, dorința de a nu se mai lăsa dominat de comodități îi dictase acum să fie prompt și categoric; se jurase doar în sinea lui să se expună deschis, indiferent de consecințe, și iată că din pricina refuzului din solariu de a-și spune părerea se dovedise aici nu numai lipsit de menajamente, ci de o sinceritate primitivă. Observă pe chipul sorei de la radiologie un reproș tăcut, și dacă pînă atunci femeia manifestase curiozitate față de el, acum își puse din nou ochelarii pe ochii injectați și trecu pe lingă el ferindu-se să-l atingă.

— Aș avea tot dreptul ca la acest răspuns să mai primesc unul la fel de concis, dacă aș pune întrebarea în continuare. De ce anume ai ajuns la o asemenea concluzie? Dar prefer să nu mai pun întrebări, tovarășe Curta. Dumneata te-ai supărat pe mine

pentru felul în care ți-am expus situația; era o părere a mea la care dumneata ai reacționat la fel de cinstit, cu singura deosebire că expunerea mea era întemeiată, pe când răspunsul dumitale era rodul unei nemulțumiri de moment. Cu toate acestea, nu-mi retrag cuvintele de simpatie că țe-am cunoscut. Ești primul nostru scriitor, evident că sîntem interesați și curioși totodată de existența unei asemenea păsări rare pe aceste meleaguri ale suferinței și m-aș bucura ca într-o bună zi să ai prilejul din proprie inițiativă să-ți revoci imperativul cu care m-ai etichetat. Să știi că n-am să depun nici un efort personal în folosul acestei revocări.

Medicul mai vru să spună ceva, dar ușa se deschise brusc și în încăpere apărură un om între două vîrste, cu o mustață care voia parcă să înlocuiască calviția, împinsă dincolo de creștet, un soi de compensație stufoasă, de o bărbăție exagerată, pentru trupul acela mărunț îmbrăcat într-un halat de mătase cu dungi de un albastru strălucitor, îmbrăcăminte care nu se înscrisa în regulament, după cum putu constata Curta uitîndu-se rapid la propriul lui halat.

– Dacă țin bine minte, nu v-am invitat la mine, tovarășe Morăscu, spuse medicul, și fața lui și pînă atunci de un palid stins – deveni și mai galbenă, și Curta, care pîseda teoretic unele date în legătură cu organismul uman, odată încifra schimbarea culorii de pe chipul lui Ispas, în zonele unui ficat bolnav.

– M-am invitat eu, spuse Morăscu, ținîndu-și în continuare o mîină în buzunar și fixîndu-l pe Curta într-un fel special, ca și cum prezența lui era de prisos acolo din moment ce venise el.

– Despre ce-i vorba, tovarășe Morăscu? îl chestionă medicul, ridicîndu-se în picioare, și cînd Morăscu mai privi o dată la Curta, care abia reușise să-și încheie halatul, se simți dator să se explice. Este noul nostru internat, tovarășul Petre Curta, scriitor în devenire, cum ar vrea dînsul să zică dintr-un exces de modestie. Eu l-am chemat.

Această explicație a medicului suna ca o justificare în fața lui Morăscu, și ținuta degajată a celuiilalt, de parcă nu el ar fi deranjat, ci medicul i-ar fi intrat în cameră neanunțat, stabilind pentru Curta raportul de forțe între cei doi oameni, și când își aduse aminte de Cozmin care-l felicitase pe Morăscu pentru înființarea organizației de bază în rîndul pacienților, intui și mai exact poziția oficială a lui Morăscu, care explica atitudinea lui arogantă.

– Vă rog, din moment ce tot ați venit, poștiți, h-am secrete.

Curta ar fi vrut să se retragă, dar cuvintele medicului nu numai că nu incriminau șederea lui cam îndelungată, dimpotrivă, parcă-i solicitau prezența. Se conformă acestei rugăminți ascunse, și făcîndu-și de lucru cu nasturele de la gît al cămășii, care nu voia să se încheie, îl privi cu coada ochiului pe Morăscu, abia acum văzîndu-i exact ochii de un albastru viu, cîndva frumoși, acum acoperiți pe jumătate de pleoapele grele, vineții și învăluți în cearcane de aceeași culoare.

– Bine-ai venit la noi, tovarășe, se adresă Morăscu, eu sînt secretarul organizației de bază de aici, de la bolnavi. Era cam vremea să ne faci o vizită, mi se pare că și dumneata ești membru de partid, altfel nu văd cum ai fi ajuns aici.

– Abia în al doilea rînd e secretarul organizației de bază, în primul rînd e pacient, și încă un pacient cu probleme destul de serioase, se amestecă Ispas, dar din păcate tovarășul Morăscu consideră că atît afecțiunile pulmonare personale, cît și cele ale colegilor săi își găsesc cel mai bun remediu în ședințe interminabile... Apropo, am auzit că tovarășei Craiu i s-a făcut rău la ședința de birou de ieri, a avut o hemoptizie... Se pare că va trebui să intervin mai energic, tovarășe Morăscu, sau dacă nu se poate altfel, să schimbăm locurile, în fond, și eu aș putea fi un pacient, chiar dacă aș refuza categoric să particip la ședințele duminicale. Oamenii au venit aici să se vindece, să-și schimbe mediul în care s-au îmbolnăvit, or dumneata... și medicul, rîzînd, își aprinse o țigară, din care trase adînc cîteva fumuri.

– Vă țineți de glume, tovarășe Titorian, adică eu am vrea să fac organizație? Parcă dacă voiați numai eu era suficient... Puteam eu să întreprind ceva fără aprobarea de acolo de sus? – și Morăscu arătă undeva spre munții care se vedeau prin fereastra acum dezgolită de draperiile mari și negre de sora de la radiologie, care în lipsa sorei Nana îi luase acesteia locul și nu se mișca din spatele medicului. Și pentru că v-ați legat de mine, uite, sar la a doua problemă... Că am venit cu două probleme. Nici eu n-am secrete, mai ales că tovarășul e verificat, cu toate că dosarul inginerului nostru de suflote are niște mici infiltrate – și Morăscu rîse, bine dispus de această comparație. Dar dumnealui vine de unde ne vine lumina, e tînăr, o să se mai lovească o dată, de două ori cu capul de realitățile noastre și o să se cumîntească, dacă nu, petele se vor excava, și atunci o să-i facem o mică rezecție, cum ați spune dumneavoastră. Da, după masă am să lipsesc o oră, două, vine un tovarăș de la centru, vrea neapărat să mă vadă. Știți cum sînt oamenii din celălalt mediu, parcă noi am fi ciurmați, desigur glumesc, așa că trebuie să ies eu din sanatoriu, mă așteaptă la șosea, credeți-mă, n-am încotro.

– Cam multe vizite, tovarășe Morăscu. În fond, eu nu fac altceva decît să-ți atrag atenția, în situația duminică, fiecare oră de repaus total e numai în folosul duminică. Nu uita că ești de cinci ani aici.

– Parcă eu vreau, tovarășe medic, spuse Morăscu spăsit și cu o reală îngrijorare pe față. Dacă au nevoie de mine! Așteaptă să plec cît mai repede de aici, nu spun și nu cred că sînt un om de neînlocuit, dar au nevoie de experiența mea. Cincisprezece ani de ilegalitate... Adică experiența acestor ani nu se dobîndește atît de ușor. Și cadre, știți, n-avem cu carul, nu le putem face la strung. Nu vă supărați că vă iau o țigară, vreau să mă las și de aia nu-mi cumpăr, și cînd văd mă atrage, nu vă supărați – Morăscu își aprinse țigara și se uită apoi la marca scrisă pe foiță. Credeam că fumați ceva țigări mai bune, dar calul de dar,

he-he-he – și Morăscu rîse din nou, și cele cîteva fumuri grăbite îi făcură bine, fața i se lumină, ochii deveniră și ei mai vii, iar mîna tremurîndă în drumul ei spre pachet se liniști ca în urma unui calmant puternic. Sper să n-aveți nimic împotriva, repetă Morăscu, și privi din nou țigara ajunsă la jumătate și, ca să nu se piardă nimic din ea, trase cu nesat, fum după fum: oamenii vorbesc tot mai mult de medicamente. Se zice că ar fi apărut ceva sau se fac cercetări, lumea speră, eu nu știu ce să le spun, vin la organizație, mă întrebă... Nu vreau să încurajez zvonurile, mai ales că medicamentele, astea de care se vorbește, ar fi de proveniență capitalistă... Eu totuși fac deosebiri, adică văd logic cum stau lucrurile și nu mă deranjează această utilizare a unor produse venite de acolo, noi, care avem altă structură socială... În orice caz, dacă zvonurile se adevăresc ar fi bine să facem o listă de priorități, nu-i așa, avem tovarăși care...

– Tovarășe Morăscu, eu stabilesc diagnosticul, nu speranțele. Aș fi direct interesat, personal, în existența unor asemenea mijloace de vindecare, am și eu nevoie de ele... Să nu uităm însă cît a durat de la descoperirea penicilinei pînă cînd am putut-o întrebuița și noi... Și cum o întrebuițăm și în ce cantitate?... În privința priorităților, cred că n-are rost să vindem pielea ursului din pădure... dar pentru că intuiesc exact ce vreți dumneavoastră, chiar pe acest teren al speranțelor, al iluziilor sau viselor, alegeți termenul care vă convine mai mult, nu poate exista decît o singură prioritate, boala fiecăruia și evoluția ei...

– Ei, nici chiar așa, tovarășe doctor, pe unii îi cheamă datoria mai degrabă, alții au dus tot greul muncii, dumneavoastră singur ați spus că pînă și penicilina, și pe bună dreptate, orice medicament străin costă bani grei... Eu cred că dacă, odată și odată, aceste medicamente despre care se tot aude că vor veni, ele, așa socot eu, trebuie să ajute mai întîi pe cei care au ajutat cel mai mult... Adică mă înțelegeți... Să vii

pe la mine. tovarășe Curta, să stăm de vorbă, dar nu astăzi, mâine, ba nu, peste două zile, că mâine trebuie să fac darea de seamă, poimîine după micul dejun... Vedeți că scrie la etajul doi, acolo unde e biblioteca, cu toate că ar fi cazul sau ar fi fost cazul să te interesezi pînă acum... Dar eu mă bucur că avem un scriitorăș printre noi, gazeta de perete cam suferă, și la stația de radioficare n-avem pe cineva să mai pună cuvintele la punct; oamenii scriu, dar mai deunăzi mi-a spus, cineva care a ascultat că nu-ș' ce greșeli gramaticale-s pe acolo, parcă ele ar fi esențialul, forma contează pentru unii, nu conținutul...

! — Forma face parte din conținut, tovarășe Morăscu... Am să viu, evident, dacă astea sînt regulile, și am să vă ajut cu toate că aici nu pot să nu-i dau dreptate tovarășului doctor, vizînd cazul meu, firește, am venit să mă vindec... Cum ați spus prea bine, acolo jos e nevoie de noi...

! — Mai vedem noi, mai vedem, mai discutăm, acum nră duc, că sînt grăbit să-mi pregătesc și eu carnetul ca să pot răspunde, cine știe ce vor de la mine, adică ce vrea — și Morăscu se apropie de urechea medicului, ocolînd biroul printr-o parte, și-i șopti acestuia un nume simandicos, cu o terminație în ki, un nume de care Curta mai auzise... Am fost amîndoi închiși în același lagăr, mai spuse Morăscu, cum s-ar zice tovarăși de suferințe.

! Morăscu ieși: spre ușă își legă cordonul halatului mai strîns, își culese un papuc ce se încăpățînase să-i iasă din picior și, zîmbînd jenat de acest mic incident, care în ochii lui îi atîngea autoritatea, se făcu nevăzut.

Cîtva timp, medic și pacient nu-și spuseră nimic, Curta era surescitat de cele aflate de la Morăscu, adică dosarul lui de partid se afla aici, se grăbiseră să i-l trimită, Morăscu își permisese chiar să dea în vileag acele pete umede, mai mult ca sigur adăugate în grabă după ultimele ședințe de la ziar. Felul cum pronunțase Morăscu neajunsurile lui înscrise acolo,

tonul de glumă, ca o justificare spre a scoate la lumină ceea ce oficial i-ar fi fost interzis, ca și vesela amenințare legată de o posibilă excavare a pieselor de la dosar, aflate acum încă în siguranță datorită locului unde își făcuse studiile – nu-l puseră atît pe gînduri cît îl enervară, și deoarece nu voia să enunțe criterii de apreciere în legătură cu omul abia ieșit, se gîndi să curme tăcerea schimbînd discuția, cu toate că în clipa aceea nu-i venea nimic în minte. Nu voia să-l lase pe Titorian cu credința că este preocupat de insinuările abia auzite, cu toate că sincer era; o discuție cu medicul pe tema epuizată prin plecarea lui Morăscu l-ar fi obligat să spună ce simțea în clipa aceea, or referirile la adresa lui Morăscu nefiind laudative, nu credea că ar fi lăsat o impresie prea bună pronunțîndu-și punctul lui de vedere deloc pozitiv la adresa celuiilalt.

Curta se uită la medic, ar fi vrut să citească pe chipul lui o reacție care să-l dea de gol, care să-i spună că în momentul acela doctorul nu era străin de gîndurile lui, că participa într-un fel sau altul la ele, dar doctorul îl privea probabil de mult, ochii lui și mai ales scripările pucăușe din ei nu lăsau nici o îndoială că-i intuisese temerile, nu erau pentru el un secret, se afla parcă în fața altui aparat radiografic, capabil de data asta să-i evidențieze nu lăuntrul, prin transfocarea punctelor atinse de boală, ci gîndurile, și aparatul în care se oglindeau aceste gînduri erau privirile medicului, voit ironice. Se ridică hotărît de pe scaun; vizita la care fusese obligat prin forța împrejurărilor să participe se încheiase, n-o dorise, dar nici nu-i părea rău că de la început împrejurările îl puneau în posesia unor relații și date, neplăcute ce-i drept, dar necesare, și din acest punct de vedere se simțea oarecum favorizat. altfel Titorian n-ar fi insistat să rămînă, să fie prezent la o fărîmă din viața celui sanatoriu al cărui membru de familie era de-acum și el.

– Pot să plec? își permise să întrebe Curta, și medicul ridică din umeri, oarecum mirat de această întrebare.

— Desigur, din punctul meu de vedere erați liber de mult. Titorian îl însoți pînă la ușă, în timp ce sora de la radiologie intră după perdeaua întunecoasă, în camera alăturată. Și nu vă faceți griji; dacă va fi vreodată nevoie, aceste priorități am să le stabilesc totuși eu — și medicul deveni dintr-o dată grav, nu atît din pricina lucrurilor pe care le spusese cît de oboseală.

Așezat la locul lui în șezlong, Petre înregistrează exact ceea ce-i zisese medicul, de fapt se gîndise înainte de a-i aminti el; dacă era vorba de priorități în nici un caz, prin aportul lui modest la dezvoltarea societății, la istoria ei, n-avea să intre în ele, deși problema medicamentelor, așa cum de altfel spusese și Titorian, și cum o știa și el, era încă în stadiul de iluzii. Pînă atunci, medicamentul principal rămînea hrana, constituția nervoasă și echilibrul dintre factorii hotărîtori ai organismului. El era, în orice caz, un privilegiat, cum îi declarase chiar Titorian, n-avea decît un infiltrat în partea stîngă, deci o situație cu mult mai bună față de anul care trecuse și incomparabil mai optimistă decît a altora. N-avea nevoie de prioritățile nimănui, el singur era o prioritate, boala îl selectase; acordîndu-i o formă ușoară, se purtase binevoitor cu el, pentru un simplu infiltrat trei luni erau suficiente să se pună definitiv pe picioare, urmînd să părăsească acest loc, care își pierduse ceva din frumusețea de la început.

Din partea unde se afla auzi scrijelitul pietrei sub pașii cuiva; nu vru să aștepte pînă ce pașii ar fi intrat în unghiul vizibilității lui, se ridică de spate, era curios, și-l zări pe Morăscu călcînd grăbit, nesigur, în dreptul teiului lui Costache se opri, tuși de cîteva ori, scuipă la rădăcină, dar Rita, care probabil se afla pe balcon, cu stăpînul ei, se apucă să țipe, făcînd o gălăgie infernală pentru ultragiurea aceluia loc, prin obișnuință socotit numai al stăpînului ei. Morăscu se întoarse, ridică pumnul spre maimuța agățată cu un lanț de bara metalică a grilajului, scuipă încă o dată, de data asta spre ea, și Rita, nelăsîndu-se mai prejos, făcu același lucru în direcția lui, în plus își întoarse spatele și arătă, cui voia s-o vadă, partea fără păr de

sub coadă. Morăscu spuse ceva, dar Curta n-avu cum să audă, destul doar că Rita înțelesese și începu să se scâlâmbăie și să ridă cu atîta forță, încît sunetul ajuns sub coama muntelui din față se întoarse multiplicat, lovindu-se din nou de răgetul maimuței, și la acest vacarm îngrozitor, Morăscu se dădu bătut, o amenință cu o sacoșă mică ținută într-o mîna și-și văzu de drum.

— Bag mîna-n foc că n-ai vești prea bune, auzi Curta din dreapta lui; era vocea lui Baciul, și cînd se întoarse îl zări maltratîndu-și negul. Mai mult ca sigur că ai venit aici înscris în hîrtii cu un simplu infiltrat, și Titorian ți-a găsit o cavernă sau poate mai multe, nu ești singurul caz, am impresia că el inventează cavernele, cu toate că rar se întîmplă să greșească, are un soi de plăcere să le descopere și o mai mare plăcere să le comunice ca și cum ți-ar anunța cine știe ce mare cîștig la loterie.

Ca să nu-i deranjeze pe ceilalți, Baciul se ridică anevoie, își tirî șezlongul mai aproape de omul cu care începuse să vorbească, apoi, cu o greutate și mai mare, își așeză întîi un picior, și cînd se lăsă cu spatele, pe față îi apărură un rictus dureros; Baciul pufăi în urma acestui efort, buzele, și așa subțiri, se subțiară și mai mult, iar pe fruntea înaltă și netedă, sub a cărei piele se distingeau cîteva vene albastre, încordate, apărură o pînză de apă, ștearsă în grabă cu dosul unei mîneeci a halatului.

— Așa se întîmplă de fiecare dată aici, el, doctorul, totdeauna găsește mai mult decît găsesse ceilalți; după mine n-ar avea dreptul să sperie bolnavii spunîndu-le adevărul, ar trebui să-i menajeze, dacă nu s-ar afla sub teroarea spaimii, s-ar vindeca mai repede.

— Dimpotrivă, prefer să știu ce am, omul are dreptul măcar la atît, să-și cunoască dimensiunile răului din el și adevărul despre acest rău, să nu-și facă speranțe deșarte. Prefer să știu de la început cît voi sta — cu aproximație, se înțelege, nimeni nu poate pronostica evoluția unei boli, dar odată știind pot să-mi iau anumite măsuri. În ceea ce mă privește, sînt ferm hotărît să

respect orele de cură, dacă se poate, într-o liniște desăvîrșită. fiecare efort inutil al plămînului putînd avea asupra bolii repercusiuni neplăcute.

Curta se referise la hotărîrea lui privind orele de cură și la intenția de a tăcea cît mai mult, vrînd de fapt să-i curme lui Baci u pofta de a pălăvrăgi, dar colegul lui de boală nu numai că nu se oferi să tacă, întors pe-o parte îl chestionă în continuare, vrînd să fie sigur dacă Titorian îi stabilise un diagnostic grav sau nu.

— Deci, înseamnă că ți-ai găsit și dumitale cîteva locuri excavate, l-ai bucurat și dumneata, așa cum îl bucură orice caz disperat — și Baci u lovi cu un deget noduros în tăblia de lemn a celui lalt șezlong, ca Petre să înțeleagă că el, Baci u, e acolo și așteaptă un răspuns.

Curta se întoarse spre Baci u, îi surprinse ușoara spaimă la această răsucire bruscă, neașteptată, și dincolo de ea bucuria trăită dinainte pentru gravitatea bolii lui, și această bucurie, Baci u nu numai că nu voia să și-o ascundă, și-o manifesta aproape direct și atunci Petre, ca să scape de el, înclină din cap, semn că intuiția lui fusese exactă și că era bolnav și nu oricum, ci grav.

— Una sau două, e atins numai un plămîn, sau și... cavernele le ai la dreptul, sau la stîngul? se interesă el. La stîngul sînt cu mult mai periculoase, plămînul stîng are numai doi lobi, acolo se află și inima, și orice intervenție, fie un simplu pneumotorax sau o toracoplastie, antrenează și cordul: eu am la stîngul un pneumotorax și pot să spun din proprie experiență c, necazuri am cu inima de fiecare dată cînd îmi introduce aer... De altfel, nici nu știu ce s-a întîmplat cu mine, dacă vre să mă crezi, cînd am venit aici practic n-aveam la plămîn nimic; baiul meu pornea de la genunchi, am o tuberculoză osoasă, și pentru că era iarnă, tovarășii au zis că pînă în vară să mă odihnesc aici, urmînd să merg apoi la mare — și Baci u își ridică cu greutate piciorul încriminat, își trase pantalonul de

pijama deasupra genunchiului și-i oferi lui Curta o priveliște deloc plăcută; genunchiul nebandajat, umflat ca un bostan; lăsa aproape dezgolită rotula, și de sub ea, prin două tuburi de drenaj, se prelingea într-un tifon gros legat deasupra pulpei, o zeamă verzuie. Cu asta am venit, dar pe-atunci puteam să umblu cum trebuie, rotula nu explodase, într-un cuvânt am crezut că viu pentru câteva luni, la o odihnă binemeritată, dar din prima zi Titorian mi-a găsit ceva la plămînul drept, o umbră numai, și umbra asta s-a mărit treptat, apoi s-a excavat, după doi ani și plămînul sfîng era atîns... Sînt convins că dacă nu-mi spunea adevărul, acum eram sănătos... Nu ți-a zis nimic despre mine? întrebă Baci, și ca să fie sigur de răspunsul celuiălalt se ridică să-l vadă pe Curta în față.

– Nu, nu mi-a spus nimic, de fapt, secretul bolii altora este o obligație pentru medic, după cîte știu eu...

– La alți medici, nu la Titorian, spuse scurt și cu răutate Baci. Deci și dumneata ești în pioneze, mai adăugă el, îmi pare sincer rău, cu toate că nu trebuie să vă speriați, sînt cazuri de vindecare rapidă, din păcate, eu n-am putut să intru în categoria acestora. Dumnezeu știe, parcă sînt blestemat, toată viața am fost blestemat să pătînesc de la lucruri mărunte.

– Tovarășe Isaac, se auzi vocea lui Buzangiu, trezit atunci, cu ochii cîrpiți de somn, oare nu e vremea pentru prăjitură?

Exact în clipa aceea se auzi toaca sunînd, și Landesman, care vruse să se uite la ceas, renunță, toaca anunța exact ceea ce dorea Buzangiu.

Pe o masă în apropierea ușii, pe cîteva platouri de metal erau așezate prăjiturile: prăjituri cu mere. Stratul gros de mere dintre foitajuri, cel de sus alb, acoperit din abundență cu zahăr pudră, cel de jos rumenit, îl ademini pe Curta: prăjiturile cu mere erau plăcerea lui, acasă todeauna maică-sa îl aștepta, cînd se

întorcea în vacanțe, cu asemenea bunătați. Învîingîndu-și jena, o rugă pe sora Aneofița să-i permită să-și ia un supliment și Aneofița îi așează chiar ea prăjiturile pe un șervețel, apoi tot ea îi turnă din cana de sticlă lapte dulce, și Curta mîncă lacom și bău laptele din cîteva înghițituri. Nimeni nu se așeza la masă, pacienții veneau, își luau acest întăritor de la ora unsprezece și plecau la plimbare; pînă la masa de prînz erau trei ore, și cei care aveau învoire pentru plimbări preferau să se bucure de ziua aceea însoțită, mîncau grăbiți, apoi, în grupuri de doi-trei, o luau care-ncotro. De la poartă, drumul nepietruit, dar neted, se despica în două părți, unul ducea spre oraș, altul urca panta și se pierdea în pădure, spre o cabană aflată la vreo cinci kilometri spre vest. Cei mai mulți bolnavi o luau spre această parte, aerul fiind mai curat, și pădurea de conifere – deasă și ademenitoare. Cînd se întoarse de pe scări să privească spre holul de unde plecase, Curta o zări prin sticla ușii pe sora Aneofița Anghel care-i surîdea; îi ceruse două prăjituri, și această intimitate la care îl obligase îi dădu dreptul să zîmbească, și pistruii fetei se înroșiră din nou în dreptul pomelilor. Fața căpătă prin roșeața aceea feciorelnică ceva plăcut, și Petre, altfel închis și puțin dispus la reciprocități sentimentale, zîmbi și el, și atunci sora Aneofița îi făcu cu mîna, un gest curajos, ostentativ, și Petre, jenat, se uită în stînga și-n dreapta să vadă dacă n-a observat cineva această exagerată amabilitate a fetei; pînă la urmă îi păru rău pentru lăcomia lui, înțeleasă de fată poate altfel decît ar fi trebuit.

În curte se opri lîngă teiul lui Costache, numai cîteva clipe, din teamă pentru Rita, și într-adevăr mainiuta începu să se agite pe balcon la vederea lui, și ca să nu fie obiectul injuriilor ei și al risului pacienților, Curta trecu grăbit spre poartă, mai ales că în urma lui îl zărise pe Cozmin și o plimbare cu el nu-i era pe plac. Dintr-un spirit de contradicție, n-o luă în partea unde se vedeau plimbîndu-se cei mai mulți pacienți, o luă spre drumul care ducea spre oraș, cu toate că nu intenționa să facă un asemenea

efort; pînă în oraș erau mai bine de zece kilometri, timp ar fi avut suficient, dar la urma urmei, ce să caute el în oraș, ar fi fost un străin printre alți străini veniți la odihnă, era sătul de oraș, voia liniște și singurătate. În dreapta, cam la un kilometru de sanatoriu, văzu în pădure o casă din care ieșea fum, era probabil un lăcăș al tăietorilor de lemne, da, asta era; o femeie ieși pe ușa de lemn a clădirii cu un ceainic imens și îl atîrnă pe niște pirostria de metal sub care ardea un foc îndrăcit; erau lemne de brad, lemnul pocnea, și pînă la nările lui Curta ajunse mirosul de rășină al ramurilor pe care femeia le băga fără economie pe foc. Undeva, în depărtare, se auzi un strigăt, apoi un zgomot foșnitor de copac în cădere, și pămîntul se cutremură sub lovitura trunchiului doborît. Curta tresări întristat.

Îl ajunse din urmă Pintică: tăiase coama dealului și ieșise la cîțiva metri în spatele lui; îi explică avantajul acestor scurtături: în loc de patru kilometri, pînă la șoseaua asfaltată, nu făcea decît doi, fără un efort prea mare. Aflase de aceste poteci de la alți pacienți, cu multă vreme în urmă, și-l povătuî pe Petre, dacă voia să ajungă la oraș, să meargă împreună, îl putea însoți pînă la linia ferată și de acolo era simplu să se descurce singur. Curta îi mulțumi, n-avea intenția să facă un drum atît de lung, ieșise pur și simplu la plimbare, voia să admire covorul de brîndușe care acoperă pajiștile, și în cazul că ar fi simțit nevoia voia să se oprească la marginea pîrîiașului, a cărui curgere învolburată îi plăcuse încă din prima zi, cînd venise cu trăsura de la gară la sanatoriu.

Pintică ridică din umeri, ar fi vrut s-o pornească singur, dar această tovarășie de o clipă îi plăcea, și după cîțiva pași se opri, îl așteptă pe Curta și cu zîmbetul lui copilăresc, o permanentă scuză pe fața lui, începu să-i povestească lui Petre ce anume făcea el la șosea stînd pe marginea drumului.

- Săptămîna de dinaintea permisiei am fost în fiecare zi, poate o să rîdeți de mine, dar număr mașinile, camioanele, în primul rînd ele mă interesează, și mai ales mă bucur de

camioanele care poartă inițialele locurilor mele. Mă unge la inimă. Dacă mă restabileam aveam șansa să lucrez la Bicaz, ați auzit, cum să nu auziți tocmai dumneavoastră? Acolo au început lucrările, sînt în fază de prospectări, dar aveam șansa să merg, să-mi leg numele de viitorul baraj, dumneavoastră puteți trăi dacă nu vă legați numele de ceva? Eu nu pot. Acuma cred că lucrările au avansat și mai mult, pentru mine camioanele care se îndreaptă într-acolo și care poartă pe ele fel și fel de mașinării și utilaje sînt un semn, și uite, eu rămîn în afara semnelor și nici nu știți cît de rău îmi pare. Am să dau nouă coaste, atîta a zis Titorian că e tainul, poate scap, și dacă scap... dar dacă nu scap nu-mi pare rău, atîta cît am putut n-am făcut umbră pămîntului de pomană, am ajutat și eu cîteva ceva. Sîntem o generație de sacrificiu, noi am dus tot greul, asta e hrana istoriei, viața noastră, nu vă supărați, nu mă refeream la dumneavoastră, mă refeream la viața mea și dacă trebuie să... nu-mi pare rău. Mă chinuie doar un gînd: atunci cînd pruncul meu va fi mare, să afle că nu m-am dus dintre... de pomană, că n-are de ce să-i fie rușine cu mine...

— Nu cred într-o generație de sacrificiu, tovarășe Ștefan, te rog nu te supăra, nu vreau să distrug în dumneata o credință care îți justifică această ieșire din lume, din viață, cum singur ai spus: de altfel, e o prostie, ai să te faci bine, ai să vezi, însă trebuie să crezi foarte tare în viață și mai puțin în acest sacrificiu de care nimeni n-are nevoie; au nevoie de viața dumitale, de munca dumitale, nimeni nu ne-a cerut să ne sacrificăm, iar boala în viața fiecăruia este un accident, o mică deteriorare a naturii noastre individuale, din motive pe care le putem explica.

Pintică se încruntă. Încruntarea era la el o formă de a-și manifesta tristețea, și lui Curta îi păru rău că nu-l lăsase pe Ștefan cu credința lui, cu iluzia necesității acestui sacrificiu, luat de el ca scut în fața necunoșcutului, ca o împăcare în cazul unui deznodămînt nefericit.

- Dumneata știi mai multe, ce să zic? continuă Pintică mai puțin volubil, dar cu același zîmbet de scuză reapărut pe chip. Dar așa cum nu-i poți lua lui Ghinolea credința, o altă credință în care am crezut și eu și pe ascuns mai cred și acum, dar mi-e rușine să recunosc, nici mie nu-mi poate lua această convingere că sîntem o generație de sacrificiu. Vezi dumneata, n-ar fi așa dacă tot ce facem noi acum, am face într-o sută de ani, istoria cam atîta ar cere de la noi, dar noi sute de ani n-am putut face mai nimic, acum sîntem liberi să facem și facem grăbiți, adică parcă ne temem să nu ne ia cineva acest drept de a face, și pentru că într-un an construim cît n-am făcut înainte în cincizeci, asta presupune eforturi supraomenești și implicit sacrificiul celor care duc pe umerii lor tot greul. Uite, mie nu-mi pare rău dacă mor, pentru asta i-am și zis doctorului să mă opereze, m-am hotărît...

- Oare într-adevăr asta te-a hotărît? întrebă Curta, și cînd văzu adumbrirea de pe fața lui Pintică se opri, era inutil să-i explice el lui Ștefan ce l-a determinat la acea hotărîre; intim, avea credința, după toată discuția de dimineată, că altceva a stat în spatele acelei decizii.

- Credeți că nu? și după felul tremurător cum sunase întrebarea, Curta își dădu și mai limpede seama că țintise într-un loc dureros și că n-avea dreptul să deschidă și mai mult rana, probabil și așa destul de adîncă.

- S-ar putea să greșesc, mai mult ca sigur, uite, acum sînt convinși că era să spun o prostie.

- Poate și cu sacrificiul să vă fi pripit, eu nu mă supăr dacă v-ați pripit, chiar m-aș bucura, dacă mi-ar fi spus-o altcineva treacă-meargă, uite, eu pe Cozmin și Landesman nu-i cred, dar pe dumneata... Eu n-am văzut în viața mea un scriitor, am citit ziarele, am auzit, am văzut și fotografia lui Sadoveanu, mare om, ce mai, dar vreme să citesc n-am prea avut, adică așa cărți și romane, n-am făcut decît școala de ucenici, mie literatura nu-mi prea place, dar scriitorii... Așa-i, că de fapt de dimineată

mi-ai luat apărarea, adică nu mie, celor de sus, celor care au fugit cu Calafat Opincă în munți? Și am stat și m-am întrebat de ce, că vedeți dumneavoastră, eu nu sînt în stare să pun în discuție hotărîrile care le iau cei mai mari, dar așa cum ați vorbit dumneavoastră înseamnă că sînteți capabil să vă opuneți, și asta mi-a plăcut și m-a întristat totodată. Știți de ce? Vrem mai iute să-i facem pe oameni fericiți, poate împotriva voinței lor, dar acum eram gata să spun o prostie.

– Și eu cred, zise Curta surîzător.

– Adică aveți darul să citiți și în sufletul oamenilor, așa cum citesc eu în încărcăturile alea, că dacă văd mașina, adică buldozere și scripere și altele, eu știu că taina acestor mașini nu mai e o taină pentru mine, ele se duc acolo unde ar fi trebuit să fiu și eu... dar cum puteți ghici? Nici nu mă cunoașteți, nici nu știți cine sînt, și cu toate astea...

– Fericirea nu poate fi creată cu forța, tovarășe Pantică, orice fericire de acest gen ar fi o fericire amară, prețul ei ar fi prea greu plătit poate chiar de cei pe care sincer vrem să-i ridicăm la stadiul acela de viață de care vorbești dumneata. Nu citesc, intuiesc, de fapt acest mecanism intim ține de o anumită sensibilitate...

– Cozmin a spus că scriitorii și intelectualitatea sînt o pacoste pentru revoluție, așa a zis, chiar după ce ați plecat a spus că sînteți cu nasul sus, dar uite ce urît e din partea mea că zic, doar n-ar trebui să zic, nu e frumos să pîrăști, pe mine așa m-a învățat mama.

– Cîți ani ai, tovarășe Pantică?

– Îs prost, așa-i? Vi se pare că am spus numai prostii, pentru asta m-ați întrebat. Douăzeci și doi și jumătate, adică ce mai, douăzeci și trei. Dar mă duc, văd eu bine că vă place să fiți singur, mie nu-mi place, numai seara înainte de a adormi, atunci totdeauna mă gîndesc acasă, la nevastă și la copil, mai ales la nevastă, copilul ce să înțeleagă el din viața mea? Cînd m-am însurat eram bolnav, dar eu nu știam, simțeam eu ceva, dar îmi

era rușine de tovarăși să le spun. eram în campanii, fiecare om era prețios, și dacă aș fi spus că simt, așa. o apăsare în piept și răceli și călduri, și iar călduri și răceli, ar fi zis că vreau să dau bir cu fugiții, adică eu să fug... Plecasem cu camionul într-un sat, aveam în camion un strung, unul mic, îl montam cu o curea la motorul mașinii. reparam unelte, ne înfrăteam adică, alții, nu eu, eu eram de la țară, ce să mă mai înfrățesc? Era iarnă, frig nu glumă, eu îmbrăcat subțirel. adică cu ce aveam, și n-aveam multe... Și mi-a dat cineva să beau un pahar de țuică, țuică tare, nu ca pe la noi, de aia ardelenască, am auzit că sînteți ardolean, dar și moldovenii, dar ce mai? și am simțit cald pe dinăuntru și rece pe dinafară, și eu eram la fierărie, trăgeam la foale și răsuceam în foc un drug de fier, făceam brăzdare pentru plug, și atunci mi-a venit să vărs și am vărsat, ceva cald. dar cum focul era roșu eu nu vedeam roșul din mine, credeam că văpaia aia e de la jar. Pînă a observat unul și a rîs omul, nici el nu mai văzuse așa ceva, zicea el p-ormă că era nemaipomenit și a chemat și pe alții la acest spectacol și eu tot aruncam din mine, și cînd ajungea pe jar, acel ceva era roșu și scotea aburi. Numai cînd a venit meșterul să se amuze și el, a văzut că pe bărbie eram roșu, și el s-a speriat, și cînd m-am uitat într-o oglindă m-am speriat mai tare și am căzut acolo, butuc. M-am intertat, adică m-au dus mai mult cu forța, dar eu abia mă însurasem, nu-mi puteam lăsa nevasta singură și nici treburile, și acolo, la spital, mi-a spus unul că noi sîntem schimbul de sacrificiu, că într-un fel sau altul aceasta ne este soarta, și eu m-am bucurat cînd am auzit această dezlegare. Și dacă tot stăm la rînd să ne ducem, de ce să stau prin spitale, măcar să trăiesc atîta cît mai am de trăit. Și m-am tot internat și am tot plecat, nu pot sta mult locului. dar eu dumneavoastră vă pot spune, mi-e dragă și munca, dar mi-e teamă și pentru Savina, că așa o cheamă pe nevastă-mea. E tînără și frumoasă și cam rea de muscă, vād eu bine cum se poartă cu mine, îi e mereu sete de dragoste, acuma iar spun prostii, dar dumneavoastră care înțelegeți atîtea, o

înțelegeți și pe asta și gurile rele zic, dar n-au decît să zică, am văzut eu de cite ori mă duc acasă îi e teamă de mine, ascunde copilul, îl duce la vecini sau la maică-sa, și cînd mă sărută își ține buzele strînse, adică și ei îi e frică. Credeți că mă lasă?... la urma urmei, ar face rău dacă m-ar lăsa, eu nu mai am pe nimeni pe lume în afară de ea și de copil, adică viața, zic, nu mi-am legat-o decît de ei și de lumea asta, care mi-e dragă. Înainte eram Pentică, Pentică pur și simplu, ba îmi mai ziceau și Tică, am ajuns tovarăș, și uite, stau de vorbă cu dumneavoastră, chiar dacă spun prostii. Poate că nu mă lasă, cu toate că eu zic că viața așa nu mai e viață, de ce adică să n-aibă și ea un bărbat sănătos, ce ziceți? Dar vă las, uite cum fuge timpul, și camioanele trec, acum e oră de vîrf, că dacă pleacă din București dimineța cam pe la ceasul ăsta ajung aici, trec pe la Brașov, apoi pe la Ciceu, pe dincolo drumul nu e asfaltat, or mașinile grele au nevoie de asfalt. Deci credeți că nu mă lasă... dacă nu s-ar fi întîmplat cu Calafat Opincă și cu ceilalți aș mai fi trecut pe acasă, dar așa am venit direct aici și am zis că mă operez, de ce să nu mă operez? Poate, așa, mai am o șansă, dacă nu mă operez n-o să am nici una, uite, asta eu o simt cel mai bine. Poate am greșit, că de fapt dacă mata zici că nu sîntem noi de sacrificiu puteam să stau ca lumea în sanatoriu să mă fac bine, dar din cei pe care i-am văzut aici, sau prin alte părți, puțini se fac bine, vremea acum e alta, oamenii acasă n-au ce mîncă, muncesc peste puterile lor, și boala nu iartă, boala asta domnească, că nici nu crezi cînd te uiți la om că pe dinăuntru e putred. Auziți? Se aude bine, asta e o mașină grea, eu cred că duce un buldozer, am văzut buldozere rusești, mari cît o casă, nu vă supărați dacă mă duc, uite așa mă cheamă drumurile pe mine și n-am stare – și Pentică la fel de brusc pe cît apăruse se făcu nevăzut pe o potecă ce tăia dealul din față în două.

Curta rămase cîtva timp locului; se bucura că Pentică plecase fără să aștepte din partea lui vreun comentariu la nenumăratele întrebări puse direct sau indirect, întrebări la care n-ar fi știut ce

răspuns să dea. Era vorba de viața unui om, abia îl cunoscuse, cum foarte bine spusese Pintică, știa așa de puține despre el, și cu toate astea Pintică i se dezvăluise tocmai lui, îi încărcase conștiința cu date și fapte, cu frânturi de viață, cu dureri și necazuri, cu speranțe, și drept răspuns el n-avea ce să-i spună. Se bucura că revenise asupra părerii lui, părere exprimată tăios, atunci când se referise la sacrificiu, între el și Pintică era o diferență, nu atât de experiență de viață, în această materie Ștefan îi era superior, diferența se referea la felul de a privi lumea; el, Petre, o privea altfel, nu în afara pîntecului său de vedere. Pentru Ștefan, o decizie era lege, ca la armată, vina în cazul unei greșeli însă nu-i revenea numai celui ce alcătuisese legea, gîndit sau pe moment, suferea și el, și Curta era convins că hotărîrea lui Ștefan de a se opera pornea tocmai de la această durere la care luase parte din voința altora, de la ceea ce se întîmplase pe munte, și voia să plătească această vină a lui, să se sacrifice pentru ea, din moment ce tot făcea parte din generația de sacrificiu.

Curta tăie drumul, din față venea un camion și stîrnea praful; numai la cîțiva metri mai spre stînga se vedea o deschizătură între două stînci, făcută de apa ce trecea acum învolburată peste pietrele ce își arătau colții; Petre se grăbi să se pună la adăpost de aerul colbuit, și în cîteva secunde trecu de pe marginea apei și rămase fascinat de priveliștea din față lui. Înconjurată de stînci abrupte, încît soarele cu greu putea ajunge pînă jos, în afara orelor de prînz, pajiștea verde și plină de flori, rotundă aproape ca un amfiteatru, în care nu se auzea decît clipocitul apei domolite, odată scăpată din strînsoare, semăna cu un porțelan fin pe care o mîna măiastră pictase în culorile cele mai vii, la întîmplare, și poate tocmai de aceea atît de firesc, potire de degetăruți, albastre, cu mijlocul strîns în cordonul verde al tulpinii, sumedenie de ochii șoricelului, abia ghiciți din iarba păstoasă, cîteva tufe de barba ungurului cocoțate pe netedul unei stînci acoperite cu un deget de pămînt. Curta găsi și cîteva

fire de ghințură, o tulpină de ochiul șarpelui și se miră mai ales pentru această ultimă floare care creștea de fapt, ca și celelalte, la altitudini ceva mai mari, dar răcoarea simțită la ceafă ca și la spate, în adâncitura șirii spinării îi lămuri pe dată aceste apariții acolo; masivul muntos, destul de închis, crease un microclimat aparte, și sub pavăza lui, florile se desfătau din plin de răcoarea pietrei și de căldură în ceasurile când soarele oprit în dreptul acelei înfundături răscolea cu razele lui întinderea de flori. Cu siguranță că locul nu era cunoscut de foarte mulți, altfel florile ar fi fost maltratate, probabil întrîndul îngust și apa clocotitoare să fi fost pavăza pentru acea poiană în miniatură, turiștii sau pacienții sanatoriului preferînd locurile deschise, fără dificultăți. Lui Curta îi veni greu să se așeze, ar fi vrut să stea întins pe spate, cum o făcuse nu o dată pe vremea copilăriei, în satul natal, la cositul finului, când se desfăta privind cerul orbitor cu mîinile sub cap, și încercînd să nu se gîndească la nimic. Dar aici, fiecare petic de pămînt era atît de uluitor smălțuit în culori, de la albastru mov, pînă la galben și la verdele crud, încît îi fu milă să tăvălească covorul, și ca să nu mai bătătoarească cu piciorul nici o palmă de loc preferă să se așeze pe o lespede uscată și să privească pînă la uitare minunea din fața lui.

— A, tovarășul scriitoras, el a fugit de mine și eu am fugit după el, uite ce minunăție a găsit, și eu, care sînt aici de atîta amar de vreme nu m-am învrednicit... Nu-i așa că te deranjează prezența mea? Uite, să nu spui că nu-i așa, că mă supăr, dar pentru că tot am făcut drumul ăsta și te-am văzut întrînd aici, am zis că n-ar strica să te întîlnesc și să-ți stric și mai mult impresia pe care ți-am făcut-o de dimineată.

Cozmin rîse arătîndu-și dinții lați din față, peste care buzele groase se întindeau fără să-și piardă din consistență, dimpotrivă, așa cum arătau păreau a avea și mai mult mușchi pe ele, și pentru că fusese deranjat, Curta nu se sfîi să se uite la buzele acelea cu urme de tutun pe ele, insistent. Cozmin,

simțindu-se atât de intens privit. își duse o mînă la gură, apoi, grăbit, își scoase batista. și cînd descoperi firele de tutun rîse ușurat. făcînd să tremure smocurile de păr prost bărbierite de sub nas.

– Admiram florile. spuse Curta într-un tîrziu; sînt un om norocos. cred că nimeni n-a știut de acest loc de basm și v-aș fi recunoscător dacă n-ați populariza această descoperire; știu, n-am nici un drept. natura e a tuturor. adică frumosul, oamenii ar trebui să se bucure de el. să nu-l distrugă...

– Sentimental, te înțeleg, îmi plac și mie florile. cu toate că acum. odată cu trecerea anilor. ceva pe retină s-a atrofiat sau s-a atrofiat ceva înăuntru. mai mult ca sigur că înăuntru, toate schimbările încep de acolo. acum mi se pare un sacrilegiu, un timp furat ție și altora. cauzei. Cu mulți ani în urmă eram închis la Chișinău. am fost băgat într-o celulă. era primăvară. și am stat acolo două luni încheiate. Celulă era într-un subsol. doar un capăt de fereastră dădea afară. o vagă lumină. dar dimineța. știu acest lucru. soarele răsărea direct în colțul meu de geam și acolo în zidul acela. ca printr-o minune. răsărise o păpădie și făceam eforturi supraomenești să mă cațăr s-o ud în zilele fierbinți. Și a crescut păpădia. a dat floare galbenă. i-am numărat firisoarele. n-am să uit niciodată. să mă crezi matale. erau șaizeci și opt de ace galbene. le număram în fiecare zi și rămăsesem cu gîtul într-o parte de atîta uitat. la ce era să mă uit? Nimeni n-a crezut că scap. era celula morții. patru ziduri. fără pat. fără scaun. fără tinetă. era doar o gaură în padiment. o gaură într-un colț. pe sub care trecea un canal. Trei-zile nu mi-au adus apă: omul fără mîncare o mai duce el cum o mai duce. fără apă încearcă mata să o duci cîteva zile. n-ai s-o duci. ascultă ce-ți spune un om cu experiență. și poate nu-mi era atît de mine. îmi era de floarea aceea de păpădie. vedeam cum se ofilea frunza după frunză. ce crezi mata. avea un firisor de rădăcină undeva într-o crăpătură de zid; afară era cald. de-acuma eram în mai. și într-o bună zi am văzut cum nasturele acela galben se întoarce

spre mine. Geamul în partea aceea era spart, ăsta a fost norocul meu și al ei, mi-am înțepat o pleoapă, apoi cealaltă, mi-am frecat ochii pînă ce am putut aduna pe o cîrpă ruptă din cămașă puțină umezeală și i-am dat florii lacrimi, și floarea a scăpat. Am îndurat bătaia, chinuri pe care mata acum nici nu le poți crede, toate le-am răbdat, dar cînd m-au scos de acolo am cerut să ies la raport, gardienii au crezut că pentru bătaia; nu, bătaile le uitasem, am vrut să-i reclam pentru floare, unul dintre ei a văzut la ce mă uitam, după felul cum îmi era răsucit gîtul și mi-a rupt păpădia. M-am oprit în fața colonelului, și cînd i-am spus că, protestez, și mai ales cînd m-a auzit pentru ce protestez m-a privit ca pe un nebun, a început să rîdă, el și ceilalți care erau în jur, dar eu nu eram nebun, eram sincer revoltat, și floarea aia, dacă ai să crezi mata, m-a salvat, așa am ajuns la spitalul de nebuni, și acolo m-au găsit tovarășii sovietici odată cu eliberarea Basarabiei. Așa că nu mă mir de grija asta pentru flori, te înțeleg, așa cum înțeleg și atitudinea dumitale față de mine, de la început mi-am dat seama că nu voi intra în categoria celor pe care îi simpatizezi.

Curta ar fi vrut să fie generos, după toată povestirea lui Cozmin considera că n-are dreptul să-i spună omului în față ceea ce simțea, dar Cozmin intuise probabil strădania lui de a fi galant și ridică un deget în sus înainte ca Petre să poată deschide gura.

— Te rog, te rog, să nu spui mata că nu-i așa, așa e, cum spun eu, te-a răscolit puțin povestirea mea, dar acum, ca și după aceea, judecînd la rece toată întîmplarea, cred că dreptate a avut colonelul, tot ce se poate să fi fost într-o ureche, altfel aș fi căzut în pasiunea florilor, dar n-am căzut, aș putea spune că m-am ferit de ele. M-a certat Isaac pentru tot ce ți-am zis, Isaac ține la dumneata, pentru ce, nu-mi dau seama, și el e un sentimental, uneori chiar un sentimental mic burghez, poate asta să vă atragă unul față de celălalt, deoarece, orice-ai spune mata, mi-am dat seama că v-ați înfiat reciproc. Nu vrei să ieșim

de-aici? Riscăm să ne vadă cineva din drum, și-atunci nu-mi mai pot lua angajamentul să păstrez așa un secret.

Ieșiră pe aceeași potecută ascunsă privirilor, Curta o numea potecută, pînă la venirea lui, era mai mult ca sigur, nimeni nu cercetase acel loc, acum se vedeau urmele de pași, și Petre cu un băț ridică firele de iarbă în sus, ca să nu se observe că a trecut cineva pe acolo.

– Și după ce ai ieșit din închisoare, sau din spital, ai rămas probabil dincolo, nu, am vaga impresie că odată v-am văzut, erai într-o delegație, noi stăteam la coadă la bilete la Balșoi cînd un coleg mi-a arătat o delegație românească, o anumită persoană era foarte cunoscută pentru noi, și în grupul acela erai și dumneata, dacă nu greșesc.

– Tot ce s-ar putea, am fost în atîtea delegații încît nu știu care să fi fost aceea în care m-ai văzut mata, de fapt am locuit acolo, ca să fiu exact: din patruzeci și unu, pînă în patruzeci și patru. Cu atît mai mult mi s-a părut ciudat cînd azi-dimineață am văzut – ți se citea pe față, tovarășe scriitoras – suferința pentru tot ce a povestit Pintică, o suferință de om jignit, profund jignit ca și cum nu ideea conta, nu idealul, ci simpla întîmplare. Ești de la țară probabil, nu te-ai desprins de clasa cea mai retrogradă, generatoare de conflicte și pusă pe înavuțire, dar ca om care ai trăit acolo s-ar cuveni să tai cordonul ombilical, să te rupi sentimental de ea. altfel într-o bună zi vei da bir cu fugiții din avangarda în care te afli, dacă te afli cu adevărat.

– Nu numai că n-am de gînd să mă rup de această clasă, dimpotrivă, vreau chiar s-o cultiv, în mijlocul unor asemenea oameni m-am născut, acolo am crescut, acolo am învățat primele cuvînte și miă simt dator față de ea, dator pînă la moarte. Ce cunoașteți dumneavoastră din această țărănime? Îmi închipui că trebuie s-o cunoașteți, de vreme ce vă exprimați atît de aspru la adresa ei. Știu, vă referiți la legile generale de dezvoltare, dar după mine nu există legi valabile, demne de luat în seamă, în afara cunoașterii, legi care să nu emane direct de la

sursă. Or la dumneavoastră aceste legi, care au făcut obiectul cercetării unor înaintași în domeniul marxismului, par suficiente pentru a fi aplicate oriunde, în orice loc, fără discernământ. Tocmai faptul că am stat și eu ani îndelungați acolo unde ați stat și dumneavoastră, dar nu la periferia oamenilor simpli, ci în mijlocul lor, mă îndemna să nu fiu de acord. Nu uitați că mișcarea revoluționară rusă a fost condusă aproape în toate timpurile de intelectualitate, vehiculînd idei generoase și ținînd pe moșiile ei mii și mii de suflete, cum le numea Gogol. Țărănimea noastră a avut o altă evoluție, iar căpeteniile ei în anii de restriște, dacă nu erau simpli țărani, erau de origine țărănească, legile de dezvoltare la noi au fost altele și a lovi în ele înseamnă a lovi în originile acestui popor.

— Tovarășe scriitorăș, statul investește dar nu știe în cine investește, iar în dumneata a investit bani buni și n-a ieșit ceva bun. Are dreptate tovarășa Ana, nici nu ne dăm seama ce pericol latent zace în fiecare om aparent de-al nostru. Dar ești tînăr, așa cum ți-am spus, mai ai timp să te îndrepti, să te coci, să vii la matcă. Judeci lucrurile ca un băiat dăștept, dar care n-are nimic în el revoluționar, adică, mă înțelegi mata, îți lipsește perspectiva, tocmai această apropiere de lucruri și de natura oamenilor te împiedică să vezi dincolo de dumneata și de ei, asta te orbește și te face să nu observi orizontul, ca să nu zic că din prieina pădurii nu vezi copacii. Asemenea învățacei ar trebui anihilați pentru o vreme, reeducați, pînă ce maturizăm revoluția, odată consolidată n-aveți decît să vă plimbați prin ea, rău în orice caz nu-i mai puteți face. Dar toate astea nu vor mai însemna nimic cînd vom fi o republică socialistă, după mine nici n-ar fi bine să-i spunem Republica Socialistă Sovietică România, ci mai degrabă Republica Carpatică, Carpatină, am auzit și asemenea variante, și nu sînt rele, tocmai pentru a anihila, a distruge din fașă orice spirit naționalist refractar și dușmănos revoluției. Și pînă atunci nu va mai fi mult, te asigur eu pe mata. Cît de lucid vede tovarășa Ana lucrurile, cîtă

dreptate are ea în problema intelectualității. așa-zisei intelectualități.

– Și Lenin a fost intelectual.

– Lenin a fost un răvoluționar.

– Și dumneavoastră ce sînteți, tovarășe Cozmin?

– Eu n-am știut altceva decît răvoluția.

– În cazul ăsta, eu înainte de a fi revoluționar sînt român. deoarece nu poți fi internaționalist înainte de a fi patriot. Dar ca să fii patriot trebuie, tovarășe Cozmin, să ai o țară.

– Patria mea este socialismul, cuvinte din astea reacționare a mai spus un dușman la Cluj, și va plăti scump. Noroc de dumneata că ești aici, că ești sub pavăza reacționarului de Koch. asemenea cuvinte dacă auzeam acolo jos...

– Știu, tocmai pentru asta îmi permit să vi le spun și nu mă îndoiesc că acolo jos nici dumneavoastră nu mi-ați fi spus tot ce mi-ați spus.

– Este adevărat, poate nici n-aveai prilejul să stai de vorbă cu mine, poate n-ai fi avut această cinste și nici eu plăcerea să te cunosc, oricît ai crede mata că n-aș spune adevărul, că mi-ești antipatic, nu-mi ești... De vină este boala, că vezi mata, ea ne aduce la același numitor. Stăteam și mă gîndeam, uite, normal ar fi să iau niște măsuri împotriva dumatăle, dar ce măsuri să iau, măsurile sînt luate... Poate dacă scăpăm. Dar cu toate astea te sfătuiesc, tovarășe scriitorăș, ține-ți părerile pentru dumneata, părerile dumatăle sînt periculoase, și dacă eu n-am să spun nimănui, nu bag mîna-n foc pentru alții.

– Vreți acum să păreți ceea ce nu sînteți, sau vă judec eu mai aspru decît trebuie? Poate a înflorit iar păpădia aceea, tovarășe Cozmin? A înflorit și nu vă dați seama sau vă temeți că va înflori. Să nu vă transformați dumneavoastră în temnicerul ei, ar fi din cale-afară de trist.

– Ce-am zis eu că scriitorășii sînt periculoși, vai-vai, ce periculoși... Cred că iar am febră.

– Și eu.

– Mai stați?

– Mai stau să mă reculeg. răspunse Curta, să-mi adun gândurile. să le judec. pe ale mele și pe ale dumneavoastră. Eu pornesc de la premisa că înainte de a lua măsuri sînt dator să intru în argumentele celuiilalt. să le înțeleg. poate există în ele o doză de adevăr. poate am capacitatea de a asimila adevărul altuia. și să-l și resping dacă se cuvine.

) Cozmin se îndreptă spre sanatoriu: picioarele lungi cu tălpile călcînd înăuntru. gata-gata să se împiedice una pe cealaltă, se îngroșau în partea de deasupra genunchilor. creșteau parcă dintr-un tors de femeie. gras și rotund și el. cu coapsele subțindu-se spre mijloc. De la talia îngustă. sugrumată de cureaua pantalonilor. pornea în sus un trunchi subțire. un spate adus. și Curta avu impresia că omul care mergea clătî-nîndu-se are să cadă: era chiar gata să fugă în ajutorul lui și ar fi făcut-o dacă Cozmin nu s-ar fi răsucit și nu i-ar fi făcut un semn de admonestare cu degetul. însoțit de un zîmbet plin de indulgență.

* Se reîntoarce iar la pajiștea lui după ce se asigură că drumul e pustiu. și se așază la loc pe piatra care-i mai purta încă urmele.

! Soarele era în dreapta capului. pătrunsese printr-o cornișă de munte în ghiocul acela fermecat. dar Curta. cu toate că-și plimba privirile peste pajiștea înflorită. era cu mintea la altceva. la ce discutase cu Cozmin: anumite lucruri din spusele lui îl nedumereau. îl speriau și-l fascinau totodată. Aluzia – dacă putea fi considerată doar aluzie – la integrarea în marea familie a noii orînduiri o mai auzise și ca student. nu atît de la străini. ei știau foarte puține despre țară. de la ai lui. și de fiecare dată înregistrase simplă informație ca un posibil eveniment și acest lucru îl bucura. pentru forța întregului. uriașa forță și bogăție care s-ar fi repercutat asupra vieții tuturor. Îl văzuse pe Stalin de două ori. la Mauzoleu. cu ocazia unor demonstrații. și vedea în el simbolul acestui întreg pentru care sufletește se pregătea, în

ciuda unor reminiscențe firești, și ar fi continuat să creadă în necesitatea acestei evoluții dacă într-o vară nu s-ar fi dus în documentare prin părțile Vladivostocului și n-ar fi rămas uimit întilnind câteva sate românești. Le recunoscuse de departe, fără să știe ce anume se afla acolo, după tinzile și acoperișurile cu șindrilă, țuguiate, după câteva avioane de lemn așezate în fruntea cornișelor, zumzăitoare în vîntul acela de primăvară tîrzie. Și după aceste mici descoperiri crezute întimplătoare la acea distanță uriașă de patrie, în dreptul unei fîntîni cu cumpănă i-a ajuns pînă la ureche o primă frîntură de cuvînt românesc, apoi altul, o întreagă frază, dar fraza parcă nu mai suna atît de curat cum sunase fiecare cuvînt în parte, și cînd își întrebă colegul, un bașchir, cu care se unise în acel drum lung al cunoașterii, acesta ridicase din umeri, neștiind ce îl interesa pe Curta în acel grai, într-o țară unde se vorbeau mai bine de două sute de graiuri. Satul era nou, casele construite din bîrne groase; păduri se aflau cu nemiluita, cît vedeai cu ochii, străzile dădeau spre albia unui rîu, așa cum ar fi dat pe malul Mureșului sau Prutului, curțile erau și ele mari și arătoase, venise primăvara și pomii, neobișnuiți cu acel climat aspru, cu puținele luni călduroase, se bucurau de soarele cald și umpleau așezarea de un miros de miere. Se vedeau și o sumedenie de salcîmi, lucru rar prin acele părți, de undeva se auzi un răget de măgar, și Curta nu înțelese cum au ajuns acei oameni acolo. Prin ferestre se vedeau broderii îngemănînd în nuanțele amicalului culori atît de cunoscute și dragi, culori care pentru străinii veniți întimplător pe acolo nu însemnau nimic, dar pentru el aveau o valoare aparte și Curta, cuprins de emoție, se așeză pe o bancă și privi ferestrele acelea cum și-ar fi privit fereastra de la casa părintească, dar cu o zbuciumată stare de spirit, acolo, la peste treisprezece mii de kilometri de locurile natale. Dintr-o casă ieșise un copil, Curta, grăbit, intră în vorbă cu el, dar, spre surprinderea lui Petre, copilul nu-i cunoștea limba decît vag și atunci fugi în casă și apăru cu un bătrîn îmbrăcat în straie

mocănești. Bătrînul îi vorbea graiul, dar cu un pronunțat accent străin și după ce se dumiri cu cine are de-a face o luă pe uliță în sus și după cîțva timp se întoarse însoțit de un om și mai în vîrstă, cu o barbă de apostol și cu un toiag în mîna scortoasă ca pergamentul.

— Pleacă, omule, chiar dacă ai venit cu gînduri bune, pleacă, să nu se afle de unde vii și ce limbă vorbești, ne-ai face numai rău — și după felul cum rostea bătrînul cuvintele, în graiul curat bucovinean, Curta nu mai avu nici o îndoială că hainele negre, lungi, din postav de casă ascundeau un duhovnic. Nu mai zăbovi, trecu prin satul pustiu, de la ferestrele cărora ochi pînditori îi urmăreau tăcerea, se opri în fața școlii, citi înscrisul străin atîrnat deasupra ușii, auzi prin fereastra deschisă cum erau copiii învățați buchiile într-o altă limbă decît a lui și tot drumul pînă în orașul din nordul Siberiei, unde era ținta finală, se gîndi la oamenii, la locurile acelea și nu înțelese ce s-a petrecut în viața lor. Ar fi vrut Curta să i le spună toate acestea lui Cozmin, poate el ar fi putut să-i explice, dar consideră că ar fi făcut o prostie. Cozmin era străin nu numai de durerile țăranilor, ci după părerea lui — și de sufletul acelei limbi pe care o vorbea. De atunci, ori de cîte ori auzise de o posibilă integrare, ceva nelămurit, aproape dușmănos, îl făcea să se împotrivească, mai mult pe dinăuntru, arareori verbal; înțelese de atunci că destinul unei națiuni poate fi schimbat din pricina unor formule ridicate la rangul de credință superioară, față de care dragostea de țară și neam n-ar însemna decît o abatere gravă. Era posibil, ca totuși Cozmin să fi avut dreptate, poate el nu era suficient pregătit, poate într-adevăr era prea legat de amănunte și de nimicuri și din cauza asta să nu vadă luminoasele perspective pe care le întrezărea celălalt. Dar dacă în această privință era plin de îndoieli, în schimb referirile lui Cozmin la acea tovarășă erau mai mult decît adevărate, le simțise și el acolo jos: un soi de dușmănie ascunsă plutea deasupra intelectualității, încît Curtea se gîndi dacă nu cumva termenul în cauză ajunsese sinonim cu cel de dușman.

Înțelesese din spusese lui Morăscu că el se afla încă sub pavăza țării de unde venise, dar sub ce pavăză se aflau ceilalți ca el? De ce un Eminescu era trecut pe lista autorilor interziși, de ce cărțile lui Blaga constituiau un motiv de dare în judecată? Asistase chiar el la un asemenea proces. Oare atacînd pe acești făuritori de limbă și idei nu se atenta direct la continuitatea acestei limbi? De unde porneau toate astea, și mai ales ce român, cu adevărat român, putea gira asemenea împietăți fără sentimentul că săvîrșește o crimă? Desigur, vru să-și argumenteze Curta, încercînd să găsească o scuză, dar brusc se înfurie, nu era nevoie de nici un „desigur“, acest „dēsigur“ era o invenție la fel de periculoasă ca și invenția cu o posibilă Republică Carpatină. Curta își simți sîngele năvălindu-i la cap, o greață de venin i se urca de la stomac în sus, și dîndu-și seama că n-are să se poată abține vru să fugă din locul acela de vis, să nu murdărească covorul de flori, dar răul fu mai puternic și pe jumătate inconștient, vîrșă din el tot ce mîncase în dimineața aceea. „Numai noi sîntem de vină, numai această tăcere de necuvîntătoare“. își spuse Curta în timp ce se spăla în apa rece de munte. În aceeași clipă își dădu însă seama că dacă în fiecare zi avea să-și maltrateze conștiința cu fel și fel de întrebări n-avea nici o șansă să se vindece, ba mai mult, era aproape sigur că n-avea să mai părăsească niciodată acele locuri.

În depărtare se auzi toaca, și Curta, împleticindu-se, se îndreptă pe cărarea ascunsă, arătată de Pintică, în dorința de a scurta drumul și a se întoarce cît mai repede la sanatoriu.

Masa de prînz era neînchipuit de bogată; cîteva măsline cu brînză telemea, ciorbă de găină, țelină umplută și prăjitură cu mere; pentru cei la regim: supă de găină, rasol de pasăre și clătite cu brînză de vaci. Leopoldina mîncă regim, dar din cînd în cînd se uita la bucatele lui Curta, ale lui i se păreau mai bune,

ei le înghițea cu eforturi, cu scîrbă - chiar. Curta n-avea
ostă de mîncare, ciugulea mai mult, ciorba o mîncă însă
dată, cu orice risc, lipsa ciorbei la o masă îl amăra cumplit, se
putea lipsi de celelalte feluri, dar de ciorbă nu. Landesman și
Cozmin nu apăruseră încă. Petre se bucura, de altfel ar fi dorit,
să creeze necazuri și suspiciuni, să se mute în altă parte,
numai vederea lui Cozmin și felul cum lăpăia îi creau o
indispoziție totală: acesta era cel puțin argumentul imediat, cel
real, ascuns, nemărturisit, era de altă natură. Se uită la
Leopoldina și surîsul ei, la cine știe ce gînd, i se păru tonifiant,
și Curta, cu toate că se hotărîse să nu se atingă de jumătatea de
pulpă din ciorbă, pînă la urmă se răzgîndi și cu o grijă
deosebită, desfăcu partea moale de pe os cu furculița și cuțitul.
La cîteva metri de el, la masa grupului de tineri cu care
schimbase cîteva priviri dimineată, risul era în toi: bruneta cu
părul lung însă nu se mai întoarce spre el decît o singură dată, și
atunci privirile ei trecură rapid. În tot timpul mesei își văzu de
sporovăială, nemaiavînd vreme sau chef să-l cerceteze. Curta
zîmbi în sinea lui, dar tocmai acest refuz al fetei de a-l privi îl
nemulțumi, și atunci, cu o insistență de care, nu se știuse
capabil se uită tot mai des; privirile lui nu erau periculoase, față
stătea cu spatele, așa că nu-i putea vedea decît părul lăsat cu
oarecare ostentație pe spate, un păr de tin negru intens, cu
reflexe violete. Umerii înguști și rotunzi, ușor de ghicit prin
bluza albă - dimineată fusese îmbrăcată cu un pulover și o fustă
de culoare închisă - se răsuceau din trunchi, firele de păr căzute
pe brațe o deranjau, și Curta, la un moment dat, chiar vru să
numere acele fire de păr, care acopereau partea brațelor ce se
lăsa vederii.

Din jenă, schimbă cîteva cuvinte cu Leopoldina, el înce-
puse discuția, ceva întîmplător, ca să nu i se poată reproșa pe
urmă că este îngîmfat, sau un mut, și soția doctorului îi
răspunse cam la același diapazon, fiind clar că nu avea chef de
conversație.

La masa străinilor era gălăgie. sunetele, acelea sparte invadară încăperea și el se bucură de vacarm, nu mai trebuia să se adreseze femeii din dreapta lui; nu era o simplă discuție pe un ton mai gălăgios, ci o mică dispută între un tânăr de la masa asiaticilor și o femeie de la o altă alăturată. Femeia, palidă, se ridică și, ținându-și o mână la gură, ieși din sală. Un timp, vociferările continuară pe un ton mai ridicat, și Curta văzu cum unul dintre străini se scoală în picioare și se îndreaptă spre sora, de serviciu. Aneofița Anghel, sprijinită de ușa ce dădea spre bucătărie; probabil discuta cu cineva acolo, deoarece apariția tânărului în haine închise, încheiat pînă la gît, o surprinse; pistruii ei se roșiră pe dată ca focul. În timp ce tânărul perora aprins, ea se uită prin sală căutînd pe cineva: nu înțelegea ce i se spunea, și-l rugă printr-un semn pe Curta să facă pe interpretul, lucru care-i displăcu acestuia profund. Se ridică de la masă și se îndreptă spre locul unde se aflau cei doi și îi traduse fetei nemulțumirea străinului. Deschisese o cutie de conserve de la ei din țară, sărbătoreau o zi importantă, și femeia de la masa vecină, cînd el vruse să-i ofere din conținutul cutiei, adusă și așa cu destulă greutate, pur și simplu se strîmbase la ei și preferase să plece. Tânărul se simțea jignit, și ca să dovedească adevărul celor spuse de ei dispăru cîteva minute și se întoarse grăbit aducînd conserva. Curta nu înțelese de la început despre ce era vorba; în cutia de metal se vedeau niște macaroane lungi, de o culoare ciudată, un fel de rîme într-un sos picant, și cînd se uită cu atenție, Petre nu mai avu nici o îndoială în privința acelui soi de mîncare; o cunoscuse și el, era un preparat rafinat dacă aveai forța să nu faci asociații. Curta înțelese, desigur, de ce femeia s-a ridicat de la masă și își ceru voie să servească el ceea ce refuzase ea. Lăudă gustul neobișnuit al mîncării, apoi, făcîndu-se că traduce cele spuse spre sora Aneofița, explică străinului că pacienta e suferindă de ficat, nici vorbă de jignire, pur și simplu intervenise o criză obișnuită, și bolnava se urcase în camera ei. Străinul rîse mulțumit de această explicație, îi

spuse lui Curta un nume oarecare, îi strînse mîna și ceremonios, își ceru scuze și-l rugă să i le transmită pacienței din partea lui, dimpreună cu un stilou în formă de umbrelă, pe care îl scoase atunci din buzunar. După ce se mai înclină de cîteva ori, în semn de părere de rău pentru această neînțelegere regretabilă, străinul se duse voios la locul său, în timp ce Curta, privind-o pe sora Aneofita, se întoarse la loc fără să mai audă cuvintele de mulțumire ale acesteia, stinse undeva în urmă.

Leopoldina Titorian nu plecase încă, deși dăduse farfuriile la o parte; probabil îl aștepta, sau numai i se păru lui Curta că îl așteaptă: îi zîmbi binevoitor pentru acea neînțelegere pe care știuse să o aplaneze; era soția medicului-șef și într-un fel îl ajutase pe el, pe Titorian, așa că Leopoldina își permise chiar să-l privească în ochi, pentru a doua oară în ziua aceea, și el, dînd din cap, zîmbi la un gînd al lui; înțelesese perfect de ce plecase femeia de lingă masa străinilor, și pentru că nu era nici el un adept al gusturilor orientale preferă să stingă mirosul persistent, rămas de pe urma rîmelor îngurgitate, cu puțin sos de țelină.

- Văd că sînteți un bun diplomat, spuse Leopoldina, în orice caz, vă mulțumesc în numele lui Ispas, mai mult ca sigur că incidentul ar fi ajuns pînă la el, sînt niște oameni care nu suportă nici cea mai mică obiecție asupra felului lor de a fi.

- Se cheamă că au demnitate, doamnă, poate nu ne-ar strica și nouă o doză, firește, demonstrată nu cu prilejul unor asemenea mîncăruri, care, orice s-ar spune, îți pot întoarce stomacul pe dos.

- Văd că pe-al dumneavoastră nu vi l-a întors.

- Mi l-am întors singur de dimineață, din alte motive, strict personale, dintr-un soi de încrîncenare față de mine însumi, deși aș vrea să vă spun că mîncarea aceea în ciuda formei deloc atrăgătoare, are un gust aparte, rămînear-ar la ei, mai spuse Curta, și, spre surprinderea lui, Leopoldina rîse de acea

întorsătură de frază la care nu se așteptase, arătându-și dinții albi, mărunți, asemănători dinților de lapte.

– Soțul meu mi-a spus că sînteți un om grozav, preocupat prea mult de sănătatea dumneavoastră...

– Soțul dumneavoastră mai poate greși în privința pacienților.

– Și pacienții mai pot greși în privința medicului, iar alteori pacienții mai pot greși și între ei.

Curta rămase cu prăjitura la jumătatea drumului spre gură, intuise în cele cîteva cuvinte cel puțin două reproșuri adresate lui – unul referitor la medic, celălalt la presupusa lui părere față de ea.

– Și anume, cu ce-am greșit față de dumneavoastră?

– Ar fi trebuit să mă întrebați cu ce anume am greșit eu. Sînteți vanitos, domnule Curta, nu vă supărați că nu-mi permit să vă spun tovarăș, de altfel mă și întreb cum domnul Morăscu încă nu a făcut diligențele necesare să mă gonească de aici din pricina lipsei mele de apartenență.

– Aveți o apartenență clară, sînteți soția medicului șef...

– Sînt o pacientă înainte de toate, trăiesc și sînt bolnava pe cont propriu, am funcționat ca medic la o unitate sanitară specială și era firesc să fiu internată într-alta de același calibru. Că întîmplarea a făcut ca aici să fie soțul meu medic șef, aceasta este o pură și fericită întîmplare. Nu-i așa că fac tot ce-mi stă în putință ca să nu-mi puteți reproșa că nu vă sînt simpatică? Eu cred că am exagerat chiar puțin în drăgălăsenie, lucru rar pentru mine.

– Observ că secretul medical nu mai constituie o parte din întregul jurămintului lui Hipo...

– Sînteți cam în urmă, sper că numai în acest domeniu. Nu mai jurăm. Hipocrate este un tendențios în sensul rău al cuvîntului, ca să nu fie luat la ochi, dar cu toate astea nu-l încriminați pe soțul meu pentru divulgări profesionale. I-ați ligni de moarte. Nu uitați că o soră se află lingă dumneavoastră

în timp ce vă pronunțați barbarele sincerități, or acolo unde există o femeie este greu să existe și un secret.

Curta înghiți ultimele firimituri rămase în palmă, gest la care Leopoldina rîse din nou, apoi se șterse la gură cu dosul mîinii; de-abia într-un târziu văzu șervetul înălțat ca o piramidă lîngă el și, grăbit, jenat de comportamentul țărănesc în ochii Leopoldinei, se grăbi să-l despătore și să desăvîrșească cu el ceea ce nu putuse face ca lumea cu mîna.

– Și ca să-mi duc curiozitatea pînă la capăt – oricum trebuie să recunoașteți, am întîrziat-o cît am putut de mult – cu ce anume ați putut greși față de mine, o greșeală gravă, din moment ce o femeie ca dumneavoastră, este gata să recunoască.

– Credeam că ați uitat, dar văd că la mijloc este vorba de un simplu calcul, obișnuit mai ales la femei... Azi-dimineață v-am încredințat fără să-mi dau seama, sau mi-am dat seama și n-am avut curajul să vă spun pînă la capăt...

– După felul cum v-ați hrănit acum, în comparație cu ce-ați mîncat la micul dejun, cred că ați prins puteri. Dacă n-aveți nimic împotriva...

– Fiind vorba, cel puțin pentru mine, de o problemă de conștiință, nu credeți că tonul acesta al meu și mai ales al dumneavoastră, fals curtenitor, cu fraze menite să stabilească pentru moment superioritatea unuia dintre noi, mai ales a dumneavoastră, ar fi mai firească pentru un început romantic cu o fată cu părul lung și cu mîntea ceva mai scurtă, timorată suficient de o prezentă atît de măgulitoare, ca poantele căutate și verbul zgomotos s-o facă de-a dreptul pilaf?

– Oricum, m-ați provocat, spuse Curta nesimțindu-se în apele lui, mai ales că Leopoldina rîstise cuvintele pe o anumită tonalitate; fața ei, surîzătoare pînă atunci, deveni gravă, pielea străvezie a frunții se cută spre colțul ochilor, și lui Curta îi păru rău, fără să-și dea seama cu ce o jignise.

– Uite cum sare fata peste cal, ar spune Ispas dacă ar fi de față, dar pentru că am sărit singură, sînt gata să fac saltul înapoi,

și asta în termeni disimulați ar însemna scuză. Și Leopoldina surise din nou, fața ei contractată se destinsese – și semn că era așa o dovedea însăși mina dreaptă, care încetase să mai fabrice cocoloașe, și acum, grăbită, își luase îndeletnicirea cu o siguranță și degajare și mai mare. Ciudați sînteți dumneavoastră bărbații și în general ciudată este această epocă în care oamenii sînt incapabili să-și ofere păreri, ci numai ultimatumuri!

– Adică la asta vă refereați? Vă apărați soțul, este meritoriu pentru dumneavoastră și mai puțin pentru mine, care m-am hazardat într-adevăr la aprecieri pripite. Oare să fie chiar atît de pripite?

– Nu pripite, pur și simplu orgolioase. N-am să vă uit, domnule Curta; credeți că acum vă văd pentru prima dată? O, nu, v-am măl văzut într-o împrejurare în care persoana mea, firește, era în umbră, dar era, mică de tot, prezentă, atît de mică încît nici măcar n-ați remarcat-o. Ați fost la noi la spital, n-are importanță dacă ați venit de bunăvoie și nesilit de nimeni, sau din obligație, important este că ați venit și ne-ați ținut o conferință în care tema fundamentală se referea la adevărul acestei epoci, și cineva la urmă a îndrăznit să formuleze altă opinie, cred că opinia aceea era cea adevărată din punctul meu de vedere, se înțelege, și dumneavoastră – delicat, dar ferm – l-ați pus la punct. V-am urmărit tot timpul, pînă și frazele nur vă mai erau coerente, nici cuvintele nu mai aveau forță, de unde am dedus că vă aflați în opoziție față de acel punct de vedere din necesitate, nu din convingere. La cîteva zile ați scris un articol în care ați vrut să nuanțați răspunsul, dar nuanțarea a ieșit, ca să mă exprim exact, penibilă.

– Acel om care și-a permis să mă contrazică erați...

– Eram eu. Poate nu credeți, luni în șir m-a urmărit atitudinea dumneavoastră, era de neînțeles pentru mine, mai ales că adevărurile corectate de dumneavoastră nu erau de substanță, nu vizau un domeniu pe care neapărat trebuia să-l apărați, cu orice preț. Totul ar fi fost de înțeles, erau mulți

oameni adunați acolo. n-ați vrut probabil să vă deschideți sufletul, dar pe urmă ați scris articolul, și articolul – am avut impresia, o am și acum – l-ați scris pentru mine, deci nu mai erau de față și ceilalți martori. eram numai eu și dumneavoastră dar chiar și în doi n-ați spus lucrurilor pe nume, deși caracterul general al articolului vă permitea acest lucru. De ce? De ce trebuie omul să învețe atât. să se perfecționeze, să acumuleze atâtea cunoștințe dacă le folosește împotriva propriei lui credințe sau oamenii nu mai au nici o credință? Tăcerea este periculoasă, tăcerea însingurează. și pînă la urmă omoară, dar disimularea este și mai periculoasă. ea duce la dualitate, și pentru un intelectual dualitatea este o sinucidere lașă. Îți place să spui adevăruri, dar nu-ți place să le asculți. acum mai mult ca sigur vă întrebați la ce aveți nevoie de această discuție și mai ales de ce vă lăsați admonestat pentru trecute slăbiciuni. de o femeie. Nu-i așa? În clipa asta. domnule Curta. la asta te gîndești. Dumneata ai venit aici pentru liniște. ai venit să te vindeci. dar aici. mai mult ca în oricare altă parte. vindecarea este de altă natură. mai puțin trupească și mai mult sufletească. în fața unei posibile tragedii, omul își aruncă platoșa. rămîne simplu om. ca un nou-născut. Te întrebi cu siguranță de ce-ți debitez toate astea. la ce bun să-ți ofer în loc de o binemeritată siestă o împovărare. pentru că. domnule Curta, aici – și eu cunosc foarte bine acest loc – toți ne împovărăm și ne despovărăm, ne împovărăm cu ale altora și ne despovărăm de ale noastre. Ai văzut vreodată cum moare un om de tuberculoză? Moartea lui este cu totul aparte. este o moarte cu mult mai calmă. mai naturală. fără zvîrcoliri interioare și fără spaima prea mari. pentru că în decursul lunilor. anilor. omul a avut timp să se despovăreze. să se adune și să se elimine. el fiind condamnatul și el fiind propriul său duhovnic. Nu-i așa. ce ciudat mod de a intra în discuție cu cineva? De azi-dimineață am vrut să-ți calc nervii. nervii dumitale slabi și totodată prea siguri de ei. De obicei nu mîîîîîî jos. mîîîîî în cameră sau cu soțul meu, cîîîîî

au e ocupat, dar aflînd că vii am rugat-o pe sora Nana să-mi oferi un spa iu l ng  d mineata,  i iată-mă ajunsă acolo unde am dorit. Nu-i a a că-s o fată  i jumătate? Să- i fie de bine, domnule Curta, uite că vine Buzangiu, hotărit, vrea să-l înjure p  soțul meu,   i las d mitate plăcerea de a-l asculta –  i Leopoldina m tur nd cu o mină.  n cealaltă, provizia imensă de cocoloașe, ieși pe terasă, iar Curta se uită multă vreme la ea cum hrănea vrăbiile str nse în număr mare la picioarele ei.

Buzangiu intrase într-adevăr pe u  , dar nu se opri la masa lui Curta, aproape că nici nu-l băgă în seamă; masa lui era l ng  geanul bucătăriei, acolo putea fi servit mai repede, în plus veneau  i mirosurile ademenitoare care lui  i plăceau at t, dar de data asta nu lu  aminte la ciorba grasă, la măsline  i br nz , care altădată produceau o  ntreg  revolu ie în glandele lui salivare. Era trist Buzangiu, dar Curta nu se întrebă prea mult de ce colegul lui de cameră era a a  i nu altfel. Se g ndea la ale lui, mai ales la ce-i spusese Leopoldina,  i femeia, știind că el măcina în el cocoloașele ei se uita din c nd în c nd pe fereastră, fără să fie observată, privind fruntea încruntată a proaspătului pacient cu un soi de bucurie deschisă, dacă nu chiar cu o enormă plăcere. De ce avusese nevoie Leopoldina să-i amintească de acele nimicuri, fleacuri, dacă nici acum, la c teva minute după discuție, nu- i am ntea exact ce debitase el acolo în fa a corpului medical:  nt lnire vag prezentă în memorie, dovadă că de pe retină i se  tersese cu des v r ire  i chipul ei, de altfel deloc comun, f c nd parte din acele figuri obligatoriu de memorat pentru un scriitor. Mai mult ca sigur că fusese vorba de o conferin  de rutină, izvor nd din necesitatea altora de a bifa un paragraf dintr-un plan, dec t a lui; cedase acelei invita ii dintr-un mecanism înscris în logica unui moment politic, tot mai des  nt lnit. Dar uite că ceea ce el uitase, Leopoldina –  i probabil, nu numai ea – nu uitase, ei i se  nt p r ser  bine în minte argumentele lui labile despre adevărul social de vreme ce av sesse nu numai forta să-l contrazică, ci  i certitudinea a ceea

ce susținuse. Răspunderea fiecărui lucru făcut, indiferent dacă era cu pasiune sau fără, cu inteligență sau mediocritate, era enormă deci în conștiința unei anumite categorii de auditori, lăsa urme și năștea controverse și păreri legate nu numai de faptele aflate în discuție, ci și față de cel ce le pronunța, or, cel puțin pentru Leopoldina, reproșurile la adresa lui erau duble, unele legate de ceea ce spusese și altele vizându-l direct, și acestea din urmă nu aveau darul să-l măgulească, dimpotrivă. În credința ei intimă era un farseur ca mulți alții, un dualist; gîndea una și spunea cu totul altceva – în funcție de împrejurări. Și împingînd raționamentul și mai departe, Curta ajunsese la convingerea că femeia îl socotea un carierist, deoarece numai carieriștii subscriu la adevărurile altora, îngropîndu-le din teamă sau comoditate pe ale lor. Desigur, nu-i explicase Leopoldinei și nici nu avea de gînd să-i explice că intrase în această lume din dragoste, din convingerea existenței unui singur țel, că din cauza acestei devoțiuni față de cauză își permitea să treacă cu vederea sau să combată amănunte ce nu se integrau marilor adevăruri, scopurilor finale. Dar oare tot eliminînd din pricina dragostei și devoțiunii, din pricina unei anumite discipline interioare, fapte și idei de mai mică importanță, prin aceeași adunare aceste fapte nu se puteau transforma în adevăruri covîrșitoare? În acest caz, fără să i-o spună direct, Leopoldina îl considerase un mercenar al ideilor, un salariat lipsit de conștiinciozitate, o conștiință achiziționată ce nu mai avea dreptul să se socotească un tribun de la înălțimea căruia poporul să-și poată auzi strigătul propriei lui indignări și al propriei sale conștiințe. Deci, în felul acesta voia să-și ceară Leopoldina scuze de la el, acuzîndu-l într-un fel delicat pentru sămînța aruncată în vînt, dăunătoare prin însăși forța ei germinativă, de care el uitase cu desăvîrșire. Și din acest punct de vedere, uitîndu-se în oglinda așezată în fața lui Leopoldina, Curta întrezări la scara exagerată a sensibilității lui trăsături deloc măgulitoare.

Nici nu-l observă pe Buzangiu așezat la masa lui, cu capul sprijinit de mâinile mari, cu palmele aproape pătrate, trist și supărat totodată că doctorul Ispas îi spusese că evoluția bolii e mai mult decât satisfăcătoare și că dacă lucrurile aveau să continue așa, în cel mult o lună de zile avea să-i facă ieșirea, stabilizat complet, nu așa cum ieșeau alții, cu ameliorări neconcludente.

– Ce dracu' s-o fi întâmplat? zise el, năucit de această veste tristă dată de doctor, capabilă să înveselească pe oricine în sanatoriu, numai pe el nu.

La început, Curta crezu că supărarea partenerului său de suferință e cauzată de acea lună în plus oferită cu dărnicie de Ispas, timp ce nu intrase probabil în socotelile lui Buzangiu; după toate datele exterioare și mai ales după apucăturile din sanatoriu, Buzangiu nu putea trăi în afara unei activități oarecare, neutilizându-și prea mult capul își utiliza la maximum mâinile și picioarele, făcând comisioane la pacienți, uneori chiar câte două drumuri într-o zi în orașelul apropiat pentru a cumpăra felurite mărunțișuri: săpun, pastă de dinți, ață și nasturi, pină la câte-o sticlă de băutură. Or aceste treizeci de zile, gândi Curta, îi stricaseră lui Buzangiu planurile, și deoarece amărăciunea lui părea cu mult mai mare decât vestea primită, Curta se strădui, pornind de la propriul lui caz, să-i explice necesitatea reală a acelei luni, din moment ce doctorul nu-i făcuse ieșirea atunci, pe loc, și Buzangiu atent la spusele lui Petre, aproba din cap, convins că lucrurile erau exact așa cum le zugerăvise Curta, dar cu toate astea tristețea nu numai că nu-i dispărea de pe chip, ci se accentua parcă. Curta îi vorbi atunci din nou de importanța aceluia timp prescris de medic, numai și numai în folosul sănătății, despre familie, care îl va primi în sânul ei fericită la aflarea vestii însănătoșirii totale, nu trecu sub tăcere, tot spre a-l înviora, și un posibil chef pe care, Buzangiu neapărat avea să-l facă cu prietenii intimi cu ocazia întoarcerii

definitive, și la acest șir de apeluri sentimentale Buzangiu dădea și mai convins din cap că așa era, cum spune Curta, dar amărăciunea era și mai evidentă, și Curta nu mai știu ce să înțeleagă.

– Unii au parte de ani de zile, și eu? – spuse, în firșit, Buzangiu.

Curta abia atunci înțelese că supărarea era rodul unor alte motive, și pentru că celălalt nu se explica, își zise că n-are rost să-l încurajeze, din moment ce încurajările de pînă atunci, sunaseră pe dos.

De masa lor se apropie sora Aneofița Anghel, făcînd o mutrișoară supărată, îl luă la rost pe Buzangiu că în ziua aceea, și mai ales la masa aceea de prînz, nu se înfruptase ca de obicei, îl chestionă asupra poftelor de mîncare, asupra stării sănătății dar văzînd că omul dă din cap fără însă să spună un cuvînt, îl luă de braț și aproape îl tiră spre masa lui, gest la care Buzangiu se împotrivi brutal, se desprinsese din mîna fetei și ieși afară pe terasă.

Ar fi putut să-i spună sorei în ce consta nemulțumirea, dar Curta își zise că nu e cazul să se amestece. Aneofița, mirată, se duse la masa așezată lângă ușa bucătăriei se așeză și începu să răsfoiască un ziar.

În dreapta mesei, acolo unde mîncă grupul de tineri, se opri doctorul Ciclovan, cu statura lui muntoasă, discută ceva cu fata cu părul negru și lung al cărei ris răsună în toată sala, apoi Curta îl văzu apropiindu-se. N-avea chef de discuții, pentru ziua aceea se săturase de ele, dar consideră nepoliticos gestul de a se ridica și plecă exact în momentul apropierii lui, așa că preferă să rămînă pe loc și, ca să-și găsească o ocupație, își scoase din buzunarul de la piept al cămășii pachetul cu țigări, anunțînd în felul acesta medicul că își încheiase prînzul și se pregătea să iasă pe terasă să fumeze o țigară.

– Numai o clipă, tovarășe Curta, nu vreau să vă rețin, dar am stat de vorbă cu doctorul Ispas și se pare că starea sănătății

dumneavoastră este aproape satisfăcătoare. No, io mă bucur tare, sper ca tomografiile, acest nou mijloc de investigație, să nu dea peste cap părerile bune ale controlului din dimineața asta. Uneori se mai întâmplă, parșivele de clișee foarfecă plămînul centimetru cu centimetru, nimic nu le scapă, sînt ca Sherlock Holmes, bată-le-ar boala să le bată! No, și m-am gîndit că în această situație, n-ar strica să intrați în cercul nostru sportiv, avem și așa ceva, poate ați auzit de metoda doctorului Kirilov, metodă simplă și eficientă, cel puțin literatura de specialitate o anunță ca atare. Prin educație fizică, plămînul se expansionează, ca o bășică de porc umflată, comparația văd că nu vă deranjează, sînteți ardelean, ca și mine, și cunoașteți binefăcerile acestei pungi de care v-am vorbit atunci cînd e umplută și afumată cu carnea aia de la gît. No, și educația fizică mai are un avantaj: introduce mai repede albuminele și proteinele în circuitul sanguin, arderile se precipită spre folosul ficatului, după mine literalmente ucis cu cele șapte mii de calorii cu care este bombardat zilnic. Am constatat în urma experiențelor mele: patruzeci și cinci de minute de efort fizic scad în proporție de douăzeci și cinci la sută colesterolul din sînge, adică osînză aia galbenă care se depune pe artere și din care s-ar putea face niște pancove pe cînte. Numai că existența ei în organism, în cele cîteva sute de kilometri de artere și arterașe, vase și văsute, duce la ateroscleroză, adică îngustează țevăraia interioară, și sîngele, fiind obligat să circule prin porțiunile acelea strîmte, își iese din fâgaș și lovește la moacă. Avem cîteva cazuri de vindecări spectaculoase. Un pacient a cărui cavitate n-a cedat după cîtiva ani de cură, după patru luni de tratament sportiv îmi scrie acum de la el de acasă că bea pălincă de stînge. Mi-ar face plăcere să veniți, avem și un teren de volei și cîteva fătute de mai mare dragul să le vezi cum sar în sus. Și pe urmă, e o indicație să aplicăm metoda asta, și unde-i indicație nu-i tocmeală. Personal cred în

educația fizică, influența ei asupra factorilor stimulatori și locomotori, de care în mare măsură depinde echilibrul fizic și sufleteș al pacienților, este mare – și ca să dovedească această influență asupra propriei persoane, Ciclovân își îndoie mâna și făcu să sară prin mîneca sumesă a halatului bicepsul brahial și nu se lăsă pînă ce Curta nu puse mîna pe alcătuirea aceea bombată, tare ca piatra. No, atunci vă așteptăm, facem și excursii colective și ne și distrăm, ce dracu', poți înnebuni în vîgăuna asta de munte. Dar dumneavoastră care ați fost și în sanatoriile lor, știți de această metodă, tare aș vrea să aflu ceva de la un om care a văzut cu ochii lui ce și cum.

– N-am făcut un asemenea tratament, spuse Curta, dar am văzut în sanatoriul de la Starii Crîm numeroși pacienți care beneficiau de așa ceva. N-aș putea să vă dau amănunte.

Neavînd ce vorbi despre metoda amintită, Curta îi povesti în schimb lui Ciclovân despre sanatoriile văzute de el, unele dintre ele formate din zeci de căsuțe finlandeze răspîndite în pădurea țară de foioase care dădea spre mare, despre corpul central medical așezat în mijlocul acestui orașel al caselor de odihnă, despre credința unor medici pe care îi cunoscuse că de fapt menirea doctorului este aceea de a vindeca nu boala, ci pe bolnav de boala lui. Și în acest cadru, educația fizică completă și ea, ca element indispensabil al sănătății, variata gamă de mijloace de vindecare, dintre care principala medicament – și Curta repetă pentru a nu știu cîta oară – era starea psihică a bolnavului.

– În atîția ani de socialism, cred și eu că-și pot permite, spuse Ciclovân, preocupat de ceva, noi sîntem abia la început, moștenim nu numai puținele sanatorii mai acătării, dar și miile de cazuri disperate. Poate nu știți că la ora actuală tuberculoza este boala numărul unu la noi în țară, cu un procent de mortalitate de-a dreptul alarmant. Dar nu-i bai, îi venim noi de

hac, nici o grijă – și Ciclovăn se ridică de la masă încruntat, cu pumnii strînși, ca și cum ultimele lui cuvinte s-ar fi referit la un dușman concret, aflat undeva afară, cu care el mergea acum să se lupte, de această înfruntare depinzînd soarta viitoare a tuberculozei.

11.

După mîncarea de prînz. Curta ieși din nou pe drumul străbătut de el numai cu o oră înainte, își amină cît mai mult țigară ținută și acum în mînă, cu foita umezită; în timp ce discutase cu Ciclovăn, palma îi transpirase, și tutunul țigării devenise jîlav, lucru pe care Petre îl remarcă imediat ce trase primul fum, un fum adînc, aspru, acru și cu un ușor miros de mucegai. Ametei, dar la al doilea fum își reveni, iar al treilea îl redresă complet; sudoarea de pe frunte se volatiliză și ea, parte din pricina vîntului, parte din cauza soarelui prietenos care-l bătea direct în față. Era cea de-a doua țigară în ziua aceea, făcuse progrese serioase, pînă seara mai erau doar opt ore, răstimp în care cîteva ceasuri era obligat să stea lungit, deci în acest interval putea foarte bine să mai facă economie de cîteva țigări. Urmînd procedeul în cel mult trei săptămîni, punîndu-și firește voința la încercare, putea să scape de această patimă ce-i făcea atîta rău, și răul îl simțea mai mult acum, cînd rărise fumatul, urmărind cu calm reacțiile organismului la surplusul de nicotină aflat în țesuturi, surplus ce se cerea eliminat treptat și lucid, stînd mereu la pîndă, cu fibrele încordate împotriva poștei lăuntrice, uneori mai puternică, prin obișnuință, decît orice voință. Trecu din nou pe lingă baraca tăietorilor de lemne, și fiindcă se afla exact la jumătatea drumului dintre sanatoriu și poiana descoperită de dimineată își zise că n-ar strica să facă un mic popas; pentru un scriitor, orice noutate nu poate fi decît folositoare, or viața unor

asemenea oameni, destul de cunoscută din lecturi. În realitate îi era cu desăvîrșire străină. Nemijlocit n-avusese niciodată de-a face cu ei, și cum un țapinar se afla tocmai lângă ceaunul așezat pe pirostria deasupra focului. Curta tăie drumul și, pe poteca abia închipuită printre ierburile înalte, își făcu loc spre vatra fumegîndă. În locul femeii pe care o văzuse cu o oră și ceva înainte, pe un butuc, lângă foc ședea acum o arătare fără picioare: la început nici nu-și dădu seama că e vorba de o fată, abia apropiindu-se observă la încheietura genunchilor cîte-o pernă din piele, legată undeva sub fustele largi cu niște curele; rămase pironit locului, din muțenia lui scoțîndu-l însăși fata, obișnuită probabil cu mirarea altora, și, socotind această spaimă a străinului nefirească, se puse pe rîs, ducîndu-și o mîină la gură, dintr-o teamă inutilă, deoarece fata avea dinți frumoși, sau poate tocmai acei dinți perfecți și zîmbetul copilăresc voia să le ascundă, preferînd să i se vadă slujenia.

— Ziua bună, bolmoji Curta, stînjenit de propriul lui curaj de a da buzna peste oameni, și fata îi răspunse prima, țapinarul mulțumindu-se să încline din cap în timp ce mesteca la mămăliga vîrtoasă.

Fata își trase, grăbită, fusta groasă de lînă peste pernele din piele, și odată ascunse, părea că stă așezată pe butuc cu picioarele sub ea. În această poziție, fata rîse din nou; de data asta nemaiducîndu-și mîina la gură. Lîngă butuc, Curta zări două bucăți de lemn ca două cruci, făcute din crăci de stejar, de care fata se sprijinea desigur la mers, și cînd ochii lui zăboviră mai mult decît trebuia asupra acelor unelte, fata își acoperi iar buzele, acum însă nu mai rîse.

— Sînteți nou, nu v-am mai văzut, spuse țapinarul fără să-l privească pe Curta. Continua să mestece mămăliga cleioasă, ai cărei aburi îi învăluiau fața, făcînd-o să asude din belșug. Mai vin domnii pe la noi, nu-i zi să nu vie cîte unul, sînt sătui de

mîncare bună, vor mămăligă cu brînză și tocană de ceapă, dacă vreți și dumneavoastră...

– Nu, mulțumesc, am venit pur și simplu... Știți, n-am fost niciodată la o cabană a tăietorilor de lemne. În clipa următoare, Curta se simți neînchipuit de jenat pentru denu-mirea pretențioasă, ce nu avea nimic comun cu alcătuirea din birme, prin ușa căreia se vedeau priciurile așezate împrejurul unei sobe, unde se zăreau obielele și cîteva cămăși întinse la uscat.

– Adă, Savetă, felderașul, ceru bărbatul. Fata sări de pe butuc pe pernele ei de piele fără să se ajute de crucile de lemn și se îndreptă spre baracă.

Umerii mari, puternici, călcau parcă și ei odată cu jumătățile de picioare: cînd piciorul drept se sălta înainte, umărul stîng se dădea înapoi, creînd un anumit echilibru și ajutînd-o pe Saveta să se propulseze mai departe, cu celălalt picior. Fata se simți privită și se uită înapoi, dar de data asta în privirile ei nu mai era nimic vesel, ci mai degrabă un răspuns: uite asta-s, ce te uiți așa la mine? Curta își aplecă rușinat fruntea.

– Ea cu mamă-sa au grijă de noi, au venit de prin Ardeal. Fac cu schimbul, cînd fata, cînd mamă-sa, ne mai spală rufe, ne fac de mîncare, noi nu coborîm. *domnule* decît o dată la lună, mai spuse țapinarul, și Curta reținu acel *domnule* rostit într-un anumit fel, fără răutate, dar limpede, ca să marcheze exact condiția unuia și a celuilalt. Aveni și palincă dacă vreți, nu vă lăsați îndemnat, nu ne trebe bani, că năpăstuiți sînteți și dumneavoastră, vai, ce năpăstuiți, și lăcomiți-vă, de-ale gurii avem, mai zise el după ce fata veni cu putineiu de brînză. Saveto, adă un blid pentru *domnul*, zise țapinarul, dar Curta se ridică în semn de protest, o imploră pe Saveta să nu se deranjeze, el abia mîncase – și, precipitat, se apucă să înșire meniul ca buimăcit, apoi se opri la jumătate rușinat, dîndu-și seama că înșiruirea n-avea sens.

– Am venit, numai să vă văd, mai trec eu pe-aici, dacă nu vă e cu supărare, și Curta, jenat din nou de limbajul confectionat

pentru acești interlocutori. își scoase țigările și-l servi pe țapinar.

– Mai veniți, mai veniți pe la noi, vin domnii, ne mai aduc și vin și țuică, noi bani nu prea avem pentru de-alde astea, noi dăm mămăliga și brânza, dumnealor ce au, și mîncăm împreună, că noi de oftică n-avem frișă, că Dumnezeu e cu noi oriunde ne-am duce și în puterea lui stă să le lege și să le dezlege pe toate.

Curta își luă rămas bun, merse cîțiva pași cu spatele, nu-și putea dezlîpi privirile de la sacul acela de femeie, apoi se întoarse brusc și ajunsese în drum. Abia acolo își șterse transpirația de pe frunte, cînd o zări pe sora Aneofița Anghel venind în întîmpinarea lui.

– Ce v-am mai căutat, tovarășe Curta! spuse sora, roșie la obraz din pricina pistruiilor răspîndiți pe față cum ai împrăștiat piperul pe o felie de pîine cu untură.

– Ce s-a întîmplat, m-a căutat cineva la telefon? întrebă el cu gîndul la cei de acasă, și cînd văzu că sora dă din cap se liniști într-un fel.

– Tovarășul Baciul, îi e foarte rău, doctorul Ispas zice că a intrat în ultima criză. Vrea să vă vadă...

– Azi-dimineață mi se părea totul normal, adică n-am văzut la el nimic deosebit care să anunțe această criză...

– Mor unii în timp ce rîd, spuse sora, dar cînd remarcă paloarea de pe fața lui Curta roși și mai tare. Mă scuzați, n-am vrut să spun asta, dar știți, se mai întîmplă... Eu cred că de vină a fost vizita, da, că a venit la dînsul cineva cu mașina, nu știu, pesemne de acolo de unde a lucrat dumnealui. Cînd a intrat în sanatoriu a căzut jos. Dumneavoastră erati la masă. Acum cînd s-a trezit v-a rostit numele, numai pe al dumneavoastră. Sînteți rudă cu el? îl întrebă sora, cu o urmă de zîmbet.

– Nu, nu sînt nici un fel de rudă, îl cunosc de cîteva zile, mai exact de alaltăieri.

– Atunci, ce-are cu dumneavoastră, tocmai cu dumneavoastră? Mie nu mi-a fost drag omul ăsta niciodată, spuse ea, și

roși iar de această părere mult prea familiară despre un necunoscut. Eu am venit cam la șase luni după ce a fost internat, locuia singur într-o rezervă, dar pe urmă a cerut să fie mutat într-o cameră cu două paturi, și cum se muta unul cu el, cam după două luni colegul de cameră își făcea ieșirea, adică veneau așa și-l lua, unii ziceau că rude, alții... dar știți câte nu zic oamenii. În orice caz, v-aș ruga să fiți atent... și sora Aneofița Anghel se făcu din nou ca purpura. Uite așa spun eu prostii...

De să fiu atent? întrebă Curta.

– Am zis și eu așa... și Aneofița se puse pe-ris, un ris din care Curta nu mai înțelese nimic.

Cîtva timp merseră în tăcere, fata căuta pe marginea drumului un trifoi cu patru foi, motiv pentru care se oprea, obligîndu-l pe Curta să facă la fel, și el nu înțelege de ce sora îl întîrzia, cînd venise într-un suflet și-i comunicase că Băciu îi solicitase grabnic prezența.

– Uite c-am găsit! Sora Anghel veni lîngă Curta și cu un deget șterse cele patru frunze de praf, arătîndu-i bucuroasă norocul ei.

Curta se apucă să-i explice că trifoiul cu patru foi nu reprezintă altceva decît un defect al naturii, o monstruozitate determinată de structura intimă a plantei, de anumite neajunsuri la nivelul tulpinii, pe care planta voia să le suplinească cu ajutorul cloroplastilor din frunza apendice, necesari fenomenului fotosintezei. Și pentru că Aneofița Anghel se oprise locului încruntată de explicațiile lui, Petre se simți dator să-i vorbească fetei de structura frunzei ce rodise momentul de bucurie din sufletul ei, bucurie strivită treptat de termenii științifici roștiți cu competență de botanist, dar goliți de simțire după părerea ei. Și în timp ce Curta, ținînd frunza ruptă de tulpină între două degete, vorbea de epidemia superioară și de colenchim, sora Aneofița strivi trifoiul văduvit de cea de a patra frunză și fără să zică ceva, o luă înainte pe drum, lăsînd bărbatul să vorbească de unul singur.

— N-am vrut să te supăr, soră, te rog să mă scuzi, am vrut pur și simplu...

— Să-mi strici o bucurie, asta ai vrut, zise ea cu capul aplecat. Sînt convinsă că tot așa îți poți diseca și plămînul și celelalte organe; și mă rog, dacă le știi atît de bine pe toate, de ce nu încerci să-ți explici de ce am făcut acest drum de doi kilometri cu sufletul la gură să te caut? În fond puteam foarte bine să nu vin, nu eram obligată, și cu toate astea am venit, să te aud cum foarfeci frunza în mod științific.

Sora Aneofița nu-l mai așteptă, alergă spre drumul care ducea la sanatoriu, și pînă la cotitură Curta îi văzu picioarele săltînd de la pămînt într-un fel ciudat și părul roșu desfășurat din coc, măturîndu-i umerii dintr-o parte în alta, ca o vîlvătaie pe halatul acela alb, imaculat.

Curta înțelesese din primul moment motivele tărăgănării ei la drumul de întoarcere și intenționat alunecase pe terenul arid al explicațiilor științifice, pentru a nu fi obligat să se întrebe ce dorea Baciul de la el, de ce-l chemase pe patul de moarte, cînd se cunoșteau de atît de puțin timp: dbrînța ei de pălăvrăgeală romantică o aruncase undeva în subconștient, Aneofița practic nici nu exista pentru el, pentru el exista numai acel motiv necunoscut din pricina căruia trebuia să-și lase plimbarea și să se întoarcă la sanatoriu. Îi păru rău de supărarea fetei, nu voise s-o jignească și cu atît mai puțin să-i dea de înțeles că-i e indiferentă; îi era simpatică, așa cum Cozmin îi era antipatic, dar dincolo de această categorisire eră prematur să-și definească sentimentele, nici nu voia și nici nu avea chef de aventuri, și pornind de aici nici nu dorea să împrăstie speranțe deșarte.

La poarta sanatoriului, sora Aneofița îl aștepta surîzătoare, uitase de supărarea ei de moment; îl povățui să stea la picioarele lui Baciul, nu lîngă cap, fiecare respirație a acestuia împrăștiind milioane de microbi, iar cînd îl văzu palid și înclinîndu-se în semn că a înțeles și că dorește să-i urmeze sfaturile, sora îi vîrî

cu de-a sila în mână o bomboană caldă, scoasă atunci din buzunarul halatului.

Baciu se afla într-o cameră din aripa dinspre nord, rezerva nu beneficia de lumina soarelui, dădea undeva în spatele clădirii; prin fereastra deschisă se vedea zidul drept de beton proptind o parte din dealul sub care se săpase temelia sanatoriului. Sora Aneofita îi aduse un scaun, îl așază la picioarele patului, apoi, făcându-i lui Curta un semn amical, plecă și închise ușa după ea.

Baciu era treaz: fața palidă, trasă, cu buzele vineții se împurpura ori de câte ori muribundul ducea la gură un tub roșu, prin care se auzea șuieratul oxigenului, și deoarece voia să vorbească și în același timp să beneficieze și de gazul binefăcător. Baciu își viri tubul în nara dreaptă, fără jenă și fără efort. Cu mâna eliberată îi făcu semn lui Curta, un semn de bun venit, dar brusc și cu o agilitate de care Curta nu l-ar fi crezut în stare. Baciu își scoase tubul, se ridică, și din câțiva pași fu la ușă. O deschise, cercetă culoarul din două priviri, în stînga și-n dreapta, apoi cu un efort uriaș, se tiră pînă la pat și se întinse cît era de lung. Nu mai fu în stare să-și ridice tubul de oxigen. Curta îi sări în ajutor. Cîtva timp, Baciu tăcu. Fața îi deveni albăstruie, și pieptul, din pricina efortului, începu să hîrîie și clăbucii roșii apărură la gură. Mai bine de un sfert de oră rămase în aceeași poziție, cu ochii închiși, apoi fața i se împurpură din nou, pleoapele se întredeschiseră, și ochii îl cercetară, ca și cum ar fi vrut să se convingă că era acolo, că nu plecase între timp.

— Mă pîndește, de cîteva ori am surprins-o că mă pîndește... Cred că e singura care bănuie ceva... Într-o zi am avut o hemoptizie, era acum doi ani, probabil că mi-am pierdut cunoștința, nu-mi dau seama, și n-am mai putut ascunde hîrtia pe care scrisesem ceva. Tot ce se poate că pînă mi-am revenit a citit-o, nu sînt sigur... În orice caz, de atunci am simțit că mă ocolește, n-am dreptul să spun că mă urăște, dar acesta este

sentimentul pe care-l încerc ori de câte ori se uită la mine. Deci nu ți-a spus nimic, pe cuvîntul dumitale?

– Pe cuvîntul meu. răspunse Curta mecanic, ușor iritat că acest străin pentru care venise cît se poate de repede cale de doi kilometri îi cerea un lucru de o intimitate gravă, ca și cum din primul moment s-ar fi îndoit de cînstea lui.

– N-ai de unde să știi ce înseamnă să nu fi avut de-a face cu... pînă la vîrsta asta: am aproape douăzeci și nouă de ani dar n-am mîngîiat decît o singură femeie și n-am fost mîngîiat altfel decît din milă. Poate te întrebî de ce te-am chemat pe dumneata, de ce tocmai pe dumneata, un om pe care practic nu-l cunosc, un om care nu mă cunoaște nici el și cu toate astea am ținut să fii de față, numai dumneata să mă auzi, numai dumneata să nu uiți prin ce-am trecut. N-am avut vreme să-mi judec anii pe care i-am trăit conștient, nici măcar aici, unde omul are timp pentru toate, n-am vrut, am crezut că voi trăi, că voi scăpa de propriul meu infern, că nu voi ajunge așa de curînd să mă judec și mai ales să mă supun judecării altora. Ca să nu mă judec n-am avut curajul să mă gîndesc la tot ce-am făcut și tot ce-au făcut cu mine, mai ales la ce-am făcut eu, deoarece fiecare e judecat după propriile lui acte, și nu ale altora. Și dacă n-am întreprins nimic împotriva sorei Aneofîța, motivul este lesne de înțeles, în ciuda purtării ei, îmi era apropiată și poate măcar în acest ceas de restriște ar trebui să recunosc că mi-a fost dragă și că-mi mai este, cu toate că – da, acum sînt aproape sigur – mă urăște. Mă urăște, altfel n-ar fi ieșit atît de repede din cameră, nu v-ar fi așezat scaunul la picioare ca să nu vă molipsesc, ca și cum dumneavoastră ați venit aici pentru altceva, nu ca să vă vindecați de aceeași boală pe care o am și eu. Dar după ce voi muri să-i spui aceste gînduri ale mele, am vrut să i le spun singur, dar gestul meu ar fi fost penibil, ca orice gest de ultimă instanță, capabil să provoace milă, și nu afecțiune. În fond, de ce aș mai avea nevoie de afecțiunea altora, la ce mi-ar folosi? Pentru mine, totul este clar. lîmpede, adunarea s-a efectuat, linia

a fost trasă sub destinul meu. Nu mai am ce adăuga, mai am doar de scăzut, ceva important; ca să mă duc dincolo numai eu, cu ce îmi aparține mie, ce aparține altora să intre în judecata altora, la timpul convenit, dacă va veni odată și odată acel timp. Din clipa cînd am auzit cu ce vă ocupați mi-am zis că numai dumneavoastră vă pot povesti, numai dumneavoastră aveți dreptul să mă ascultați, nu dreptul, datoria să spuneți și altora ce-ați auzit de la mine, și dacă nu veți spune să fiți blestemat ca cel din urmă om. Un condamnat la moarte are dreptul la ultima dorință, la o dorință reală, și dorința mea aceasta este, să n-aveți liniște pe acest pămînt pînă ce nu veți pune pe hîrtie tot ce aflați de la mine.

Baciu se poticni de cîteva ori, tîșii, își șterse roșeața de la gură cu marginea cearșafului; nu se jena că albul acela căpătase culoarea propriului sînge, părea insensibil la această culoare, insensibil la orice în afură de povestea lui, și pentru a nu-l deruta pe Curta îi făcu semn liniștitor cu mîna și-i zîmbi, dîndu-i să înțeleagă că mai are timp, ceasul încă nu i-a sunat, își trage doar sufletul, atîta tot.

Curta se șterse la frunte, în încăpere se făcuse cald, dar transpirația lui avea altă sursă, pornea din altă parte, nu de la căldură; și pentru o clipă își zise: dacă n-ar fi mai bine să renunțe la acea spovedanie, în care el trebuie să joace rolul de duhovnic. Cîine știe ce voia să-i povestească Baciu, cu toate că vag, după amănuntele referitoare la Aneofita Anghel, presupunea un anumit rol al lui Baciu în acel sanatoriu, și deoarece n-avea curajul nici să se ridice și simțea aproape material greșeala de a rămîne țintuit locului, se frămînta inutil, incapabil să ia o decizie clară. Dar mai presus de voința lui era curiozitatea și ea parte integrantă a voinței, superioară ei, făcea parte din meserie această curiozitate; și pînă la urmă ea îi definea atitudinea, și Curta, liniștit, așteptă tăcut destăinuirile omului așezat pe pat, arătînd grotesc cu tubul de cauciuc virit în nara largă, setoasă de aer.

- Pentru o clipă ați vrut să plecați. nu-i așa? Nu tăgăduiți! Nu vreți să luați asupra dumneavoastră conștiința altuia, dar dacă nu ajungeam în situația asta puteam foarte bine să vă fac și dumneavoastră un mare rău, poate un imens rău, un rău definitiv, așa cum l-am făcut și altora și așa cum mi l-au făcut mie înainte de a putea veni aici. Nu-i așa că acum sunteți curios? De fapt în dumneavoastră, din clipa când ați venit aici, s-a dus o luptă surdă între curiozitatea de a mă asculta și dorința de a pleca; desigur, omul se simte cu mult mai bine când poartă în sufletul lui propriile-i poveri, poverile personale sînt mai ușor de suportat, ale altora însă... În fond, oricînd ai putea să ajungi ca mine, ascultă ce-ți spun, numai caracterele puternice pot avea voința de a acționa, indiferent de consecințe, așa cum doresc, fără să le fie teamă de un final tragic și istoria a dovedit că numai asemenea indivizi rămîn în perimetrul interesului ei. Eu am fost un om mediu, slab am devenit mai tîrziu, un caracter obișnuit care probabil ar fi putut să facă multe lucruri bune, de valoare egală cu mine, dacă echilibrul interior nu mi-ar fi fost stîlcit. Ce s-a întîmplat după aceea s-a integrat aproape firesc în această stîlcire sufletească. Și dumneata ești un om mediu, poate chiar mai mediocru decît mine, te rog nu te supăra că-ți spun ce gîndesc: mi-a fost suficient să te observ în disputa cu Cozmin, să-ți aud raționamentele neduse pînă la capăt, suferință pe care ai preferat s-o maltratezi în dumneata în loc să-l maltratezi pe el - teoretic, firește. Dar această vocație mai presus de voința dumitale, vocație care de fapt te-a ținut pe acest scaun, ține de un univers mie și altora străin, iar eu acestei taine din dumneata mă adresez, ei mă confesez, forța ei m-a făcut să te aleg pe dumneata dintre toți cei de aici. Cînd am trimis-o pe sora Aneofita după dumneata, de acest joc al acceptării sau al refuzului de a veni mi-am legat nu atît speranțele mele, în funcție de ele ți-am judecat virulența menirii dumitale, și vîd că ți-am greșit, eram sigur că ai să vii, tot așa cum acum cîteva clipe am fost sigur că n-ai să te ridici. Și tot

această vocație a dumitale, mai presus de dumneata, în pofida structurii calme și echilibrate de care te străduiești să dai dovadă de fiecare dată, nerenunțind la nimic, dar neîmpingînd niciodată lucrurile în ultimele lor consecințe, te-a determinat într-o vacanță să scrii un articol intitulat *Țara mea dragă*, articol care n-a apărut, dar acel articol l-am citit, ai să înțelegi singur cum, nu-i timpul acum de amănunte; în orice caz articolul cu titlu cu tot se află în dosarul dumitale de cadre, nu ca o laudă la adresa dumitale, ca un afront, și acest afront are să te coste, nu acum, te bucuri încă de o anumită imunitate, mai târziu, dacă pînă atunci lucrurile n-au să se schimbe. Îți amintesc de acest articol deoarece dintr-un sentiment similar am fost arestat și eu, eram student în ultimul an și cu prilejul unei demonstrații am cîntat *Deșteaptă-te, române*, mi s-a părut firesc să-l cînt, făcea parte din ceea ce simțeam pe moment. M-am împotrivit cît am putut, fiind într-o altă situație m-am împotrivit chiar mai mult decît dumneata atunci cînd ai fost chemat și ți s-a cerut să explici ce te-a determinat să scrii un asemenea material, cu singura deosebire că dumneata ți-ai renegat articolul, chiar dacă nu ți-a convenit, pe cînd eu nu mai aveam ce renega, eram pus în fața unui fapt împlinit, am fost declarat naționalist, și din clipa aceea am avut de suportat suferințe, fizice și morale, pe care cineva cu greu și le-ar putea închipui. Nimic nu este mai dureros decît să fii maltratat de ai tăi, de cei de o credință cu tine: împotriva unor asemenea oameni n-ai nici o forță să lupți, dimpotrivă, tot timpul ești înclinat să cedezi, căutînd în tine greșeli și comportamente străine cauzei tale, și toate astea pentru a nu omorî în tine propriul tău crez despre lume, despre această lume în care eu am intrat deschis, fără rezerve, ca un tînăr care vedeam în ideologia nouă singura cale de eliberare față de trecut și tot în ea – sigurele perspective de viitor. Cu ce greșisem oare? Nu vreau să-ți explic acum, în acest moment crucial pentru mine, ce-am simțit în cei trei ani de detențiune, trei din zece, șapte urmînd să-i fac aici, în acest loc

unde te afli și dumneata. N-aveam de ales. mă reeducasem. adică mă despersonalizasem. nu mai eram eu, nu mai aveam nimic din mine cel de altădată. în afară de dragostea constantă față de țară, de acest pământ al meu pe care l-am cunoscut atât de puțin. Dobindisem însă altceva: capacitatea de a mă preface la modul cel mai sincer, de a mă dedubla, de a crea din mine un alt individ, cu un caracter de sine stătător, loial față de indicațiile primite, capabil să se sacrifice pentru ele, pentru aceste indicații, și acest individ a fost crezut, și detențiunea lui s-a redus de la anii amintiți doar la trei, urmînd ca restul de timp să-l petreacă printre bolnavii acestui sanatoriu special. Cred că ai înțeles cu cine ai de-a face... Am luptat enorm ca acest individ, cel de-al doilea, existent în mine, creat de ei și educat de ei, să regenereze în celălalt, în cel ce a fost, în cel ce sînt acum, dar cu toate eforturile mele, n-am reușit. Din această luptă dintre doi oameni, nici unul constant pînă la capăt, nici unul întreg, a învins boala, ea este rodul remușcărilor mele, al neputinței mele, al rușinii din mine, al oscilărilor mele. V-am spus parcă, da, sigur v-am spus, n-aveam nimic pulmonar cînd am intrat aici, o leziune la genunchi: am fost trîntit pe un postament de beton și obligat, fără lingură și fără mîini, să-mi mănînc propriile-mi resturi biologice, și din pricina loviturii am făcut apă la menisc: oricum, nu era tuberculoză, în cîteva luni puteam să mă fac bine și n-ăș fi făcut dacă n-ăș fi fost obligat să inhalez milioanele de microbi ale oamenilor ce mi-au trecut prin cameră și prin suflet. Celălalt individ venise cu credința oarbă să-și facă datoria, să fie de folos, în virtutea suferințelor încă vii, pricinuite de indivizi din categoria celor aflați aici, voia pur și simplu să se răzbune, era singura formă de a plăti, nu o poliță, ci polițe nenumărate, și le-am plătit, fără fluctuații sufletești, atunci cînd am fost ferm convîns că în fața mea se afla de fapt o canalie. Vezi, nicăieri pe lume ca aici oamenii nu se deschid, nu-și varsă sufletul și nu de puține ori lăturile din ei. Și eu în urma indicațiilor primite am profitat de aceste

slăbiciuni omenești, fără să-mi dau seama că, de fapt, cei care mă trimisese răi făcuseră o socoteală sigură, și anume: că în tot acest răstimp n-am să scap nici eu, că propria mea misie are să moară odată cu mine și ar fi murit dacă n-ai fi fost dumneata. De mult mi-am dat seama de această logică a lor, dar împotriva ei n-aveam cum să lupt, puteam doar să-mi iau măsuri de precauție, inutile de altfel, într-un asemenea mediu infestat. Timp de o jumătate de an a locuit cu mine, în această încăpere în care te afli și dumneata, un profesor dintr-un oraș din apropiere, internat aici, prieten bun cu un om politic notoriu, aflat și el acum în detenție pentru crima de a fi inteligent, mai inteligent decât alții și mai român decât alții, și trebuia să scot de la el tot ce puteam scoate, nu atât în legătură cu el, cât cu celălalt, condamnarea celui alt având nevoie de probe. Cu un activist oarecare e mai simplu, cu un intelectual este cu mult mai greu și am acum impresia că acest profesor m-a dibuit și m-a urit din adâncul sufletului său. Și pentru că n-avea cum să se răzbune pe mine colecta de la laborator sputele cele mai dense de microbi, le omogeniza apoi în sticla mea de apă, și ea un mijloc de precauție oarecare: îmi era teamă că apa de la cișmea e contaminată, refuzam să o beau și îmi luam în fiecare zi câte o sticlă de apă minerală. La început mi-a fost atins un rinichi, apoi și-al doilea, apoi un plămân. Într-o noapte am intrat singur în laborator, știam unde punea sora cheile, și am făcut singur analiza apei. Într-o picătură de apă am găsit la microscop, pe un centimetru pătrat, câteva mii de microbi. Ce puteam să fac cu acest profesor, latinist desăvârșit, atât de abject în relațiile cu mine pe cât de abject eram eu în ascuns față de el? N-am aflat nimic, și ca să scap de el am pus pe hârtie cele mai neverosimile lucruri la adresa lui și ale prietenului său. Desigur, cea mai simplă verificare ar fi dat peste cap întreg esafodajul relațiilor închipuite de mine la adresa lui și a prietenului său, dar știam că minciunile nu se verificau, pe aceasta m-am bazat, și pînă la urmă profesorul a fost mutat în alt sanatoriu.

Întrebă-l pe Buzangiu de omul care a murit strigînd „Trăiască România“, el poate să-ți spună, acest om era profesorul, victima răutății lui și a minciunilor mele. Cu deosebire am vrut înainte de toate să-ți relatez acest caz, el îmi apasă cel mai mult fărima de conștiință care se mai zvîrcolește: ca un vierme minuscul călcat de atîtea ori în picioare de mine însumi. De atîtea ori l-am rugat să recunoască că porcăria cu apa a făcut-o el; dacă ar fi recunoscut, destinul lui ar fi fost poate altul, mai mult ca sigur altul, dar el s-a încăpățînat să nege, să umple întreg sanatoriul cu balivernele mele și a negat și în clipa cînd am cerut o expertiză medicală oficială. În fața lamelei a rămas consternat și, cu o voce stinsă, a zis că el n-a fost capabil de așa ceva. Am stat apoi și m-am gîndit între ziua cînd i-am mărturisit ce descoperisem în apa minerală și expertiza propriu-zisă trecuse mai bine de o lună, timp în care în mod cert nu avea cum să-mi infesteze apa: cei din afară n-aveau de unde să știe de discuțiile noastre și mai ales de încredințările mele. Și mă întreb dacă nu cumva, totuși, nu el a făcut asta, dacă acest gest l-au făcut alții, care îmi voiau mai grabnică pieirea. M-am întrebat asupra acestei posibilități și atunci, cu cîteva zile înainte de a fi ridicat, dar hîrțile mele plecaseră de mult, nu le mai puteam întoarce, o revenire asupra lor ar fi pus în pericol propria mea onestitate, propria mea loialitate, și la acest atribut ultim nu voiam să renunț, ar fi însemnat să renunț la însăși viața mea. Dacă în privința infestării apei minerale am avut dubii, cum am și acum, în schimb minciunile mele la adresa lui, a profesorului, erau rodul propriei mele fantezii, asupra lor nu există nici o îndoială, cu toate că luni în șir după aceea am încercat să-mi conving peticul de conștiință din celălalt individ, din cel de acum, că invențiile mele puteau fi și reale, indiferent că nu avuseseră niciodată proba confirmării: un dușman prezumtiv poate fi și un dușman real, ori dușman prezumtiv era de vreme ce legase o strînsă prietenie cu celălalt individ, cu Pătrășcanu. Nu știu dacă ai citit *O tragedie americană*, există acolo un amănunt, acela al

firului de păr, inexistent în realitate, dar atât de necesar judecătorului pentru a-l putea condamna pe criminal. Ei bine, ceea ce am spus eu putea foarte bine să se încadreze în necesitatea acestui amănunt inventat și acolo, tot așa cum inventasem eu o sumă de amănunte. Vezi, și acum vreau să mă justific, sunt această nevoie, celălalt individ din mine vrea să moară cât mai curînd posibil, cât mai neîntinat, în timp ce eu, cel de acum, știu foarte bine că actul meu, denunțul meu de atunci, a reprezentat culmea murdăriei umane. Credeam că voi uita pentru mine și pentru alții această istorie, dacă m-aș fi însănătoșit așa fi trecut-o la un alt capitol, acolo unde fiecare om își trece faptele urite ale vieții, dar boala se agrava, simțeam cu fiecare zi scursă că mă îndrept spre un unic drum, un drum fără de întoarcere, și că orice efort de a restabili în folosul meu echilibrul lăuntric era o simplă încercare deșartă. Cu toate astea, am încercat să lupt, consideram boala nu o defecțiune a mea, o defecțiune a naturii, și împotriva naturii se poate de multe ori interveni: în fond, nu trebuia să fac altceva decît să amîn acest sfîrșit, pentru mine nici măcar tragic, tragismul se consumase în anii de suferință, împlinirea lui era un act formal, pe care mai devreme sau mai tîrziu îl vom semna cu toții. Puteam deci să amîn acest deznodămînt mai ales acum, cînd se vorbește tot mai mult de medicamente minune, și poate așa fi reușit dacă azidimineată, în timp ce dumnea ta erai la control, n-ar fi venit omul de legătură cu un plic în care se găsea recompensa, prima ca s-o numesc așa, pentru minciunile la adresa profesorului, minciuni șocotite valabile, adevăruri, cum mi s-a spus, fără de care implicarea lui Pătrășcanu ar fi fost mai dificilă. Am plicul aici, sub pernă, am să-i dau foc imediat ce ai să pleci, din pricina lui am intrat în această criză din care n-am să mai ies, așa cum de altfel mi-a spus-o pe șteau doctorul Ispas. Plicul acela m-a dărîmat, adică a năruit în mine ce mai era de năruit, o nimica toată, un fir de păr care acum s-a rupt sau este pe cale să se rupă. Unde duce minciuna? Eu am provocat această mică

avalanșă fără să mă gîndesc atunci la consecințele ei, la tăvălugul amorf și greu care se va abate asupra altora, și iată-mă acum în fața acestei convingeri. Mă uit la dumneata, la tăcerea dumitale și-mi dau seama cum mă judeci și mai ales ce impresie detestabilă ți-am putut lăsa – dacă acest cuvînt nu este prea modest față de simțămintele dumitale. Dar dacă pînă acum, omenește, am vrut să mă disculp, pentru cei ce rămîn în viață, și pentru cei în lumea cărora mă duc, lume de care nu mi-e teamă, în schimb ceea ce îți voi spune acum nu înseamnă nici disculpare, nici justificare, mai ales că mă voi referi mai puțin la mine și mai mult la dumneata. Știu, te socotești mai bun, mai cinstit, nu vezi în mine decît o otreapă socială, stare la care dumneata, cel puțin, așa crezi, n-ai fi în stare să ajungi. În sinea dumitale îți spui că ai fi preferat moartea decît să-ți vinzi în acest moment abject aproapele, termen biblic atît de necesar cînd vrem să ne considerăm superiori altora. Ei bine, eu nu cred asta, nu te cred mai bun, și faptul că în momentul de față eu sînt cel care mă destăinui, și nu dumneata, este o simplă întîmplare. Pentru cei care au trăit acolo unde am trăit eu, într-o lume incontrollabilă, unde singura lege este abuzul în numele unui crez – și crezul este să stîrpinim pe toți cei care sînt împotriva noastră – lupta era practic imposibilă, cum imposibilă era orice încercare de sinucidere. Dar voi care ați fost dați afară ce-ați făcut ca oamenii să nu poată ajunge niciodată în situația în care am ajuns eu? Care este aportul dumitale, al altora, poate mai căpoși decît noi, în curmarea acestui nesfîrșit fluviu de suferință umană? De unde acest val de ură a semenului împotriva semenului, de aceeași platformă ideologică, de unde acest primitivism atît de străin de totdeauna poporului nostru? Să nu te crezi mai bun, sau dacă te crezi, să știi că nu ești și nu sînteți voi cei ce țineți steagul în bătaia vîntului fără să vă intereseze ce tragedii se întîmplă în spatele lui. Mi-ai putea aduce exemplul lui Danton, al lui Robespierre, să n-o faci,

prima comună revoluționară își formula legile prin ghilotină, n-avea antecedente de conduită, și le fabrica, dar noi? Tot ce s-a petrecut acolo de unde am venit nu se putea petrece fără acoperire din afară, fără semnătura dumată și a altora, fără girul de suflet al celor ce cred că numai ei au suflet. Știu, revoluția nu se poate face cu mânuși, deși această explicație este un subterfugiu, o simplă explicație ca să scăpăm, ca să fugim de consecințele răspunderii. Să n-ai dreptul în propria ta țară să pronunți cuvântul *țării tale*? Nu, ai fi ajuns mai rău decât mine și încă ai tot timpul să ajungi. campania împotriva intelectualității abia a început, aș vrea să te văd deportat, deoarece, vezi dumneata, intelectualitatea este de vină pentru tot răul acestei societăți. Știi ce mi-a spus azi-dimineață omul care m-a miluit pentru minciunile mele? Să dau numărul intelectualilor internați în sanatoriu, să trec pe hîrtie fiecare cuvînt, fiecare aluzie făcută la adresa țării, marilor țări prietene, și dacă n-aș fi în starea în care mă aflu aș fi început această trudnică muncă cu dumneata, în fond ceea ce i-ai spus lui Cozmin de dimineață ar fi fost suficient pentru a ajunge acolo unde am ajuns eu. Ce-ai fi zis atunci, cum te-ai fi împotrivit? Ai fi murit cîștit? Dar cine are nevoie de conștiința unui om mort? Numai cei vii au conștiință, și cei vii trebuie să trăiască și să facă ceva pentru această țară. Și eu am vrut să trăiesc, deși mi-e rușine de felul cum am trăit, și cînd spun asta, în mine vorbește nu cel de ieri, ci cel de azi, cel de ieri a și trecut pe hîrtie spusele dumată. Vrei să le vezi?

Curta nu răspunde. Asculta calm strădania lui Baci, întortocheata strădanie de a părea mai bun decât era în realitate, dorința lui de a pleca în lumea celor ce nu cuvîntă cu conștiința mai puțin încărcată decât o avea. Și Baci nu se opri vreme de încă două ceasuri: Curta îl urmărită atent, tresărind din cînd în cînd la cîte un nume, la cîte un fapt ieșit din comun, la cîte un amănunt legat de colegii de suferință din sanatoriu. În închipuirea bolnavă a lui Baci, toți erau amestecați în acest

uriaș complot împotriva devenirii, ca apoi, în scurte răstimpuri, cînd în el se trezea acel petic de conștiință, cum singur îl denumise, să regrete-și să se căineze pentru ceea ce spusese cu convingere doar cu cîteva clipe înainte. O spumă roșie apărură din nou la gura lui și muribundul voi s-o șteargă, fără să poată însă. Curta o făcu el însuși, cu bucata de tifon aflată pe noptieră, și Baciul cu ochii larg deschiși, continuă povestirea. Verbele lui abia se lăsau rostite, erau mai mult șoapte, și Petre ca să poată auzi cuvintele pe jumătate înțelegibile se apropie de gura lui și încă mult timp ascultă incredibila lui poveste. Apoi Baciul închise ochii. Curta se ridică și apăsă pe butonul soneriei. La cîteva clipe sosi sora Aneofița, îl privi muștrător pentru locul unde se așezase și-i administră bolnavului un calmant. Dar și după aceea buzele lui Baciul se mai frămîntară o vreme vrînd să scoată printre ele nespusele lucruri care mocneau în el. Respirația nu-l mai ajuta, și Petre, după ce o expedie pe sora Aneofița, rămase lîngă muribund. Cu propria lui batistă îi șterse picăturile mari de sudoare de pe frunte și tot el îi introduse printre dinții încheștați tubul de cauciuc, prin care oxigenul sîsîia liniștitor.

Din cura principală mai rămăsese o oră, dar Curta nu voi să urce la solariu, unde, probabil, colegii lui stăteau întinși, în balcon, sau dormeau: ieși afară, cu toate interdicțiile severe, și, pe drumul devenit familiar, se îndreptă spre poiana descoperită în aceeași zi, atras de ceva mai puternic decît el. Era un soi de oază spirituală, cel puțin așa o simțea, fără a o putea defini ca atare, acolo se putea izola de alții și de sine, o taină a sufletului său, și ca să ajungă mai repede tăie dealurile pe poteca arătată de Pintică. Urcă pieptiș cele două coame și le coborî aproape în goană. Povestea lui Baciul, oricît se grăbea, era în el, nu putea fugi de ea și cînd își dădu seama că acea grabă, acea fugă de el

însuși, era dictată de lucrurile auzite își domoli pasul: era inutil să alege, oriunde s-ar fi dus, povestirea celui alt alegea în același ritm cu el, și Curta se opri la rădăcina unui stejar și își trase sufletul, nu atât de oboseală, cât din convingerea inutilității gestului de a se ascunde. Porni la drum mai liniștit, mai calm, refuzându-și orice comentariu pe marginea celor auzite; un muribund se destăinuise: își povestise cea mai neagră parte a vieții lui, îi împovărase sufletul și conștiința cu date și fapte de un tragism fără seamăn, dar cu toate astea Curta nu simțea povara, nici sufletul mai greu ori conștiința îngreunată, nimic din toate astea, ci doar o uluială calmă, ca în fața oricărui lucru necunoscut și ieșit din comun. Trăise, desprins ani în șir de țară, în afara marilor evenimente, sau ele trecuseră peste el, fără să le bage în seamă, și dacă Baciul nu i-ar fi povestit cu lux de amănunte unele lucruri, cu greu ar fi conceput existența lor. Era străin de anumite realități sau fusese ferit de ele; asta nu mai avea importanță, important era că în preajma lui se întâmplau lucruri pe care nu le-ar fi crezut niciodată posibile. Își amintea de o întâmplare petrecută la Moscova, era în anul doi de studii; la începutul acestui de-al doilea an remarcase lipsa unui coleg, un iakut, cu veleități poetice, și cu toate că în vremea aceea nu era încă stăpîn pe nuanțele limbii ruse, colegul, în serile târzii, îi citea din încercările lui, dar Curta nu reținea decît cuvinte sporadice și dincolo de ele o muzicalitate aparte în care numele țării revenea ca un leit motiv, și nu-i fusese greu să-i priceapă emoția celui alt, emoția țării îndepărtate o avea și el, și pe acest teren comun al dragostei de țară își împărtășeau impresii fiecare despre patria lui, atât de necunoscută celui alt. Explicațiile primite de la cineva că Vladimirov a renunțat la cursuri din pricina unei boli de plămîni, descoperită cu întârziere, fu satisfăcătoare pentru Curta și luni de zile chipul colegului nu-i mai reveni în minte decît arareori, ca într-o bună zi, la ieșirea din institut, cineva să-l oprească pe stradă și să-i înmîneze un triumf de hîrtie, fără parafă și fără timbru, și din rîndurile scrise acolo, în peticul acela de hîrtie, să afle că Vladimirov de

fapt nu renunțase la cursuri, era undeva într-un lagăr din Siberia, motivele acelei deportări fiind tocmai poezia pe care i-o citise și care fusese socotită naționalistă. La rugămintea lui Vladimirov de a găsi o posibilitate să se adreseze lui Vorosilov, comisar în problema naționalităților. Curta nu mai stătu pe gânduri. Nu putea fi decît o greșeală, o neînțelegere la mijloc, un act samavolnic: era de neconceput ca un om să fie arestat pentru că rostise numele drag al țării sale. Antrenase și cîțiva colegi în această încercare de a restabili adevărul și, înarmat cu o depeșă, se înființă la un șef de cabinet oîntrecare și atît cît putu să demonstreze explică greșeala, nu putea fi vorba decît de o greșeală, evidentă, și pledă cauza lui Vladimirov cum și-ar fi pledat propria lui cauză, deși tot timpul i se părușe ridicol să susțină cu atîta vehemență lucruri care după opinia lui nu aveau nevoie de nici o demonstrație. Lăsă hîrtia acolo, și după două luni se trezi la poarta institutului cu Vladimirov, cu umbra celui ce fusese Vladimirov. Venise să-i mulțumească, atîta tot, pentru gestul lui omenesc și-l ruga să-l ierte că-l amestecase tocmai pe el într-o problemă atît de delicată, dar mizase tocmai pe faptul că era străin și că apelul lui va fi altfel înregistrat, odată ajuns la oficialități. Pe Vladimirov îl auzise atunci spunînd cuvinte similare cu cele rostite de Baciuc: cît de greu erau de suportat chinurile pricinuite de ai tăi, în fața unui dușman organismul și spiritul reacționează altfel, are capacitatea să se apere, moral cîl puțin, pe cînd în fața alor tăi orice rezistență interioară se frînge. La cîteva luni Vladimirov murise de tuberculoză într-un sanatoriu, și în scrisoarea expedită de mama lui, femeia continua să-i mulțumească pentru ajutorul dat copilului ei. Copilul ei, care era mort. Există o similitudine, desigur cu deosebiri esențiale, între cele două cazuri, dar punctul de pornire fusese același, și Curta refuză interior să facă analogii peste puterea lui de înțelegere, preferînd să rămînă la constatarea uluitoare că un caz, cel petrecut cu ani în urmă cu Vladimirov, îl explica pe cel de acum, cu Baciuc. Deci, în timp ce el îl citea pe Tolstoi, Dostoievski și Balzac și alte sute de

autori din admirabila bibliotecă a institutului, un adevărat tezaur umanist, autori care prin însăși existența lor defineau țări și popoare, oamenii sufereau pentru simplul motiv că îndrăzniseră să folosească la modul emoțional însuși numele țării lor. De unde această monstruoasă contradicție? Cîmpe o gira și care îi erau sursele?

Abia acum simți adevărata oboseală a orelor petrecute lângă Baci. Nu intra în firea lui să judece cu ușurință oameni și fapte și mai ales să facă din aparente legi de conduită. Dar oare tot ceea ce îi povestise Baci erau simple aparente, o deteriorare a unor înțelesuri, tot așa cum boala lui și a altora reprezenta o deteriorare a echilibrului biologic?

Poiana îl întâmpină răvășită, parcă cineva, știind cât de mult îi plăcuse lui acea ordine a naturii, venise cu tăvălugul, simți tăvălugul în inima lui, nu acolo, în dezordinea din fața ochilor. Îi veni să plîngă și cu greu își înfrînă sughitul și își potoli zbaterile neuniforme ale inimii. Se apucă copilărește să îndrepte cu mâinile covorul verde cu vîrfurile culcate la pămînt, să readucă la verticală tulpinile fragede ale florilor și acea mîngîiere umedă simțită la buricele degetelor și în căușul palmelor îi răscoli sentimente necunoscute, și nemaiputîndu-se abține simți sub pleoape curgerea caldă a unei dureri ce nu avea cum fi stăvilită însă. Un zgomot ciudat îl făcu să se oprească, și cînd își aruncă privirile spre stîncile din spatele cărora începea pădurea deasă de molizi, rămase incremenit: dintr-un stufăriș un rînjat sălbatic, rînjat fără glas, îl țintuia locului, și Curta nu mai avu nici o îndoială, cînd văzu urechile drepte și cenușii și canini mari, galbeni, că acolo, în dosul aceluia ascunziș, era un lup, un lup rănit, căci mîinile lui ridicate cu teamă în apărare, după ce umblase cu ele prin iarbă, erau pătate cu sînge. Vru să alerge înapoi, spre deschizătura prin care intrase, dar odată ridicat în picioare, teama îi dispăru ca prin farmec, în spatele lupului se vedeau capetele a patru pu, ascunse după blana mînjită în roșu, și privind la

nasturii negri ai ochilor temători, la boturile jilave și tremurinde, Curta își schimbă intenția și fără orice lipsă de precauție se apropie de animalul rănit, uitînd că gestul îi putea fi fatal. Lupoanca se ridică pe picioarele din față, vru să treacă stîncă ridicată ca un perete în fața ei, dar picioarele din spate n-o aveau, erau inerte, încercările ei zadarnice de a se cățăra o făcură să scoată un urlet prelung, și atunci puii, săriră care-ncotro, ascunzîndu-se în pădure, în timp ce mama lor lunecă pe pîrtia colturoasă, acum strălucind roșie în bătaia soarelui. Curta se apropie și mai mult, era numai la un pas de animalul rănit și cu greu se putu feri cînd lupoanca, cu gura larg căscată, se aruncă spre el; aruncare zadarnică, deoarece trupul de la bazin în jos n-o ajuta, și atunci animalul începu să muște pămîntul, dintr-o pornire de spaimă și disperare. Puii, văzînd că mama lor nu-i urmează, își arătară capetele dincolo de stîncă peste care trecuseră, mai întîi unul, apoi și ceilalți și fără teamă, reveniră lîngă mama lor, unul dintre ei voînd să sugă din pîntecul ce se ridica cenușiu, deasupra ierbii. Mai mult ca sigur că un glonte a rănit-o la spate, își spuse Curta, snopul principal de alice i-au atins picioarele: se vedeau oasele atîrnînd pe pielea umedă și lucioasă, la fel ca și cartilagiile cozii, descoperite și frînte la mijloc. Puii începură să scheaune jalnic, nu aveau mai mult de cîteva luni, dădeau tîrcoale mamei, încercînd să o atragă spre pădure, dar urletele se stinseră treptat, și lupoanca, epuizată, se lăsă pe-o parte, privind calmă cerul albastru de deasupra. O clipă, Curta crezu că animalul a murit, ochii neclintiti și zbaterea pîntecului domolită îi întăriră această credință, dar cînd mai făcu un pas văzu o pleoapă mișcîndu-se ușor, și întrezări sub blana terfelită mișcările încete, dar grăbite, ale inimii. Fără să se mai gîndească la nimic, se apropie de capul fiarei, privi ravagiile făcute de alice la picioarele din spate și cînd zări petele umede din apropierea șirii spinării nu mai avu nici o îndoială că lupoanca era rănită de moarte. Își scoase cureaua de la pantaloni, dar dîndu-și

seama că n-are ce face cu ea. o aruncă pe iarbă, își dezbracă puloverul și cămașa. rupse o mîneacă și cu fișile de pînză încercă să oprească hemoragia de la picioare. Legă strîns, mai sus de oasele frînte. în timp ce un pui. încercînd să-și apere mama. îl apucase dureros de încheietura mîinii. Curta nu scăpă de el decît împingîndu-l brutal cu piciorul. La schelălăitul puului. se opri brusc. realizînd inutilitatea strădaniei lui. Se dădu un pas înapoi. își luă cureaua. își puse cămașa. ciuntită de o mîneacă. își aruncă puloverul pe spate. și cînd se întoarse iar spre lupoaică zări un pui cum lingea sîngele închegat. iar pe un altul cum ținea între dinți piciorul cu osul desprins. Își duse mîinile la ochi și ieși prin deschizătura dintre stînci. simțîndu-și ceafa lovită de mii de ciocane: nu se opri decît la cabana tăietorilor de lemne. și cum nu găsi pe nimeni în preajmă. intră înăuntru. și văzu pe masă resturile mămăligii de la prînz și un ciolan afumat agățat de grindă. le adună în pulover și ca un hoț se strecură grăbit pe poteca îngustă. spre același loc de unde plecase numai cu o oră în urmă. În locul lupoacei. nu mai văzu decît o îngrămădire de trupuri și molfăituri înfundate. pîntecul îi era desfăcut și inima lupoacei mai bătea încă în timp ce puii se hrăneau din carnea ei. Scîrbit. Petre aruncă mîncarea lîngă pui și plecă fără să mai privească în urmă.

Ajuns la sanatoriu vru să urce direct la etajul unde se afla solariul; voia să zăbovească cîteva minute în baia aflată pe coridor. să se spele și să-și pună hainele în orînduială. și ca să nu se întîlnească cu cineva preferă scara de serviciu. aflată în aripa dreaptă; chiar se bucură de această soluție. care l-ar fi ferit de ochii curioșilor. dar la intrarea aceea puțin utilizată. folosită îndeobște de femeile de serviciu. infirmiere și magazioneri. îl aștepta sora Nana. îl aștepta pe el. își putu da repede seama după aerul ei grav. după buzele turtite una în alta. motiv pentru care caninul rebel părea gata să spargă pielea feței și cîteva fracțiuni de secundă dori să se întîmple acel miracol care l-ar fi scos pe el din impas.

– Tovarășe Curta, am crezut că lectura regulamentului este suficientă pentru un om ca dumneata. Începu sora Nana luînd-o înainte pe scări și obligîndu-l în felul acesta s-o urmeze, dar văd că și dumneata faci parte din categoria oamenilor nedisciplinați. Regret foarte mult că a trebuit atît de repede să-mi schimb impresia despre dumneata. Ai comis o abatere gravă, în locul tovarășului doctor n-aș tolera așa ceva, este de-a dreptul jignitor... Dacă nu vrei să-ți îngrijești sănătatea pentru care ai venit, ești liber să faci ce vrei, dar nu în această instituție. Atitudinea dumitale poate fi luată ca exemplu, și cum avem și așa destule acte de indisciplină n-am dori să se mai adauge una, mai ales de la un om, cel puțin din cîte se spune, cult...

Sora Nana, în timp ce vorbea, urca și cobora, înghițea cu pasul ei egal jumătăți de coridoare, apoi din nou urca scările, punctînd doar din cînd în cînd cuvintele prin ușoare întorsături de cap, indiferente, și în momentele cînd se întorcea spre Curta, ochii ei frumoși erau plini de o suferință reală, ca și cum ea ar fi fost principala vinovată pentru tot ce se întîmplase, nu el. La demisol, unde se afla cabinetul medicului-șef, sora Nana se opri; triumfătoare, se întoarse spre Curta, îl mai fulgeră o dată cu privirile și, dîndu-i de înțeles că vorbele ei sînt doar un scurt și modest preludiu la ceea ce avea să urmeze, bătu de cîteva ori în ușa albă, și la vocea ce se auzi dinăuntru își permise să se apropie de pacientul nedisciplinat și, cu o voce maternă, să-i spună la ureche:

– Te rog cere-i scuze, mult, mult te rog, eu te rog – și sora Nana după cele cîteva cuvinte, timp în care atît vocea, cît și chipul se arătară prietenești, redeveni severă și deschise ușa, așteptînd ca pacientul să intre primul.

La biroul negru, plin de dosare, Titorian își aprindea de la vechea țigară o mărășească nouă: rămase cu țigara neaprinsă cînd văzu urmele de sînge de pe mîini și față, pantalonii șifonați și uzi și abia în clipa aceea sora Nana realiză halul în care era Curta și, temătoare, își duse o mînă la gura.

– Sper că n-ai fost la vînătoare cu tovarășul Forgaș, întrebă supărat Titorian, și, contrariat de ținuta lui Curta renunță, la mărășească și o așează în scrumiera plină de mucuri.

După mirarea de pe fața lui Curta la numele rostit de Titorian doctorul înțelese că pacientul se botise pe cont propriu, se ridică de pe scaun și începu să se plimbe prin încăpere, tirîndu-și după el cu greutate piciorul bolnav.

– Ești liberă, soră, spuse doctorul pe un ton stins.

Sora Nana, înainte de a ieși, își permise să așeze pe birou o hîrtie pe care erau trecute mai bine de o duzină de nume și cînd Petre văzu și numele lui acolo, pe undeva pe la mijloc, înțelese că lista nu însemna altceva decît raportul din după-masa aceea privind pacienții care nu-și respectaseră orele de cură.

– Nu te-am chemat ca să te cert, domnule Curta, la ce bun, cred că a făcut-o sora Nana, și nu cu prea mare succes. În fond, ea suferă cel mai mult, disciplina intră înainte de toate în atribuțiile ei, sîntem și noi împărțiți, fiecare are sarcini diferite pe lingă cele strict profesionale, spuse Titorian, și zîmbi obosit, trăgînd cu coada ochiului spre țigară așezată în scrumieră.

Curta își scoase pachetul lui de Mărășești; nu l-ar fi scos dacă n-ar fi văzut pe masă pachetul gol al medicului, și Titorian refuză printr-un gest al capului și se duse spre un dulăpior. Rînduite ca niște cărți într-o bibliotecă, calupurile pătrate de Mărășești îl făcură pe Curta să zîmbească și, aproape umilit de ceea ce văzuse își băgă timid jumătatea lui de pachet în buzunar. Socotind că pînă atunci a stat într-o poziție prea degajată, deveni rigid, cu toate că în momentul următor, acest impuls i se păru ridicol.

– Nu m-am simțit prea bine astăzi după-masă nici eu, spuse Titorian, uitîndu-se la cerul ce începea să se înnourezze; am rămas, totuși, deoarece eram sincer îngrijorat de situația

dumitale. Știam că ești la Baciú, nu speram că va dura atîi și mi-am dat seama după felul cum ai plecat că ceva te-a bulversat profund. Nu-i în dreptul meu să întreb amănunte, de fapt ar fi și de prisos, cu toate astea sincer mă bucur că te văd întreg, chiar dacă arăți în halul ăsta. Cred că am ajuns o fire prea emotivă, încep să mă îngrijorez eu mai mult decît pacienții, deseori mă surprind lăcrimînd la niște simple scene copilărești... Probabil dumneata, cu spiritul de analiză propriu fiecărui scriitor, te întrebi de ce îți spun asemenea lucruri, mai ales ca medic, ca șef al acestei instituții; medicii și mai ales șefii n-au dreptul la sentimente deschise față de subalterni și pacienți. Poate că nu mă consider nici prea șef și nici prea medic în condițiile de aici, probabil acesta să fie motivul modestelor confidențe. Mi-a povestit în cîteva clipe de răgaz soția că a avut o lungă discuție cu dumneata, era și ea nervoasă, nu-și găsea locul, de la o vreme, amîndoi sîntem nervoși, și iată-mă plecat de la confidențe și fără să vreau ajuns din nou la ele... Nu, nu te teme, nu mi-a spus despre ce ați discutat, nu e genul Leopoldinei, spuse Titorian cînd văzu fața adumbrită a lui Curta. Dar ce s-a întîmplat cu dumneata, totuși?

– Am vrut să trec o bulboană, probabil nu mi-am calculat bine pasul, am căzut, penibil, și mi-a curs sînge din nas, minți Curta, și după felul neîncrezător în care îl privi medicul, înțelese că și Titorian și-a dat seama că-l minte.

– Atunci, înseamnă că nu e nimic grav și că lucrurile grave urmează să ți-le spun eu. Ți-am văzut tomografiile făcute azi-dimineață: m-am înșelat, la nivelul unei radioscopii era posibil de altfel, tomografiile arată la cinci dimensiuni o cavitate mai veche, așezată într-o zonă păcătoasă – și Titorian luă dintr-o mapă galbenă un set de clișee, dreptunghiuri nu prea mari, gradate într-un anumit fel, și le privi pe rînd la lumina de afară.

– Îmi permiteți să mă uit și eu?

– Te rog, e pulmonul dămitale, nu-i nici un secret, cu toate că aici pacienții doresc, chiar îmi impun unii dintre ei, să-i mint. E și minciuna o metodă, pentru anumite caractere; după câte am auzit – și un medic poate auzi câte ceva în acest sanatoriu – sînt chiar acuzat de un anumit cinism în a dezvălui diagnosticurile grave. O tîmpenie, dar în același timp vreau să fiu clar și deschis, anumiți pacienți doresc ca medicul să-și ia singur toată răspunderea, lucru posibil de altfel în condiții normale de muncă, dar nu aici. Am procedat la început așa, apoi cînd boala n-a evoluat în sensul dorit m-am ales cu destule reproșuri, fiind socotit mincinos, ca să nu zic incapabil. Dezvăluind adevărul n-am devenit nici mai competent, nici mai puțin mincinos, vreau ca pacienții să înțeleagă că vindecarea stă numai în puterea lor, deocamdată, atunci cînd nu-i vorba de o intervenție chirurgicală. Vreau ca și ei să participe la acest efort de vindecare și mai ales să-i cumințesc prin teamă, dacă prin simplul apel la disciplină îmi este imposibil. Uite la Forgaș, a plecat la vînătoare, a plecat cu noaptea-n cap, fără nici un fel de învoire. N-au voie să țină arme în sanatoriu, cu toate astea, dacă aș face parcheziție aș găsi un depozit întreg. A venit ieri un țaran și s-a plîns că o lupoaică i-a atacat oile și că mai acum cîteva zile un urs i-a mîncat o vacă. A plecat, deci, fără să știu, fără să-mi spună, din teamă că am să-l opresc. Are un plămîn în zdrențe. Dacă i se întîmplă ceva, de vină într-un fel sînt eu și e lesne de înțeles că numai așa poate fi. Am cam obosit să fac pe polițaiul cu oamenii aceștia, care consideră, chiar în aceste condiții, că de fapt ei îmi comandă mie, și nu eu lor. Uite zona asta, cavitatea se distinge cu claritate, acum îmi dau seama de ce nu te-ai vindecat definitiv. Bronhia asta îngroșată, aici la extremitatea plămînului, anunță o leziune, leziunea se află ceva mai încolo, dar în funcție de capriciile acestei bronhii cavitatea prinde aer, se umflă. Cît timp bronhia este înfundată, cavitatea

rămîne la aceleași dimensiuni. dar este suficient ca prin ea să pătrundă din nou aer ca să capete proporții. să ajungă ca acum, de mărimea unei portocale. Pericolul este destul de mare, cavitatea se află la marginea pleurei. la o eventuală spargere... dar în acest caz știi și dumneata foarte bine care sînt consecințele. Deci calm. domnule Curta. și mai ales disciplină și nu orice fel de disciplină. ci disciplina spiritului înainte de toate, deoarece cea a patului cred că e înțeleasă de la sine. După o lună de zile aș vrea să-ți privesc această zonă, și dacă este posibil, dacă nu sînt prea multe aderențe, să încercăm un pneumotorax. Mă îndoiesc însă că va fi așa de simplu. Tot ce se poate ca această descoperire a aparatului. nu a mea, să fie cauza, așa cum am spus. a deselor dumitale reîmbolnăviri. Vezi, practic unul dintre pereții cavității este însăși pleura, de aici și durerile pe care le acuzi în această parte; deci este puțin probabil ca pleura să nu fie lipită și să nu fi antrenat după ea puternice aderențe. În acest caz. pneumotoraxul este contraindicat. Ar rămîne toracoplastia. într-un viitor mai îndepărtat. dacă pînă atunci nu se va întîmpla o minune, dar și în cazul unei intervenții chirurgicale pericolul exploziei acestui balon rămîne prezent. Și cum alte mijloace terapeutice nu există rămîne să așteptem și să încercăm pe cale naturală să facem ceva – dacă ești de acord. firește.

– Înțeleg că șederea mea aici...

– Șederea dumitale aici este în funcție de închiderea acestei mizerii. De-abia atunci vom mai putea. pe această temă. sta de vorbă. În orice caz. dacă este vorba de bucurie, soția mea și-o va manifesta cu prima ocazie. Îi plac omenii care greșesc pasul. cad în apă, și din această pricină ajung la sîngerări abundente, mai zise Titorian. și Curta se încruntă din nou la această străvezie aluzie privind adevăratele motive ale stării în care se afla.

– Îmi cer scuze, tovarășe doctor. pentru tot ce s-a întîmplat.

— Te-a prelucrat sora Nana, sînt convins. crede că-mi face plăcere să-mi ceară pacienții scuze. Ți le primesc, domnule Curta, aș vrea însă ca în aceste scuze să văd implicată și noua atitudine față de disciplină, e în interesul duminale.

— Vă promit, tovarășe doctor.

Curta ar fi vrut să mai rămînă. vestea privind starea sănătății lui îl zdruncinase; la un interval destul de scurt, un diagnostic se preschimbase în altul, al doilea îl continua pe primul, dar la o altă gravitate; îi sunase în urechi ca o sentință acest nou diagnostic a cărui traducere în timp însemna luni, dacă nu mai degrabă ani. Cum va reacționa Titoria la acest timp furat vieții lor conjugale, ce va face el cu planurile lui de viitor, clădite în funcție de ieșirea din sanatoriu? Ce mai putea spune acum despre ieșire? Era un bolnav fără termen. înțelesese exact și cu toate astea ar fi dorit explicații în plus, o nuanțare a acelui verdict în favoarea lui și nu a bolii. În fața acestei noi situații povestirea lui Baci, fără să-și fi pierdut din importanță, trecuse undeva pe planul doi, pe primul plan se afla situația sa. Și deoarece plecarea din cabinetul medicului șef ar fi însemnat de fapt o întrerupere a discuției pe această temă, nu pentru puțin timp, Curta își permise să ia de pe masă tomografiile și, ca un cunoscător, să le privească din nou: nu era ageamii în descifrarea radiografiilor, sutele de clișee trecute prin mîini și explicațiile acordate de medici prin sanatorii nu numai că îi obișnuiseră ochiul cu acele desene în alb-negru, dar îl familiarizaseră cu sensul lor. Cu tomografiile nu se mai întîlnise pînă atunci: erau la scară mai redusă, în comparație cu radiografiile, dar poate tocmai de aceea taina lor era mai ușor de dezlegat, zona bolnavă se delimita bine pe peliculă, iar cea zonă din propriul lui plămîn se vedea limpede ca lumina zilei — avea dimensiunile amintite de doctor, cu marginile alburii clar conturate. Ar fi dorit ca medicul să-i adreseze măcar un cuvînt de înbărbătare, dar Titorian fuma cu spatele întors la el, privind undeva pe fereastră, absent la frămîntările pacientului, străin de trăirile lui.

– Da, spuse Curta, dîndu-și singur avizul asupra constatărilor medicului – și acel „da” spus cu competență părea rostit de un străin, la adresa bolii unui străin, și nu de un bolnav ce se referea la propria lui suferință.

13

– Te rog să mă ierți, soră, zise Curta după ce intră în camera sorei șefe.

Nana stătea pe un scaun, la masa ei acoperită de dosare și truse medicale, și pe degetele resfirate ale unei mîini aduna un ghem de bandaj, un bandaj utilizat, apoi spălat și călcat, și Curta, bucuros că-i putea fi sorei de ajutor, luă un capăt al meșei și-l întinse ca femeia să-l poată depăna mai ușor. Ochiul lui rugători, ca și participarea aceea directă, fără nici o introducere, la îndeletnicirea ei, îi opri sorei refuzul pe buze și cu o mînă eliberată își șterse marginea unui ochi, sub care rimelul de proastă calitate se întinsese umed în jos.

– Am fost într-o stare sufletească cu totul deosebită, soră, dumneata mă poți înțelege, din pricina acestei stări nu m-am dus în cameră. Simțeam nevoia să umblu, să nu văd pe nimeni, să fiu numai cu mine însumi: în fond, nu-mi era greu să vin la dumneata sau la altcineva să-mi cer voie, crede-mă, n-aveam putere să mai dau ochii cu nimeni. N-am vrut să-ți pricinuiesc griji, mai ales că sînt convins că ai destule. Am uneori porniri pe care nu mi le pot controla, mai puternice decît mine, și atunci nu-mi găsesc salvarea decît fugind unde văd cu ochii. Nu știi dacă mă poți înțelege și nici n-am venit să mă justific tardiv pentru o necuviință: nu-mi stă în caracter să nu fiu disciplinat, am eu indisciplinile mele interioare, frământările mele, dar ceea ce s-a petrecut astăzi, așa cum am zis, a fost mai presus de mine. Să știi că și medicului i-am cerut iertare, fără să-i pot însă explica nimic: l-am mințit, cu totul altele au fost motivele halului în care arătam, dar ce puteam să-i spun lui în cîteva

cuvinte, cînd în mine era un gol imens, o prăpastie fără fund, o mie de motive care s-ar fi cerut explicate, și eu o asemenea dorință nu aveam? Te-am văzut tristă și mi-a părut rău, pentru asta am venit la dumneata, și acum sînt gata să mă duc să mai prind jumătatea de oră rămasă pînă la masa de seară, masă care pentru mine începe să devină o tortură.

Sora Nana așeză colacul de bandaj pe o etajeră și, zîmbind stîngaci, își închise pe jumătate pleoapele, ceea ce pentru Curta era echivalentul unei iertări. Bucuros că aplanase conflictul se pregăti să plece. Dar sora Nana scoase de sub masă un scăunel cu picioarele scurte, locul probabil unde din cînd în cînd își odihnea picioarele de lungile alergări pe culoarele sanatoriului, și la această invitație neașteptată, Curta se așeză, redus la jumătate din dimensiunile lui din pricina scaunului prea mic. Se simți stîngenit. Genunchii femeii veneau aproape la nivelul pieptului său, și, fără să vrea, Curta observă că unul din ciorapi era țesut cu migală. Descoperirea aceasta îl îmbujoră mai mult decît ar fi trebuit și, sora Nana, ghicind din priviri ce se întîmplase, rîse și-și trase halatul peste genunchi, fără să poată însă ascunde ochiurile țesute.

— Pe toate le observi, zise ea, de fapt aveți niște ochi foarte ciudați, lăsați impresia că nu vă uitați nicăieri, dar în timpul ăsta ați și văzut o mie de lucruri; o femeie nu se simte în apele ei cînd un bărbat vede dintr-o dată prea multe. Sînt ciorapi de nylon, i-am cumpărat acum o jumătate de an, o adevărată binecuvîntare pentru femei. Ciorapii de mătăsă lasă pielea să respire mai bine e adevărat, în schimb, itylonul este de zece ori mai rezistent și se *mulează* cu totul altfel. La acest cuvînt își învâlui dintr-o privire picioarele frumoase și nu-i mai păru deloc rău, după ce le cercetă perfecțiunea, că folosise tocmai acel termen. Nici nu știi ce om admirabil este doctorul Ispas, poate nu mă crezi, dar dintre toți pacienții, cu unele excepții, este cel mai bolnav, și cu toate astea, nimeni nu l-a auzit vreodată plîngîndu-se, iar eu nu țin minte să fi întîrziat

vreodată de la servicii. Nu e pentru dumnealui acest sanatoriu, pentru un medic de calitate dînsului ar fi nevoie de alte condiții.

Îl privi pe Curta pieziș, convinsă că poate i-a mărturisit prea multe dintr-odată.

– Nici ce i-ai spus dimineată n-ar fi trebuit să-i spunei, nu merita, nici nu vî închipuiți cît de mult a suferit, deși pe fața lui n-ai citit nimic. Cu toate că un scriitor n-are dreptul să nu citească, asta este meseria lui, să vadă acolo unde alții nu prea au ce vedea. Să nu vă supărați că-mi permit să mă amestec într-o meserie oarecum străină mie – zic oarecum deoarece în casă la noi aveam prin tatăl meu, profesor, un cult pentru literatură. Sora se uită la ceas, își mușcă buza de sus și, brusc, se ridică speriată.

– Trebuia să fac la cinci și jumătate o injecție, am întîrziat cu două minute... Nu te supăra, te rog, că nu mai pot sta, într-o seară cînd sînt de gardă, dacă-ți face plăcere, putem continua... Dacă ai ști cum ne plictisim... Pentru noi, fiecare pacient este o nouă variantă a lumii exterioare, și ne bucurăm atunci cînd putem discuta despre lucruri pe care le știm mai puțin...

– Sper că nu mai ești supărată, soră, nu-i așa?

– Supărările sînt și ele un mod de comparație pentru alte stări, de aceea uneori necesare – și sora Nana, înarmată cu o trusă nichelată, ținută în dreptul sînilor mari, nemișcată, ieși după Curta și pînă în capătul coridorului el îi urmări acel mers, săltat din genunchi, și se simți din nou singur și cu un imens gol în suflet.

De fapt acesta și fusese motivul pentru care, după ce se spălă și își aranjă ținuta, ținuse să vină la sora Nana, la ea sau la oricine, îi era indiferent: vroia să schimbe cîteva cuvinte, și acea automolestare verbală de care dăduse dovadă îi făcu bine, fusese că un duș rece, se descărcase și salvase niște relații, și toate astea din pricina aceluia apus de soare pe care îl simțea prin pereți și pe care l-ar fi simțit chiar dacă s-ar fi aflat la sute de metri adîncime sub pămînt. Acum era mai ușurat; noaptea, în

ceasurile de nesomn, avea unde să se ducă, crease o punte de legătură între el și Nana, și cu toate că era convins că ea știa adevăratul motiv al vizitei, descoperirea secretului îl interesa mai puțin, conta înțelegerea ei ascunsă pentru spaima lui, și mai ascunsă.

Colegii de cameră îl întâmpinară fără întrebări și fără mirări deosebite, cu toate că Petre Curta se aștepta, mai ales în ce-l privea pe Landesman, pe care nu-l văzuse aproape toată ziua, să-i pună întrebări curioase, dar Isaac, așezat pe șezlongul din balcon, întoarse doar capul, ca apoi să privească la soarele ce mai trîmbea o geană de lumină peste muntele din față. Zilele la acea altitudine erau scurte, mai bine de o jumătate de oră de soare, dimineața și seara, era furată de masivii stîncosi, unul aflat spre răsărit și altul spre apus, și dacă răsăritul soarelui cu întârziere nu-l deranja, în schimb seara...

— V-am luat eu prăjitura de la cinci, spuse Pantică, ridicîndu-se în șezut.

Deschise noptiera și-i dădu prăjitura cu frișcă. Curta îi mulțumi și așeză farfuria pe noptiera lui. În spatele ușii dulapului își scoase puloverul și cămașa; nu voia ca cineva să-i vadă petele vișinii și lipsa mîneții și, grăbit, își puse pijamaua. Era sfîrșit de oboseală. Se întinse în pat și cu spatele spre balcon; se gîndi însă apoi că Olariu ar fi putut interpreta acel spate întors spre el altfel decît ar fi trebuit și se răsuci, își trase perna sub cap și se apucă să citească. Literale îi fugeau prin fața ochilor. Sensul lor nu se lăsa pătruns și fiindcă era sigur că nu va înțelege nimic din pledoaria lui Plehanov despre valorile practicii, preferă să pună cartea lingă el. O clipă, Cozmin, așezat în pat, îl cercetă pe sub ochelarii groși, Ghinolea își făcu și el simțită prezența tușind cu sfială de cîteva ori, în timp ce Olariu nu-și dezlipa ochii de la Petre. Privirea rece, ca un fund de apă de munte, îl făcu să zîmbească, dar și la acest zîmbet, Olariu continuă să se uite la el fix și Curta, ca să scape de acea uitătură obsedantă, simți nevoia să spună:

– Mi se pare că aveți vizitatori, soția, dacă nu mă înșel.

Olariu dădu din cap, confirmînd presupunerea lui Curta, apoi își duse o mîină la piept, tuși încet, cu o precauție firească după hemoptizia avută înainte, și își închise pleoapele ca în urma unei mari oboseli.

– Vești proaste? întrebă încet Olariu, cu ochii închiși.

Pentru că celălalt n-avea cum să-l vadă, Curta îndrăzni:

– Mai proaste decît mă așteptam.

– Baciul e în comă, mai zise Olariu.

Afirmația nu-i se păru lui Curta întîmplătoare: singurul din acea încăpere care putea intui ce îi povestise Baciul era el, Olariu, și după privirile insistente și întrebătoare cu care îl urmărea acum, Petre nu mai avu îndoieli că ceea ce îi spusese Baciul despre el nu era o simplă invenție. De altfel, după lungă și amănunțită povestire a lui Baciul, colegii de cameră îi păreau acum altfel; știa amănunte despre Ghinolea și adevărata lui meserie, despre Cozmin și Landesman, ce legătură exista între aceștia trei, și aflase destule despre Olariu, lucruri pe care acolo jos nu le-ar fi cunoscut niciodată. În măsura în care Baciul spusese adevărul trebuia să-și schimbe optica asupra celor cu care era nevoit să-și ducă traiul, dar poate înainte de a și-o schimba era în aceeași măsură dator să verifice spusele lui, cu toate că Baciul la acel ceas al intrării în neființă nu putea avea vreun motiv aparte să-l mintă.

În primă clipă după ce plecase de la el, Curta se gîndi să stea de vorbă cu Landesman, i-ar fi putut fi într-un fel de mare ajutor, dar tot el își mărturisi că n-a sosit încă timpul. Baciul nu mai avea mult de trăit, după moartea lui putea acționa cum îl tăia capul, dar pînă atunci Curta își zise că nu e treaba lui să se arastece și, mai ales, să utilizeze confidențele unui om aflat pe moarte, indiferent de calitatea lui umană. Cît de mult ar fi dorit să nu afle ceea ce aflase, poate și ultima veste a lui Titorian ar fi suportat-o mai ușor dacă ea n-ar fi venit pe un fond de impresii răscolitoare. Era deținătorul unor confesiuni, unele de mai mică sau mai mare importanță, simțea în el nevoia ca acest tezaur de

tapte să fie utilizat, și dacă Baciul vruse să facă rău oamenilor cu ceea ce aflase despre ei, el ar fi putut la răndu-i să-i prevină, să-i ajute să găsească o soluție de ieșire din impas, și această enormă răspundere îi dădea lui Curta o neliniște aparte, mai presus de neliniștea provocată de propria lui boală. Dar oare acești oameni meritau să fie preveniți?

Curta își trecu privirile roată prin încăperea zăbovi asupra cîte unuia dintre pacienți, încercînd să pătrundă dincolo de suferința și tăcerea lor de moment, în taințele sufletului lor, acolo unde oamenii își țin ca într-o carapace de scoică gîndurile intime.

Cozmin își vedea sigur de lectura lui, răsfoia cu oarecare grabă paginile citite, cu același deget udat ritmic de buza de jos. Curta simți, după foile întoarse cu prea mare repeziciune, că Lică îl supraveghea din dosul ochelarilor, mimînd doar lectura. Nu se feri de această supraveghere, dimpotrivă, i-o sugeră chiar; îl fixa într-un anumit fel, dîndu-i de înțeles că se gîndește la el și cînd îi observă bărbia tremurînd pricepu să Lică e înspăimîntat de noile relații aflate despre persoana lui. Lui Petre i se făcu rușine de acea insistență, dar mai ales de frica ce-i stăpînea pe oameni la fiecare pas și-i făcea să tremure. Oamenii aceștia, care probabil înfruntaseră nu o dată moartea în condițiile vitrege, fără teamă și cu o devoțiune totală, începeau să tremure numai la ideea că cineva se gîndea într-un fel mai puțin pozitiv la ei. Cine inventase această spaimă aducătoare de moarte și mai ales cui îi era necesară? Cine purta această campanie împotriva spiritului unui popor și cine îngăduia existența unor asemenea păreri despre o categorie de oameni care își făcuseră din condei și minte arme de temut în cele mai grele vremuri pentru țară? Că totuși cineva era interesat în anihilarea forței morale a poporului acesta era un lucru evident, i-o mărturisise deschis Baciul și o simțise și el acolo jos, în dese ședințe în care capetele de bătaie erau intelectualii, adică toți cei care de bine de rău își terminaseră, unii dintre ei cu enorme sacrificii, liceul. Cine era interesat ca numele țării să nu

poată fi rostit separat, așa cum ai rosti cuvîntul mamă, ce forțe ascunse doreau ca dragostea de patrie și neam, de înaintași să-și găsească doar un slab ecou într-un context mai larg, ca și cum patria adevărată era alta, nu aceea unde oamenii s-au născut și au crescut, unde s-au format ca indivizi și conștiințe? Oare nu era vorba la mijloc de un babilon al termenilor, de o încurcătură de sentimente, de un haos întreținut cu necesitate de cineva, ca în spatele acestui conglomerat de atitudini să se urzescă de fapt nimicirea originilor?

Cozmin își așează cartea lingă el, își scoase o batistă din buzunarul pijamalei și își șterse ochelarii timp îndelungat, cu mîgală, apoi și-i vîrî într-un toc de piele și le căută un loc potrivit pe noptieră: rămase nemulțumit, la o întoarcere mai bruscă ar fi putut să-i dea jos cu cotul, și atunci, ca să-i știe în deplină siguranță, trase sertărașul de metal și-i așează acolo. Cu două degete își pipăi adînciturile vineții ale orbitelor, apoi se întoarse pe-o parte, și la puțin timp începu să sforăie. Trăsăturile feții pînă atunci încordate, se destinseseră pe măsură ce somnul îi devenea mai adînc și sforăitul mai regulat, cutele adînci din colțurile buzelor se liniștiră, eliberate parcă și ele de strînsoarea dură a buzelor.

În contextul povestit de Baci, internarea lui Cozmin era mai mult de formă: fusese într-adevăr bolnav, cîndva, imediat ce ieșise din ultima închisoare, dar boala era stabilizată iar tusea nu era altceva decît o reacție normală a zecilor de țigări pe care le fuma zilnic: țigări de calitate proastă, cu un procent ridicat de gudroane. Voia să scape de o posibilă anchetă politică, și Cozmin preferase să se interneze pînă ce timpul cu fluctuațiile lui avea să se calmeze: credință copilărească deoarece Baci, cine știe prin ce mijloace, ajunsese să recunoască exact evoluția bolii, îi cercetase radiografiile, analizele de laborator – fusese inițiat înainte de a veni în sanatoriu în toate procedurile de acest fel – și constatase că Lică Cozmin mai mult simula boala, încercînd să se pună cu ajutorul ei la adăpost de eventualele neplăceri. Cu toate astea, somnul rapid și adînc al lui Cozmin

nu semăna cu al unui om cu conștiința încărcată și poate și tremurul bărbiei să fi fost de altă natură, și Petre se muștră din nou pentru ușurința cu care era în stare să dea crezare spuselor lui Baciș și în funcție de aceste spuse să-și formuleze păreri de valoare. Mergînd mai departe cu presupunerile, Petre se admonestă pentru bucuria ascunsă; dintre toți, Cozmin îi era cel mai puțin apropiat, schimbul de păreri în care tonul lui Cozmin, superior, vagile lui amenințări și chiar judecățile lui în sine îi displăcuseră profund, noutățile povestite de Baciș veniseră în compensație să echilibreze personajul, să-i redea adevărata lui lumină și această lumină care-l dezavantaja pe Cozmin din toate punctele de vedere, îi fusese lui Curta aproape pe plac. Acum îi părea rău de această mulțumire. lăuntrică în numele căreia îl privise pe Cozmin direct, lăsîndu-i celui altă posibilitatea să-i citească în priviri atuurile pe care le deținea despre el. Cît de repede cedase acestei mulțumiri și cît de repede se pregătise să-și facă din ea un scut împotriva tuturor argumentelor de pînă atunci și viitoare ale lui Cozmin! „Cît de ciudată este natura umană, își spuse Curta, și ce simplu se poate mula după împrejurări“! Și sforăitul egal al lui Cozmin, în loc să-l degajeze, îi făcu chiar plăcere, deoarece în somnul liniștit vedea nevinovăția, calmul din el fiind tocmai argumentul cel mai plauzibil în favoarea lui și împotriva părerilor lui Baciș. Că era o doză de adevăr în ceea ce aflase Curta nu se îndoia, dar nimic nu era mai ușor decît să concepi pe un fir de adevăr un ghem de minciuni, grăuntele îngropat la mijloc slujind ca un pretext pentru a fi luat în seamă și tot ceea ce era fals țesut pe el. Și pornind de la sămînța ce putea fi credibilă în informările lui Baciș, Curta era aproape convins că Ghinolea Ghideon nu citea acum transportat *Un pas înainte, doi pași înapoi*, ci sub copertile de carton maro pe care se vedeau literele de bronz ale titlului se afla o ediție frumos îngrijită apărută înainte de război a Bibliei, iar Ghinolea nu era nici pe departe activist într-un raion oarecare, ci simplu preot pe undeva în Transilvania, protejat al lui Landesman. Cînd îi povestise despre Ghinolea,

Curta înțelese că Baciul suferea cumplit că trebuie să moară fără a afla exact mijloacele prin care Ghideon ajunsese să pătrundă într-un sanatoriu cu destinație specială. Într-o fărîmă de secundă, Petre observase în privirile stinse ale muribundului o dorință încă neexprimată, dar căreia Baciul ar fi vrut să-i dea curs, anume să-l roage să ducă aceste investigații mai departe, dar fărîma de secundă aparținuse celui alt individ, și dorința îi muri în ochii stinși cînd adevăratul Baciul înțelesese că, de fapt, eî îl chemase acolo pe Curta pentru o spovedanie și nu pentru a-l converti în colaborator. Înainte de toate, Baciul dăduse de Biblie; căutase, în timp ce pacienții se aflau la masă, printre lucrurile lui Ghideon și găsise cartea cu coperti negre, cu crucea aurită imprimată la mijloc, și de aici dedusese că hotărît Ghideon avea ceva necurat pe suflet. Se gîndi să-l observe cu atenție sporită. Într-o altă zi, privind din balcon cu ajutorul unui binoclu, îl văzu pe Landesman cum se pregătea într-o poienită să ardă volumul incriminat: chiar aprinsese un mic foc în-acest sens, dar Landesman în loc să arunce imediat cartea pe foc, se apucase înainte de a o sorti pieirii să-i umble printre file, astfel că uitase pentru ce anume se dusesse acolo. Așa îl apucase seara, citind. Înainte de a bate toaca de masă, Landesman venise cu cartea înapoi, și în locul copertilor negre puse altele, și Baciul îl vedea în fiecare zi citind dintr-un volum marxist un conținut profund ostil marxismului, și în sinea lui se amuza pentru această păcăleală copilărească, la îndemîna oricui de descoperit. Dar cum îl adusese Landesman acolo pe Ghideon – că Isaac îl adusese – Baciul nu se îndoia nici o clipă – și pentru ce îl îngrijea, asta Baciul nu mai avusese cum să descopere, deși primele concluzii le trecuse pe hîrtie și le trimisese prin omul lui de legătură acolo unde trebuie.

Curta se uită spre patul lui Buzangiu: patul era nedesfăcut, cu pijamaua aranjată frumos și așezată jumătate sub perna bine bătută și înfioată. Se întrebă pe unde o fi umblînd, deoarece jos, la doctorul Titorian, văzuse trecut și numele lui pe lista sorei Nana. De sub pat se zărea o parte din valiza de lemn întărită de

două părți cu panglici de metal. Un lacăt greu lega capacul prin două belciuge, și ele de dimensiuni impresionante. Lângă valiză se odihneau bocancii lustruiți ca oglinda și o plasă din sfoară, prin care se vedeau o parte din avuțiile lui Buzangiu strânse de la bolnavi, pungi de hirtie, cămăși vechi găsite de el cine știe pe unde sau căpătate în dar de la bolnavii însănătoșiți care de cele mai multe ori, ca să nu ducă acasă boala, cuibărită printre lucruri, preferau să-și arunce veșmintele sau să le dăruiască pacienților. Pe noptiera lui odihnea o carte despre însămințări, nouă nouă, dar Buzangiu nu avea curiozități de lectură, și cartea hodinea în pace fără a fi deranjată de stăpînul ei. Chiar în clipa cînd Curta vru să facă unele reflecții pe marginea celor povestite de Baciul despre Buzangiu, se auziră pași grei pe coridor și un tirșit de parcă cineva ar fi tirît un obiect greu. Ușa dată la o parte, cu piciorul, lăsă să se vadă prin ea trupul chircit al lui Buzangiu, proptit din două părți de sora Aneofîta Anghel și doctorul Ciclovăn, de servicii în după-masa aceea. Buzangiu nu se putea ține pe picioare, părea frînt de mijloc, iar părul îi era cu desăvîrșire alb, parcă stropit cu pudră de talc, la fel și sprîncenele groase, din care la margini picături de apă începeau să se prelingă pe tîmple. Pînă și perii lungi ieșiți din nas erau îmbrăcați în același veșmînt de promoroacă și cînd se uită mai bine Curta nu mai avu nici o îndoială. Buzangiu purta pe el însemnele unui îngheț de iarnă grea.

— Tovarășe Curta, dă-ne o mînă de ajutor să-l dezbrăcăm, spuse Ciclovăn, întinzîndu-l pe Buzangiu cu dificultate în pat. L-a găsit sora Aneofîta în congelator, dacă nu se ducea să scoată niște ser fiziologic ar fi rămas acolo peste noapte și miine am fi avut de-a face cu un Buzangiu congelat.

Curta sări din pat și veni în ajutorul medicului. Îi scoaseră lui Buzangiu cămașa cadrilată, i-o scoaseră cu greu, deoarece părul abundent de pe piept înghețase odată cu cămașa, și cînd Ciclovăn trase cu nădejde de ea nu puține fire negre rămăseră agățate, și din pricina durerii. Buzangiu deschise niște ochi albi, pe jumătate înghețați și ei. Același lucru se întîmplase cu

cămașa și sub mîini, și ca să nu-i pricinuiască cine știe ce necazuri în plus, sora Aneofița aduse un lighean cu apă caldă. Cu ajutorul unui tampon de tifon, sora înmuie locurile înghețate și astfel putură scoate cămașa mai ușor.

– N-o, dragul meu, zi mersi c-ai scăpat așa, dar cine dracu te-a băgat acolo, că doar singur nu-mi vine să cred că ai vrut să te închizi la minus douăzeci de grade. No, nu-mi spui, puiule, ori ți-a înghețat și piuitul? întrebă Ciclovăn, fără nici o intenție de a glumi.

Sora alergă iar pe ușa deschisă, se întoarse cu niște cuburi de gheață și Ciclovăn începu să-i facă lui Buzangiu masaj cu gheață sfărîmată, oprindu-se mai mult asupra locurilor care la frecare refuzau să se împurpureze, semn că prin porțiunile acelea sîngele încetase să mai circule.

– Să nu fie vreun sabotaj, auzi Curta vocea noduroasă a lui Cozmin.

– Ce să saboteze, tovarășe Cozmin?! Marea lui minte, înțelepciune sau bunătate, dintre toate eu cred că bunătatea, altfel nu văd ce. S-o fi jucat de-a v-ați ascunselea și el și-a ales congelatorul, spuse Ciclovăn în continuare, cu toate că nu prea e voie să te joci în sala de sterilizare, adăugă tot el, alungînd ideea cu joaca.

Curta îi scoase pantofii uzați din picioare iar Ciclovăn, din cîteva mișcări sigure, trase pantalonii de pe Buzangiu. Rămas în napoleonii groși din molton, legați strîns sub genunchi, era de-a dreptul caraghios; Isaac venit și el de pe balcon, rîse în hohote lovindu-și cu palmele genunchii osoși, conturați ca două ouă de gîscă sub pijamaua subțire.

– Eu am citit undeva că ideea cu congelarea este o idee, spuse Isaac, și bag mîna-n foc că atunci cînd se va trezi, Buzangiu are să ne povestească cum e pe lumea cealaltă.

– Tot ce e posibil să nu-și mai poată povesti decît lui însuși, zise Ciclovăn – și medicul, sincer preocupat de starea lui Buzangiu, continuă să maseze trupul nemișcat.

— Cum a intrat acolo, soră? întrebă Isaac, dar la întrebarea lui se auzi o voce stinsă, venită parcă de pe altă lume.

— Doamne, ferește-ne! spuse ca pentru sine Ghinolea.

Vocea lui, de obicei stinsă, acum, din pricina emoției, căpătă brusc inflexiuni pe care nu le scontase nici Ghideon și prostid de ceea ce auzise chiar cu urechile lui, se uită împrejur, doritor să afle cine rostise acele cuvinte pe care le gândise chiar el.

— Nu-mi dau seama, tovarășe Landesman. Cheia era la camera de gardă, după-amiaza noi nu lucrăm în laborator și nici în camera de sterilizare. Nu-mi vine să cred că s-a închis singur, deoarece trebuia să-și dea seama că frigiderul n-are deschizător decît pe dinafară.

— Și mata ești sigură că el știa asta sau ca să fiu și mai clar, îmi permit să te întreb, crezi că Buzangiu a avut la el acasă frigider să știe că odată închis nu mai poate fi deschis?

— Bine, dar atunci de ce a intrat acolo?

— Uite, asta-i întrebarea, și pentru a răspunde ar trebui să mă duc în pustiu vreo treizeci de ani și să meditez asupra acestei chestiuni. Sau o fi un sabotaj, cum a spus Cozmin, prietenul meu, dar stau și eu mă întreb cui i-ar fi folosit acest sabotaj?

Îmbrăcat în pijama, cu pielea roșie ca focul în anumite zone și albă în altele, cu părul readus de sora Aneofița la culoarea normală prin aprige ștersături cu prosopul, Buzangiu semăna cu un mort frumos, lucru la care se gândise probabil și Isaac.

— Așa un mort, chiar că mi-ar place să fiu și eu!

— Timpit! spuse Cozmin, gîndindu-se cine știe la ce — și, plictisit și mai ales enervat că fusese trezit din somn, se întoarse cu spatele la acel întreg spectacol, din care îl interesase exact momentul cînd rostise propria lui opinie cu privire la cele întîmplate. Ajungînd însă la cînvîngerea că nici vorbă nu putea fi de sabotaj, își văzu de-ale lui.

— Soră, fă-i o gaură cu camfor în funduleț și adă puțin amoniac să-i dăm la nas, să vezi cum o să sară dumnealui ca ars, zise Ciclovan, transpirat de efort.

Sora se execută grăbită; dintr-o mișcare dibace, timp în care Curta nu văzu nici seringă, nici cum introducea în ea serul, ci doar o simplă zbatere a mîinii stîngi, Aneofița Anghel înfipse acul în fesa dolofană. După ce-i duseră sticla cu amoniac la nas, îl văzură pe Buzangiu deschizînd ochii, apoi sări în sus și strănută puternic de cîteva ori.

– Mort o fost și-o înviat, zise Ciclovăn. Cum ai ajuns în congelator, tovarășe Buzangiu?

– În ce?

– În congelator.

Buzangiu îl privi pe doctor, apoi se uită la picioarele lui, la mîini, își duse un deget la nara dreaptă, albă și ea din cauza degerăturii, și privind prostid din nou prin încăpere izbučni:

– N-am eu noroc și pace! Se lăsă pe spate, își trase pătura peste cap și nu mai vru să vadă pe nimeni.

– Soră, dacă peste două ore face febră, înseamnă că Dumnezeu drăguț l-o miruit doar cu o pneumonie și ar trebui să-i fie recunoscător că a scăpat așa de ieftin.

Sora Aneofița se uită la Curta înainte de a ieși, îi zîmbi din pistruii ei mulți, înroșiți de dese alergături, și nu închise ușa pînă ce nu-i făcu un semn discret cu ochiul, semn pe care Isaac îl văzu, și ca dovadă că înțelesese pînă și sensul acelei ocheade se mulțumi să dea din cap într-un fel jenant pentru Curta.

– Progresăm, progresăm, spuse Isaac, aparent fără adresă, dar Curta pricepu că gluma îl ținea pe el, dacă într-adevăr era vorba numai de glumă, și preferă să-l acopere pe Buzangiu cu pătura la spate, neacordînd înțelesurilor ascunse rostite de Landesman nici o atenție.

Zărva stîrnită de venirea lui Buzangiu se stinse printre pacienții de la solariu; acum, nimeni nu se mai uita la el, faptul fusese consumat, fiecare intrase din nou în propriile lui gînduri; Olariu nici măcar nu schițase la vederea omului pe jumătate înghețat vreun interes, stătea culcat pe spate, cu mîinile alungite pe lîngă trup, și fixa un punct în tavan, locul dintre bec și

unghiul de bifurcație a celor doi pereți care dădeau spre culoar; Cozmin, nemaiputînd adormi, își reluase lectura preferată, un tratat despre clasele sociale în Anglia secolului al nouăsprezecelea. Landesman se dusesese din nou pe balcon și stătea la taifas cu cineva din balconul alăturat, o femeie cu glasul gros, mai mult ca sigur tovarășa Craiu: Ghinolea, cu mîinile pe piept, speriat de cuvintele rostite cu cîteva minute înainte cerceta, pe furis, figurile celorlalți, iar patul ocupat pînă dimineată de Baciul era liber, cu cearșafurile date la o parte, așa cum îl lăsase cînd fusese chemat la întîlnirea care-i provocase criza.

Curta se lungi: în încăpere era destul de cald, cu toate acestea observă cum pătura ce-l acoperea pe Buzangiu începe să tremure și chiar îi auzi acestuia clăntănitul dinților.

Oamenii erau obișnuiți cu situațiile tragice, își spuse Curta, pentru ei povestea cu Buzangiu fusese un prilej trecător de a se dezmoști din starea în care zăcuseră pînă atunci. Foarte curînd însă, existența celuilalt nu mai interesă pe nimeni și chiar Petre, obosit de șocul nervos pe care-l suferise la vederea lui Buzangiu, consideră întîmplarea un divertisment, cu toate că el singur intuise motivul pentru care florarul se închisese în congelator. Nu era vorba de nici un sabotaj și nici măcar de o glumă proastă a cuiva, mai mult ca sigur. Buzangiu intrase din proprie inițiativă în spațiul cît o jumătate de cameră, neștiind că ușa are clăntă numai pe dinafară. Voise să se îmbolnăvească, să facă o mică răceală, în urma căreia boala să i se agraveze, nu mult, doar atît cît să-i mai poată prelungi șederea cu cîteva luni, urmînd ca între timp să se gîndească la o altă posibilitate de îmbolnăvire. Îi ieșise prost lui Buzangiu această încercare sau în orice caz mai prost decît își închipuise și într-adevăr, dacă întîmplător sora n-ar fi trecut pe acolo, pînă dimineată Buzangiu nu ar fi avut nici o șansă să anunțe pe cineva de locul unde se află, sala de sterilizare aflîndu-se la demisol, loc puțin umblat după programul celor opt ore de muncă. „Ce l-o fi determinînd pe Buzangiu să-și apere cu atîta ardoare locul în sanatoriu?” se întreabă Curta, dar întrebarea rămase fără răspuns și nu era

explicată nici de cele povestite de Baciul. Aducându-și aminte de Baciul, Curta se ridică, orele de cură se încheiaseră, se îmbracă mai gros, ca pentru seară, ieși pe coridor, încercînd să găsească singur rezerva dinspre nord, dar cum camerele nu aveau număr și ușile semănau una cu alta, Petre se descurcă cu greu; Baciul se afla cu un etaj mai jos, în ultima cameră pe dreapta, înainte de a intra în aripa „Femeilor“. Era singur, cu același tub roșu de oxigen vîrît în nară. Stătea întins pe spate, așa cum îl lăsase, cu o mînă sub pătură, iar alta lingă corp. Negul de ligă buză ieșea și mai mult în evidență pe fața aceea palidă, ca de ceară. Transpirase ușor, și transpirația lui avea un miros neplăcut, dulceag, de carne aflată în putrefacție. Înaintea lui, cineva pătrunsese în încăpere, poate sora Aneofita: ceașcaful pătat cu sînge fusese schimbat, totul era curat, iar lingă pat odihnea în smalțul lui alb veceul portativ, ușor de folosit, chiar de bolnavii aflați în situații dificile.

Curta se așază pe un scaunel; fu nemulțumit de distanța dintre el și Baciul, și ca să fie mai aproape, trase scaunul lingă capul bolnavului. Multă vreme se uită la trăsăturile muribundului, cutremurat de o profundă tristețe pentru trupul acela desprins de preocupările zilnice, un trup aflat pe ultimul său drum, mai bine zis ajuns la capătul lui. Urmări atent mișcarea înceată a pieptului, zgomotul stins al respirației și aproape înregistră învinețirea tot mai accentuată a buzelor și a feței, semn că sîngele își restrîngea tot mai mult circuitul, cu tot oxigenul pompat cu de-a sila în plămîinii bolnavi. Se apropie și mai mult de fața lui Baciul. Voia să fie cît mai aproape de *aceea* care în curînd avea să-și ia prada în giulgiul ei negru, și cu toate că apusul soarelui îi dădea fiori de gheață, moartea în sine îl înfricoșă, înfinit mai puțin decît spaima dinaintea ei. Aștepta trecerea în neființă a lui Baciul cu o împietrire calmă, încercînd să surprindă ultimele reacții. Durerile fizice, zvîrcolirile trupului îi erau cunoscute, nu-i păsa de ele, trupul aparținea pămîntului și el îi era cunoscut, cu întregul lui sistem de circuite sanguine și cu imensa rețea de fibre

nervoase, deci avea pentru el mai mică însemnătate; ceea ce îl interesa era lumea necunoscută, ce nu se putea pipăi și din această cauză înfinit mai complexă, spiritul uman, a cărui dezlegare de trup n-avusese cum s-o surprindă. Se apropiase prea mult de fața lui Baciū; respirația caldă ce-i învăluia obrazul îl făcu pe bolnav să simtă prezența cuiva străin alături de el, deoarece negul de deasupra buzei se mișcă de câteva ori și Baciū își deschise ochii apoși, lipsiți de viață. Recunoscător, strînse cu mîna osoasă și febrilă mîna lui Petre și o duse la gură. Curta transpiră din cap pînă-n picioare; la orice s-ar fi așteptat, numai la un asemenea gest nu. Apăsarea aceea rece a buzelor uscate îl sperie pe Curta și își retrase mîna speriat.

Baciū mai deschise o dată ochii, și sub pleoapele întunecate izvorîră două mărgele umede, pe care le strivi, dar așa strivită, o lacrimă se prelinse în jos în golul dintre orbită și proeminența obrazului, și picătura în rostogolirea ei înceată își pierdu din consistență, pînă ce se făcu una cu netedul feței.

Ușa se deschise și sora Aneofița introduse în încăpere un necunoscut. Noul sosit trecu spre pat în timp ce sora îi făcu un semn de dojană lui Curta.

— Vă rog să-mi permiteți, spuse vizitatorul, și Curta se ridică, simțind în rugămintea celuiilalt și un început de comandă. V-a spus ceva? se interesează necunoscutul.

Curta dădu din cap, apoi își întări negația prin cuvinte; îi explică noului-venit, cu o oarecare precipitare, că abia intrase, că în tot acest răstimp, Baciū nu deschisese ochii și nu scosese o vorbă, explicație care îl mulțumi pe străin. Ca să nu existe nici un dubiu, simți nevoia să-i spună că e o rudă de-a bolnavului, atunci sosită de la București în urma anunțului trimis de sanatoriu, deși nu era deloc convins că era așa, Petre înclină din cap și ieși urmat de soră.

— Nu e nici o rudă, spuse sora Aneofița, l-am mai văzut de câteva ori, și azi-dimineață a fost tot el. Dar durgneata, tovarășe Curta, de ce ești atît de inconștient? Iartă-mă, te rog, că-ți

spun așa, v-am prevenit doar azi-dimineață de ce se poate întâmpla!

— Ce se poate întâmpla? întrebă brusc Curta, și în fața acelei priviri deloc prietenoase ea amuți. Și te rog, păstrează-ți ocheele pentru dumneata. mai zise el, dar exact în aceeași clipă îi păru rău, crezînd că fata s-a supărat pentru lipsa lui de delicatețe. Sora, nu numai că nu se supără, dar zîmbi, ultimele cuvinte scoțînd-o din încurcătură.

— E un tic, nu ți-am făcut dumitale cu ochiul; cînd am fost mică am avut strabism. am fost operată, și mușchiul, din cînd în cînd, tresare, și la această explicație spusă pe cel mai firesc ton din lume, Curta n-avu încotro și risé.

- Mîndrule, mai zise ea. tam-nisam.

Curta nu înțelese ce anume vrusese fata să zică, se întoarse spre ea, dar sora Aneofița nu-i mai arătă decît spatele halatului și pistruii de pe picioare, roșii și ei că focul.

Curta privi spre sala de mese; prin spațiul dintre perdelele portocalii îi observă pe Landesman, Cozmin și Leopoldina; locul lui era liber, dar nu voi să iasă de sub cei trei brazi, așezați spre aripa dreaptă a sanatoriului, nu-i era foame și nici nu dorea să dea ochii cu oamenii pe care îi părăsise grăbit în solariu și cu atît mai puțin cu soția lui Titorian, care mîncă agale, cu o vădită plictiseală, căutînd din cînd în cînd cu privirile spre cele două intrări, ca și cum ar fi așteptat pe cineva.

Stătea pe banca vopsită, de mai bine de o jumătate de oră; intenționase după ieșirea de la Baciú să se plimbe, erau încă atîtea locuri necunoscute de el în vecinătatea sanatoriului, dar o lenie interioară îl ținuse pe banca descoperită la ieșire și ascunsă acolo de privirile celor ce veneau de la plimbare sau din sala de mese. Voia să fie singur, apariția aceea neașteptată în rezerva lui Baciú, întrebarea pusă de necunoscut, temător ca

Baciu în momentele lui de agonie să nu-i fi împărtășit cine știe ce, tonul autoritar cu care îi solicitase scaunul ca și remarcă sorei Aneofița că individul era unul și același cu cel văzut de ea dimineată îl derutaseră și-l nemulțumiseră într-un fel, nu atât prin interesul arătat de străin față de o posibilă confesiune a bolnavului, cât mai ales din pricina reacției lui docile la acea întrebare care merita nu o mirare stângace și un răspuns stângaci de om vinovat, ci cu totul altă. În fond, cu ce drept își permitea cineva să-l chestioneze asupra unei posibile discuții între el și Baciu, și unul și celălalt erau liberi să-și spună ce voiau, și Curta se admonestă că nu-l repezise pe străin așa cum s-ar fi cuvenit și așa cum ar fi procedat dacă s-ar fi aflat acolo jos, unde asemenea amestecuri în forul său intim ar fi primit din partea lui o ripostă cuvenită. Până la urmă se domoli într-un fel, un ton recalcitrant abia i-ar fi dat celui alt de bănuie, reacțiile brutale nu erau totdeauna rodul unei conștiințe neîntinate, și din acest punct de vedere, cu toate că n-avea de ce să-și admonesteze conștiința, Baciu depozitase în el o seamă de fapte importante, și deși nu i-o ceruse, înțelesese de la sine că ar fi dorit pînă la ultima suflare ca lucrurile spuse să nu fie date în vileag.

De ce venise oare străinul atât de grăbit, ce avea de gînd cu Baciu și cît intenționa să stea cu el? Dacă agonia muribundului dura, șederea străinului abia avea să dea de bănuie, nu putea rămîne acolo fără hrană și fără un pat unde să poată dormi, iar dacă aceste amănunte urmau să fie rezolvate de Titorian, atunci mai mult ca sigur și el era amestecat în acoperirea unor lucruri ce se petreceau în sanatoriu. Curta era curios să vadă ce se va întîmpla în cazul cînd Baciu n-avea să moară, așa cum credea Titorian, dar chiar în clipa aceea văzu ușa de la intrare deschizîndu-se și pe străin ieșind însoțit de doctorul Ciclovăn. Curta îl urmări pe necunoscut pînă la poarta sanatoriului, apoi, atât cît îi mai permitea distanța, pînă la cotitura drumului, și după ce străinul dispărî din raza lui auzi un motor și pe drumul de munte se văzu ridicîndu-se un nor de praf, semn că acolo falsa rudă a lui Baciu fusese așteptată de o mașină.

Masa se eliberase. infirmiera blondă tocmai ștergea firimiturile de pe fața de masă portocalie. Curta, ieșind de la locul lui, urcă pe terasă și prin ușa deschisă pătrunse în sala aproape goală. Grupul celor trei, cu fata brunetă, sporovăia într-un colț; un aparat mic de radio transmitea muzică de dans, și Curta, mirat în fața celui emitător de dimensiuni cum nu mai văzuse pînă atunci, privi curios într-acolo, exact în momentul cînd bruneta cu părul lung făcea același lucru în sens invers. Fata îi zîmbi și Curta schiță un gest de salut, la care fata îi răspunse tot printr-un zîmbet. Se bucură că infirmiera sosi chiar atunci cu tava de mîncare, și cercetă felurile aburinde.

— Tovarășă, dacă ești amabilă, aș dori să iau bucată asta de carne cu mine. Dacă se poate, bineînțeles, acum nu mi-e prea foame — și blonda dădu din cap în semn că are să-i îndeplinească voia și, grăbită, luă una din farfuri și se întoarse cu ea în bucătărie.

Grupul de tineri sporovăia vesel, se întorseseră probabil de la ora de sport: despre ei îi povestise Ciclovan, și cînd mai privi o dată spre masa lor, Curta văzu așezată acolo o nouă pacientă, îmbrăcată numai într-un maieu de culoare galbenă, peste care odihnea la spate o coadă groasă aurie. Apăru și doctorul Ciclovan și, prietenos, își apăsă mîna grea pe spatele pacientei abia sosite: spusese probabil ceva cu haz, deoarece sala răsună de rîsul celor adunați acolo. La o altă masă, mai lingă ușă, stăteau două femei în jur de patruzeci de ani, una cu părul alb, alta tunsă scurt, băieteste și cu un bust proeminent, ce-i sălta puloverul de lînă, lăsînd să se vadă la terminarea fustei combinezonul de culoare roz.

În sală intră sora Nana, își roti privirile în căutarea cuiva și negăsind, se opri asupra lui. Zăbovi cîtva timp înainte de a lua hotărîrea să se îndrepte spre el, dar pînă la urmă își luă inima-n dinți și cînd fu în apropiere, îl întrebă cum se simte, dacă mîncarea este bună, apoi confidențial îl preveni să nu se uite prea mult spre tovarășa Vanda, femeia cu părul tăiat scurt, care în acel moment știind parcă despre ce discută sora îl privea pe

Curta într-un fel curios, deloc binevoitor, deoarece tovarăşa Vanda va avea faţă de el apoi pretenţii nedelicate şi sora Nana se înroşi la pronunţarea cuvîntului „nedelicate”. a cărei traducere însemna pentru ea cu totul altceva.

— Sper că te-ai cunoscut şi cu tovarăşa Deluţa, tovarăşa aceea brunetă, ea a insistat ca doctorul Ciclovăn să te atragă în cercul lui sportiv. E dactilografă la o instituţie centrală, scrie poezii, ieri chiar a fost transmisă una la staţia de radioamplificare — şi Curta nu înţelege dacă aceste amănunte ale sorei aveau darul să-l apropie de fata amintită sau să-l îndepărteze. Deci mîncarea este bună, dacă preferaţi ceva, mai adăugă-ea, şi pentru că Petre ridică din umeri, sora se îndepărtă, şi Curta îi auzi pe holul de la ieşire mersul apăsător cu pantofii blindaţi cu blacheuri metalice, scoţînd la fiecare pas sunete stridente.

Acesta era obiceiul primelor zile, cum îi spusese de altfel şi Isaac, ca lumea sanatoriului să se intereseze mai mult de noii sosiţi, ca imediat ce apărea alt bolnav sau bolnavă, atenţia să se îndrepte spre el, pacientul venit înaintea lui intrînd în categoria veteranilor. Cu toate acestea, privirea tovarăşei Vanda n-avea nimic din acea curiozitate feminină de moment, era insistentă şi rea, posesivă şi hotărîtă şi cînd Curta o văzu ridicată în picioare aproape îi veni să rîdă: femeia avea un dos cît toate zilele, într-o totală disproporţie cu talia subţire şi, lucru mai ciudat, avea picioarele lungi, mult prea lungi pentru conformaţia trupului, de parcă erau picioarele altei femei. Sculîndu-se făcu încercări, fără a reuşi, să-şi acopere porţiunea dezgolită de la spate, motiv pentru care sinii proeminenţi se arătară şi mai mari.

Infiriera blondă veni cu un pachet mare, mult mai mare decît friptura pe care Curta rugase să i-o împacheteze şi fără s-o întrebe, ea îi explică sîsîită că a pus mai multe fripturi, deoarece se făcuseră multe porţii supliment şi cum bolnavii în seara aceea nu prea avuseseră poftă de mîncare...

Curta mulţumi şi ieşi grăbit înainte să se întâlnească în uşă cu tovarăşa Vanda, pornită şi ea pe picioarele de cocostîrc în aceeaşi direcţie, şi cînd ajunse la poarta sanatoriului, răsufli

eliberat ca de o grea povară. Era mulțumit pentru mîncarea din pachetul purtat sub braț; voia să-l ducă în poiana de unde plecase cu cîteva ore în urmă; nu știa nici el de unde această pornire de a hrăni niște sălbăticiuni de o ferocitate fără seamăn, așa cum se putuse convinge singur.

Drumul spre poiană era pustiu; la cabana tăietorilor de lemne se vedea o lumină palidă prin geamul de o palmă și zise că va trece a doua zi ca să le spună oamenilor că el fusese acela care luase restul de mămăligă și ciolanul afumat și, bineînțeles, să le plătească.

Înainte de a pătrunde prin culoarul stîncos, se asigură; așa cum mai făcuse de două ori în ziua aceea, că nu-l urmărește nimeni: trecu pîrîiașul mai domolit ca de dimineată și cînd poiana i se deschise în fața privirilor iarba se arată ochilor din nou veselă, iar florile, cu cupele închise, gata pentru somnul de seară își ridicaseră tulpinile spre cerul de un albastru de peruzea.

Curta se îndreptă spre stîncă piezișă din cealaltă parte a poienii: era curios să vadă ce mai rămăsese din lupoaița mamă, dar în locul stîrvului nu descoperi decît restul de cămașă innodată de două ori, cu scopul de a opri scurgerea sîngelui. Rămase uluit la acest spectatcol al luptei pentru supraviețuire, unde sentimentele n-aveau ce să caute, unde suprema dreptate era numai de partea învingătorilor. Auzi în tufișul de dincolo de stîncă pași de gumă, și înainte de a se apropia, văzu deasupra pietrei golase un cap de lup: era unul dintre pui și Curta, temător, aruncă pachetul cu carne la pămînt și se retrase. Puiul prinse curaj, trecu peste parapetul de piatră, și la cîtva timp după el apărură și ceilalți trei, nesiguri, fricoși, neavînd nimic fioros. Puiul de lup care trecuse primul se apropie de pachet; era cu mult mai mare decît ceilalți, își ținea coada în formă de seceră între picioarele vîjnoase, și cîtva timp se uită la Petre cu ochi strălucitori. Mirii scurt, își arată colții, apoi rupse cu o labă hîrtia, dînd semnalul, și ceilalți trei se repeziră și ei la ce mai rămăsese în pachet, apoi unii la alții, încercînd să smulgă

resturile de carne. Odată festinul terminat, puii mai mici se retraseră la adăpostul stîncii, cel mare îi urmă, dîndu-se cîțiva pași înapoi: își arătă din nou colții și dispăru și el după stîncă ce începea să se întunece. În aer mai rămăsese un miros de blană încinsă, un miros ascuțit, apoi o pală de vînd mătură mirosul, pajiștea își trimise în aer miresmele jilave, și Curta se așeză pe piatra pe care stătuse de dimineată, consternat de propriul lui comportament: nu înțelegea de ce vruse să hrănească animalele, era la mijloc o curiozitate ce și-o dorea împlinită, dar acum, după ce se convinsese că puii de lup nu părăsiseră locul se bucură că experiența îi reușise, cu toate că atunci cînd ceruse să i se împacheteze friptura nu știuse ce destinație are. Ideea era în subconștient, era trează dincolo de voința lui, și acea dorință ascunsă îi dictase ce să facă și se întrebă din nou de ce procedase așa, și mai ales la ce-i putea folosi această prietenie cu niște făpturi ale pădurii, inteligente, dar – poate tocmai datorită acestei inteligente – periculoase. Și pentru că le dăduse de înțeles că intraseră sub ocrotirea lui, de acum înainte avea să fie obligat să le aducă de mîncare zilnic, dacă voia să întrețină aceste legături, să le ocrotească, atît cît se putea lăsa ocrotit un lup. Își aruncă din mînte acest plan de viitor, la care subscrisesse neîndemnat de nimeni: în fond, putea să curme oricînd aceste vizite deși poiana descoperită, ca un regat ce-i aparținea în exclusivitate, avea să-i ceară ea acest tain dacă voia s-o viziteze și să se bucure de frumusețea ei: lupii izbutind oricînd să-i adulmece prezența și să se înfățișeze la bucatele multășteptate. Și dacă într-o zi va veni fără să le aducă de mîncare, cum vor reacționa? se întrebă Curta, și deoarece nu găsi un răspuns preferă să adune cîteva flori și să le numere mecanic petalele.

Pe drumul de întoarcere, cu toate că o luase pe poteca arătată de Pintică, deci mai puțin cunoscută de ceilalți pacienți, se întîlni cu Landesman, era singur, cînta ceva într-o limbă gîngăvită, un bocet talmudic, și cu toate că-l observase, nu-și încetă melopeea decît în clipa cînd Curta se dădu la o parte de pe cărăruie, vrînd să-i facă loc să treacă, dar Landesman nu

numai că nu trecu, se opri în fața lui și, cu un deget ridicat în sus, continuă să cînte, apoi rîse complice:

— Să nu-mi spui că n-am voce și că nu-ți place ce-am cîntat, că nu te cred, zise el, dar veselia de pe chipul său nu era veselia lui, era nefirească, pînă și zîmbetul îi era forțat, și făcînd militărește la dreapta, adică venind exact în poziția în care se afla Curta, îl luă de braț și porni cu el agale spre sanatoriu, citva timp refuzînd și unul, și celălalt să-și spună ceva.

— Știi ce-am cîntat în limba asta pe care mata și alții nu vreți să recunoașteți că-i împruțată? „Gelozen die mamen alein in der heim / In heizel farlatet mit troier un leim...” Mi-am părăsit mama singură acasă, într-o casă pardosită cu necazuri și lut...” Asta cîntam în fața zidului lui Moab, la Marea Moartă, cînd căram potasiul spre Ramat Amon, ce știi mata despre toate astea, despre Las-Faș'ha, de Granadel, de Ein Doch, locuri pe unde piciorul lui Isaac a călcat apăsător și unde cu arma în mînă a luptat pentru o patrie care nu era a lui?! Și mata n-ai să mă crezi că patria mea este aici, așa cum nu crede nimeni că patria evreilor este locul unde s-au născut și unde ar rămîne pe veci, fără să mai umble pe drumurile lumii, dacă ar avea în patria asta a lor și un cît de mic zid al plîngerii. Așa-i că-ți spun prostii?... Ei uite, să nu crezi mata că eu spun prostii, Landesman spune ce gîndește, n-ar mai spune, că tot nu folosește la nimic. Să știi că n-am venit să mă întîlnesc cu mata, dar dacă tot ne-am întîlnit, fiul acesta al lui Avraam îți zice că greșești cînd vorbești despre Cozmin că n-are patrie.

▶ — Nu i-am spus așa. I-am spus că ideile lui n-au sufletul unei patrii.

— Chiar așa i-ai spus?

— Chiar așa.

— Înseamnă că tot n-ai dreptate, spuse Landesman și se opri pentru o clipă locului ca să rupă dintr-o creangă cîteva frunze, pe care le fărîmîță între degete, apoi le duse la nas.

— Ce să-ți fac? reluă el discuția, după ce sorbi pe nări izul amărui al frunzeilor. Ești mata tînăr, nu, să știi, tinerețea nu-i o

insultă în ochii mei, dar nici un mare merit. Stau uneori și mă uit la mata, nici nu observi că mă uit, și-mi aduc aminte când aveam anii dumitale și mă văd și eu la fel, voiam o lume perfectă și niște explicații perfecte și toate astea le socoteam perfecte numai când coincideau cu gândurile mele, pe care le socoteam singure perfecte. Perfecțiunea, dragul meu, este un vis frumos la care nu ajunge nimeni niciodată, deoarece ceea ce e perfect pentru mine nu poate fi perfect pentru dumneata, și generațiile nu se vor împăca niciodată cu perfecțiunea celor de dinaintea lor și ar fi și trist să nu fie așa. Văd eu că mata te frământă, că-ți pui întrebări la care nu-ți poate răspunde nimeni și cu atât mai puțin realitatea asta, cum îi spunei dumneavoastră, scriitorii, înconjurătoare. Și asta pentru că nimeni nu deține cheia tuturor explicațiilor și n-o va deține vreodată. Dar simt prin cotul ăsta pe care îl țin eu că în mata clocotește dorința să mă pui la punct pentru niște generalități nici măcar spuse frumos despre lumea asta concretă din pricina căreia nu o dată ai coșmaruri. Crezi că eu nu am?... dacă îți închipui că atunci când am ajuns noi la putere se înghesuiau oamenii să ne ajute te înșeli și iarăși te înșeli dacă mata crezi că avangarda clasei muncitoare, cum ar zice Cozmin, se bucura și se bucură chiar în momentul de față, la atîția ani de la Eliberare, de o influență și o dragoste totală – ești copil dacă mata crezi așa ceva. Și atunci, pentru că era nevoie de oameni și mai este și acum, am lucrat cu cine a dorit să lucreze și lucrăm cu cine vrea să colaboreze cu noi. Greșim, firește, nu o dată, dar cine n-ar greși? Acestea sînt consecințele aproape firești ale unor schimbări radicale, schimbări pe care dorim să le înfăptuim cît mai repede, n-avem răbdare, pricepi mata, nici în domeniul industrializării, nici în al agriculturii, nici să stăm de vorbă cu intelectualii să le argumentăm ce vrem noi, pentru că intelectualul imediat zice de ce vreți așa și nu așa, cu toate că, după mine, intelectualul bine zice. Că dacă n-ar zice așa, ar însemna că n-ar mai fi intelectual, nu și-ar mai pune întrebări, or tocmai asta n-avem noi timp să ascultăm, întrebările, că vezi mata, între-

bărilor uneori sînt drepte, și pe noi asta ne deranjează, că n-avem timp, și alteori nici nu știu cum să răspundem la aceste întrebări.

– Și atunci vrem să eliminăm întrebările și frământările, odată cu cei care îndrăznesc să-și pună asemenea întrebări și să-și formuleze într-un fel sau altul aceste frământări, zise Curta gesticulînd cu mîna liberă ca să puncteze cu exactitate ceea ce voia.

– Vor unii și asta, dar nu vor reuși, ascultă-mă pe mine. Știi ce mi-a mărturisit tovarășa Ana – sau poate nici nu știi mata cine este tovarășa Ana, scumpa noastră tovarășă Ana – cînd i-am prezis că dacă se leagă de intelectuali își taie craca de sub picioare și oricine se va lega de ei va păți la fel, deoarece, dragul meu, intelectualul roade ca șoarecele, fără zgomot, dar eficace, și deși tace nu iartă? Are ea așa în cap un gînd că din pricina lor nu merg problemele cum ar trebui, și ascultă-l pe Landesman ; ori de cîte ori nu vor merge treburile ca lumea, în orice domeniu, de vină este intelectualitatea și mai ales cultura, domeniul ăsta al matale, atît de nesigur și atît de ușor interpretabil, încît oricine și oricînd îl poate ataca. Vrea ca cel puțin o sută de mii de intelectuali, din care primul eșalon de două mii, să fie rapid înlăturat, numai că atunci ce face cu Groza, care a zis că pe listă primul să fie pus el, or'cum, să-l pui pe Groza cap de listă? Așa un om, cap de listă! Ea tot atît de mult știe despre țara asta, cît știu eu despre Algeria și crede-mă că am stat și acolo câțiva ani și aș mai fi putut sta câțiva și tot nu i-aș fi înțeles. Și uite, pentru treaba asta pe care i-am spus-o, din prieteni am devenit neprieteni, de-acolo sus, de unde eram, am ajuns jos, apoi m-au trimis aici, tot sus, la altă altitudine, să mă vindec și la plămîni, și la cap, și eu cred că n-am să mă vindec în nici o parte, că n-am cum, eu sînt intratabil, chiar în probleme de plămîni. Acu, mata, care ești tînăr și te crezi tare deștept și gata să-ți bagi mîna în foc, dar nu ca tovarășul Scaerola, mîna dreaptă, că era stîngaci, ci mîna dreaptă, că mata ești așa de cinstit de crezi că cu cîntecul asta prostească poți ajunge undeva! Apucă-te și ridică-te și spune că așa și pe dincolo, cum a spus

Croza, și să știi că nici lui nu i-a fost ușor și nu-i este, că la urma urmei el a fost fabricant și nici nu știi ce putere de convingere are tovarășa Ana când vrea ea și când te ridici împotriva ei. Păi sigur că atunci te rade de nu te vezi și cui o să-i pese că un scriitoras, cum pe bună dreptate zice Cozmin, a ridicat glasul și l-au lăsat fără glas? Să știi că și tăcerea e o luptă și încă o luptă aprigă, eu zic că tăcerea este și ea o armă, cu toate că în capul matală-zici că e lupta lașului. Așa o fi, da fă, te rog, alminteri! Acu ai să zici despre Landesman că e un ipocrit, și foarte bine ai zice, dacă ai avea curajul. De ce nu zici? Eu imediat îți dau dreptate!

– Nimic mai simplu decât să ne jucăm cu cuvintele, tovarășe Landesman, nimic mai simplu, spuse Curta cu gravitate. Dar chiar în stilul ăsta, care mie personal îmi este străin, aș vrea, dacă ai putea, să-mi explici de unde acest curent potrivnic spiritului, cine și de unde această convingere că intelectualitatea...

– Stai, stai că la această problemă Isaac poate să-ți răspundă chiar foarte deschis, ca în pădure. Avraam era tare bogat, avea turme, argint și aur. Dar și Lot, care însoțea pe Avraam, avea turme și cirezi și corturi. Și nu-i încăpea ținutul ca să locuiască împreună. Și s-a iscat ceartă între ciobanii turmelor lui Avraam și ciobanii turmelor lui Lot. Iar canaanitii și perezitii locuiau pe vremea aceea în țară. Atunci, Avraam i-a zis lui Lot: „Să nu fie ceartă între tine și mine și între ciobanii tăi și ai mei, căci sîntem frați. Desparte-te, te rog, de mine, dacă tu apuci la stînga, eu apuc la dreapta, iar dacă tu apuci la dreapta, eu apuc la stînga...” Cum nu se poate mai limpede, nu-i așa? Numai că stînga lui Lot era dreapta lui Avraam și invers și de aici nu s-au putut despărți, și pînă ce unul n-a căzut, numai sabia a fost între ei. Între săbiile mari nu-i bine să te bagi, că nici nu știi cum cazi ca un prost sub ele. Să se taie întii ei, că de aia sînt frați și se au ca dușmanii, și va veni vremea să le rînduim pe urmă pe toate, în liniște și pace. Sînt convinși că mîta ai priceput ceva, dar n-ai priceput mare lucru, și dacă ți le-aș fi spus pe toate pe înțeles, te-aș fi întrebat

eu de ce te-a chemat Baciul să stea de vorbă cu dumneata și de ce nu m-a chemat pe mine. Știu, ai să-mi spui, că mata erai nou, nu-l cunoșteai, voia să spună ce ți-a spus pe motiv că ești scriitor, adică a vrut să te împovăreze, mai bine zis, să te distrugă, deoarece, crezi mata ori nu crezi, înainte de a-i distruge cineva pe intelectuali, ei se distrug singuri, și aici e tragedia voastră, dacă într-adevăr acest proces poate fi ridicat la rangul de tragedie. Nu, nu, te văd pregătit să-mi răspunzi, nu-i nevoie, nu mă interesează ce ți-a spus Baciul, e secretul lui și al dumitale, dar atunci te întreb eu, Landesman: de ce vrei ca secretul meu să-l știi mata așa repede? Vezi mata, tovarășe Curta, vei mai îmbătrîni, și atunci va trebui să-ți răspunzi la altă întrebare, cu mult mai importantă, pe care eu ți-o vînd ca Șalom necazurile lui. Orice abstracție exprimă o judecată – afirmativă și negativă, o laudă, deci și o critică. Ceea ce omul laudă și prețuiește, aceasta este pentru el Dumnezeu, ceea ce el critică, respinge, constituie nedivinul. Religia – și nu este vorba numai de religia propriu-zisă, ci de orice înțelegere ridicată la rangul de religie – este o judecată. Cea mai esențială determinare în religie în ideea ființei divine, este, vezi mata, separarea lucrului vrednic de laudat de cel vrednic de muștră, a celui considerat perfect de cel considerat imperfect, pe scurt, a esențialului de cel trecător. Cultul însuși nu constă în nimic altceva decît în perpetua reînnoire a originii religiei – în separarea critică dar festivă a divinului de nedivin. Deci, orice critică la adresa divinului se înscrie, vezi mata, în latura opusă lui și ca să ajungi în latura asta a nedivinului, trebuie să ai curajul să suporti consecințele acestui curaj. Ai matale curajul ăsta? Să știi că în condițiile astea cînd totul tinde spre divin, ar fi și o prostie să-l ai. Unde se bat Avraam și Lot nu-i bine să se bage ciobanii. Și asta am învățat-o atît eu, cît și Marx, din Biblie.

– Numai că Marx a citit-o foarte de mult, și dumneata foarte de curînd.

– De unde știi?

– Uite, știu și eu.

- Ei eram convins că dumneata crezi că eu citesc *Un pas înainte, doi pași înapoi*.

- Doi pași înainte în asimilarea cu întârziere a percepțelor Bibliei, un pas înapoi în cunoașterea marxismului. Te rog să-mi ierți butada, nu-i în genul meu. Ca să fac asemenea observații, ar trebui să cunosc foarte bine marxismul, or nu-l cunosc, cît despre Biblie, am citit-o și răscitit-o nu din nevoi de liniștire sufletească, pentru mine ea reprezintă începuturile prozei moderne și încă ceva cu mult mai prețios. Nu există conflict în lumea de azi care să nu fi fost într-un fel sau altul anunțat de Biblie. Dar dacă Biblia reprezintă o dogmă, marxismul reprezintă altceva, înțelegerea creatoare a unor principii valabile cu putere de aplicabilitate separată, uneori nu numai de la țară la țară, dar chiar de la individ la individ. Or, observ cel puțin la dumneata, în această seară, că explici marxismul prin forța creatoare a Bibliei, de unde deduc că învățătura despre mișcarea lumii, odată folosită la luarea puterii, s-a transformat în ceva nemișcat, în simple buchii în spatele cărora ne ascundem atunci cînd în locul argumentelor vieții considerăm că sînt suficiente cuvintele moarte. Ce simplu e acum, după ce ai jalonat o lume în foarte multe privințe strîmbă, să ne sfătuiți să tăcem, ca niște simpli ciobani ce sîntem, și să nu ne amestecăm în moșia lui Avraam și Lot, dacă vrem să rămînem întregi! Desigur, vă mulțumesc pentru acest sfat care în orice caz dacă nu mă poate ajuta la nimic, în schimb, îmi dă și mai exact înțelegerea despre locul pe care îl ocupă generația mea în această lume, făcută în mare parte de alții. Dar crezi că asta, mie și altora ca mine, le este suficient? Unde se află răspunderea dumneavoastră pentru tot ce-ați făcut în bine, o văd, dar în rău, unde este deci această răspundere pentru strîmbătatea vieții noastre? Dumneavoastră credeți că se poate trăi și fără să se dea răspuns la întrebări și, în general, credeți că este suficientă supraviețuirea oricum, numai să trăiești, și asta deoarece în concepția lui Avraam de astăzi, ciobanii trebuie să rămîna ciobani. Atunci, la ce bun acest sacrificiu imens depus în primul rînd de ciobani, ca să mă

păstrez în termenii Bibliei dumitale? Sînt convins că acolo jos, de la altitudinea la care te aflai, social vorbind, nu mi-ai fi dat asemenea sfaturi.

– Nu ți le-aș fi dat, n-aș fi avut cum.

– Și dacă te-ai întoarce înapoi n-ai mai judeca așa cum judeci acum, ci ți-ai aplica judecata lui Lot.

– Exact!

– Înseamnă că dumneata te joci cu ideile, iar acest joc pentru mine înseamnă viața mea.

– Eu nu te-am sfătuit nici să-ți schimbi viața, nici să-ți pierzi viața, eu te-am sfătuit să ți-o păstrezi, pentru că, vezi mata, va fi mare nevoie de ea. Crezi că de florile mărului o sumedenie de intelectuali sînt trimiși, unii pe șantier, alții în sanatorii, alții în închisori – da, da, în închisori? Știu, ei înjură, sînt nemulțumiți, dar cîți dintre ei au darul să afle adevărul ca mata, că de fapt acești oameni sînt cruțați. Însănătoșește-te, vei avea ce face, n-aveți decît să ne înjurați pentru tot ce-am săvîrșit strîmb, pentru toate jignirile care vi s-au adus, dar veți fi vii și veți putea repara, deși uneori ca să repara este de o mie de ori mai greu decît să faci din nou. Îmi place de mata, tovarășe Curta, zău îmi place, și ce n-aș da să trăiesc ca să văd cum evoluați. Numai că dumitale o să-ți fie greu, foarte greu, nu numai să trăiești în general; dar să și evoluezi, deoarece în concepția matală cîntea este la fel de lipsită de mișcare ca și dogmele mele. Uite, aici îți va fi greu și va trebui să ajungi să înțelegi că numai acea cîntea este bună care creează ceva, cu ajutorul căreia învingi, or cîntea la dumneata omoară și cred că pînă la urmă te va omorî și să știi atunci că cîntea matală nu face doi bani. Degeaba te fîndosești, n-ai înțeles nimic din povestea lui Lot și Avraam, mi-am răcit gura de pomană și cu afit mai puțin ai priceput împărțirea în divin și nedivin, ca formă a existenței unui Dumnezeu personal. *Id quo majus nihil cogitari potest, Deus est.* Și dacă Dumnezeu a creat lumea după chipul și asemănarea sa, de ce crezi matală neapărat că noi am creat-o după chipul și asemănarea noastră? Am creat-o, și asta este

esențial, pe urmă îi dăm altă formă, nu eu, nu noi, pe noi n-o să ne mai țină curelele, o să o schimbați după chipul și asemănarea voastră, dacă pînă atunci nu se va naște un alt Dumnezeu, în virtutea existenței căruia vei fi peste ani obligat să povestești unuia de vîrstă pe care o ai dumneata, ce ți-am povestit eu, și acel Curta al altui veac o să-ți dea peste nas, așa cum îmi dai dumneata acum, din prea multă deșteptăciune și din tot atîta prostie. Are dreptate Cozmin și cum zise el, are dreptate tovarăsa Ana. Intelectualii ăștia știu doar să enunțe idei, dar rupte de un context istoric, așa cum ai rupe o țară de granițele ei, așa cum ai rupe capul de trup, dar ei vor ca trupul să umble fără cap, și capul fără trup, păi dacă vor ei așa! Sigur că vom răspunde în fața istoriei pentru tot ce-am făcut, cum să nu răspundem, altfel parcă Isaac Landesman ar povesti atîtea unui om care prin natura muncii lui este obligat să facă istorie? N-ar povesti, că Landesman nu e prost, dacă Landesman era ca mata, de mult putrezea și să știi că Landesman a fost și el un luptător. Și cînd n-o să mai fie deloc Landesman ăsta, dincolo de mormînt are o rugăminte: ca un deștept ca dumneata să pună într-un plic puțin pămînt de pe mormîntul meu, și printr-un alt evreu, nu prin Cozmin, că el are să arunce pămîntul în primul closet – să-l așeze la zidul plîngerii, acolo să calce lumea peste sufletul lui. Crezi că ai să fii în stare de un asemenea curaj, fricosule? spuse Isaac, și întorcîndu-se, din drum, îl lăsă pe Curta singur și multă vreme Petre îi auzi în pădure cîntecul în limba idiș: „Mi-am părăsit mania singură acasă / Într-o casă părăsită cu necazuri și lut...”

Curta, obosit de orele de plimbare, se așeză într-un luminiș, proaspăt defrișat de trunchiurile falnice de brazi și la vederea sutelor de cioturi umede, răsărite la tot pasul din zmeurișul devenit stăpîn, avu o ușoară strîngere de inimă. Se despărțise de

Landesman, mai bine zis plecase acesta de lângă el, imediat ce apusese soarele; acum, peste bolta înnegrită se vâlătucea spre asfințit și astrul nopții, dar lui nu-i venea să se întorcă la sanatoriu. Vedea construcția din locul unde se afla, sub coama celuiilalt versant, nici nu știuse cînd se îndepărtase atît de mult de ea, dar cu toate că drumul pînă acolo era destul de lung, inima nu-i dădea ghes spre locul de odihnă. Nu-i păsa că îi promisese sorei Nana să nu mai întîrzie, probabil avea să-și aștepte și acum în capul scărilor cu carnețelul în mînă, cu figura ei dojenitoare, dar între admonestările ei și nevoia de liniște și reculegere, ultima era mai puternică; și Curta își aprinsese o țigară, a patra pe ziua aceea, cu toate că își planificase doar trei. Se afla într-o stare aparte de nemulțumire; întotdeauna într-o discuție nu-și găsea argumentele pe loc, trebuia să treacă un oarecare timp ce să-și fabriceze ideile pentru a riposta și pentru că Landesman plecase, continua să poarte discuția mai departe de unul singur, avînd certa senzație că de fapt și celălalt se afla lângă el. Nu știa unde sfîrșea lășitatea lui Landesman și unde începeau adevărurile lui: modul lui de a discuta, subliniind o idee ca imediat s-o pună sub semnul întrebării, nu-i puteau da posibilitatea să afle opinia celuiilalt; poate că opiniile se găseau deopotrivă atît în afirmațiile, cît și în negațiile lui. Totdeauna la o întrebare răspundea printr-o altă întrebare ca și cum înainte de a-și exprima punctul de vedere dorea să afle poziția celuiilalt și în funcție de ea să afirme sau să nege definitiv ceva; acest fel de a vorbi era cu totul nou pentru Curta, rezuma în esență un fel aparte de judecată, probabil drumul întortocheat al urmașilor lui Avraam îi obligase la această precauție devenită a doua natură. Că în multe privințe, chiar dincolo de lipsa unei păreri exprimate cert, Landesman avea dreptate, nu mai încăpea nici o îndoială, altfel nu s-ar fi frămîntat atît și mai ales nu s-ar fi certat cu el însuși, în plimbarea de unul singur. Mai presus de acest adevăr, datorat experienței și cunoașterii unor lucruri pornite din contactul direct cu frămîntările unei epoci, avea impresia că Landesman trișa. nu numai față de el, chiar cu

propria lui conștiință. Că Landesman avusese tăria să-și spună părerea față de tovarășa aceea atît de influentă și că suporta, într-un fel, consecințele propriei lui atitudini era un act incontestabil de civism, dar cu atît mai mult, de ce Isaac îi cerea lui și altora să tacă atunci cînd nici el nu urmasese acest sfat? Apoi povestea lui sucită cu exemplele din Biblie îl pusese pe gînduri; și în zona aceea a marilor influențe se ducea o luptă dincolo de calmul aparent, o luptă pe viață și pe moarte de care oamenii de rînd nu știau nimic, și Curta se întrebă de ce această înfruntare nu se face pe față. Își dădea seama că dorința lui era o copilărie izvorîtă tocmai din neputința de a-l admonesta pe Landesman și treptat toată încrengătura acelei discuții ca și adevărurile și neadevărurile ei i se păru infinit mai complicată, ajungînd la concluzia că el n-o să aibă acces niciodată pe căile firești ale cunoașterii la ea. Înțelesese – și aici Isaac fusese mai mult decît clar – că Landesman îl considera încă nepregătit, crud, și cu toate astea, fostul combatant în Spania și în deșerturile Iudeii i se încredințase lui. Oare cu ce scop? Și atunci îi reveni în minte povestea lui Baciuc, care i se confesase și care probabil se despovărase de adevărurile lui împovărîndu-l pe el, și Landesman, pe alt plan, procedea la fel. Nu, nu era la mijloc valoarea lui, așa cum crezuse la început, nici nu putea fi vorba de o valoare, cele două cărți subțirele și ca întindere și ca adîncime nu puteau constitui nici în ochii lui ceva esențial, cu atît mai puțin în ai celorlalți, deci la mijloc era misia lui, răspunderea acestei misii în posesia căreia se afla, acestei misii se adresau ei, scontînd că în timp și peste timp aceste lucruri aveau să fie scoase la lumină. Și dintr-odată Curta simți umerii căzîndu-i sub povara oboselii lăuntrice, a multelor fapte aflate în ziua aceea. Deci, cei cu care stătuse de vorbă n-aveau în esență nevoie de opinia lui, nu-l luau în aceste peregrinări ale spiritului ca tovarăș direct, de a cărui judecată să aibă nevoie, el era doar un instrument de acumulare, o emulsie de celuloză, în al cărui spațiu sensibil își depozitau, pentru alte vremuri, tainele vieții lor.

Cozmin nu întâmplător îl numise scriitor, subliniindu-i incapacitatea de moment de a deveni scriitor, dar acordându-i în timp dreptul de a fi, în funcție de forța cu care își va cheltui vocația, singura în care credea. Formula ca atare aproape că îl desființa ca individ, ea singură, nedublată de răspunderea meseriei, poate nici n-ar fi fost luată în considerație dacă stătea bine și se gîndea, neîndoios acesta era adevărul.

Curta se ridică, seva proaspătă a bradului tăiat mustea încă, o simțise tot timpul rece, între piele și tulpina retezată nefiind decît stratul subțire de stofă. Lichidul cu miros de rășină se infiltrase în porii pielii și o senzație stranie pusese stăpînire pe el; parcă ar fi fost o creangă proaspăt altoită la rezerva aceea uriașă de hrană. Speriat de această asociație, urcă panta printre trunchiurile răpuse. Se opri din nou, din locul unde se găsea, sanatoriul se vedea bogat luminat, ca o corabie cu suflete și în dosul fiecărei lumini știa că se frămînta oameni, colegi de-ai lui, plutînd, așa cum plutea și el, pe valurile incerte ale soartei. De ce oare se interesase Landesman de Baci? Se întrebaseră în felul lui curios, mai mult făcîndu-i o propunere, un mic negoț de informații, și Curta se întrebă dacă i-ar fi spus lui Isaac ceea ce aflase de la Baci, oare el ce i-ar fi comunicat în schimb? Dar dincolo de această încercare la care rezistase din mai multe motive, unul dintre ele fiind tocmai graba cu care introdusese Landesman în discuție acest subiect, Curta înțelesese că Landesman era preocupat de posibila confesiune a muribundului, și dacă era interesat însemna că nu era nici el străin de preocupările celuiulalt. Ce anume știa Landesman despre Baci, se întrebă Curta, și care era interesul lui în viața sau moartea omului cu care în ziua aceea stătuse cîteva ore bune? Însemna că între destinele lor comunicau fire ascunse, ca niște canale ale unui mare oraș. Lumea călca pe străzi, indiferentă, conștientă că sub picioarele ei curg riuri întregi de reziduuri, fără să știe de unde veneau și mai ales unde, în ce loc anume, se vărsau. Desigur, se putea deduce, nu era chiar atît de greu, dar deducția se înscria în sfera presupunerilor, or Curta ar,

fi vrut să știe cu certitudine, să cunoască exact-aceste legături subterane, de vreme ce fiecare pacient din solariu – mărturisă sau nemărturisit – era interesat de discuția dintre el și Baci.

Din partea dreaptă se văzu o luminiță mișcătoare, și Curta tresări; era tirziu, se rătăcise singur în desișul pădurii și dacă singur fiind, cu gândurile lui, nu-i fusese teamă, acum apariția aceea îl punea în fața altei realități și o întâlnire nedorită la acea ceas tirziu îl copleși. Luminița se strecura printre trunchiurile tăiate, se oprea din când în când, se înălța și se lăsa spre pământ, ca apoi, brusc, să se îndrepte spre el; își duse mâna la ochi, orbit pentru moment de fascicoul de lumină, fără să-și dea seama cine se află în fața lui. Lumina se îndreptă spre el, și când ajunse la câțiva pași auzi o tuse potolită dar adâncă, lumina se aplecă și ea odată cu omul, și după câteva fracțiuni de secundă, Curta înțelese că în fața lui se află Visalon.

– Și dumneata cauți? auzi Curta întrebarea, și acum, obișnuit din nou cu întunericul, putu distinge de aproape fața omului așezat și el pe tîpsia de lemn a unei rădăcini rămase fără trunchi; un chip obișnuit, cu maxilarele alungite spre bărbia ascuțită, cu niște ochi lucioși, febrili, despărțiți de un nas borcănat.

– Tovarășul Visalon, dacă nu mă înșel, îmi pare bine, și Curta își spuse numele, iar celălalt îi întinse o mână aspră, mare cît o lopată. Nu, nu caut nimic, am ieșit la plimbare și m-am rătăcit, tocmai stăteam să văd mai bine poziția sanatoriului, să mă pot întoarce. Mă bucur de această întâlnire, am impresia că dumneavoastră cunoașteți foarte bine aceste locuri, și întoarcerea în doi va fi pentru mine mai plăcută.

– Adică nu cauți, remarcă Visalon cu o anumită părere de rău în glas, și așezîndu-și pe pământ lanterna stinsă își ridică pălăria verde, cu care îl văzuse venind și la masă și își șterse transpirația de pe fruntea îngustă, acoperită bogat cu păr alb.

– Uite ce-au făcut din pădurea asta, mama lor! zise Visalon; după felul cum își rotea privirile era limpede că pentru el

pădurea era un domeniu familiar, Curta avea să se convingă în curînd că era așa.

– Exploatare intensivă, aruncă Petre Curta ca să participe într-un fel la discuție, dar înjurătura deschisă, directă, fără o adresă precisă, exprima clar poziția lui Visalon față de formula utilizată de Curta.

– Bătaie de joc, domnișorule dragă, bătaie de joc, în cîțiva ani o să rămînem fără păduri, tăiere ca la abator, fără milă, mama ei de lume! spuse omul, și se ridică să vadă mai bine cercurile albe-gălbui în bătaia lunii care se întindeau pînă sus, pe coama dealului, și trecînd probabil dincolo de ea. Eu mi-am fost pădurar, dar ce n-am fost eu la viața mea din voia altora? Că din voia mea numai miner am fost, la Vulcan, dacă auzita-i dumneata, domnișorule, de așa un oraș? Acolo pe lîngă Lupeni, de Lupeni ați auzit, cum să nu auziți? Da de Vulcan mai puțin, mina a fost închisă în douăzeci și nouă cu concedierile, or băgat patronii apă în ea și numa acum s-or apucat de lucrări acolo... da dumneata ce meserie ai?

– Ziarist, scriitor, spuse Curta cu o oarecare jenă pentru ambele profesii declarate, nici unul dintre ele neavînd darul să definească exact meseria lui.

– Fîrțângău adică, no, că socialismul are nevoie și de ăștia cum ar zice ficioru-meu, care-i mai mare, băga-l-aș unde știu eu, că îi e rușine de taică-său, că și banii mi-i trimite prin poștă, că n-are dumnealui vreme să vină să mă vadă. Că uite așa i-am trimis banii înapoi, că eu am pensia mea, de miner, patruzeci de ani de muncă în subteran. Tatăl meu a fost pădurar, și cît am fost copil, cu el bătut-am pădurile, ce păduri, codri adevărați, că nu intra soarele în ei de deși ce erau. Și tata a zis că pădurar să mă fac, viața de om al pădurii nu numai că-i frumoasă, e și de răspundere, că vezi mata, tot ce-i al nostru e al pămîntului, și pămîntul trebuie să trăiască și după noi, așa cum a trăit și înaintea noastră, că el ține de dinainte și trebe să meargă după noi. Acuma la pădure îi zice numa pădure, cum ai zice „fabrică“, da tata zice că pădurea are suflet și că vorbește graiul

noastru și ne înțelege. că altfel nu ne-ar fi apărat și hrănit la vremuri grele de izbeliște. Adică nu cauți floarea vieții, nu crezi în ea, ori mata ca înșcolat ce ești, zici ca fecioru-meu că-i o prostie? Acu de ce să nu recunosc, cât am fost mai tânăr și zdravăn și eu am cam râs sub mustață când îmi zicea tătine-meu, că dacă avea vreun necaz mergea la câte un brad, uite așa ca asta de se vede în față, îl lua în brațe și plîngea cu el, și lui i se căina, și bucuriile lui i le spunea, că altfel era închis la suflet ca un munte și aprig la minie ca o vîltoare... Am râs eu odată la masă, eram însurat și el îi tot dădea cu floarea vieții, și eu m-am pus pe râs, să vadă nevastă-mea că eu nu-s sub papucul lui, și când mi-a dat una peste gură am văzut stele verzi și din ziua aia a zis să nu mai pun mîna pe lingura de lemn, să mă spurc cu una de tinichea, nu merit să duc la gură bunătate de plop. Dar mă crezi ori nu mă crezi, domnișorule, tata are o sută cinci ani și-i însurat a șasea oară, i-am văzut nevasta, mai tînără ca a mea cu douăzeci și cinci de ani, ieșea din casă năucă de parcă ar fi tras la plug. Și uite că eu m-am bolnăvit de plămîni, am avut eu și oarece silicoză, dar după silicoză am făcut găuri și am și acum, nu le-aș mai avea, vreo douăzeci, tot așa mici ca unghia, cum a zis doctorul. Și mi-a zis tata că geaba mă duce ficioru-meu la doftori, pas să mă vindec dacă nu-mi găsesc floarea, așa cum și-a găsit-o el, și el și-a găsit-o, domnișorule, dar și de căutat a căutat-o, toată viața. Uite, și de trei ani o caut, și fecioru-meu zice că-l fac de râs că pînă și tovarășii acolo unde lucrează or auzit ce caut eu aici, și ce fac pare-se că e de rușine. Apoi, mult îmi pasă mie de rușinea lui, să vie numa, că-i arăt eu lui, din miner a ajuns să răspundă de păduri și uite cum răspunde, 'tu-i mama cui l-o făcut. El și pădurile. Ce știe el de păduri? Că de la mineri tot el m-o scos, pe atunci răspundea de mineri și eu am zis la o adunare că-i rușine ca avuția asta a pămîntului să fie urcată în trenuri și dusă prin alte părți, la străini, că atunci care-i deosebirea de străinii de dinainte și străinii de acum? Eu am zis că nici una, și atunci tovarășii l-or schimbat pe fecioru-meu de la mineri, și pe mine m-or povățuit să mă fac pădurar, că și

sănătatea îmi era șubredă. Și m-am făcut pădurar, că la mină nu m-or mai lăsat. Da uite că după ce m-o făcut pe mine pădurar și ficioru-meu a ajuns să răspundă de păduri și cînd tot am văzut că pădurile noastre se urcă în trenuri și se duc, am zis iar ce-am avut pe suflet și iarăși m-or schimbat după o adunare, și uită-mă aici adus de ficior, el zice ca să mă vindec, eu zic că m-o adus ca să scape de gura mea. Și de cînd m-or scos pe mine, pe el nu l-or mai schimbat, de unde îmi zic că gura mea adevărul l-a grăit. Dar îl schimb eu și de acolo, am scris o scrisoare lungă, prima scrisoare din viața mea, sora Nana mi-a scris-o, dar punct cu punct după zisele mele, și am trimis-o să știe acolo sus ce fac cu pădurea noastră românească. Știi dumneata că unui brad ca ăsta pe care stau îi trebuie ca să fie bun de tăiere șaptezeci de ani, adică o viață de om, și încă șaptezeci ca să ajungă cum a fost, adică încă o viață, dar în viața asta a doua, cei ce l-or tăiat nu mai ajung și s-ar putea ca nici bradul să nu mai ajungă. Păi așa se taie o pădure? O să ne mușcam dinții mai încolo, ai să vezi, și pe ficioru-meu o să-l pună atunci la agricultură, să încarce vagoanele cu grîu și să le trimită cine știe unde, că el pe unde a lucrat numai cu trimisul s-a ocupat, 'tu-i mama cui l-o întărcat. Bei o pălincă? întrebă Visalon mai mult din obligație, căci nu așteptă răspunsul lui Curta și sticla plată, scoasă dintr-un buzunar al hainei, fu dusă de cîteva ori la gură și Visalon înghiți din ea vîrtos, ca apoi s-o bage grăbit, cu o oarecare teamă, la loc, în buzunar. Nu-i bine dacă nu bei, zise tot el, și își aprinse o țigară. Dar despre ce scrii dumneata, dacă nu ți-e cu supărare? Că uite, multe am văzut în viața mea, dar un om care să scrie n-am văzut, de citit am mai citit, eu, adică îl puneam pe ficioru-meu să-mi citească înainte de-a mă culca, gazetele, că-mi place tare externa, 'tu-i mama ei.

Întrebarea bruscă îl descumpăni pe Curta, se simțea dator cu un răspuns și nu știa ce răspuns să dea; să-l introducă pe Visalon în tainele intime ale scrisului i se părea absurd, întrebarea se referise direct, și el nu știa ce să spună, nu scrisese

de mult, iar ce publicase prin gazeta din orașul de jos i se părea nesemnificativ pentru ceea ce aștepta Visalon de la el.

– Scrie despre pădurea asta, despre bătaia asta de joc și despre ficioru-meu, îl salvă Visalon, văzînd că tînărul din fața lui tace mai mult decît ar fi trebuit.

– Nimeni n-are să publice un asemenea articol, s-ar supăra și cei unde merge lemnul și băiatul dumitale, care e direct interesat să se vorbească numai bine despre ceea ce face el.

– Cum adică, nu poți să scrii ceea ce vrei, adică ceea ce e adevărat? Că doar ce vedem noi adevărat e, nu?

– E adevărat, răspunde Curta cu un soi de jenă în fața felului deschis al omului.

Ar fi vrut să-i explice că momentul pe care îl trăiau era aparte, se cerea luminat doar dintr-un anumit unghi, că existau interese superioare celui ce putea vehicula un anumit adevăr, că exista un adevăr necesar, singurul care își putea face loc în coloanele presei, și o literatură nu mai puțin necesară, chemată...

– Apăi mi-e milă de dumneata, domnișorule, tare mi-e milă! Adică să vezi dumneata rușinea asta cu pădurea și să nu poți să scrii.

– Uite, tovarășe Visalon...

– Mie să-mi spui bade, eu tovarăș nu-s decît cu ortacii mei...

– Bine, bade Visalon, voiam să spun că propriul dumitale fiu cînd ai vorbit despre cărbune te-a scos din mină și te-a făcut pădurar, apoi din pădurar te-a făcut altceva, altfel nu ai fi aici, nu-i așa? Închipuie-ți că eu aș face același lucru, soarta mea ar fi alta, pentru că cei ce ar lua măsuri împotriva mea nu fac parte din propria-mi familie, or dacă ai dumitale procedează cum au procedat cu dumneata, e lesne de înțeles cum ar proceda cu mine...

– Adică, ți-e frică? Apăi da, că de-aia sînteți fîrțângăi, uite, nouă ăstora din tagma mea nu ne e frică. Că nici în douăzeci și nouă nu ne-a fost, și nici acum. Că ce crezi dumneata, că acum

ai mei, ortacii, că eu nu-s acolo, tac? Dumneata ești tânăr, domnișorule, nu ai șaiszeci și cinci de ani, ca mine, eu mi-am făcut veacul, am muncit cît șapte, am băut tot pe-atît și-am spus ce-am crezut că-i de spus, eu rîmă n-am fost niciodată... Ce se întîmplă acum, asta vă privește pe dumneavoastră, v-o veniț rîndul, dar dacă și dumneata ești ca ficioru-meu, bag samă că mi-am răcit gura de pomană.

Curta ar fi vrut să-replice și chiar o făcu, argumente avea suficiente, dar din prima clipă își dădu seama că vorbele lui treceau ca boarea de vînt pe lîngă urechile moșului, neluate în seamă, în capul lui Visalon lucrurile erau prea tăiate în piatră ca să le mai poată schimba cineva. Dar atitudinea lui Visalon îl întristă, și el i se adresase că unui om care are alte răspunderi, deci care trebuie să facă infinit mai mult. Cuvintele *efort, dăruire, sacrificiu, abnegație*, pe care le introdusese în discuție nu numai că nu avură darul să-l convingă pe Visalon, dar îl și supărată, și el se simți dator – pe un ton aproape duios, ca și cum s-ar fi adresat unui infirm – să spună:

– Adică dumneata, domnișorule, mă prelucrez ca ficioru-meu? Păi, mulțam fain. Să știi că eu îs pentru oameni, pentru țara asta, așa am fost totdeauna, că altfel nu mi-ar plînge inima cînd văd rușinea asta cu pădurea românească, că nu copacii se taie, domnișorule, ci sufletul nostru. și sufletul nostru se înstrăinează de toate ale noastre. Că eu am înțeles că dacă sîntem egali toți, să punem umărul, dar la noi unii pun gura, și cei care au pus umărul de totdeauna trebuie să-l pună și acum, uite asta nu-i bine. Că am fost odată la ficioru-meu, nu m-aș mai fi dus, că n-am stat decît o zi, la poartă era păzit și stătea într-un căsoi ca într-o închisoare, dar el dormea în bucătărie, că așa a dormit și acasă și căsoaia era goală, și la lucru iar îl păzeau, și sufletul lui îi era păzit, păi de cine atîta pază, domnișorule? Că dumneata trebuie să știi mai bine! Eu i-am zis că el se păzește de cei care l-au pus, adică de noi, nu de dușman, că el așa a zis: că dușmanul de clasă... Păi cine-i dușman de clasă, că doar nu eu i-am făcut, ei l-or făcut, din țărani or scos dușmani, din

muncitori așijderea, și toate astea i le-am spus băiatului meu, și el mi-o zis că la Canal ar fi locul meu, auzi, eu care l-am făcut și i-am băgat primul în cap ce înseamnă clasa muncitoare și ce putere ascunde în ea când oamenii sînt uniți. Uite, despre asta scrie dumneata, dacă vrei ca oamenii să te cîntească, mai spuse Visalon, și luîndu-și lanterna porni înainte cu un mers sigur de pădurar, pentru care noaptea și pădurea nu înseamnă un obstacol.

Îi plăcu lui Curta bătrînul, cu toate afronturile pe care le primise din partea lui, și ca să-l scoată din supărările de moment se simți dator să readucă în discuție preocuparea numărul unu a bătrînului, floarea vieții.

La auzul acelor două cuvinte Visalon se opri, supărarea îi dispăruse de pe chip, și ca dovadă că amărăciunea îi trecuse, scoase din nou sticla din buzunar și se cînsti scurt, cu o singură dușcă.

— Floarea asta a vieții, domnișorule, e o credință, o mare credință, zic eu, adică omul trebuie să creadă în ceva și eu acum cred în ea și am s-o găsesc. ascultă ce-ți spun. Credința asta a mea ar fi pentru dumneata o altă credință, dacă ai avea-o, că omul fără credință nu-i om. ea te ține în picioare, ea nu te lasă să te îneci cînd te afli pe apă, ea te scoate de la necaz în marile încercări, și eu, slavă Domnului, avut-am și din astea. Și ori de cîte ori eram la îngheșuială, îmi luam lanterna, înainte mergeam cu lămpașul cu carbit, nu ne modernizasem așa, și căutam pe coclauri floarea mea, și necazurile îmi treceau și eram alt om și alt sînge îmi curga prin vine. Nu știu cum să-ți spun eu dumitale, domnișorule, dar uite, fără floarea asta eu aș fi murit de mult și tot floarea asta o să-l scoată la liman și pe fiu-meu, că acolo în sufletul lui nu poate să nu creadă, chiar dacă floarea lui e altfel de floarea. Da dincolo de ce ți-am zis e o poveste, și povestea e adevărată, mi-a spus-o taică-meu și tot el mi-a arătat ca să pot crede.

În noaptea aia cînd te naști, ursitoarele aruncă în vînt o sămîntă de floare, albastră dacă ești ficior, roșie ori roză dacă

ești fată, și sămînța aia e găsită de furnici, numai furnicile o pot găsi, așa e de mică, și furnicile o duc de-a rostogolul la regina lor. No, și regina asta a lor care e de o sută de ori mai mare ca furnicile, îmbracă sămînța într-o miere scoasă din trupul ei și mierea se întărește, și sămînța nu mai poate fi mîncată de nimeni. Cînd o scos ouăle și or ieșit puii, regina moare și puii aduc sămînța la marginea mușuroiului, și acolo soarele îi topește armura aia și ploaia o înmoaie și din ea răsare floarea vieții, și floarea asta își ține cupa deschisă numai la ceasul cînd te-ai născut. De asta caut eu tot pe lingă mușuroaie vechi și părăsite, că doar de cînd am venit eu pe lume a trecut atîta timp. Și cînd am să dau de ea o să afli și dumneata, domnișorule, la două luni după ce o găsesc Visalon are să fie cu plămînii sănătoși, de nou-născut și-o să plec de aici unde oi vedea cu ochii. Și dumneata nu te supăra pe mine că ți le-am spus așa, de la obraz. Sîntem aici la un pas de moarte și măcar în fața morții, 'tu-i mama ei, se cade să spună omul ce are pe suflet și să nu se supere dacă-i spui. La ce-ar folosi supărarea? Că doar în pămînt nu-i bine să te duci supărat pe cele lumești, acolo se cade să te duci împăcat și ușurat sufletește. Dacă în timpul viețuirii n-ai putut face ce-ai vrut, să nu zică cineva pe lumea cealaltă că nici măcar n-ai pus osul să faci. Că parcă eu nu știu că-i greu? Știe Visalon foarte bine. Că în ziua aia cînd am fost la ficioru-meu, ne-am luat noi la vorbe, și el una, și eu alta, și numa că nu ne-am părut, și atunci ce-o făcut bezmeticul? Că-i bezmetic, ca mine. M-a îmbrăcat în haine noi din cap pînă în picioare, m-a obligat să mă urc în mașină, și cînd am spus că nu mă urc, a zis că mă arestează și m-ar fi arestat, că nu-l cunoști, 'tu-i mama lui. Și m-am trezit în birou la el, și el stătea mai la depărtare, la o altă masă, și cum intra unul înăuntru, el îl trimitea la mine și zicea că eu sînt șeful cel nou. că în puterea mea stă să fac totul și că tocmai de-aia m-au pus șef, că eu am dezlegări pentru toate problemele. Și veneau cereri pentru lemn de la nu știu ce oraș, că oamenii n-aveau unde locui, de la fabrici, că nici

fabricile fără cherestea nu se pot ridica, veneau pentru mobilă la creșe, dar cu câte nu veneau? Și colac peste pupază, a venit și un consilier și a zis că pînă la sfîrșitu' săptămînii să trimit cele cinci sute de vagoane de lemn, pagube de război, apoi veneau alții și ziceau că de ce le-am dat la tovarășii din orașul învecinat, și lor nu, și uite așa m-a ținut două ceasuri, mai mult n-am putut sta, și cînd ficioru-meu a înțeles că dacă mă mai ține acolo o să-l gîtui, m-a tras de guler de la birou, cum ai trage mata așa un cățel de-o ureche, și mi-a zis: „No tată, atunci să mai bați din gură cînd toate lucrurile astea care au stat în puterea dumatile să le rezolvi, le-ai fi rezolvat, da mata la toate cererile ai zis nu“. I-am îrs o palmă de-a răsunit tot ministerul, așa ne-am despărțit; m-am întors la mine acasă pe jos, trei sute de kilometri, așa eram de cătrănit și nu cunoșteam drumurile, dar am întrebat în ce parte vine Pesta și mi-or arătat și așa am ajuns la Hunedoara. De-acolo pînă acasă e o glumă de drum. N-am vrut să-ți spun povestea asta de pe urmă, că mi-era rușine, dar te vād supărat pentru tot ce-am zis. Mai zicem și noi și avem dreptate cîteodată, uite ca acum cu pădurea, că orice-ar zice ficioru-meu, 'tu-i mama lui, n-are dreptate. Sîntem grăbiți, ce mai. Că zicea tot el că sîntem înghesuiți din toate părțile, mașini n-avem, de nici unele nu avem, capitaliștii nu ne dau, că nu ne au la inimă, ai noștri nu trăiesc nici ei în rai, dar că va veni vremea să punem noi pădurile la loc. No, asta să i-o spună el lui mutu. Da cu graba n-are dreptate, că uite, aici la sanatoriu, ori cît ne-am grăbi, pînă nu ne vindecăm nu putem pleca, că și cu mersul ăsta înainte e ca o boală, vrem într-o săptămînă să însănătoșim toate lucrurile de pe fața pămîntului, dar vedem noi bine că nu se poate. Și acum hai și-om mere, că uite, se apropie ceasul acela al meu, și la ceasul de veghe vreau să fiu singur așa cum m-am născut și cum am să mor, că de martori n-am nevoie.

Coborîră panta spre rîul ce se auzea clipocînd în vale, și pe măsură ce cobora, Visafon se oprea și îmbrățișa sub lumina

lanternei cite un trunchi din priviri, îi spunea vîrsta, se minuna dînd din cap și pornea mai departe cu un pas tineresc, încît Curta cu greu se putea ține după el. Într-o poiană în apropierea sanatoriului se opri, și Curta înțelese că bătrînul vrea să rămînă de capul lui.

— Dau eu de ea, 'tu-i mama ei! spuse el, și mai bău un gît de țuică din sticla plată, dar făcut tot de ficioru-său cînd fusese la el; sticla o primise plină, dar Visalon vărsase conținutul cu miros de ploșniță în primul puț și tot de la prima crîsmă își umpluse sticla, care-i plăcuse din cale afară, cu o jumătate de monopol.

Zilele se împuținaseră, soarele se înălța cu greu peste versantul sudic; pînă la ora nouă, sanatoriul plutea în umbra deasă și în fișiile subțiri, păstoase, de culoarea fumului de țigară, a ceții firave. Cînd soarele apărea după prima creastă, începea să bată vîntul, mai mult o adiere caldă, aerul devenea din nou pur și pe balcoane se auzea forfota bolnavilor mutîndu-și șezlongurile, să primească razele dulci ale soarelui în față. Dar cu tot timpul frumos, apropierea iernii plutea în aer; de cîteva ori, Curta descoperise iarba acoperită de brumă, florile cu greu își mai puteau înghesui petalele în cupele subțiri, iar iarba se răsucea spre pămînt tinjînd după odihna lungă a anotimpului alb. Numai teiul lui Costache nu voia să țină seama de toate aceste schimbări: frunzele erau la fel de verzi ca și cu o lună înainte și contrastau și mai izbitor cu roșul foioaselor din jur, ale căror frunze palmate, în răsuciri oarbe, voiau să planeze, dar pînă la urmă se așterneau în somnul lor de veci sub tulpinile scortșoase cu seva tot mai secătuită. Costache își hrănea teiul zilnic, așa cum un grădinar conștiincios își udă răsadurile în fiecare dimineată; vase de sînge sparte, cu terminațiile în cavități enorme, își vărsau în timpul nopții încărcătura, iar

dimineata rezervoarele rotunde, printr-un efort simplu de tuse, ajuns pentru Costache obișnuință, îi dădeau de știre că se vor elibera și atunci Costache cu Rita, agățată de umerii și gîtul lui, venea la rădăcina teiului și din cîteva icnituri se ușura ca de o mare povară. Tot la patru zile borcane întregi de sînge împrăpătau cantitatea pierdută, prin perfuzii prelungite și acest mecanism interior căruia doctorii nu-i puteau veni de hac se repeta de ani de zile spre disperarea lui Titorian, care se descurca greu cu rezervele de sînge. Teiul, viguros, își avea parcă anotimpurile lui, nu ținea cont de cele sortite de solștiții, și Curta aștepta zăpada cu nerăbdare să se convingă dacă într-adevăr frunzele cordiforme, cu perii roșietici la unghiurile dintre nervuri, cu capsulele păroase încă la atîta timp după înflorire, au să se păstreze în continuare verzi.

Pe versantul nordic se delimita zona de foioase de cea a molidișurilor; stejarul brumăriu avea culoarea aramei, dar pe măsură ce creștea altitudinea se zăreau tot mai des frunzele galbene ale gîrniței, cele roșii, întunecate ale gorunului, apoi brîul încins cu scînteieri de argint vechi ale fagului. Curta se mai plimbases nu o dată cu Visalon; venise Visalon să-l ia cu el în pădure și orice motiv ar fi avut, cît de important, Visalon era dispus să-l aștepte ore întregi pînă ce își termina treaba, ca apoi să-l poarte cu pasul lui grăbit pe versantele munților, scoțînd sufletul din el, și în toate aceste plimbări, Curta înțelesese că de fapt bătrînul miner nu voia atît să facă puțin caz de erudiția lui, cît să-i bage în suflet marea lui dragoste pentru pădurea românească. În aceste peregrinări, Curta învățase cum să deosebească un cer de un frasin sau carpen, jugastrul de sînger, cum arată vorniceriul și lemnul rîios, iar cînd Visalon își dădea seama că în pofida vîrstei lui tinere, Curta dă semne de oboseală sau vrea să se menajeze, se așeza pe iarbă și lua la rînd arbuștii și florile și pentru prima dată în viața lui, Petre văzu cum arată vinarița, măcrișul iepurelui și pochiivnicul. Și odată cu povețele despre copaci și floți, Visalon îi dădea și alte povețe, și acestea din urmă se refereau la sufletul omului, și Curta descoperi că

pădurile, în orice anotimp au viața lor adîncă, lipsită de tristeți, tristețea aparținea celor desprinși de natură, ce nu mai aveau puterea să se întoarcă la ea.

– Oriunde-ai fi pe lume și orice nenorocire s-ar abate asupra dumitale, domnișorul – și amărăciuni avem cu caru – caută un petec de pădure, încearcă să te înfrățești cu el, caută-i veșnicia și viața lui tainică și ai să vezi cum amărăciunile îți trec și cum ai să înțelegi că numai chipul pămîntean al lui Dumnezeu, adică fața pămîntului, este veșnică, oricît de mult s-ar schimba această față din pricina unor cioflingari ca ficioru-meu, 'tu-i mama lui. Și dintre toate fețele astea ale pămîntului, cea mai netulburată și mai apropiată de om este pădurea. Și cînd ai să simți cu sufletul că și după moarte trăiește prin firul de viață ce se scurge din pămînt în capac, atunci ai să te dumirești, domnișorul, că moartea este ca o plecare undeva departe, ce se cere săvîrșită fără păreri de rău. Eu aș muri dacă n-aș ști că tot ce-i frumos rămîne, asta îmi dă zile, mă face să mai beau o pălîncă, adică, vezi dumneata, ne trecem doar prin lucruri, dar lucrurile rămîn, și prin lucrurile astea viețuim și noi. Toamna îi în om, dă-o afară? 'tu-i mama ei, umblă prin pădure și vezi că de fapt nimic nu moare, e o strîngere așa în pom, o opinteală, o încordare în mușchi și în încordarea asta se mai naște un cerc în tulpină, și din cercul ăsta nou, primăvara apare dumnezeiască verdeată. Nu te lua după proștii ăștia care stau în șezlonguri și bagă în ei ca porcii, că omul nu-i făcut pentru slănină, omu-i făcut să se bucure chiar și atunci cînd nu prea are de ce. Aleargă prin pădure și dacă-ți vine să urlî urlă, dacă-ți vine să plîngi, dă-i glas, și-ai să vezi cum te liniștești, că pădurea-i doctorie, domnișorul, și pentru trup, și pentru minte, și pe urmă-i lemn pentru ficioru-meu.

În lungile plimbări, cu Visalon sau de unul singur, deși făcuse un pas spre apropierea de ceea ce Visalon numea leacul tuturor leacurilor, toamna era prezentă în el, materială, cu toate că n-o putea pipăi; se ascunsese dincolo de mușchi și de case, se cuibărise ca un popîndău roșcat în gîndurile lui și nici nu făcea

măcar efortul să-l alunge, știind dinainte că e mai puternic decât el. Se hotărîse, nu o dată în acest răstimp, să nu mai ducă pachetele cu mâncare în poiana dintre stînci, și cu toate acestea subconștientul îi purta pașii în fiecare seară la întîlnirea cu fiarele pădurii: tot mai temătoare de el în același timp, pe măsură ce creșteau, cu lucruri tot mai viclene în ochii lor de un cenușiu stins. Și prima încercare a toamnei de a-și lua tainul pentru intrarea într-un alt anotimp, curînd se simți în sanatoriu; mulți bolnavi nu se mai puteau ridica din pat, alții agonizau calm, și cel mai greu încercat nu fu Baciul, așa cum prezisese doctorul Titorian, aproape contrariat de lunga lui răzvrătire în fața morții, ci Olariu.

În timpul pauzei dintre cura de dimineată și masa de prînz, în solariu nu mai rămăsese decât Curta, Ghinolea Ghideon și Olariu, ultimul într-o dispoziție aparte: o agitație nefirească pusese stăpînire pe el, ca și cum s-ar fi pregătit să plece acolo jos, și cîtva timp chiar își cercetă valiza mare din piele, ca în fața unei călătorii deosebite, dar toate acestea păreau poate mai puțin nelalocul lor în comparație cu ochii lui care nu mai aveau nimic din strălucirile tăioase: apele verzi, reci și adînci se subțiaseră, o jivină neagră trecuse în zvîrcoliri scurte prin prundișul lor de la fund și ceea ce fusese verde pînă atunci devenise un cenușiu tulbure, iar sclipirile de tăiș ascuțit purtau lipite de ele încrengături de alge abia tremurate. Olariu făcu chiar o glumă pe seama lui Ghideon: pesemne nu era un secret nici pentru el ce ascundea în dosul acelor coperti de carton.

— Ce bine-ar fi, părinte, să fie așa cum scrie acolo! Curta tresări, se dovedea că Olariu știa chiar mai multe, decât Baciul despre Ghinolea, deoarece acesta vorbise de meseria lui ca de o prezumție pe cînd Olariu se pronunțase direct neavînd în inflexiunile vocii nici un dubiu asupra adevărului rostit. Eu mă pregătesc să fac doi pași înainte, mai spuse Olariu, și rîse, în vreme ce își băga în valiză cîteva cărți cu profil tehnic, cărți pe care Curta nu le văzuse pînă atunci

Curta era pregătit de plecare, voia să se ducă la Morăscu, își amînase de prea multe ori vizita promisă, și poate nu s-ar fi dus pe la el nici acum, dacă la masă, cu o seară în urmă, Morăscu, n-ar fi ridicat un deget de admonestare văzut nu de puțini pacienți aflați acolo și Curta, preocupat de altele, se supără și pentru gestul lui Morăscu, dar și pe sine că uitase să-l viziteze. Se pregătea să pună mîna pe clanță, cînd Olariu, care era lîngă dulap, îl apucă de mînă și, spunîndu-i că nu are vreme, prea multă, îl rugă să vină puțin pe balcon. Curta crezu că e vorba de un schimb oarecare de cuvinte, invitația aceea pe balcon avînd doar scopul să nu-l deranjeze pe Ghideon, dar odată ajuns acolo, Olariu se așeză pe șezlong, își privi cîtva timp mîinile dolofane, cu unghiile mici, tăiate pînă în carne, apoi se uită la Curta mirat că acesta rămăsese în picioare.

– Să nu te superi că te rețin, chiar dacă n-ai timp, te rog să rămîi cu mine, de mult voiam să stăm de vorbă, am tot amînat, nici eu nu ști de ce – Olariu zîmbi, apoi rîse încet, rîs dîmoliț de tusea ce se pregătea în piept prin mărunte hîrîituri, îngroșate acum de respirația grea, și Olariu, în panică, își duse o mînă la inimă și tuși în reprize, ca să nu-și forțeze prea mult plămîinii bolnavi.

– Poate crezi, zise Olariu după ce se șterse cu batista la gură, uitîndu-se fără jenă la conținutul aflat acolo, că discuția dumitale cu Baciul m-a determinat să-mi descarc sufletul. Nu, chiar dacă n-ar fi fost ea, tot așa fi făcut-o. Pentru mine nu-i un secret ce ți-a spus el, dacă ar fi fost un secret, atunci n-aș fi pregătit să-ți dezvălui și eu cîteva lucruri, poate mai puțin cunoscute. Aici nimeni nu mai are secrete, mă refer în primul rînd la cei aflați în situația noastră, dumneata le mai ai, dar dacă odată și-odată vă veni ziua împăcării cu tine însuși ai să-ți găsești un confesor, te asigur, așa cum te-am găsit eu. N-avem dreptul să ne aparținem numai nouă, în măsura în care ne aparținem, sînt lucruri ce nu pot și n-au dreptul să fie îngropate, ar fi și nedrept, și trist, ar însemna ca pînă în ultima clipă să

n-avem curajul de a ne ridica deasupra lucrurilor, adică deasupra noastră. Dacă aş fi crezut în Dumnezeu m-aş fi spovedit, biserica a intuit exact această necesitate a individului faţă de ceea ce este el dator să lase aici pe pământ, dar în acest legământ de taină, din păcate, nu cred, deşi deseori aş fi dorit-o. Este bine când omul se poate dezvălui din când în când, nutrind credinţa că odată lucrurile urâte lăsate în seama altcuiva, el poate merge curat înainte. Eu n-am această posibilitate şi n-am avut-o de copil; nu m-a îndemnat nimeni să nu cred, dimpotrivă, pînă la o anumită vîrstă eram cel mai credincios din familie, duminicile cîntam pricezna la biserica satului de unde eram, nevoia de a alunga himerele a venit de la sine, prin lecturi şi prin comparaţii, şi ţin minte şi acum cît de mult am suferit în clipa cînd mi-am dat seama că am pierdut ceva definitiv şi că ceea ce dobîndisem în schimb nu se ridica la valoarea emoţională a lucrului pierdut. Credeam că pe parcurs viaţa îmi va compensa prin necunoscutele ei această alungare a propriului reazem sufletesc şi n-aş fi drept dacă n-aş recunoaşte că într-o oarecare măsură bucuriile faptelor de care mi-am legat numele erau prin ele însele vocaţia unei noi credinţe. Uite, în seara aceea cînd am avut hemoptizia şi cînd consideram că mi-a venit sfîrşitul am vrut să zic un *Tatăl nostru*, nici nu ştiu ce m-a apucat, era o pornire necontrolată, o încercare de revenire într-un moment de restrişte, la o altă epocă şi la o altă vîrstă, cînd uşor se puteau alunga nălucirile rostind cîteva cuvinte sacramentale, dar eu în seara aceea şi apoi noaptea, cînd n-am mai putut dormi, m-am gîndit la penibila situaţie în care mă pusesem singur, deoarece dorinţa de a spune acea rugăciune îmi era cunoscută numai mie. Ei bine, am rîs în mine, nu mai ştiam rugăciunea, şi chiar dacă aş fi ştiut-o, ea nu mi-ar fi uşurat cu nimic sufletul, de unde am dedus că în materie de credinţă cuvîntul ca atare are foarte puţină importanţă, credinţa este altceva, ea n-are nevoie de contraziceri şi păreri, ea există sau nu există, şi cînd nu mai există, nici un paliativ duhovnicesc n-o

poate remonta. Eu l-am născut pe Baci, spiritual vorbind, el e credința mea, dar spunînd că e numai a mea ar însemna să fiu nedrept și cu el, și cu mine, existența lui era o necesitate, dar niciodată nu mi-am închipuit că această necesitate se va întoarce odată, umblînd pe propriile ei picioare, împotriva creatorilor ei, că va deveni o stare și o existență în sine, greu de controlat și verificat, o forță capabilă să se sustragă voinței generale, să devină la un moment dat mai puternică decît însăși puterea care a generat-o. Crezi că vreau să mă scuz, că simt nevoia să mă explic dintr-o dorință de reconciliere cu lumea în care am trăit și cu mine? Nu, tovarășe Curta. Am crezut la început că și dumneata ai avut de-a face cu mine, că ai fost și dumneata unul dintre acei mulți asupra cărora pentru un timp autoritatea mea, prin natura funcțiilor definite, și-a pus amprenta, că m-ai recunoscut și că nutrești un dispreț bine simulat; mă cercetai într-un fel curios, am impresia că de la început te-au atras ochii mei – și nu atît prin omenescul din ei, cît prin altceva, poate prin lipsa acestui omenesc de care am amintit. Meseriile își imprimă în om caracteristicile, și meseria mea n-a fost nici blîndă și nici ușoară, dar crede-mă că nici viața mea n-a avut prea multe de ales. Am fost zece copii la niște părinți de o stare medie, țărani din Banat, oameni harnici și aspri pentru care munca însemna totul, și petecul de pămînt rîvnit de ei în folosul nostru, firește, îi făceau să fie apucați în dorința de înăvuițire. N-am dus-o rău și n-aș putea spune, întorcîndu-mă în timp, că părinții mei au fost niște oameni înguști, care n-ar fi fost dispuși să scoată bani din pungă pentru instruirea noastră. Cu singura condiție, cel ce voia să se dedice învățaturii, să dovedească aptitudini. Popa din satul nostru, bun prieten cu tata și într-un fel chiar rude, i-a mărturisit bătrînului că s-ar pierde în mine un om de valoare dacă aș fi lăsat mai departe la coada vacii. Tata i-a adunat pe toți, parcă acum văd, de la mic la mare; aveam noi o cameră în care nu intra nimeni decît el, și mama de Paști și de Crăciun, cînd făcea curățenie, și

acolo sub un mic altăraș sculptat, a anunțat familia de intenția lui și mai ales de cele ce comporta această intenție. Tata era un om, așa cum am spus, aspru și drept, nu pedepsea fără motiv, dar și când pedepsea, n-avea milă. Am semnat o hirtie prin care renunțam la orice fel de avut din partea familiei, în schimbul banilor pentru clasele liceale. și hirtia aceasta, înainte de a o semna, a fost citită de el cu glas tare, să audă și ceilalți și să-și dea părerea în caz că aveau un alt punct de vedere. Așa am ajuns la școală, și în răstimpul celor opt ani de liceu numai mama a venit de câteva ori la internat, eram la Lugoj, în rest nu m-a căutat nimeni și nici scrisori n-am primit. Nu eram sentimental, o știam, și frații și surorile mele, aveam două, înțeleseseră exact că plecarea mea era de fapt o rupere de ei, o ridicare la o altă condiție socială, și cred că în sinea lor se bucuraseră că scăpaseră de unul și în același timp le părea rău că nu scăpaseră ei de mîna de fier a tatii. Încă din liceu simțeam nevoia să mă dedic muncii sociale, familia mea era un exemplu și jugul de care eu scăpasem îl consideram la fel de păgubitor și pentru ei, și pentru lumea înconjurătoare, unde cei mai mulți sufereau de cumplitele lanțuri ale înrobirii materiale. În liceu aveam un prieten la care în duminicile de permisie, din cînd în cînd, mă duceam să mînc și acolo, de la tatăl acelui băiat, am înțeles primele lucruri despre existența noastră într-o orînduire profund nedreaptă. Tot ce-am făcut în viață – și în bine, și în rău – am făcut temeinic, și cărțile care mi-au fost puse la dispoziție le-am citit și răsцит. Atunci s-a petrecut în mine acea rupere de credință de care am amintit, și ruperea mi s-a părut prima izbăvire de trecut. Am intrat în mișcarea muncitorească; au urmat primele arestări, primele suferințe, de data asta reale și de o duritate fără seamăn pentru un om ca mine, care n-aveam încă optsprezece ani. N-am terminat liceul, nici n-aveam cum, am stat mai mult ascuns, iar la eliberare, cînd m-am întors acasă la ai mei, pentru banii furati – în concepția tatii, neterminarea studiilor, asta însemna – am fost bătut cu biciul. Am plecat

însoțit de mama pînă la gară, mai mult mort, și în sala de așteptare am dormit o noapte singur, deoarece trenul nu circula pe la noi decît o dată pe zi și într-un singur sens. Mi-am dat seama, cu toată înțelegerea mea pentru ei, că îi urăsc, și cu acest sentiment m-am despărțit și am trăit departe de ei. Și ei mă urau, și asta o știam la fel de sigur, eram din același os, aveam același sînge și, cum v-am spus, prea semănăm cu tata ca sentimentele noastre de afecțiune să nu fie egale. Sînt sigur, vi se pare ciudat ca un om de vîrsta mea să se lase maltratat de ai săi, cu bună știință, nu din teamă de a riposta, aveam la mine în buzunar un pistol, puteam dacă nu să mă apăr cel puțin să-i intimidiez, n-ar fi fost deloc greu, și cu toate astea, bătaia strașnică pe care mi-a dat-o tata mi-a făcut bine, m-a ușurat sufletește, era un fel de pedeapsă necesară, atît pentru trup cît și pentru minte, și poate pînă la urmă n-aș fi plecat atît de încrîncenat dacă n-aș fi simțit în duritatea admonestării și altceva, și acest altceva nemărturisit de ei era legat de preocupările mele noi: auziseră unde lucram. Dar înainte de a ajunge la capitolul legat de activitatea mea în Securitatea Statului aș vrea să-ți spun altceva: o confesiune nu mai e confesiune dacă nu ține seamă de toate întîmplările vieții, și asemenea întîmplări au fost nu puține, altfel n-aș fi cu părul alb la treizeci și cinci de ani, fără nici un dinte al meu în gură și nici în această situație de neînviat.

În luna de cînd te-am cunoscut am adunat prin eliminare ce mi se părea mai de seamă din viața mea: nu cunosc metoda scrisului, poate și în meseria dumneavoastră procedați la fel, întîi vă gîndiți la un subiect, cred, vreme îndelungată, apoi rețineți ceea ce vi se pare că poate sluji mai bine conturării unor personaje, în cazul meu lucrurile sînt mai simple, n-am de relatat decît fapte din propria mea viață și n-am avut nici timp și n-am nici îndemînare să le așez pe hîrtie. Și pe urmă, n-am încredere în hîrtie. Ispășindu-mi pedeapsa de un an și patru luni la Caransebeș — dosarul meu era cum nu se poate mai

concludent – am fost trimis în prima linie. Înainte de a intra în cazarmă am avut doar timp să mă întâlnesc cu legătura mea, tatăl colegului de care v-am vorbit, și, înarmat cu o hîrtie prin care mi se dovedea apartenența politică și pe care am păstrat-o cu sfințenie, am plecat pe front cu gândul să trec imediat dincolo, la primul prilej. Un asemenea prilej s-a ivit greu. De cîteva-ori am ieșit din liniile noastre; cred că am străbătut cîteva kilometri buni, dar trupele sovietice erau în retragere, n-am putut da de ele și am fost nevoit să mă întorc, din teama de a nu întâlni partizani; partizanii nu luau prizonieri, n-aveau ce face cu ei, or eu aveam o misiune de îndeplinit, nu fugeam oricum. Nu cunoșteam limba rusă, pînă le-aș fi explicat... Războiul e război și poate că m-aș fi dus pînă la urmă la partizani, ne aflam în Crimeea, dar în cele cîteva săptămîni a mai vrut un sergent, muncitor la Nicolina, să treacă frontul, n-a reușit nici el, după cîteva zile, la liziera unei păduri, l-am găsit pe Leonte ciuruit de gloanțe. Cred că făcuse o greșală, plecase cu arma la el, lucru neîngăduit în asemenea situații, un om înarmat este un om înarmat și te porți față de el ca atare. Acum fantalez, n-am de unde ști cum s-au petrecut lucrurile, de-ajuns doar că de la acea întîmplare mi-am zis că trebuie să cad în mîinile unor combatanți regulați, și în luna decembrie această tentativă mi-a reușit, cu toate că era să mă coste viața. Am dat de o pătrulă de cercetași într-o zonă de calm, o zi și o noapte nu s-a tras un foc de armă, iar eu mă ațiam la cel puțin patru kilometri de ai mei, aproape că îmi venea să mă întorc, cînd la marginea unui sat am văzut cîteva soldați, pete albe pe zăpada albă, și de departe am început să le fac cu mîna și să strig singurul cuvînt pe care-l cunoșteam, și pe care-l consideram în naivitatea mea suficient de autoritar prin apartenența lui la o anumită lume ca să fiu primit cu brațele deschise. Le-am arătat peticul meu de hîrtie semnat de șeful de celulă, un petic de hîrtie boțit, cu literele abia citete și cînd am văzut că nu sînt înțeles și că unul dintre ei se pregătește să mă împuște am început să mă bat cu pumnii în

piept, pronunțînd ca un apucat acel cuvînt, secondat de altul, cel de comunist, venit în minte ca o salvare. Arma celui care a vrut să tragă în mine a fost smucită de un sergent, cum mi-am dat seama mai apoi, dar în schimbul glontelui s-au abătut asupra mea cîteva paturi de armă și n-am mai auzit decît cuvîntul *spion, tî ne taviș, tî spion, suchin sîn*, iar cînd m-am trezit eram într-un bordei, întins pe o targă, și nu vedeam nimic din pricina sîngelui care mi se închegase pe ochi. Entuziasmul că ajunseseam la ai mei îmi dispăruse, contactul brutal, la care nu mă așteptasem, fusese ca un duș rece, aproape că îmi părea rău că trecusem linia frontului, puteam să dezertez în spatele liniilor noastre, să mă ascund undeva în munți, n-aș fi fost singurul. Am vrut să mă mișc, n-am putut, și abia cînd cineva, prin pantaloni, mi-a făcut o injecție – mi-am revenit, iar cînd tifonul ud și cald mi-a șters ochii am putut să-mi deschid pleoapele și m-am bucurat că nu sînt orb, că vederea nu mi-a fost atinsă de acea lovitură groaznică primită în cap. Nu prea știam nimic despre război, iar despre Uniunea Sovietică – ceea ce mi se povestise acasă, povestiri idealizante, mi se spusese că imediat ce am să ajung la Moscova, prin datele precise pe care le aveam de comunicat, prin numele de rezonanță pe care aveam să le pronunț, or să mi se deschidă toate ușile, urmînd ca apoi să intru în lagărele de prizonieri români, cu misiunea de a încerca, pe plan politic, să-i conving de necesitatea formării unor regimente care să întoarcă armele împotriva nemților. În perioada aceea, cum mi-am dat seama cu mult mai tîrziu, rușii încă nu știau să urască, abia învățaseră, erau la primul pas, atrocitățile săvîrșite de nemți i-au convins însă că omenia n-are ce căuta într-un război în care partea adversă nu știe ce e mila. Eu n-am știut nimic de ceea ce făcuseră ai noștri la Odessa, rușii știau, și cu cît încercam mai mult să-l conving pe colonelul la care fusesem dus pentru interogatoriu, cu atît mai mult plana suspiciunea asupra mea: credeau că sînt trimis de ai noștri pentru a-i spiona. Am rostit eu numele Anei Pauker, al lui Vasile Luca, Teohari

Georgescu, nume cu care plecasem de acasă, considerînd că ele sînt un *passé partout*, dar numele acestea nu le spuneau rușilor nimic și nici peticul meu de hîrtie. Am fost băgat într-un lagăr la cîteva sute de kilometri în spatele frontului, apoi în altul și după aceste peregrinări mi-am dat seama că situația frontului nu înclina în favoarea rușilor, dimpotrivă. Eram peste cinci mii de prizonieri, numai români, în acea iarnă a anului o mie nouă sute patruzeci și doi; un ger necruțător făcea printre ai noștri sute de victime zilnic, mureau oamenii de tifos și dizenterie în drum spre gropile care țineau loc de haznale. N-am să uit niciodată stivele de oameni înghețați, cîteva mii pînă la urmă, așezați așa cum erau așezate lemnele pentru foc, și cînd a trebuit să-i îngropăm, numai tîrnăcoapele ne-au mai putut fi de folos; și loveam în cadavre cu convingerea că nu peste mult timp tot așa vor lovi și alții în noi. Nu aveam ce mîncă, rația consta dintr-o bucată de pîine de o sută de grame și în fiertură de hrișcă, dar noi n-aveam de unde ști că în același timp sute de mii de oameni mureau de foame la Leningrad și că ruperea Unuinii Sovietice de zona agricolă pusese întreaga țară într-o situație dificilă. Am înțeles că n-am să scap, că șansele de a supraviețui erau minime, și pentru că la bucătărie un țigan îmi propusese în schimbul bocancilor o bucată de ficat am făcut aranjamentul fără să știu că de fapt mîncam ficat de om. Să nu crezi că mi-a fost rău sau că aș fi avut coșmaruri din această pricină; intervine un moment în psihologia omului cînd sentimentele dispar cu totul, cînd instinctul de conservare devine singura forță activă în individ, or eu eram atît de îngrozit de miile de cadavre pe care le hăcuia zilnic, cu alții ca mine, încît îmi era indiferent ce mînînc.

Într-o zi, cînd îmi încheiasem toate socotelile cu viața, am fost chemat la comandament, am fost pus din nou să povestesc cum am trecut linia frontului și mai ales de ce, și deoarece aveam de data asta un interpret se pare că datele mele n-au rămas fără rezonanță. Am fost mutat într-un alt lagăr, la alte

cîteva sute de kilometri depărtare, dar nici acum n-aş putea spune exact în ce parte, spre nord sau spre sud? spre vest sau spre est? În miile lor de kilometri nu este greu să-ţi pierzi busola, simţul de orientare în cadrul unei geografii cunoscute de mine la modul general nu avea eficienţă. Acolo mi s-a spus că pentru verificarea lucrurilor spuse de mine voi fi obligat după o anumită pregătire să mă reîntorc pe teritoriul românesc, să culeg date, apoi să trec din nou linia frontului. Am înţeles în curînd că nu eram singur în această situaţie. Eram mai mulţi români, toţi trecuseră dincolo din aceleaşi sentimente ca ale mele, erau comunişti şi consideraseră de datoria lor să nu tragă în fraţii lor întru ideologie. Timp de o săptămînă am făcut exerciţii de paraşutare, apoi am fost urcaţi într-un avion. Era primul meu salt cu paraşuta, în centrul de îndrumare sărisem doar de cîteva ori de la un turn de antrenament, dar de la turn la înălţimea de cîteva kilometri deasupra pămîntului era cu totul altceva. Am simţit că mă desprind iremediabil de viaţă; acest sentiment nu mă părăsise nici în lagărele prin care trecusem, mă ţinuse vie speranţa că într-o zi se vor convinge că nu sînt un spion şi că voi scăpa din infernul în care trăiam, dar acum nu mai aveau ce spera, eram la trei mii de metri înălţime, undeva în spatele liniilor noastre, şi cu toate că cel ce ne însoţea îmi striga la ureche că e timpul să sar, eu stăteam năuc în faţa uşii deschise, incapabil să mă mişc. Un picior în spate m-a desprins de avion, iar cînd am deschis ochii am văzut la cîteva sute de metri o pădure, iar deasupra – umbrela albă a paraşutei. Am privit în jos, la pata aceea cenuşie, la bălţile adunate pe cîmp în depărtare, la mlaştinile aflate acum chiar dedesubtul meu şi am început să plîng; nu de spaimă, spaima trecuse, descopeream pentru prima dată pămîntul ţării mele, n-avusesem pînă atunci sentimentul acela atît de unic al ţărinei din care te-ai născut, acum acest pămînt devenise concret prin comparaţie cu altul, era pămîntul meu, şi cînd am ajuns în mocirla de jos mi-am umplut gura cu ea, era sărutul năuc al unui om năuc, şi dacă în

clipa aceea aş fi primit un glonte de la unul de-ai noştri, aş fi deschiat haina şi aş fi arătat singur locul unde să tragă, pînă şi glonte în mi s-ar fi părut ceva duios, ceva venit din pămîntul ţării mele. Dumneata, care ai fost la ei, poate că înţelegi, sau poate în sinea dumitale pui reacţia mea sentimentală pe seama nervilor; nu, nervii îmi erau în bună stare, sufletul era altul, şi cu sufletul acesta aveam să mă chinui. Mi-am adunat paraşuta şi am ascuns-o în pădure; eram patru, toţi ajunseserăm cu bine pe pămînt şi din prima clipă cînd ne-am întîlnit, înotînd prin arătura desfundată, ne-am uitat unul la altul şi ne-am îmbrăţişat, uitînd că de fapt pentru cei de acasă nu erăm altceva decît nişte trădători. Unul dintre noi a propus să fugim direct în munţi, era de pe undeva din Moldova, din Vrancea, un om simplu, eu l-am învăţat în lagăr să-şi pună numele pe hîrtie, un ţăran cu un caracter protestatar, aparte, ajuns prin închisori şi intrat în mişcare fără să-i cunoască prea bine resorturile şi mai ales suferinţele. Ceilalţi doi s-au luat după el; nu mai voiau oamenii să lupte, se bucurau că au ajuns acasă, nu-i mai interesa pentru ce au fost paraşutaţi. Nu le păsa că se aflau într-o dublă trădare – faţă de cei ce ne trimiseseră şi faţă de cei de la care dezertaseră – le era suficient, aşa cum am spus, că se găseau acasă. Ştiam că datoria mea, în caz că voiau să fugă, era să trag în ei, acelaşi lucru în particular le fusese spus şi lor, dar văzîndu-i fugind n-am scos pistolul, deşi o fracţiune de secundă avusesem intenţia. Erau oameni şi atîta tot, nu erau pregătiţi pentru a înfrunta marile durităţi, complicaţiile unei lumi unde se părea că nimic nu e precis, în afara aceluia crez intim, puternic, leac pentru cele mai oribile răni, capabil să te facă să treci peste greutăţile vieţii, să ierţi totul şi să găseşti explicaţii pentru toate cîte se întîmplă. N-am vrut să fug cu ei, neîncrederea cu care fusesem tratat rămăsese în mine ca o arsură, orice s-ar fi întîmplat, voiam să-mi fac datoria faţă de cauză, acesta fusese drumul ales şi pe el voiam să merg pînă la capăt, fără să-mi pun prea multe întrebări, orice întrebare o consideram o revoltă a

lașității din mine, or în clipa aceea nu-mi trebuia foarte mult ca să fiu și eu laș. Am ajuns cu greu la ai mei, la legătura mea, și i-am povestit tot, cu amănunțele vii ale proaspetelor trăiri; credeam că povestirea mea va avea darul să impresioneze, în naivitatea mea simțeam nevoia de compasiune din partea alor mei, nu urmăream altceva. nu pedalasem prea mult pe aspectele mai puțin plăcute, nu le credeam necesare, alăsesem și atunci faptele trăite, dar le alesesem altfel, cu toate acestea, pînă și omul meu de legătură, devenit cu trecerea anilor prieten, a înclinat din cap într-un fel pe care nu l-am putut înțelege. În orice caz, n-a fost greu să-mi dau seama că distrusesem în el ceva sau eram pe cale să distrug, nici prin cap nu-mi trecuse că omul pe care îl știam de atîta vreme, care mă educase în spiritul clasei sale, care îmi îndrumase primii pași în mișcarea revoluționară, încă în vreme ce îi povesteam, în sinea lui mă condamna, mă considera un om slab, iar cînd am ajuns cu povestirea la cei trei care evadaseră s-a ridicat de pe scaun și m-a admonestat că nu trăsese în ei, ca în niște trădători ordinari. Oricît de bine ai povesti un lucru, este greu să redai prin cuvinte anumite stări ale sufletului, cuvîntul uneori este prea sărac față de structura nervoasă, cu mult mai bogată și mai nuanțată; fiecare dispunem de miliarde de celule aflate într-o strînsă corelație, celule care ne dirijează simțurile și sentimentele, dar pentru exteriorizarea acestor sentimente, creierul nu utilizează decît o mică parte, de aici sărăcia mijloacelor de exprimare, în comparație cu tot ceea ce poate simți un om la un moment dat. Or, eu cînd ajunsesem pe pămîntul țării mele încercasem asemenea emoții, încît redarea lor, acum, la cîteva săptămîni după ce ajunsesem la ai mei, păreau ridicol de sărace și neconvingătoare. Nu știam că dragostea de patrie e un sentiment minor în comparație cu celălalt, superior și fără granițe, al internaționalismului, n-aveam de unde să știu că toată povestirea mea mă pusese într-o lumină mai mult decît proastă în fața propriului prieten,

atunci nici nu-mi trecuse prin minte că eram la un pas de excludere, pentru că îndrăznisem să povestesc critic tratamentul la care am fost supus. La câteva zile m-am întâlnit din nou cu prietenul meu; vedeam după fața lui că nu-mi aduce vești bune, că întâlnirea la care participase fusese în defavoarea mea, că suspiciunea și neîncrederea planau asupra mea mai grav decât mă așteptam. Mi-a comunicat că am fost exclus din celulă, că se hotărâse eliminarea mea fizică și, ca dovadă, prietenul meu a scos din buzunar un pistol și l-a așezat pe masă. Am rămas înmărmurit. Nu știam ce să cred. Dar în momentul acela nu mai aveam timp de comentarii, de vreme ce prietenul meu îmi vorbise deschis și îmi arătase arma cu care trebuia să fiu suprimat, înțelesesem că în sinea lui refuza să ducă la îndeplinire sarcina primită, că el nu-și pierduse total încrederea în mine, că voia într-un fel să mă salveze. M-a sfătuit să plec imediat, urma să le comunice că nu venisem la întâlnire, că într-adevăr mă dovedisem un trădător oarecare și că mai devreme sau mai târziu aveam să-mi primesc pedeapsa cuvenită. Singura posibilitate de a scăpa, după spusele prietenului meu, era să culeg datele necesare pentru care fusesem parașutat, apoi să trec din nou linia frontului, urmînd ca ulterior, după limpezirea lucrurilor, să se clarifice și cazul meu. Că războiul se va termina în favoarea sovieticilor, prietenul meu n-avea nici un dubiu, țara cu cea mai înaintată ideologie din lume nu putea pieri; trebuia să-și adune pînă la urmă resursele imense de care dispunea, să dea lovitura de grație fiarei fasciste, și această convingere o avea înainte de Stalingrad, cînd nemții făceau presiuni masive, cînd nimeni nu mai credea în posibilitatea unei victorii a aliaților. Am plecat așa cum am fost povățuit. Cîteva luni de zile am umblat în zona de unde trebuia să culeg informațiile necesare, apoi m-am îndreptat spre front; acte aveam, venisem cu tot ce-mi trebuia, inclusiv bani de cheltuielă. Păstram asupra mea un document cu ajutorul căruia puteam să iau legătura cu primul comandant sovietic întâlnit în cale. În

cazul în care aş fi fost prins trebuia să distrug documentul; acel petec de hîrtie, şi ulterior am aflat că de fapt, în clipa cînd l-aş fi înghiţit aş fi murit pe loc, hîrtia fiind tratată special cu o puternică substanţă otrăvitoare. Am umblat zile întregi în spatele liniilor, apoi mi-am găsit locul cel mai bun de traversare, şi într-o noapte am trecut de tranşeele noastre. Multă vreme zigzagurile mele au fost urmărite de tirul unei mitraliere; probabil fusesem descoperit, identitatea cu care mă prezentam la un regiment oarecare, ca venit proaspăt dintr-un spital, a dat de bănuît, iar cînd m-au văzut dispărînd printre colinele de la marginea unei păduri n-au mai avut nici o reţinere. Am reuşit să trec; de data asta hîrtia cu care sosisem, plus parola, nu mi-au mai creat greutăţi, în cîteva zile am ajuns la centrul de unde plecasem, am scris pe hîrtie datele pe care le culesesem, şi cînd comandantul le-a citit a dat din cap, fusese convins că n-am să mă mai întorc. Ani fost supus din nou la încercări, în sinea lor nu credeau nici acum că nu sînt spion, faptul că venisem cu informaţiile cerute şi că reuşisem să trec pentru a doua oară linia frontului i-au pus pe gînduri chiar mai serios decît prima dată, şi am simţit acest lucru. Zile şi nopţi am fost supus la interogatorii, nici-nu ştiu cum am suportat fizic şi moral; de hotărîrile luate de ai mei împotriva mea n-am spus nimic pînă într-o zi, cînd o injecţie euforizantă m-a adus într-o stare aparte, incontrolabilă; am spus totul, dar absolut totul, şi în clipa cînd mă aşteptam la actul final, aproape resemnat, în loc să fiu împuşcat, am simţit că suspiciunile dispăruseră ca prin farmec, atitudinea faţă de mine s-a schimbat radical, şi în dreptul inimii, acolo unde aşteptam bucata de plumb, mi-a fost înfipită o decoraţie. Ar fi trebuit să mă bucur, dar nu puteam, nervii îmi fuseseră supuşi la prea multe încercări, ceva se frînsese în mine exact cînd maiorul îmi prindea pe veston recompensa atîtor suferinţe, şi ca să nu evoluez într-un sens nefericit am refuzat cu desăvîrşire să mă mai gîndesc, mi-am impus cu stricteţe acest nou mod de a fi fără de care cine ştie ce aş fi fost capabil să fac!

Sinuciderea îmi era singura ușurare, eram golit ca un butoi, rămăsesem doar o carapace în care senzațiile nu mai aveau ce căuta și numai voința, o voință de fier, și înrâcnarea moștenită de la tatăl meu m-au salvat. Mi-am dat seama că se poate trăi în afara multelor întrebări, că această nouă credință nu putea avea suport decît tot așa, cum crezusem înainte în Dumnezeu, acceptarea lui fără rezerve și mai ales fără nici un fel de comentariu. Situația frontului se schimbase total în primăvara aceea a anului o mie nouă sute patruzeci și patru, trupele sovietice înaintau pe toate fronturile, se organizase Divizia Tudor Vladimirescu, dar eu m-am întors în țară nu în cadrul ei, am fost din nou parașutat, împreună cu alți cinci tovarăși, însoțiți de un radist sovietic; am fost parașutați în munți, cu un scop precis, activitate de divesiune în rîndul armatelor germane, informații legate de mișcarea trupelor hitleriste într-o zonă importantă de trafic feroviar și rutier, aruncarea în aer a depozitelor de carburanți din bazinul Văii Prahovei, a instalațiilor de prelucrare a carburanților, rapid puse în funcțiune de nemți după fiecare bombardament american; misiuni pe care în cea mai mare parte le-am dus cu bine la îndeplinire, provocînd daune importante mașinii de război germane. Am fost reperați după o încercare nereușită de a arunca un tren german în aer și obligați să ne retragem adînc în munți: trei zile și trei nopți am urcat prin văi ascunse și coclauri fără încetare și am fi fost prinși dacă undeva sub un pisc de munte pleșuv nu ne-am fi întîlnit cu un cioban; greșisem urcînd mereu și ieșind din zona păduroasă, pe această greșeală a noastră scontaseră și nemții, și într-o bună dimineață i-am văzut la nici o jumătate de kilometru depărtare cum încercau să învâluiască prin flancuri locul unde ne aflam. În spate era un pisc, nu aveam nici o posibilitate să ne ascundem, și atunci ciobanul ne-a băgat într-o peșteră știută numai de el, un loc de trecere spre celălalt versant, cuum ne-am dat seama mai apoi; în felul ăsta am scăpat, ne-am afundat în pădure pînă seara, cînd

ciobanul a venit la noi însoțit de o fată, cu o traistă de mămăligă aburindă și cu știrea căreia n-am vrut să-i dăm crezare – că războiul s-a terminat și că noaptea regele vorbise la radio despre pace. Informația o adusese de jos fata, ea stătuse de vorbă cu popa din sat, singurul care avea radio, tot satul se bucurase și, trimisă de ei, ea venise într-o fugă să-i spună lui tăticu-său marea și mult așteptata veste. Îndemnurile țăranului de a cobori muntele odată cu el, l-a pus pe unul dintre noi pe gânduri și după ce-am mâncat l-am lăsat pe Sașa cu ciobanul și fata lui și, retrași sub o tulpină de brad, ne-am sfătuit ce anume avem de făcut. Aparatul lui Sașa era legat direct de Kiev, și deși în dimineața aceea transmisesem situația în care ne aflam, sovieticii nu amintiseră nimic de lovitura de stat, de arestarea Antoneștilor și despre încetarea războiului, așa cum spusese ciobanul. Cozmin s-a împotrivit oricărei deplasări; după părerea lui, terminarea războiului nu putea fi adevărată și cu atât mai puțin credibilă arestarea Antoneștilor, în convingerea lui neexistând în țară acea forță capabilă să li se împotrivescă lor și lui Hitler. Personal, considera că vestea nu era altceva decât un truc al ciobanului, care între timp avusese vreme, pe aceleași poteci știute numai de el, să coboare și să anunțe jandarmeria, și în schimbul cine știe cărei recompense urcase din nou cu fata, ca spusele lui să capete mai mare greutate, cu gândul să ne ducă direct în mîna poliției. Încercarea noastră de a-l convinge că ciobanul n-avea nici un motiv să ne trădeze, din moment ce o dată ne salvase viața, nu avu darul să-l convingă pe Cozmin. Deși am hotărît să mai medităm asupra soluției propuse de el, s-a îndreptat spre locul unde ciobanul aduna resturile de mămăligă pentru ciini și, sub privirile speriate ale fetei, îl ucise, apoi cu un alt cartuș, lovi fata care, speriată, vru să fugă. Peste o oră, Sașa recepționa mesajul de la Kiev, prin care ni se comunica, din surse turcești, că Antoneștii fuseseră arestați, că România ieșise din războiul antisovietic și că la București se duceau lupte cu o grupare importantă hitleristă, condusă de

generalul Gerstenberg. Nici atunci și nici mai târziu n-am vrut să-l judec pe Cozmin prin comunicatul recepționat de Sașa, ci prin ceea ce ne spusese ciobanul și fata lui, prin vestea adusă de ei, care putea fi la fel de adevărată pe cum putea să fie de falsă, dar din primul moment mi-am dat seama că țăranul spusese adevărul, eram convins de acest lucru, cum tot aștă de sigur eram că dacă săteanul avea gânduri ascunse cu noi, numai cu o dimineată înainte, nu ne-ar fi salvat de nemți, punându-și propria lui viață în pericol. De ce făcuse Cozmin acest gest? Din spaimă, din dorința lui totală de siguranță, la care de fapt ne îndemna însăși existența noastră ilegală acolo în munți, sau dintr-o neîncredere în oameni devenită lege pentru el? Am povestit această întâmplare din alte multe pe care le țin sub tăcere, considerându-le lipsite de importanță, deoarece n-am să uit niciodată mâna aceea a omului care strângea firimiturile de mămăligă și care rămăsese așa cum o cuprinsese moartea și ochii lui larg deschiși și întrebători în clipa când își dăduse seama ce avea de gând Cozmin cu el. Au trecut atâția ani de atunci, și acești ochi și cea mină mă urmăresc, nu ca un coșmar, n-am avut coșmaruri decât în lagărele prin care am umblat, mă urmăresc calm, ca un semn de întrebare. Multe lucruri se pot explica în război, și totuși nu absolut totul, și faptul amintit de mine este unul din aceste ultime lucruri inexplicabile. De ce a făcut-o Cozmin? Am aflat de la Pintică discuția pe care ai avut-o cu el și regret profund că n-am fost de față, am impresia că dezlegarea acelei întrebări ar fi putut căpăta un răspuns; pentru el, țăranimea a fost și a rămas un fel de pleavă, o frână în calea revoluției, pentru el, totul este *revoluția*, oamenii fiind niște biete instrumente ale ei, necesare pentru a o confirma, unii în bine, alții în rău. Știu, mi-am dat seama din clipa aceea, acolo pe munte, că pentru înverșunarea cu care m-am opus soluției lui, de fapt unica, ceilalți, nemaiavând dreptul la replică, nu mă va ierta niciodată, mă va urmări cu orice prilej, ca să-mi plătească prea marea patimă

pusă de mine atunci în apărarea ciobanului, nu din răutate și nici din teamă că aş fi putut face caz de acest lucru, nu, ci fiindcă în convingerea lui nu eram un om sigur, eram un întimplător în această mare luptă pe viață și pe moarte, în care el voia să trăiască construind totul pe neîncredere. Dar ce se poate construi pe suspiciune?

Olariu se opri, povestirea lui grăbită, fără pauze, îl obosise; pieptul îi hîrîia, bronhiile prea umplute clocoteau ca un vas pus de cineva la fiert. Se ferea să tușească, își ținea mîna grasă pe piept, măsurînd parcă înălțimea aceluia lichid ajuns pe principiul vaselor comunicante la înălțime egală, întrebîndu-se cît mai avea pînă ce plinul acela îi va ajunge la gît, loc de unde trebuia să țîșnească precum fuiorul de apă dintr-o fîntînă arteziană. Privi munții înecați în ceața deasă, un fel de colaci de salvare, deasupra cărora se zăreau culmile cenușii ale stîncilor, iar dedesubtul lor – pădurile roșii ca niște plămîni uriași, incapabili să mai respire. Curta vru să-l roage să-și întrerupă povestirea, mai aveau înainte destulă vreme, dar parcă înțelegîndu-i intenția, Olariu ridică mîna de la piept în sus, să-l avertizeze asupra unui lucru nemărturisit, așeză palma din nou pe reverul hainei și continuă cu greutate vădită:

– Să nu-ți închipui cumva că activitatea mea, vreme de doi ani, de la trecerea pentru a doua oară a liniei frontului, a influențat în vreun fel atitudinea tovarășilor mei de acasă. În lipsa mea, așa cum de altfel era și firesc, am fost exclus din partid. Imediat după eliberare, nimeni n-a avut timp de mine; singura mea legătură căzuse între timp, la cîteva zile după despărțirea noastră, și sfîrșitul lui Peleuț în beciurile Siguranței fusese considerat o adevărire a intuiției celui care dăduse dispoziție să mă lichideze. Nu știu exact dacă îmi poți înțelege sentimentele încercate atunci, cînd în loc să primesc o mină caldă pentru zbuciumul prin care trecusem am fost arestat, de data asta de ai mei, cu asigurările de rigoare că verificarea spuselor mele n-are să dureze prea mult timp; dar ac-astă

verificare a durat mai bine de un an, nici unul în afara lui Cozmin, din cei cu care fusesem parașutat, nu mai rămăsese în viață, muriseră la eliberarea Ploieștiului, luptă la care n-am participat din ordinul lui Cozmin, care știindu-mi trecutul dorea probabil să nu mor într-o luptă deschisă, înainte ca vâlul ce plana asupra mea să fie ridicat. Nu știu nici acum ce rol a jucat el în toată treaba asta, cît de mult m-a apărut și cît de mult m-a condamnat în fața superiorilor mei; el avea o situație privilegiată, făcea parte dintre fruntașii mișcării și sînt convins și acum că o vorbă a lui ar fi micșorat anul acela de suferințe de la Jilava, dar această vorbă n-a pus-o, deși în toată perioada a fost singurul care m-a vizitat, singurul care m-a interogată suplimentar, vrînd să se convingă că nu eram un trădător. N-a făcut-o, și nu știu de ce, și cu cît trecea mai mult timpul, și cu cît mă confesam mai mult, cu atît părea mai neîncrezător, mai puțin convins că nu eu eram de vină pentru moartea lui Peleuț, că refuzul meu de a rămîne în țară ca să fiu executat nu fusese indicația prietenului acum dispărut. Și poate că astăzi n-aș mai fi aici dacă într-o zi, la o numărătoare a deținuților, n-ar fi apărut colonelul centrului de instructaj, cel care îmi dăduse hîrtia impregnată cu cianură, devenit acum consilier în Securitatea Statului și al cărui ochi perspicace m-a descoperit printre ceilalți, chiar în felul jalnic în care arătam. El auzise tot adevărul în urma acelei injecții, el putea proba nevinovăția mea în acea perioadă, activitatea pe care o depusesem, înainte și după peregrinările mele prin multele lagăre prin care am trecut. Am fost eliberat și iar am fost decorat; războiul se terminase de cîteva luni, dar eu abia atunci aflasem această veste. Era a doua oară că scăpasem cu viață datorită acestui om, iar faptul că m-a dat să lucrez cu el l-am considerat un gest de mărinimie, pe care nu l-am uitat niciodată. Și-a dat însă seama de a doua zi că nu aveam sîngele rece necesar pentru disciplina pe care singur mi-o alesesem, și ca să omoare în mine sensibilitatea, pe care o considera o otrăvă a meseriei mele, m-a luat cu el peste tot, la toate interogatoriile și toate...

Olariu înmărmuri cu gura deschisă: ochii tulburi deveniră pentru o fracțiune de secundă la fel de vii ca înainte, reci și cu străluciri de oțel, fundul rece de apă de munte se revărsase pe căi nevăzute din nou în ei, și ruptura ce se auzi în interiorul pieptului nu-i clinti din nemișcarea lor. Olariu rămase cu mîna ușor ridicată în sus, ca și cum ar fi cerut să nu fie întrerupt, în timp ce sîngele roșu, cărămiziu, ca frunzele pe care le privise cu cîteva minute înainte, se prelingea aproape încheșat pe pieptul care încetase să mai respire.

Curta nu alergă după doctor și nici nu se sperie; moartea în sine nu-l mai speria. Olariu era un capitol încheiat fără să-și fi putut termina povestirea, și cînd Curta se mai uită o clipă la ochii lui văzu în ei un mare semn de întrebare.

17

Morăscu era în rezerva de la etajul întâi; înainte de a coborî la el Curta îl căutase lîngă bibliotecă, acolo unde își avea sediul Organizația de bază, dar Deluța, fata cu părul negru lăsat pe spate, zîmbitoare, îi spuse din dosul mașinii de scris că tovarășul Morăscu se află în camera lui, studiază un dosar; ea insistase să-și respecte orele de cură, în ultima vreme le cam neglija, și, ascultător, coborîse cele două etaje și probabil acum stătea întins, în vreme ce ea bătea la mașină o caracterizare.

Deluța își trase scaunul de sub birou ca să-l vadă pe Curta mai bine și fără să-și întrerupă zîmbetul îl apostrofă pentru indiferența cu care privea orele de sport cu doctorul Ciclovan, ore de relaxare și veselie din care ea n-avusese decît de cîștigat; chiar în dimineata aceea, doctorul Titorian îi comunicase o ușoară îmbunătățire a situației pulmonare, avea o cavitate de mărimea unghiei de la degetul mare, cavitate care se micșorase vizibil, acum fiind ca unghia de la degetul mic – și Deluța, ca să arate cît de mare îi rămăsese caverna, își arată unghia roză, dată.

cu lac, și își linse buza de sus, făcându-și mustă. Fața neagră și rară, cu perii alungiți pe margini, să strălucească. Curta se grăbi să cohoare, era mai mult ca sigur că fata avea să-și scoată dintr-un buzunar una dintre multele ei poezii, și în clipa când intui gestul promise că va veni la orele de sport și închise ușa după el, fericit.

Îl găsi pe Morăscu într-adevăr în pat, citea un dosar cu copertile albe, și, la intrarea lui, băgă mîna sub pernă cu dosar cu tot, să nu se vadă numele scris cu litere mari pe copertile de carton, uzate și înnegrite la margini.

Camera lui Morăscu nu se deosebea cu nimic de celelalte de acest fel; la intrare se afla un mic holișor, în dreapta lui un dulap în perete, iar în stînga, acoperite de o draperie colorată, domina și aici portocaliul, chiuveta și veceul. Din holișor, o altă ușă dădea spre încăperea propriu-zisă, în dreapta căreia se afla patul, iar în stînga o măsuță cu un scaun. Pe noptiera de metal se odihneau căștile, prin care se auzea vag o melodie populară, și cîteva păpuși negre confecționate desigur de Morăscu; fire de ață colorată legate pe o bucată de sîrmă de aramă, sugerînd prin felul în care erau îndoit diferite mișcări. Curta remarcă migala cu care fuseseră lucrați negrișorii, expresivitatea lor și mai ales tristețea fiecăruia dintre ei, pictată pe dopul care ținea loc de cap. Artizanatul era una dintre preocupările de bază ale lui Morăscu, nu era greu de ghicit; pe masă se mai afla o duzină de negri similari, de data asta sîrmele erau prinse mai multe la un loc pe o bucată de lemn ovală tăiată dintr-un trunchi și lăcuită; în mijlocul negrilor speriați se afla un leu. Morăscu era fericit că oaspetele său zăbovea așa de mult asupra preocupărilor sale artistice cu care își petrecea timpul.

— Orele de răgaz, se scuza Morăscu — și, stînjănit de privirile prea cercetătoare, se ridică pe marginea patului, și împinse cu piciorul valiza, pe care odihneau cîteva suluri de ață colorată, tăiată la dimensiuni egale, cu foarfeca, aflată și ea alături. Cam tîrziu ai dat pe la mine, credeam că... dar în sfîrșit, mai bine mai tîrziu decît... și Morăscu rîse, în timp ce își culegea cu

picioarele Țirlicii de la marginea patului. Se ridică, își strânse pijama cu dungi albastre pe lângă trup și își aprinse o țigară. A murit Olariu, n-am avut timp să-l conduc, de altfel, pentru el era totuna, a trebuit să mă întâlnesc cu un tovarăș important tocmai atunci sosit de la... cam târziu ai venit, nu-i bine să nu bagi în seamă o organizație de bază, nu-i bine deloc, spuse el, și trase puternic din mărășeasca prea tare, cu foița gloduroasă din pricina cozilor de tutun îndesate, care pocneau în loc să ardă. Aș dori să scrii un articol, poate o să-l publicăm la gazeta de perete sau dacă pui rîvnă în el îl difuzăm la stație, stăm prost cu munca culturală și zău că ar fi nevoie de cîteva inițiative în acest sens.

Morăscu, supărat pe țigara ce refuza să fumege, o udă cu limba de la un capăt la altul, ca s-o înmoaie, apoi se apucă din nou să tragă din ea cu nădejde. Acum ai venit dumneata, scriitoară, cum spune Cozmin, o spune din invidie, crede-mă, dacă ți-aș arăta o referință de-a lui ai vedea, semnele lui de ortografie se reduc la punct, de altfel și eu stau prost cu virgulele, he-he, dar revoluția se face nu cu puncte și nu cu virgule, ci cu idei... Bag mîna în foc că nu ești de acord, dar asta puțin mă interesează, noi vrem să te folosim, pentru asta ai învățat unde se pun punctul și virgula, să ne ajuți și ajutorul cel mai prețios ar fi un articol, datele ți le furnizez eu, sînt vechi pe aici, știu mai multe ca dumneată, dar înainte de asta uită-te pe lista asta și spune-mi dacă ești de acord, poate nu peste mult timp te cooptăm în birou, n-avem pe nimeni la cultural, tovarășa Deluța, fată de inimă, dar necopată, bate ca o mitralieră, dar atît... Scrie și poezii, mă și mir că nu te-a înghesuit într-un colț, pe mine într-o zi nu m-a lăsat cîteva ore, poezii triste în timp ce ea rîde tot timpul, uite asta n-o mai înțeleg...

- Și ce articol ați dori de la mine, tovarășe Morăscu? întrebă. Curta care nu voia să piardă prea mult timp, voia să rămînă singur, doar cu ale lui, or constatase pe propria lui piele că tot mai mult se pierdea în nimicuri, nimicuri ce se răsfrîngeau asupra bolii.

Morăscu rîse, se plimbă prin cameră, apoi îl cercetă în fugă de cîteva ori, ca și cum ar fi vrut să se convingă că omul ales pentru scrierea articolului merita această încredere...

– Stai, ce te grăbești, tovarășe Curta? După ce că te prezinti cu o lună de zile întârziere de la data cînd te-am rugat să treci pe la mine, acum vrei să afli și să pleci... Lucrurile nu sînt chiar așa de simple. Ce părere ai despre listă, mai întîi?

Curta uitase de hîrtia pe care o ținea în mînă; o citi de cîteva ori, își văzu numele lui dar, cum în capul hîrtiei nu era nici o însemnare de unde să deducă ce importanță aveau numele înșirate acolo, se uită întrebător la Morăscu.

– Prioritățile în privința medicamentelor, trebuie să recunoști că te afli pe un loc destul de bun.

Curta se înroși, pe listă era chiar al cincisprezecelea din mai bine de o sută cincizeci de pacienți, acel loc pe care îl ocupa i se păru bătător la ochi, nefiresc pentru starea bolii lui și pentru timpul de cînd se afla acolo.

– Te miri, îmi dau seama, cu toate astea noi știm să recompensăm cadrele care ne ajută – și Morăscu rîse din nou, aprinzîndu-și a doua oară aceeași țigară.

Curta nu știu ce să zică. De medicamente nici măcar nu putea fi vorba, erau simple visuri, iar lista – o violare flagrantă a drepturilor lui Titorian. Și chiar dacă îl interesa mai puțin locul pe care îl ocupau ceilalți pe această listă fantomă, numele lui și mai ales în acel loc i se păru o greșală, dacă Morăscu nu urmărea tocmai ceva anume punîndu-l acolo, înaintea altora.

– Tovarășe Curta, nu ne putem lăsa manipulați, ca să zic așa, de Titorian, în cazul cînd vor veni medicamentele, noi va trebui să decidem asupra lor, importantă nu este gravitatea bolii, ci însemnătatea socială a celui bolnav, acum, cînd țara are atîta nevoie de cadre. Pe urmă, această listă este întocmită după valoarea fiecărui dosar. În acest scop, sublinie el, am cerut dosarele odată cu mutațiile de partid, ca să-mi dau singur seama cum să întocmesc lista, lucru foarte greu de altfel, o muncă de mare răspundere... Titorian o fi el un bun specialist, dar în

materie de simț politic, egal cu zero, poate nici nu știi că nu e membru de partid. că taică-său, fost academician în regimul burghez, era prieten cu Iorga, și pentru mine, asta spune suficient... Am discutat cu tovarășii de la direcția specială medicală, Titorian este un tolerat, în momentul de față n-avem un specialist cu un dosar mai bun, ne mulțumim cu el pînă se va găsi altul, dar pînă atunci, criteriile le stabilim noi... În acest sens, ar trebui de pe acum să pornim o campanie împotriva lui, la început mai modestă, fără prea mari scuturări, pe urmă mai dură, motive găsim noi destule, de la hrană pînă la curățenie și pînă la felul cum se fac tratamentele, sînt o seamă de trepte, avînd fiecare scăpările ei... Un articol combativ, asta ne-ar trebui de la pana dumitale. Este falsă ideea că în sanatoriu, datorită bolii, lupta de clasă a încetat, împotrivă, ea se ascute și aici, oamenii vorbesc cam multe, mulți dintre ei odată internați uită de îndatoririle sociale, de disciplină, se transformă în niște guralivi, vorbesc despre trecutul lor, pun în discuție comportamentul cutărui sau cutărui tovarăș de prestigiu, lucru inadmisibil. Cine nu-i cu noi e împotriva noastră, asta e clar, or boala îi face pe oameni să-și piardă busola, să uite de criteriile revoluției, abdică de la ele. Uite, Costache, de exemplu, umblă mereu cu pocitania aia a lui de maimuță, las la o parte glumele lui nesărate că Rita aș fi eu, că îmi pune autoritatea în joc, dar sînt informat că a cedat insistențelor tovarăsei Craiu, o tovarășă bună de altfel, și acum, după ce au luptat atîția ani în ilegalitate, au pus revoluția-n cui și vor să se căsătorească legal, dar cum? Auzi dumneata: cu popă. De necrezut... L-am prevenit că am să-l exclud din partid, imediat. Sînt convins că dumneata știi foarte puține despre mine, nici nu-i de mirare, pe vremea cînd eu activam, dumneata nici nu erai pe lume. Din păcate, încă dinainte de război m-a doborât boala, am fost mai mult prin sanatorii. Eliberarea m-a prins tot în imposibilitate de a activa. Nu e vina mea că sînt într-o asemenea stare, că nu pot participa direct la reconstrucția țării: pot să-ți dau dosarul meu și să-l vezi, nu mi-e teamă să-l citești. Ai să-ți dai singur seama că

după activitatea pe care am depus-o, dacă aş fi fost sănătos, astăzi aş fi ocupat o funcţie importantă în ierarhia socială. Nu-s eu de vină că nu-mi pot ajuta tovarăşii acolo jos, dar dacă n-o pot face în capitală o fac aici şi crede-mă că mi-ar fi şi mie cu mult mai simplu să mă plimb toată ziua, cum fac ceilalţi, dar eu nu, prefer să fac caracterizări, să dau referinţe, să urmăresc comportarea tovarăşilor aici, în acest loc, care după mine este tot o instituţie de partid şi încă una importantă, din moment ce acest sanatoriu are o destinaţie specială. Titorian trebuie înlăturat şi adus aici un medic al cărui dosar să n-aibă pete. Uite, am auzit că doctorul care operează aici, o somitate de altfel, la celălalt spital unde lucrează, acolo jos, pretinde de la bolnavi bani, lucru de neîngăduit. Am cerut să nu mai fie admis aici, şi de săptămîna viitoare vom avea alt chirurg, pe care ne putem baza, a cărui morală este neîntinată. Nu trebuie să tolerăm nimic acestei intelectualităţi corupte, indiferent de titlatura lor de mari specialişti, fac ceva pe titlatura lor din moment ce în dosar scrie negru pe alb că sînt nişte indivizi care ar trebui ei înşişi internaţi în altă parte, nu să conducă sanatorii cu destinaţie specială. Asta am vrut să-ţi spun – şi Morăscu, nervos, turti ţigara şi îşi alege din pachetul de Mărăşeşti alta, mai moale. Auzi, să ceară bani... dar unde se trezesc, pentru ce-am luptat noi, pentru ce atîtea jertfe şi suferinţe?

Morăscu se îndreaptă spre dulapul aflat în holşorul de la intrare, şi după ce alege din maldărul de chei, atunci scos din buzunarul pijamalei, pe cea potrivită, deschise mai întîi un lacăt, apoi cu altă cheie, de data-asta mai mare, uşa propriu-zisă, şi cînd dădu ambele tăblii ale dulapului la o parte, Curta văzu rînduite cu migală de adevărat gospodar trei rînduri de dosare, unele de culoare neagră, altele galbene, iar ultimul rînd albe. Pe primul dosar negru, cu învelitorile noi, pe o etichetă era prins numele lui Olariu şi nu-i fu greu să deducă, după spaţiul ocupat de fiecare categorie de mape, că dosarele negre aparţineau celor duşi în lumea dreptilor, destul de mulţi şi această descoperire îl făcu să tremure, deoarece fără să i-o spună nimemî intuia că

dosarele galbene reprezentau în mintea lui Morăscu purgatoriul, loc de unde unii o luau fără drept de apel spre partea dreaptă, unde se aflau dosarele negre, cum tot atât de bine puteau să facă drumul în partea cealaltă, spre dosarele albe, în concepția aceleiași diriguitor de suflete ele însemnând viață.

— Dumneata te afli la cele albe, deci în categoria celor care, din datele lui Titorian, se vor însănătoși rapid. Să nu te mire faptul că te afli pe acel loc pe lista mea, listă provizorie, deoarece pînă ieri Olariu era la categoria dosarelor galbene, deci, cum poți observa, această evidență îmi ia un timp enorm, dar ea este necesară, chiar importantă, oricînd pot referi acolo jos poziția în care se află cadrele internate aici, fluctuația lor dintr-o parte în alta. Uite, eu mă aflu la cele galbene, crezi că mi-a fost ușor să aleg această judecată obiectivă, fiind vorba chiar de mine? Cu toate astea, am strîns din buze și m-am băgat acolo unde îmi era locul, fără părtinire.

Morăscu luă dosarul lui Olariu, închise numai prima broască cu cheia, lacătul îl lăsă deschis, și reintră în camera propriu-zisă. Se așeză pe pat, această poziție nu-i conveni și preferă să se plimbe, din cameră pînă la marginea balconului și de acolo înapoi, ținînd dosarul cu eticheta lui Olariu sub braț, în timp ce — palid, cuprins de minie — începu să-i explice lui Curta cam cum vedea el organizarea sanatoriului și dependența lui totală, pe toate planurile, de Organizația de bază, singura în măsură să judece obiectiv oamenii internați acolo, din moment ce — cu mici excepții, cu totul și cu totul întimplătoare — toți erau membri de partid. Și în concepția lui Morăscu, din propriile lui spuse, biroul lui Titorian trebuia să aparțină sediului organizației, unde din cînd în cînd o comisie formată din bolnavii cei mai reprezentativi trebuia să participe alături de medici la toate hotărârile sanatoriului, inclusiv cîntărea și nu avea nevoie de operație, deoarece Morăscu — și nu se ascundea să afirme acest lucru — socotea că trimerile la operații stăteau uneori sub semnul întrebării. Dacă Titorian, în marea lui subiectivitate, putea să trimită la moarte un pacient de mare

valoare socială, așa, dintr-o simplă răcă sau pur și simplu pentru că nu-i conveneau lui ochii omului respectiv? Întreg personalul administrativ și medical trebuia să fie în subordinea organizației, să răspundă față de ea din toate punctele de vedere, și în folosul acestei necesități Morăscu aduse o primă dovadă; bucătăria, unde lipsa unor membri de partid ușura sustragerea hranei din rațiile bolnavilor și exemplele continuară și la alte nivele de organizare administrativă, multe dintre aceste exemple confirmând de fapt unele observații făcute și de Curta de când se afla în sanatoriu. În afară de acest *Comitet al bolnavilor*, Morăscu se referi la alte aspecte, după el nu mai puțin importante, la lărgirea Biroului Organizației de Bază de la cinci membri la cel puțin doisprezece, birou în care oameni de specialitate, bine verificați din toate punctele de vedere, să se ocupe de finanțe; erau destui bolnavi care nu-și primeau drepturile la timp, alții cu desăvârșire uitați de ai lor sau de tovarășii de unde plecaseră, și această situație impunea un post care putea primi foarte bine denumirea de responsabil cu problemele cetățenești. Desele abateri de la disciplină – și nu numai de la disciplina înscrisă în regulament – necesita din partea organizației o preocupare de seamă; prea des bărbații treceau noaptea în camera femeilor, așa cum se întâmplase pînă mai acum cîtiva ani cu Costache, prea des cupluri nesupravegheate plecau singure în pădure, și dacă ar fi fost vorba doar de tineri necăsătoriți, mai treacă meargă, deși și acest lucru era condamnabil, dar plecau oameni cu familie, or în pădure nimeni nu-i putea controla, de unde zvonuri și bîrfe pe seama lor – și pentru a întări cele spuse Morăscu puse dosarul lui Olariu sub pernă, și umblă iar la dulap și scoase un dosar de culoare albastră. Îl desfăcu, începu să-l răsfoiască, erau acolo propriile lui observații și ale unor tovarăși din birou referitoare la comportarea bolnavilor – căsătoriți și necăsătoriți, după cum arătau inserturile, trecute și ele cu litere mari pe clasificator.

– Desigur, toate aceste treburi nu sînt de admis, trebuie făcută ordine și aici și, atunci pe proprie răspundere am trimis,

firește, în urma unor observații fundamentate, scrisori la soții sau la soți, la părinți sau la organizații, iar cînd era vorba de nemembri de partid – la sindicat, hîrtii care s-au dovedit pline de adevăr, altfel n-ar fi avut loc pînă acum patru divorțuri bazate pe documente pornite de la noi, părțile în cauză neîncumetîndu-se să le conteste, și șapte excluderi din partid, acolo jos, pe baza aceluiași argumente obiective furnizate de organizație. În curînd vom începe excluderile și aici, să ne întărim puțin, ai să vezi, și în această privință, ca bun familist și ca om verificat, ne poți ajuta, excese dumitale privitoare la anumite lucruri și înregistrate la dosar au după mine mai mică importanță la ora actuală – firește, toate astea în funcție de comportamentul dumitale ulterior. Uite, și aici am avea nevoie de cineva în birou, un om de nădejde, care să-și întocmească la rîndul lui o subcomisie de supraveghere a moralității. Te-ai putea întreba: ce să facă oamenii atunci? Unii stau cu anii, au și ei nevoie să se bucure de viața care le-a mai rămas; nimeni nu-i împiedică să aibă relații cinstite în afară, nu sîntem automate, nu-i așa? – și la acest ultim capitol Morăscu roși, probabil avînd un punct de vedere special cu privire la propria lui persoană. Iată de ce se simte nevoia unui birou lărgit, cu atribuții clare, cu oameni devotați cauzei noastre, a celor ce ne ducem traiul aici.

– Dacă înțeleg bine, un adevărat stat, spuse Curta.

Dar ironia lui fu înțeleasă de Morăscu altfel, și ochii lui mici și albaștri se măriră brusc; fără voia lui, Petre dăduse organizării un cadru care probabil corespundea întru totul vederilor lui Morăscu și venind la Curta îl strînse de cot, bucurîndu-se pentru afirmațiile lui.

– Deci nu numai eu m-am gîndit la asta. Nu văd nimic rău în această organizație la scara instituției noastre, mai ales că sîntem izolați și instructorii n-au timp să vină atît de des pînă aici. Noi păstrăm legătura cu cei din afară, dar dată fiind importanța tovarășilor de aici, am refuzat cu desăvîrșire să ne subordonăm forurilor locale din orașul apropiat, fiecare dintre

noi am putea conduce nu un orașel, ci o regiune întreagă, mulți dintre tovarăși sînt încă pe funcții, și funcțiile lor sînt de o mie de ori mai importante decît atribuțiile unui oarecare instructor din orașelul învecinat. Păstrăm legătura direct cu centrul – și Morăscu fericit de această soluție și mai ales avînd convingerea după felul cum îl asculta Curta în tăcere că și-a găsit un susținător, își frecă mîinile și își mai aprinse o țigară, cealaltă se fumase pînă la jumătate singură, ca apoi să se stingă. Și pentru că te-am văzut de dimineată stînd de vorbă cu Olariu, într-o bună zi am să-ți dau dosarul lui să-l citești, ai să afli lucruri interesante despre el, în orice caz, dacă ai fi cunoscut datele lui n-ai mai fi fost atît de trist cînd l-au urcat în duba neagră.

Curta rămase convins că Morăscu anume scosese dosarul să i-l dea să-l citească, dar ceva neștiut de el îl oprise pe drum; poate tocmai propriile lui principii despre noua organizare, principii ce i se păreau mai importante, și nu voia să amestece în discuție lucruri de valoare deosebită.

Olariu își încheiase confesiunea înainte de termenul dorit, crezuse că are s-o mai poată duce măcar cîteva ore dar ceasul, ceasul lui intim, sunase mai devreme și el rămăsese cu povestirea exact în locul unde trebuia să intre în hățișul amintirilor alt personaj, cel al lui Baci, personaj important, de vreme ce Olariu menționase la început că voia să-i lumineze tocmai această evoluție, de care se făcea în mare parte responsabil. Olariu plecase dintre cei vii; acum se afla undeva în mașina neagră, cu însemnele Salvării deasupra, un fel de ironie la adresa celui aflat în coșciugul de stejar, hurducat spre drumul de odihnă veșnică. Nu fusese iubit Olariu în sanatoriu, acest lucru era evident, în afara lui și a lui Titorian, a sorei Nana, nimeni nu coborîse să-l petreacă pînă la mașina cu ușile din spate deschise și cînd Zilul scrișni, cu roțile îngreunate de povara dinăuntru, pe aleea de pietriș, cineva de deasupra, dintr-o rezervă aflată chiar deasupra intrării, își permise să tragă o vîntoasă, subliniind prin aceasta atitudinea față de cel plecat

dintre vii. Curta se uitase în sus, în afara faptului că auzise un râs gutural urmat de o tuse puternică nu văzu pe nimeni; pacientul se afla probabil alungit pe șezlong undeva în afara câmpului vizual al celor de jos, dar cu toate astea, Curta încercă un sentiment de revoltă față de lipsa de bun simț a individului care nu respecta nici măcar evenimentul în sine. Ceea ce îl ului însă peste măsură, odată ce Olariu în noul lui veșmînt pe roate se făcu nevăzut pe drumul cotit ce ducea spre șoseaua principală, fu exactitatea cu care el își întuise sfîrșitul; din spusele sorei Nana, singur telefonase de dimineață, să-și anunțe moartea ca un fapt încheiat, în timp ce mai era încă viu; voia să apuce momentul apariției mașinii cu soția și prietenii, dar doamna în negru se grăbise. Olariu n-avusese cum să vadă că mașina mortuară venise doar cu șoferui, nici măcar soția nu catadicsise să-l însoțească, pe acest drum intermediar între sanatoriu și locul unde avea să fie depus pînă la înfrățirea definitivă cu pămîntul. Fusesse trist Curta pentru lipsa de considerație generală, mai ales că acum știa că cei mai mulți dintre pacienți se cunoșteau între ei chiar dacă nu trădau acest lucru. Desigur, mai era și un alt motiv datorită căruia pacienții nu veniseră să-și ia rămas bun de la Olariu; teama de a da ochii cu propriul lui deznodămînt, și ca dovadă că lucrurile stăteau așa, în momentul coborîrii sicriului pe scări, Rita începu să strige din răputeri, anunțînd întreaga suflare că lui Costache îi e rău, motiv pentru care sora Nana și Titorian, lăsînd infirmierii să-și ducă treaba la capăt, urcaseră grăbiți spre rezerva de unde pornea gălăgia.

La toate astea se gîndea Curta, în timp ce Morăscu, grijuliu, introducea dosarul negru la locul lui în dulap, în raftul cu destine încheiate, fără să-și ascundă părerea de rău că n-avusese cum să răsfoiască voluminoasa colecție de caracterizări, referințe și autobiografii, cu atît mai mult cu cît singur Morăscu, dîndu-și seama că-l regretase pe Olariu, îi spusese că anumite date din dosar i-ar fi schimbat acea ultimă impresie cu care rămăsese.

— Ei, ce părere ai, sînt sigur că ai să ne ajuți, de fapt nu-ți cer un ajutor personal, este un ajutor dat cauzei pe care eu o reprezint în această clipă, spuse Morăscu, și scoase din noptieră un pachet de biscuiți, înmuie unul în paharul cu ceai de mușetel aflat pe masă și ronțăi cu gingiile știrbe pasta devenită moale ca o cocă.

Ce putea să-i răspundă Curta? N-avea obiceiul să-și exprime imediat părerea, chiar atunci cînd o avea gata pregătită; de cîte ori nu participase la discuții ivite întîmplător, unde un răspuns la fel de întîmplător nu deranja pe nimeni, dar aici nu era vorba de o participare de circumstanță. Intuise exact motivul pentru care Morăscu îi întinsese lista cu prioritățile, această listă și locul lui în ea îl preocupau în cel mai înalt grad, știa foarte bine că nu putea fi vorba deocamdată de medicamente, dar realitatea acelei hîrtii, acolo sub ochii lui, îl deruta, făcîndu-l precaut. Hîrtia era arbitrară, și o dovadă că era așa o constituia însuși numele lui trecut prea în față în comparație cu gravitatea bolii altora, și cu toate că ar fi trebuit să înceapă discuția pornind de la eliminarea lui de pe listă, ceva lăuntric îl determina să fie atent, să nu distrugă una dintre posibilitățile ce i se ofereau de a se însănătoși mai grabnic. Știa că lista era ca paiul înecatului de care Morăscu se legase din cu totul și cu totul alte motive, dar motivul lui era unul singur: să scape cît mai iute din acel loc, care numai cu o lună de zile înainte îl făcuse fericit: se legase de acest pai, și Morăscu își dăduse seama din primul moment că se va lega, altfel n-ar fi început această întrevvedere cu un veritabil tîrg, în care i se oferea o posibilă salvare în schimbul unui ajutor ce putea să-i distrugă pe alții.

Morăscu înțelese că în mintea vizitatorului se ducea o luptă între a refuza sau a fi de acord, și pentru că n-avea motiv să se grăbească, preferă să se plimbe de la marginea ușii pînă la capătul balconului. Uitîndu-se la picioarele lui Morăscu, Curta văzu însă cu totul altceva: linoleumul vernil pe care călca era ros exact în direcția pașilor, și dincolo de el, pe balcon, betonul avea adîncituri vizibile, și acești pași purtați fără întrerupere

dintr-o parte a încăperii pînă la balustradă și înapoi însemnau de fapt milioane de pași, un marș continuu de zi și noapte, de luni și ani. Privit prin această nouă dimensiune a neliniștii, Morăscu i se păru dintr-odată mai apropiat, indiferent de cele ce credea despre el. Poate tot așa circulase atunci cînd fusese închis, poate și pe betonul celulei lăsase astfel de adîncituri, urme ce se imprimau acum într-o altă încăpere, o viață de pași într-un perimetru de celulă, de unde poate și modul lui de a gîndi, la fel de îngust.

– Am să fac tot ce-am să pot, zise Curta ridicîndu-se de pe scaunul cu spătar de fier, dar acest răspuns în doi peri îl nemulțumi pe Morăscu, și el înțelese că nu putea pleca pronunțînd doar acele cuvinte evazive, și atunci se simți dator să adauge: Aș vrea ca numele meu să fie scos de pe listă, tovarășe Morăscu, cred că nu e drept...

– Drept-nedrept... se repezi Morăscu, continuînd să-și țină mîinile la spate și să se plimbe netulburat, cu pași egali, fiecare pas corespunzînd exact adînciturilor de pe podea. Mă întristezi, tovarășe Curta, mă întristezi profund... Dacă te-ar auzi, dacă ar fi posibil să te audă generația mea, care ne-am pus atîtea nădejdi în cei ce vin după noi și cînd colo avem de-a face... dar ce să mai zic? – și Morăscu se opri în dreptul noptierei, își aprinse o țigară, apoi își reluă plimbarea, de data asta mai iute, ca și cum cineva l-ar fi grăbit din urmă.

– Uite binociul ăsta. Morăscu scoase de sub pernă un binoclu militar, nemțesc. Zeiss... Cu el, nici nu trebuie să mă deplasez din pat, și, ca să fie și mai convingător, se întinse în așternut și cu capul rezemat de pernă privi prin ocularele binocului, măturînd drumul ce se întindea în față. Cu el, spuse Morăscu, ridicîndu-se și reluîndu-și plimbarea prin același spațiu, urmăresc tot ce se petrece pe balcoane și în afara lor, mai ales în afară și te-am văzut, da, te-am văzut de două ori plimbîndu-te cu Landesman și o dată cu Cozmin, asta este ce am văzut eu și nu poți nega, dar poate că în afara acestor plimbări ai mai avut și altele, pe cînd la mine ai venit o singură

dată, acum, adică nu la mine, la mine nici nu e nevoie, la organizație. Te-au atras și pe dumneata sau singur te-ai oferit să le cîmți în strună acestor Landesmani cu care te înfilnești la fiecare pas, da, în vreme ce noi zăceam în închisori, ei o duceau bine mersi la Moscova și prin alte părți și au venit apoi să ne învețe cum se conduce și cum să ne vîndă interesele, pentru că dragostea lor de țară, dar ce să mai vorbim... Ai să vezi, o să apuci probabil ziua aceea cînd, după ce vor da totul peste cap, după ce vor introduce definitiv o ordine străină firii noastre, au să înceapă să clevească tot ei, apoi au să se care... Noi unde să ne ducem, spune-mi mie, unde? Să nu crezi că nu te-am observat cînd ai citit lista. Te-am observat foarte bine. Ai fost supărat că Landesman nu era trecut și nici Cozmin. De ce să-i trec? Ai să te convingi singur, ei vor procura medicamente înaintea tuturor, au relații, știu cum să-și facă rost; deși sînt comuniști, nu se sfiesc să primească ajutoare de unde vrei și nu vrei, cu precădere de la capitaliști, dar noi de unde să primim? Asta te-a deranjat și pentru asta ai cerut să fii scos de pe listă, considerai că nu e drept să fii trecut dumneata, și un Landesman nu, ei bine, intenționat nu i-am trecut și n-am să-i trec, de fapt, ei nici nu vor protesta, te asigur, ei protestează altfel, pe la spate, pe acolo știu ei să lovească admirabil... Imediat după Eliberare, am lucrat și eu mai bine de un an de zile, singura mea activitate organizată după atîția ani de închisoare și sanatorii... Poate nu știi ce înseamnă să ajungi la patruzeci de ani și să n-ai putința de a umbla ziua, ca toți oamenii, nu știi ce înseamnă ca o viață întreagă să te ascunzi mereu. Îmi venise timpul să lucrez și eu, am avut această bucurie upică, pe care dumneata n-o poți înțelege. Mă consideram un om sfîrșit, un om de care colectivitatea nu mai are nevoie, și iată că mi se oferă posibilitatea să dau din mine tot ce mai puteam da, să lucrez, să simt în jurul meu oameni cu care să stau de vorbă, care să mă tragă la răspundere și pe care la rîndu-mi să-i foarfec, și pentru că într-o ședință am spus că în organizația noastră sînt optzeci la sută evrei și numai restul români și alte

naționalități. Cozmin, care era mai mare pe atunci, a dat cu mine de pământ. Culmea este că a prezentat forurilor situația în așa fel, încît, pasămite, el avea grijă de sănătatea mea; adică nu spusese din convingere ce-am spus, spusese din pricina bolii, a anilor de închisoare și așa mai departe, adică nu m-a dat afară pur și simplu pentru acea observație reală, ci pentru că eram, vezi dumneata, bolnav, adică voia să mă scoată definitiv din circuitul activ; lucru pe care pînă la urmă l-a făcut admirabil... De atunci sînt aici... Da, mi-au luat bucuria muncii, bucuria de a umbla și eu pe străzi, ca oamenii, m-a băgat de fapt, într-un fel delicat, din nou la închisoare, și dacă adun anii de pușcărie cu cei petrecuți aici, acum, la vîrsta de cincizeci și cinci de ani, îmi dau seama că de fapt treizeci am stat numai închis. N-am pe nimeni, doar tovarășii importanți, care nu m-au uitat și care vin din cînd în cînd să se întîlnească cu mine în afara sanatoriului -- din raționamente lesne de înțeles. Poate nu știi că n-am nici măcar o pensie, eu n-am lucrat într-o formă organizată decît un an, dosarul de Fiapist zace, și știu că și aici a fost mîna lui Cozmin, pentru acel afront -- în observația mea a văzut un afront, nu o realitate ce trebuia îndreptată. Morăscu nu se va da bătut, indiferent dacă dumneata ai să mă ajuți sau nu. Ai mei, tovarășii mei, se dau la o parte, așa cum îți citesc în ochi că te vei da și dumneata, povestea cu cei treizeci de arginți o cunosc foarte bine, dar nu-i nimic... N-ai decît să te duci să mă torni, de fapt ce ți-am spus acum ei știu foarte bine, și în timp ce tovarăși de-ai noștri zac fără posibilitatea de a se spitaliza, ei aduc aici un popă și nimeni n-are curajul să se ridice împotriva lor. Ei, uite, eu am să mă ridic și am să le dau cu tifla. ai să vezi cine e Morăscu... Am să fac eu dreptate, nici o grijă -- și Morăscu, cu mîinile la spate, cu binoclul agățat în curele după gît, începu să se plimbe cu o asemenea repeziciune, încît Curta avu la un moment dat impresia că are să se lovească de grilajul balconului, dar pașii atît de bine numărați vreme de ani și ani îl salvau de fiecare dată, cu zece centimetri înainte de a ajunge la balustradă,

trupul lui firav se întorcea automat, mișcat parcă de un mecanism fără greș, ca la aceeași distanță, de data asta în sens invers, lângă ușă, să se răsucească pe călcii, trecînd pe lângă el ca un mărșăluitor învățat cu sutele de kilometri în același ritm, utilizînd aceeași respirație sacadată, încadrată perfect mecanismului interior.

— Uite, ia negrișorul ăsta cadou, am învățat să-i fac în închisoare, am văzut că ți-au plăcut... De fapt, într-o zi am să mă apuc să scriu; numai preocupările mele majore m-au oprit să aștern pe hîrtie tot ce am în cap, dar va veni și ziua aceea, ai să vezi că nici cuvîntul meu nu e de lepădat. Îți place? Întrebă el și cînd Curta, stupefiat de această trecere de la o discuție în care era încriminat la alta, înclină din cap, văzu pe fața lui Morăscu o mulțumire sinceră. Știu, știu, continuă Morăscu pe un ton mai dulce, supărarea îi trecuse, acum ochii albaștri, spălăciți, îl priveau binevoitori. Știu că în sinea dumitale mă condamni și că nu ești de acord cu mine.

— Tovarășe Morăscu, aș vrea să înțelegeți, nu cereți de la mine adeziuni imediate, nu pot, veniți cu o lume deosebită, pe care eu n-am cunoscut-o, cu niște legi aproape, cu nume de oameni pe care văd că îi cunoașteți foarte bine, și cereți ca într-o secundă să-mi precizez poziția. Ați participat o viață întreagă la un joc, vreau pur și simplu să exemplific; eu acest joc nu-l cunosc, n-am stat nici măcar pe tușă, nimeresc întîmplător la desfășurarea lui și fără să-i știu regulile cereți de la mine să intru în labirintul lui bazîndu-mă pur și simplu pe ceea ce îmi spuneți dumneavoastră în cîteva minute. Nu pot, nu-i felul meu de a fi, și pe urmă, intuitiv am senzația că greșiți vrînd să-l scoateți pe Titorian. Nu pot participa la așa ceva, cum iarăși nu cred că dosarul este cel care poate hotărî într-o operație chirurgicală. Bine, ați zis că medicul acela ia bani, e grav, nici eu nu sînt de acord cu un asemenea procedeu, dar de ce să nu se acționeze asupra moralei lui, de ce să i se ia bisturiul din mînă, un bisturiu care după cîte am auzit taie perfect?...

– Perfect, perfect, îl imită Morăscu cu ironie... Nu înțelegi un lucru, că noi schimbăm o lume și o schimbăm din rădăcini și răul nu trebuie amendat de pe principii mic-burgheze ci tăiat din adânc, asta nu înțelegi, că dorind să schimbăm fața lucrurilor nu putem acționa cu jumătăți de măsură... De fapt e limpede, nu numai dumneata judeci așa, este judecata unei generații care încă n-a ajuns să știe ce-i aceea revoluția, dar dorește să lupte de pe poziții conservatoriste împotriva ei.

– Nu-i adevărat, tovarășe Morăscu, greșiți profund. Nu pot concepe că trebuie să pornim de la zero, asta înseamnă că trebuie să ne negăm valorile, trecutul nostru, tradițiile, pornind de la acest punct de vedere vom fi oricând vulnerabili în fața tuturor, ca să fiu sincer până la capăt, vreau să vă spun că n-am venit de la început la dumneavoastră pentru că am intuit în tonul cu care mi-ați vorbit un soi de amenințare, amenințare chipurile referitoare la acel-articol aflat acum la dosar, intitulat *Țara mea dragă...* Cu ce va deranjat această formulă, ce aveți împotriva ei, de ce este o rușine să-ți iubești propria ta țară? Asta nu am înțeles, ascultându-vă este limpede, în criteriile dumneavoastră de judecată nimic din ce s-a făcut pe acest pământ nu valorează doi bani, totul a fost o porcărie sau cam așa ceva, numai noi, adică dumneavoastră, ați fost capabili să dați acestei țări adevărata ei față. E greșit, profund greșit, din punctul meu de vedere. Fără să știți, vă situați exact pe aceleași poziții ca și Cozmin.

– Eu pe pozițiile porcului ăla?... Niciodată...

– Vedeți, nici n-ați stat de vorbă cu el, nici nu-i cunoașteți cu exactitate pozițiile, doar din ce v-am spus eu, iar eu în concepția dumneavoastră am suficiente goluri ca să nu fiu crezut, și îl și catalogați, când de fapt el se consideră revoluționar, tot așa cum vă considerați și dumneavoastră, amîndoi cu ani grei de pușcărie; eu cred că tocmai această pușcărie îndelungată la unul și o depărtare de ani de zile de țară la celălalt v-au făcut să nu mai cunoașteți realitatea înconjurătoare, să judecați lumea după precepte străine firii acestui popor, să-l urîți în ultimă instanță,

fără să vă dați seama. Numai că asta nu va dura, tovarășe Morăscu, două mii de ani, ideea de țară, de neam a făcut din acest popor o cetate de netrecut. ca acum, dintr-odată, țărănimia să fie socotită clasa cea mai reacționară, după ce vreme de sute și sute de ani a fost cea mai revoluționară. Nu uitați, clasa muncitoare s-a dezvoltat târziu, în comparație cu țărănimia nu reprezintă nici azi mai mult de zece-cincisprezece la sută. Ați ieșit din închisori și v-ați închis în alte celule, în birouri, ruși de oamenii în numele cărora ați acționat tot timpul; ura pe care ați acumulat-o între zidurile poliției, ură reală, o aruncați acum asupra tuturor, ca și cum cei care n-au stat la pușcărie ar fost de vină pentru propria dumneavoastră detențiune.

– Intelectual, intelectual, se vede de la o poștă, nu ne putem baza pe voi nici de doi bani, uite, aici îi dau dreptate lui Cozmin, aici, el vede cu mult mai clar lucrurile decât mine.

– Tovarășe Morăscu, dumneata nici nu știi de fapt ce înseamnă intelectualitatea acestei țări, n-ai avut niciodată de-a face cu ea. Să nu uitați că și Bălcescu a fost intelectual, și Eminescu și Vlahuță și Avram Iancu și Kogălniceanu și Alexandru Ioan Cuza, dacă numele acestea vă spun ceva, și dacă nu veți ajunge să înțelegeți că revoluționar înseamnă în același timp patriot, înseamnă că nu cunoașteți alfabetul revoluției.

– Adică o să ne învățați voi ce înseamnă a fi revoluționar. abia ieșiți din găoace...

– Nu noi, istoria acestei țări.

– Istoria acestei țări a început de la Eliberare, altă istorie nu cunosc și nu mă interesează... Este trist, foarte trist că am sperat în ajutorul tău, tovarășe Curta, cu mult mai bine că mi-ai deschis singur ochii asupra... dar acum pot să-ți spun, nu mai am nevoie de acest ajutor, nu: absolut deloc... Auzi! Bălcescu, poet sau ce mama dracului a fost, pe el mi-l dai ca exemplu, hai să zic că Eminescu mai merge, cîntam și noi în închisoare *Ce te legeni, codru*! și unul chiar spunea *Împărat și proletar*, mi se pare că el a scris-o, auzi, și Cuza, moșierul ăla! Vai, de

capul vostru, cu de-alde voi n-am fi fost în stare să răsturnăm nici o cocină de porci, darmite o lume și să punem bazele alteia noi!

Curta își dădu seama că orice discuție în plus e de prisos; își răsese numele de pe listă, dar în loc să fie supărat se bucură; măcar își spusese o parte din gânduri. Morăscu știa exact cu cine are de-a face, și Curta jignit în sentimentele sale se ridică de pe scaun, uitînd să-și mai ia negrișorul făcut cadou.

— Tovarășe Curta, se auzi el strigat, să nu pleci supărat, sau în orice caz, nu mi-o lua în nume de rău, dacă Cozmin susține aceleași teze ca mine înseamnă că undeva greșesc eu, nu se poate să nu greșesc, altfel ar însemna că are el dreptate, or el dreptate nu poate avea... Am căutat în biblioteca sanatoriului, ți-o spun drept, am cercetat-o cu alte gânduri, voiam să-i mai pun ceva în cîrcă lui Titorian, dar nici un nume din cele amintite de dumneata n-am găsit, uite, îți pot arăta lista cu titlurile existente, de unde deduc că și Titorian are punctul nostru de vedere sau în orice caz a fost ajutat să-l aibă. Dar dacă vrei să mă convingi, găsește-mi tu, tovarășe Curta, pe Bălcescu ăsta și dă-mi-l să-l citesc, să văd ce i-a trecut prin cap, și am să-ți spun părerea, mie nu mi-e teamă să-mi îndrept o părere dacă e proastă, dar adevărul este că ideile astea le-am mai rostit nu o dată, dar nimeni pînă la dumneata nu m-a combătut... Desigur, aici în sanatoriu lucrurile stau altfel, poate acolo jos, după primele vorbe aș fi dat cu dumneata de pămînt, poate acolo nici nu te-aș fi rugat să-mi faci rost de cartea lui Bălcescu al dumatăle... Aici avem vreme destulă de palavre și poate că uneori nici acolo jos n-ar strica să mai avem timp de vorbit... Dar articolul să nu mi-l scrii, n-am nevoie, pînă nu mă conving că este cazul să-mi oferi ajutorul... Pînă atunci te suspectez, să știi, eu nu te mint, ți-o spun în față... iar dacă atunci, colo la Titorian, ai înțeles că eu te-am amenințat cu articolul ăla al dumatăle, asta e pentru că în referințele de la dosar ți se aduceau aceleași incriminări... Nu se poate să nu avem încredere în cei de jos, în ce spun ei... Pentru asta te-am condamnat, pe baza

spuselor lor, nu pe credința mea. Văd că cei de jos au avut dreptate, dumneata tinjești nu după țara de azi, bună-proastă, așa cum vrem noi s-o facem, ci după țara de ieri, pentru asta mi-ai și dat numele alea de mi le-ai dat, altfel ai fi amintit de tovarășul Stalin, de Babaievski. ăsta scriitor, Ajaev. Trebuia să fii tu, tovarășe Curta, acolo în Siberia, să construiești o conductă de petrol, poate acolo ți-ai fi schimbat părerile despre revoluție și despre realități... la-ți negrișorul. ți l-am făcut cadou... Doamnă, cum ne pierdem simțul revoluționar aici sus, cum pălăvrăgim și ce ușor iertăm și ne împăcăm cu cameții...

Buzangiu mătura prin curte; frunzele aduse de vînt umpluseră alea pietruită și pentru că Cecilia Luiza Craiu nu putea să vadă de la balcon frunzele moarte, Buzangiu se oferi să măture aleile, nimic nu era mai plăcut pentru el decît să poată munci și se vedea din felul aprig cum mătura și cum zîmbea, din fiecare opintea că îndeletnicirea din ziua aceea îi provoca o bucurie fără seamăn. După orele petrecute în congelatorul aflat în camera de sterilizare, nu numai că nu făcu pneumonie, așa cum îl asigurase Ciclovani; nu suferi nici măcar de un guturai, și zile în șir, cu nasul strălucind de alifie, cu urechile descojite din pricina degerăturilor, umblase prin sanatoriu trist și abătut, și numai vorbele lui Titorean care înțelesese exact ce îl determinase să se închidă în frigider, îl ajutară să se redreseze; Titorean îl mințise, în urma ceasurilor petrecute în frig caverna i se reactivase, și Buzangiu lăcrimă și intră în ritmul lui de viață normal, reluîndu-și îndeletnicirile vechi. Aleile sanatoriului erau din nou curate: mucerile de țigări – strînse cu regularitate –, gunoiul transportat la timp în crematoriu, iar sora Nana nu mai fu obligată să mai care singură saltelele de la o cameră la alta, Buzangiu era prezent cu inima deschisă la orice solicitare de-a

ei și doar atunci cînd era obligat să-și facă cura obișnuită, pentru el obligatorie numai după-masa, chipul lui fericit căpăta ușoare adumbriri de nemulțumire, șederea în pat fiind complet străină firii lui. Într-o zi, cărînd butoaietele cu resturi de mîncare la crematoriu, mai bine de o jumătate de oră se învîrtea în jurul lor, mîhnit că trebuia să arunce asemenea bunătăți, dar pînă la urmă n-avu încotro și deșertă lăturile prin orificiul special construit, și vreme îndelungată urmări fumul ce se ridica, adulmecînd pe nări mirosurile de carne și oase arse, de zarzavaturi și prăjituri grase cu unt, răspîndite în spațiu. Curta înțelese că era momentul să stea de vorbă cu el, Buzangiu arătîndu-se la supărare mai sensibil. Așa află că lucrase muncitor agricol la una din fermele speciale, se ocupa de roșii, și în nopțile geroase prefera să doarmă acolo, să nu se întîmple cine știe ce cu gogonelele lui, pe care le iubea ca pe ochii din cap. Era înșurat și pe cale de a avea un copil cînd se petrecuse ciudata lui întîmplare; nevată-sa poftise o roșie, și Buzangiu se dădu de ceasul morții s-o convingă că roșiile lui nu sînt ale lui, dar ea, pofticioasă din fire, îl amenință cu sănătatea copilului; avea să se nască atunci, pe loc, dacă nu-i făcea rost de o pătlăgea din serele lui. Buzangiu o bătă măr, apoi îi păru rău pentru brutalitate, și în toiul nopții, ca un hoț de rînd, sări gardul ghimpat al fermei și se strecură să fure o roșie, una singură, mai multe n-ar fi luat pentru nimic în lume. Rupsesse o roșie după ce zăbovisse îndelung în preajma lor; voia una mică, pricăjită, una din acele roșii care la sortare aveau să cadă prin tiparele special făcute; o ladă cu găuri de mărime egale, în care rămîneau numai roșiile mari, cele mici rostogolindu-se în altă ladă, de unde erau sortate din nou. Roșia pe care o căuta Buzangiu nu exista însă, roșiile lui erau foarte mari, de prima categorie, el le sorta dimineata și le băga cîte douăzeci în pungi de hîrtie albă, perforate; după aceea pungile erau legate, apoi sigilate, și unele dintre ele chiar ștampilate de medici, vreo trei la număr, și Buzangiu știa unde mergea fiecare pungă, care îi era destinatarul, asista și el ca martor la imbarcare pînă ce mașinile

plecau cu încărcăturile lor prețioase. Ar fi trebuit deci să fure din roșiile cu destinație specială pentru zăluda de nevestă-sa, or despre așa ceva nu putea fi vorba, spre bucuria lui, deoarece în felul acesta nu trebuia să-și bage mîna în avutul obștesc. Pînă aici totul era în ordine, dar cum să se întoarcă acasă? Reluă rîndurile cu mîgală și după multe căutări, dădu peste o roșie; era ascunsă sub o tulpină strîmbă, poate tocmai de aceea nici nu se dezvoltase cum trebuie. Buzangiu supărat întîi că în sera lui putuse crește o asemenea roșie și că trebuia totuși să o rupă, se codi o vreme, apoi, ca în glumă, rupse pătlăgeaua și ieși din seră, încercînd să se strecoare spre gardul pe unde sărise. Dar paznicul îl zărise și cu toate că-l somase reglementar de cîteva ori, de rușine Buzangiu nu vruse să răspundă și focul pornit din pușcă îi trecu prin spate și îi ieși prin față, zdrențuindu-i plămînul. Cînd își dădu seama ce furase Buzangiu și mai ales din ce motiv, îl lăsară în plata Domnului și pentru că sera avea destinație specială, Buzangiu se putu bucura de dreptul de a-și trata plămînul îmbolnăvit între timp de tuberculoză, la un sanatoriu, și el special. Cercetările duraseră, fusese chiar supravegheat cîteva săptămîni în spital fiind, și după ce se ajunsese la concluzia că nu era vorba de un act de sabotaj primi învoire să se întoarcă acasă la nevestă și la copil, un băiat dolofan, roșu la față ca o roșie, născut între timp. Rănile exterioare i se vindecaseră, plămînul sfîrtecat se îmbolnăvise însă, și prin locul pe unde trecuse glonțul se formă o cavernă, pe care Buzangiu ar fi vrut s-o păstreze cît mai mult, sanatoriul acesta fiind după el un dar ceresc. Îi era rușine pentru traiul bun, nu-l merita, și pentru că voia într-un fel să se revanșeze prefera să ajute din proprie inițiativă infirmierii și personalul de serviciu, considerînd că își plătea cel puțin dormitul, hrana, după părerea lui, neputînd-o plăti cu nimic.

Din hrana sortită crematoriului, Buzangiu oprise totuși două găleți, pline cu pireu de cartof, galben, untos, cu bucăți moi de pîine, și peste toate zarzavaturi cu duiumul; resturi pe care Buzangiu le amestecă cu mîna lui, obținînd un terci gros.

– Hai, tovarășe Curta, să-ți arăt ceva, zise Buzangiu luind câte-o găleată în fiecare mână, și Curta, ascultător, plecă după el pe o cărăruie proaspătă.

Urcară spre coama unui deal, drumul era croit, atît cît să poată păși un om prin arboretul des și Curta înțelese că Buzangiu nu se afla la primul lui drum, cărase mîncare și pînă atunci, dar unde anume nu-și putea da seama încă. Își aminti de propriile lui îndeletniciri: și el ducea mîncare, este adevărat, păstra resturile din porțiile pe care nu reușea niciodată să le mănînce. Era în această scrînteală a lui un fel de a-și fura din timpul petrecut în sanatoriu și un refugiu sufletesc în fața singurătății. Ceva se întîmplase cu unul din puii de lup, la întîlnirile din ultima vreme nu mai apăruseră decît trei. Sau pierise prin vreo capcană, dînd iama prin gospodăriile oamenilor din vale sau fusese împușcat de Forgaș. Pentru cei ce nu voiau să creadă Forgaș arăta o piele de lup terfelită, întinsă pe o ușă dintr-un beci al sanatoriului. Cu toate că Petre Curta nu-și putuse da seama dacă fusese puilul lui, suferise cumplit și considera în sinea sa îndeletnicirea lui Forgaș o barbarie nemaipomenită. De altfel, pasiunea multora dintre pacienți pentru tot soiul de vietuitoare devenise o manie, cu singura deosebire că a lui constituia un secret, o taină pornită dintr-un orgoliu nemărturisit: se dovedise în stare să îmblînzească niște lupi, de care îi era frică, dar de care se simtea permanent atras.

Buzangiu înainta voiniceste, puțin îi păsa că oaspetele lui în ale plimbării era mai puțin obișnuit cu asemenea marșuri de forță și că din această cauză rămînea mult în urmă. După ce trecură coama dealului, drumul se undui în jos printr-un crîng des de stejari și fagi: Curta își mai trase sufletul și, bucuros că scăpase de urcișul obositor, fu tentat să-și aprindă o țigară – ar fi fost prima din acea zi – dar priveștița pădurii, cu frunzele galbene și roșii, cu pășunea încă crudă, îl determină să renunțe la fumat și puse această mărunță victorie pe seama naturii, copleșitoare prin frumusețea ei. Făcuse foarte bine că nu-și

aprinseșe țigara, Buzangiu părăsi din nou drumul comun și o luă la stînga spre liziera unei păduri dese; drumul urcă din nou și Curta gîfîi vîrtos aproape un sfert de ceas pînă ce ajunseră pe un platou. Aici se dezvăluie taina lui Buzangiu: niște gîitături se făceau auzite tot mai puternic, semn că godacul sau godacii îl simțiseră de departe. Cînd larma ajunsese de nedescris, Buzangiu se întoarse spre Curta și Petre văzu pe fața acestuia o bucurie de nedescris. Buzangiu alerga aproape, voia să ajungă cît mai iute cu putință, și cînd Curta se opri în luminișul defrișat văzu într-un țarc solid, din lemn de stejar, cu acoperiș gros de bîrne, doi purcei cu cozile înnodate, albi cu dungi negre pe mijloc. Buzangiu desfăcuse între timp adăpostul închis cu un lăcăt greu și într-o troacă scobită dintr-un trunchi vîrsă jumătate de găleată de lături și asistă apoi, cu mîinile în buzunare, la ospățul celor două viețuitoare care sorbeau cu o neșpusă plăcere zeama deasă și consistentă, înecîndu-se din cînd în cînd de prea multă poftă, și atunci Buzangiu, avînd parcă de-a face cu niște oameni, lovea purceii după ceafă cu mîna lui mare și rîdea satisfăcut cînd îi vedea hlăpăind din nou. În preajmă se auzea susurul unui pîrîiaș și Buzangiu fugi s-aducă apă; mîncarea era prea groasă. Turnă apă peste ea și le dădu din nou de mîncare porcilor, care aveau niște bîrți neverosimile de mari pentru statura și vîrsta lor. După ce mîncară, Buzangiu se apucă să deretice cu o greblă de lemn apoi, dintr-un sac ținut undeva sub cîpriori, deșertă în troacă jir și ghindă uscată și cîtăva vreme pădurea se înfioră de trosnetul falcilor lacome.

— Îți plac, așa-i că-s frumoși? I-am cumpărat de la pitica aia, de la Saveta, aproape pe nimic, de fapt cînd i-am luat nici nu credeam să trăiască, și uite la ei, spuse Buzangiu, și Curta îl auzea acum pentru prima oară rostind un număr atît de mare de cuvinte. Buzangiu socotind vorbele ca un rău necesar, un mijloc de strictă comunicare, nimic mai mult. Cum să nu mă supăr? Doctorul zice că peste o lună... Cu ei ce făceam, cui îi lăsam? Ca niște copii străini, aici, în fund de pădure... Ai nimănui

Înduișat de propria lui afirmație, se apucă să sune purceii sub burțile mari, pe rînd, pe fiecare. Godacii, sătui, se ridicară cu picioarele în sus, fixîndu-și stăpînul cu ochii lor la fel de inexpressivi ca ai săii, la fel de fericiți ca și el, și Buzangiu, ca să le facă pofta pînă la capăt, se așază în genunchi și continuă să-i scarpine pînă se puseră pe un sforăit mărunț cu gura căscată. Imediat ce stăpînul lor se opri, purcelul speriat se ridică pe picioarele scurte, neștiind ce s-a întîmplat. Buzangiu rîse de gluma lui.

- Vedeți? Tot pricepe, ca un om, se ridică și îi făcu semn lui Curta să-i ia locul în joaca aceea, dar Petre refuză; nu voia să-i strice plăcerea lui Buzangiu.

La înapoiere, Curta rămase în urma lui Buzangiu. Se uita la pasul lui greu, la mîini, cu care ducea gălețile curate spălate în albia pîrîului, și se întrebă dacă într-adevăr Baciul avusese dreptate în cele ce-i povestise despre pașnicul cultivator de roșii și acum de porci, iar dacă avea dreptate, atunci însemna că Buzangiu nimerise cu totul întîmplător în acel loc și își făcuse meseria cu devoțiunea cu care probabil cultiva roșii sau căra acum de mîncare la godacii rămași singuri în pădure. Desigur, Buzangiu era unul dintre oamenii de nădejde, capabil să facă treabă temeinică oriunde era pus, ascultător, incapabil să-și pună întrebări despre viață, și de aceea putea foarte bine să nu se dea înapoi de la nimic, pentru el un ordin sau o rugăminte transformîndu-se într-o adevărată lege.

Curta se bucură cînd ajunseră la luminișul de unde se vedea sanatoriul, alb ca o oază în deșertul verde al pădurii. Deodată, Buzangiu se opri, îl așteptă pe Curta, se potrivea la mers cu el, de altfel drumul se lărgise, doi oameni puteau foarte bine călca unul lîngă altul: băgă o căldare în alta și le duse pe amîndouă într-o singură mînă: întrebă deodată, uitîndu-se la Curta pieziș, și acea uitătură cu un scop ascuns îi făcu ochii mai vioi, privirile nu mai aveau nimic timp în ele.

- Cîți ani îmi dai, tovarășe Curta? și Buzangiu, ca să poată fi privit mai bine, se întoarse pe-o parte și își scoase căciula: nărul negru și des lăsa vederii și multe fire albe, sirmoase.

Curta nu răspunse imediat; întrebarea nu-l descumpanise, dar venise pe nepregătite. În clipa aceea se gîndea la cu totul altceva. Pentru că trebuia să răspundă, își trecu ochii peste chipul omului oprit lîngă el și zise într-o doară, încercînd totuși ca aprecierea să fie cît mai aproape de realitate:

- Trezeci și cinci, poate patruzeci

Imediat înțelese că greșise, un om ca Buzangiu nu așteaptă copiii la bătrînețe, el îi face atunci cînd se întîmplă să le vină sorocul, or din povestirile lui aflate că acasă îl aștepta un copil de aproape un an: deci nu numai că formulase o cifră inexactă, ci cu mult exagerată, motiv pentru care Buzangiu rîse copios, mîndru parcă de vîrsta oferită ca reală cînd de fapt el avea cu ceva mai mult peste jumătatea anilor presupuși.

☆ - Douăzeci și șase, he-he, am îmbătrînit, dar n-am îmbătrînit de florile mărului, am îmbătrînit din pricina vieții, mai bine zis un an din viața asta a mea, și Buzangiu, brusc întristat, își văzu de drum, multă vreme nemaispunînd nimic. Mi-am făcut o casă, sări el la alt subiect sau legînd întrebarea lui de casă într-un fel care lui Curta îi scăpa, și mai am de pus acoperișul, uite, acoperișul încă nu l-am pus. Vreau acoperiș de țiglă roșie sau de tablă... tablă roșie, și zidurile sînt la roșu, și am să le las așa pînă pun acoperișul... Am avut ceva bani, cu banii am cumpărat locul în Berceni, adică în Capitală, cu toate că e la margine, cartier cu viitor mi-a spus un vecin... Am cumpărat locul și într-un an am și pus fundația și am ridicat zidurile, și acum a rămas acoperișul... salar am și acum, nu mare, nevastă-mea îl pune deoparte pentru acoperiș... Ea nu mai poate lucra, de la naștere a rămas așa, cu o frîngere la mijloc, vechime pentru pensie nu are, dacă ar avea... dacă mă mai țineau acolo măcar o lună puneam și acoperișul, dar nu m-au ținut, acolo în plutonul de execuție așa era legea, numai un an, unii nu țineau nici atît,

am văzut eu cu ochii mei cum cădeau după o lună, altul a ajuns la nebuni. Ca să fim tari ne arătau fotografii în fel și chip, să știm cu ce fel de dușmani avem de-a face, dar unii tot nu țineau. Buzangiu ținea, dar cu toate astea... Acoperișul... dar într-un an, din doi porci fac zece și în doi, treizeci și în trei, șaizeci, că știe Buzangiu cum să-i crească, și dacă-i vînd fac eu acoperișul, acoperiș de țiglă sau de tablă roșie... Uite, dacă stai de vorbă dumeata cu Titorian ăsta să-l convingi să mă mai țină, îți dau la anul preț de doi porci și Buzangiu rosti această propunere calm. Fără jenă, de fapt pentru asta îl și luase pe Curta cu el, nu din sentimente deosebite. Te înscrii la afacere? întrebă Buzangiu, și pentru că avusese impresia că Petre Curta nu este destul de lămurit asupra propunerii explică pe larg ce se va întîmpla în cîteva ani cu porcii lui, cum se înțelesese cu bucătarul asupra mîncării, cît îi dădea lui și unui ajutor de-al său ca să-l lase să ducă el resturile și, mai ales, de ce avea el nevoie de acei patru ani de sanatoriu pe care i-ar fi putut obține în schimbul unei vorbe bune pusă pe lingă Titorian.

Curta nu se opri și nici nu păru stupefiat de propunerea-tîrg, omul după spusele lui mai avea nevoie de patru ani ca să se pună pe picioare, să cîștige banii de care avea nevoie, și pentru acești patru ani îi propusese nu o recompensă oarecare, Buzangiu nu era în stare de așa ceva, îi propusese un preț în valoare de doi porci, simplu, cum se aranjează afacerile între oameni, și pentru că Petre nu răspunse imediat, cel mirat fu Buzangiu, nu înțelegea de ce tovarășul lui de drum dădea cu piciorul la o propunere atît de avantajoasă. În fond, el primea doi porci pentru cîteva vorbe, și în concepția lui Buzangiu porcii erau cu mult mai greu de crescut decît efortul de a pronunța cele cîteva cuvinte în favoarea lui: era modul de a gîndi al omului care nu se complica sufletește și care la o propunere clară aștepta un răspuns clar, și acest răspuns clar întîrzia să vină. Și pentru că întîrzia să vină, Buzangiu înțelese, în sfîrșit, că tîrgul lui n-a fost primit: nu se supără prea mult,

ridică doar din umeri și grăbi pașii, considerînd că un tîrg neîncheiat este doar un tîrg neîncheiat și atîta tot, și ca dovadă că era așa Buzangiu schimbă subiectul și-l întrebă pe Curta ce meserie are. Auzise în solariu vorbindu-se că e scriitor, dar această meserie nu se lăsa ușor descifrată. Buzangiu dorea amănunte, și Curta, bucuros că fusesse scos din impas, că nu trebuia nici să refuze, nici să se declare de acord în legătură cu propunea făcută, încercă să-l facă pe tovarășul lui de drum să înțeleagă cam în ce consta scrisul, care era menirea lui, se ambală, deveni aproape ridicol intrînd în tainele artei, și cînd înțelese că e lipsit de simțul realității se opri din povestit. De altfel, Buzangiu nu-l mai asculta de mult.

– Adică te așezi așa și scrii, cum m-aș duce eu să dau de mîncare la jivine, conchise Buzangiu care își numise cine știe din ce considerent porcii jivine, ultimul cuvînt pîrîndu-i-se probabil mai ales, mai îndepărtat de o îndeletnicire obișnuită. Acum înțeleg, ce ți-am zis eu cu porcii, pentru dumneata e o chestie așa, de rușine.

– Nu tocmai, dar în nici un caz propunerea nu mi-a sunat plăcut, spuse Curta cu mîi de precauții, nevoind să-l jignească pe Buzangiu.

– Că am avut și noi de-a face cu unul, ni s-a spus că e un coate goale, care scrie, un tîrîie brîu, că înainte ne pregătea și ăsta lupta contra revoluției, dar al dracului coate goale, s-a ținut mai tare ca toți, nici tu vîlcăreli, nici tu plîns, un om dintr-o bucată... Că de aia ți-am propus dumitale și nu altuia, de aia ți-am și arătat porcii că mi-am zis că și dumneata ești un om dintr-o bucată ca ăla, că pentru ăla cu care am avut de-a face, te-am ales pe dumneata, dar dumneata nu ești dintr-o bucată. Dar pentru că nu ne-am înțeles, să nu mă spui la alții, că așa și pe dincolo, că oamenii-s răi, pot rîvni la avutul meu.

– N-am să te spun nimănui, tovarășe Buzangiu, consideră că nici n-am văzut nimic, că nu m-ai dus nicăieri. În privința bolii nu-ți fă griji, dacă ai o tavernă deschisă, Titorian nu-ți dă

drumul pînă nu te vindeci definitiv, așa că orice discuție cu el, acum, cînd dumneata ești încă bolnăv, n-are nici un rost, îl liniști Curta, dar Buzangiu nu se liniști, călca înainte preocupat și de-abia acum, cine știe din ce motive, părea cu adevărat supărat că nu-i ieșise tîrgul.

– Că nu mi-a ieșit mie chestia cu frigoriferul, dacă îmi ieșea nu mai era nevoie de nici o vorbă, trei-patru ore să mă fi lăsat în pace și ieșea, dar așa... Că în timp ce vorbeai în cameră și credeai că eu așa și pe dincolo, eu nu eram, ascultam... Credeai că Buzangiu e prost și nu știe atîta lucru că frigiderul n-are închizătoare pe dinăuntru... N-am știut, dar m-am uitat, și cînd am văzut, cu o zi înainte, am făcut încercarea cu o sîrmă... Ținea Buzangiu sîrma pe dinăuntru și dacă trăgea de ea, ușa se deschidea... dacă nu era sora Aneofița Anghel, că într-o zi am să-i dau la rindea piștruii ăia...

– Un lucru nu înțeleg, tovarășe Buzangiu. De ce mi le spui mie toate astea, de ce tocmai mie și cu porcii, și secretul ăsta? De ce era nevoie să-mi spui secretul? Toată lumea știa că ai intrat acolo din greșeală, că nu știai de existența unui zăvor interior. Or, acum reiese clar pentru ce ți-ai pus viața în pericol... De ce-mi spui mie? Puteai foarte bine să spui altcuiva, de ce tocmai mie?

Și Curta, în timp ce vorbea se monta fără să-și dea seama, ajunsese aproape rugător în întrebarea pusă lui Buzangiu, și Buzangiu înainte de a răspunde clătină din cap, apoi își trecu gălețile în altă mînă și aprinzîndu-și un chiștoc îl așteptă pe Curta preț de cîțiva pași pînă ce acesta ajunsese în dreptul lui, și după ce trase cîteva fumuri din capătul de Camel zise:

– Nu-i nici o greutate să-ți spun, adică de ce nu ți-aș spune, dacă tot am zis ce-am zis? Că dumneata taci, de aia, că dacă n-ai spus nimănui ce ți-a spus Baci, n-ai să spui nici ce ți-am zis eu... Că dumneata nici nu știi că oamenii nu te au drag, nu zic de toți, zic de cei pe care îi știu, nu te au drag, dar te respectă, adică într-un fel le e teamă de dumneata, poate te chiar urăsc, și tocmai de aia te respectă, și de aia îți spun ce nu spun

la alții... Crezi dumneata că eu n-am știut că Baciū te-a chemat să-ți spună ceva, ceva de soi, ceva ce n-ar fi spus nimănui? Știam și știau și ceilalți, și acum, că bănuiesc ce v-a spus Baciū, vă urăsc și mai mult și vă respectă și mai tare. Că așa aveam eu un cîine, cîine bun, lup, nimieni nu se apropia de el, dar nici eu nu mă apropiam fără teamă, de cîteva ori m-a mușcat, aprig m-a mușcat. Eram militar atunci, îmi făceam stagiul, înainte de a fi luat acolo, la Jilava, eram pe graniță la sirbi, graniță grea, și zicea un subofiter să pușc cîinele, nu ne e de nici un folos, nu era săptămînă să nu muște pe cîte unul de-al nostru și injectiile alea în burtă îi făceau pe oameni să turbe împotriva cîinelui. Și eu nu l-am pușcat, dintre toți, lui îi duceam mîncarea cea mai bună, alteori, cînd nu era carne îi duceam rația mea. Adică vezi mata îmi era frică de cîinele ăla, îl uram și eu, și cu toate astea, oamenii vorbeau numai despre el, ceilalți cîini parcă nici n-ar fi fost... Că dumneata le cam spui de la obraz, lucru cu care nu sînt învățați, care nu le place, dar te respectă că le spui, că ei nu sînt în stare, și pentru asta vin la dumneata așa cum am venit și eu și îți povestesc, de parcă aș povesti în gura mare, dar ei nu știu că gura dumitale e închisă... Că eu de la început am știut că n-ai să vrei să închei tîrgul cu mine, dar am vrut să văd, Buzangiu a vrut să se verifice și uite că așa a ieșit cum m-am gîndit, că dacă erai dumneata de acord, eu pe dumneata nu mai dădeam două parale, adică tîrgul l-aș fi făcut, dar de respectat nu te mai respectam – și Buzangiu rîse noduros, apoi, brusc, se întoarse spre Curta și din mers își scoase cămașa dintr-o mîneacă și-i arătă locul pe unde pătrunsese glonțul și pe unde ieșise, la ieșire cicatricea fiind de cîteva ori mai mare: carnea se vindecase neuniform, mușchii parcă țîșneau pe sub pielea întinsă și strălucitoare... Vezi, pentru o roșie, mai spuse el, își trase mîneca la loc, mută căldările și coborî panta la capătul căreia se vedea sanatoriul.

După ce lăsă gălețile într-o nișă a crematoriului, Buzangiu își încheie nasturii la cămașă, cu o cîrpă se apucă să-și steargă bocancii de praf scuipînd din cînd în cînd pe ei, să le dea luciu

și Curta, parcă atras de un magnet, nu se depărtă de el; asista la acest întreg ceremonial neștiind nici el de ce, putea foarte bine să se despartă de Buzangiu. plimbarea lor se încheiase, dar cu toate astea bocancii aceia grei, cu șireturile înnodate de trei ori, rărite dar folositoare încă, îl țineau pe loc, deși în sinea lui își dădea seama că așteptarea fără sens e ridicolă.

— Numai să moară, asta e, că dacă nu moare nu te văd bine, spuse Buzangiu, și se îndepărtă spre bucătărie, după ce prin geamul deschis, prin care ieșea un miros înecăcios de friptură, bucătarul îi făcuse semn cu mîna.

Curta rămase ținuit, ultimele cuvinte nu le înțelesese cum trebuie, iar cînd pricepu că de fapt Buzangiu se referise la Baciul, la moartea acestuia, se încruntă, nelămurit totuși ce vruse să insinueze Buzangiu cu această amenințare reală dacă celălalt, Baciul, n-avea să moară.

19

Curta se întâlni cu sora Aneofița Anghel chiar în dreptul ușii unde zăcea Baciul: era întoarsă cu spatele spre el cînd ajunsese acolo și Petre rămase mirat cînd văzu că deschide ușa cu cheia, și fiindcă fusese observată, sora căscă gura și rămase cu ea așa fără să pronunțe un cuvînt. Apoi îi făcu un semn din cap, și cîtva timp, după colțul coridorului, de unde se deschidea drumul spre scara de serviciu și spre un alt coridor, loc de unde ar fi putut vedea pe oricine în cazul că s-ar fi îndreptat spre ei, stătură de vorbă, sora rezemînd peretele și ținînd în mîini o tavă pe care se vedea un borcan cu glucoză.

— Te rog să nu mai întri la el, doctorul Titorian a zis să închid de fiecare dată, și dacă mă prinde e vai de mine, nu-i așa că voiai să întri la el?

Fără să aștepte răspunsul, Aneofița clătină iar din cap în semn de admonestare, și Curta avu impresia că părul ei roșu se făcuse și mai roșu iar pistrii se înmulțiseră simțitor de cînd n-o mai văzuse.

– Dar nu înțeleg...

– Cum o să înțelegi? Dumneata, dumneata nu înțelegi nimic, nu înțelegi alte lucruri cu mult mai simple, spuse ea, și obrazul i se impurpură. Te rog să nu-mi crezi greutăți, de altfel am făcut o prostie că te-am chemat atunci de pe drum, trebuia să-mi dau seama și să nu te chem, dar eu venisem pentru altceva, dar uite ce a ieșit... Omule, nu pricepi, rosti ea simplu, tutuindu-l, că Titorian n-a scos dispoziția asta din capul lui, că el n-are nici un interes să dea asemenea dispoziții?... Doamne, Doamne, ce capsoman ești!

Și înainte ca Petre să poată reacționa în vreun fel la termenul barbar, sora se întoarce și intră în camera lui Baciul fără să-și dea seama că în spatele ei se afla el, revoltat, nu atât de afront și termenii nedelicați, ci din cu totul și cu totul alte motive. Închise în urma lui ușa cu cheia, și la acest gest neprevăzut, sora Aneofița ridică din umeri și pentru că tot era acolo îl rugă s-o ajute să schimbe perfuzia, lucru pe care Curta îl făcuse cu destulă pricepere pentru un om neobișnuit cu ustensilele medicale.

Baciul era culcat într-o nemișcare totală: fața nu-i mai era atât de palidă ca ultima dată, dar își ținea ochii închiși, și multă vreme Curta nu-și putu da seama dacă dormea sau era pur și simplu epuizat.

– Tovarășe Baciul, încercă el încet o întrebare, dar Baciul nu reacționează.

Atunci sora Aneofița își duse un arătător la tâmplă și îl învârti în loc de câteva ori în ambele sensuri, vrînd prin aceasta să-și spună exact părerea despre ceea ce făcea Curta, semn pe care îl înțelese. Preferă însă în locul unui argument verbal să-și țuguie buzele, nu voia să dea importanță acestei fete obraznice și prosterescute. Sora Aneofița citindu-i gîndurile, se apropie de el și-l sărută neașteptat pe buze, cu buzele ei tari, pistruiate și ele, și pentru că știa foarte bine că acolo, în acel loc, el n-are încotro și nu poate reacționa, îl strînse în brațe și-l mai sărută o dată. Curta nu avu timp să se împotrivească, era stupefiat de

îndrăzneala fetei de a-și permite lângă un om în agonie un asemenea gest. Sora ieși, lăsînd cheia în broască. Curta se grăbi să închidă în urma ei, și pînă la urmă înțelese că acesta era prețul pentru că acceptase să-l lase în încăpere, în ciuda interdicțiilor lui Titorian. Pentru siguranță, scoase cheia din broască și-o băgă în buzunar, apoi își roti privirile, ochi scaunul cel mai apropiat, îl trase lângă patul lui Baciș și mult timp urmări fața acestuia, imobilă ca o mască de ceară. Picăturile de glucoză cădeau ritmic prin tubul de control, atunci cînd inima avea un ritm normal, dar la cea mai mică oscilație a bătailor picăturile se poticneau, prinse parcă de masa lichidă, de unde porneau, pentru o clipă doar, pînă cînd cordul își intra în normal, și atunci lichidul cădea grăbit, sîngele primind o cantitate mai mare de hrană, în compensație pentru momentele de lîncezeală. Negul de deasupra buzei devenise și el solid și translucid, tînjind parcă și el după hrană. După un timp, Curta vru să se ridice, n-avea rost să rămînă de vreme ce Baciș nu dădea nici un semn, starea lui putea dura ore în șir, dar la zgomotul produs de scaunul ridicat, Baciș, fără să deschidă pleoapele, își întoarse capul spre el și buzele lui rostiră destul de ferm:

– Mai stai...

Curta rămase în poziția în care îl prinse acest imperativ, cuvintele rostite în șoaptă i se părură cu atît mai puternice cu cît se așteptase mai puțin la ele, și deoarece observase nemișcarea capului în timp ce vorbise, își zise că Baciș putuse să nu doarmă și cînd sora Aneofîța fusese acolo.

– Am auzit că a murit Olariu, continuă Baciș, mi-a spus sora Aneofîța.

Deci starea aceasta de agonie a omului de lângă el avea perioade intermitente de luciditate, ca acum, sau ca atunci cînd Aneofîța îi comunicase vestea despre Olariu. Își și aminti de prezicerea lui Buzangiu în clipa cînd se despărțise de el lângă crematoriu și, fără să vrea, avu o tresărire neplăcută.

- Îmi aduc perfect de bine aminte unde am rămas data trecută: credeam atunci că n-am să-mi mai duc povestirea pînă la capăt și mă împăcasem cu acest gînd: în definitiv, ți-am spus esențialul, dar uite că n-am murit încă. Fiecare trezire la această realitate în care mă aflu, mă întristează la început profund, abia după aceea mă bucură: am de fiecare dată sentimentul că mai trebuie să-mi ofer curajul pentru a mai muri o dată. Înainte de a-mi pierde cunoștința, îmi iau într-o fracțiune de secundă rămas bun de la toate, sînt convins că mă scurg încet ca un firicel de apă fără sursă proprie și pe măsură ce înaintez într-o parte încetez de a mai exista unde eram cu o clipă înainte, și această trecere de la o stare la alta pare de lungimea unor ani și de intensitatea unei suferințe neînchipuit de lungi. Pentru asta nu-mi place cînd mă trezesc, am impresia de fiecare dată că trebuie să reiau albia de la început, să încep din nou să mă petrec prin toate fazele scurgerii în cealaltă lume, lucid. Crede-mă, nu mai pot, nu mai am forță să trăiesc, poate niciodată nu Ți-am dorit atît de mult să mor ca în acest timp ultim, cînd fiecare întoarcere la viață începe să devină un chin. Ieri am avut Țaria să mă tirăsc pînă la valiza de sub pat, iar acel ceva ce ar fi putut într-o clipă să mă scape de acest coșmar mi-a fost luat: cu siguranță că în timp ce eu agonizam, camera mi-a fost cercetată, obiectul mi-a dispărut din valiză și nu-mi fac iluzii să aflu cine mi l-a luat. Am uitat să-Ți spun data trecută, că am marea capacitate de a vedea fără să deschid pleoapele: Din copilărie făceam pe orbul: am cîștigat o groază de nasturi și gogole datorită acestei însușiri deosebite. Uite, te vād, cu toate că pleoapele Ți sînt acoperite. Acuma ai mutat scaunul în mîna stîngă: nu sînt supărat că ai vrut să mă verifici, așa m-a verificat și Olariu cînd i-am spus că posed nebănuita calitate ce a vedea cu ochii închiși, atît de importantă în selecționarea mea. Am aflat că Olariu a vorbit cu dumneata înainte de a trece. Stixul și nu mă Țdoiesc că Ți-a pomenit și de mine. Să știi, că în forul meu intim îl regret, el a fost tipul de om

care a făcut tot ce-a făcut din convingere, dintr-un misticism — aş spune — al acestei convingeri. Dar mă îndoiesc că ți-a povestit de frații lui. În închisoare s-a făcut că nici nu-i cunoaște, că nu are cu ei nici un grad de rudenie și pot să spun, sincer credea asta, considerînd barierele ideologice suficiente pentru a anula celelalte legături de sînge. Olariu e nume conspirativ, avea el anumite motive să nu țină la adevărul lui nume. Ghimbășan, prefera să trăiască cu acesta nou, căpătat în ilegalitate, după cîte am aflat. *

Baciu se opri din povestit. Își ridică mîna liberă în sus, ca pe o unealtă străină cu care voia să apuce de pe noptieră paharul cu apă, Curta îi întui dorința și se grăbi să-l ajute, luînd singur paharul și ducîndu-i-l la buze. Lichidul îl remontă, și ca să fie și mai în puteri, Baciu mări singur debitul de glucoză, și Curta se sperie cînd văzu lichidul curgînd aproape continuu din borcanul suspendat pe suportul de metal. De teamă să nu se întîmple ceva, învîrți de robinetul aflat dedesubtul eprubetei de control.

— Nu era nevoie, spuse Baciu, sînt obișnuit, apoi nu se știe cîtă vreme mai pot rămîne treaz și aş vrea să închei acest capitol trist din viața lui și a mea, capitol la care am contribuit, fără să-mi dau seama, din ură. Se trage dintr-o familie mare, cu mai mulți frați, cîndva le cunoșteam numele la toți. La început n-am știut că sînt frații lui. Doi dintre ei au ajuns în pușcărie: au fost prinși undeva în munți, iar faptul că au fost aduși la aceeași închisoare pe care o conducea el, era o simplă întîmplare. Pe timpul acela fusesem recrutat de Olariu; își alesese o echipă de care se ocupa personal, voia singur să aplice metodele învățate la o școală de specializare în străinătate. Ce fel de străinătate, cred că nu mai are rost să spun. Nu voi intra în amănunte, simt că puterile mă părăsesc... Frații lui intraseră într-o bandă legionară care opera în munți, nemulțumiți pare-se de faptul că au fost obligați să se înscrie în gospodăria colectivă. Înainte de a ajunge în munți, împreună cu alții, au executat un militar

trimis pentru ordine în acel sat sau comună. Din spusele lor – am trăit multă vreme în aceeași celulă – am aflat că înainte de a participa la acest act justițiar, cum îl socoteau ei, opt săteni fuseseră împușcați fără motive temeinice, pe simpla bănuială că ar fi ajutat gruparea din munți, de care am vorbit. Știau ce-i așteaptă și nu se căiau, cum nu le părea rău nici pentru ceea ce făcuseră; din când în când aminteau doar de mama lor, și atunci cel mai mare dintre ei, Ion, se apuca să cînte încet și cînta ore în șir aceeași melodie artăgoasă: o lua mereu de la capăt, sau poate melodia era scurtă și eu nu știam, de-ajuns doar că reușea să mă scoată din sărite pentru toate orele de nesomn, pentru toată vînzoleala lor tăcută la care trebuia să particip. Menirea mea acolo cu ei era aceea de a afla dacă aveau legături și cu alți oameni din sat și mai ales care era numele celor care rămăseseră în munți; întreprindere zadarnică deoarece, așa cum am spus, rar scoteau cîte o vorbă, tot ce era în sufletul lor se traducea prin acel cîntec, obligat să-l ascult cu toate că nervii îmi ajunseseră la capătul răbdării. Din primul moment m-a frapat asemănarea dintre ei și Olariu, socoteam această asemănare întîmplătoare, era incredibil pentru mine ca frații lui Olariu să fie închiși în închisoarea pe care o patrona el, și mai incredibilă mi se părea existența lui în acea funcție în timp ce oameni de același sînge cu el participaseră în munți la acte de terorism. În fiecare dimineată, la răsăritul soarelui, se așezau amîndoi în genunchi în fața ferestrei și se rugau pe tăcute, tonul rugăciunii îl dădea fratele mai mare, Ion, el știa rugăciunea pe de rost, cel mic, Vasile, se poticnea, și atunci Ion se uita dojenitor, îl lovea cu cotul, relua rugăciunea exact din locul de unde Vasile o uitase și o duceau amîndoi pînă la capăt. Rețin acest amănunt amuzant deoarece Vasile în fiecare dimineată se poticnea în același loc, cu toate că făcea eforturi vizibile să-și aducă aminte; acest calm cînd își așteptau moartea, acea uitătură supărată a lui Ion și acea lovitură de cot mi-au rămas întipărite în minte. n-am să le pot uita, ele îmi sugerau – dincolo de motivele pentru care erau

închiși – o mare forță sufletească. eu n-am avut-o niciodată, și în sinea mea îi invidiam. Eram convins că oameni ca ei n-ar fi acceptat în ruptul capului să joace rolul pe care îl jucam eu, păreau incapabili de pervertire, indiferent ce tratament li s-ar fi aplicat și dincolo de ura mea că erau așa, lăuntric aveam o mare admirație față de ei, le iertam nopțile de nesomn și cîntecul lui Ion ce mă ținea treaz. Consideram că intenționat cîntă, să mă scoată pe mine din minți: în realitate, cred că era un mijloc de a-și trece timpul, de a-și aduce aminte de sat și de viața lor, trăiri concentrate în cele cîteva note glăsuite totdeauna răgușit, Ion cu o voce nici de doi bani. N-aveam de unde să știu că în acea perioadă Olariu era plecat în străinătate; am aflat acest lucru într-o dimineață cînd am cerut să ies la raport, și cum se știa exact că singurul om cu care trebuia să stau de vorbă era el, mi s-a comunicat că se întoarce abia peste cîteva zile. Cu o zi înainte am cerut gardianului cu care eram în legătură să aducă în celulă un preot; epuizasem mijloacele obișnuite de a afla ceva, trebuia să recurg la un șantaj moral, Olariu mă învățase metoda și eram gata să o aplic. Cei doi frați s-au așezat în genunchi în fața preotului fals, un gardian de-al nostru, special lăsat cu barbă, și Vasile și Ion s-au spovedit vreme îndelungată cu voce tare, fără să-i stingherească prezența mea; păcate comune, obișnuite, moartea milițianului n-o socotiseră păcat, nici n-o amintiseră, sau poate nu avuseseră un amestec direct în asasinarea lui, dar din toată povestirea lor calmă, am înțeles la urmă că ei își cereau iertare de la întreaga familie, inclusiv de la Toma, și acest nume fusese rostit într-un context aparte, deoarece după ce-l pomeniseră, Ion a adăugat: „Dar Dumnezeu să nu-l ierte niciodată”, adică ei îl iertau, dar iertarea celui de sus n-o doreau, el era chemat la judecata supremă să-și spună cuvîntul asupra acestui Toma, cu care probabil nu erau în relațiile cele mai bune. Preotul a plecat, și Ion mai liniștit ca înainte, s-a așezat pe pat, cu fața la becul orbitor din plafon și s-a apucat să cite din nou, de data asta – spre stupefacția mea –

cîntecul avea cuvinte, nu orice fel de cuvinte, ci viața lor, a familiei, și în această poveste cîntată, Toma intra și el cu biografia lui, și atunci mi-am dat seama că Toma Olariu nu era altul decît Toma Ghimbășan, fratele lor, plecat de multă vreme de acasă, cu viața petrecută prin închisori și străinătăți. Bănuiala mea că Toma Olariu nu era altul decît Toma Ghimbășan s-a transformat repede în convingere: nu mi-a fost deloc greu, prin simpla înșiruire de date exterioare – altceva nu prea știam nici eu despre Olariu – am stîrmit curiozitatea celor doi frați, și în clipa cînd jocul mi-a prins imaginația n-am mai avut nimic de făcut, frații s-au apucat să-și povestească ei viața, a lor și a fratelui plecat printre străini. Tot timpul povestirii lor despre Toma – povestea o depăna Ion – fratele cel mic înjura în surdina, poticnindu-se și aici din loc în loc, lăsînd înjurătura neterminată, pauză în care Ion ducea înjurătura pînă la capăt, ca apoi să revină asupra faptelor oprite pentru un timp din înlănțuirea lor. Nu sunt judecător și dualitatea mea înnăscută, cultivată apoi cu minuție de Olariu din dorința de a distruge în mine un *eu* ca să-l desăvîrșească pe celălalt în folosul cauzei, nu mi-a dat niciodată putința să-mi formulez păreri exacte despre oameni; întotdeauna aveam rezerve față de o părere, chiar dacă era a mea. cei doi indivizi din mine disputîndu-și argumentele pro și contra, dar în cazul lor, al celor doi frați, dubla conștiință din mine se afla în consens, eram convins că Ion și Vasile erau nevinovați, amestecul lor în moartea omului de ordine era aparentă, fugiseră pur și simplu la cei care-l ucisese, și luați repede la întrebări după ce au fost prinși, punîndu-li-se depoziții gata scrise în față, le-au semnat, apoi dintr-un orgoliu țărănesc și cred că și dintr-o stare de delăsare morală, le-au susținut pînă în clipa apariției preotului, cînd orgoliul li s-a topit în fața reprezentantului lui Dumnezeu, de care aveau nevoie ca să ajungă liniștiți în lumea cealaltă. Procesul rapid avusese loc într-o seară, cunosteau sentința, de cîteva săptămîni așteptau, așa cum v-am spus, să fie omorîți și n-au fost, deoarece la

proces nu spusese rău mare lucru, se sconta pe prezența mea, să scot de la ei ceea ce nu mărturisiseră atunci. N-aveau practic ce să mărturisească, în schimb eu am aflat altceva, cu mult mai serios, alianța de sînge dintre Olariu și ei, și mă bucuram la gîndul întîlnirii cu Olariu cînd aveam să-i dau cumplita veste, în cazul că el n-o știa. Dar pînă atunci, vestea cealaltă, că Olariu, fratele lor, conducea închisoarea, i-a amărît pe cei doi frați, care nu-și făceau iluzii în privința lui și am rămas mirat de această convingere a lor. Cel mai mic dintre ei, Vasile, a chiar spus: „No, Ioane, de-acuma numai mai rău să nu fie”. Și pentru că pînă la venirea lui Olariu rămăsese o zi, am discutat mai departe cu ei și nu m-am jenat să le spun rostul meu acolo, erau oameni condamnați la moarte, nu mai aveau nici o șansă să divulge spusele mele, tot așa cum m-am confesat duminică, din aceleași motive, cel condamnat de data asta fiind eu. Viața despre satul lor, despre averea lor, despre relațiile dintre ei pot constitui file memorabile de roman și tocmai această relatare – nu mă îndoiesc nici o clipă asupra obiectivității ei – m-a convins că n-aveau nici o vină: nu vruseseră pur și simplu să-și înstrăineze pămîntul adunat cu atîta trudă și preferaseră să adere la forțe ostile, fără să-și dea exact seama cine erau oamenii la care fugiseră. Aceste păreri făceau parte din convingerile mele personale, fusesem încarcerat cu ei nu pe aceste considerente, nimeni n-avea nevoie de părerile mele despre adevărul celor doi, și fiind vorba de Olariu nici eu n-aveam un interes aparte să-i fac pustiul de bine și să mă pronunț asupra credinței reale privind nevinovăția lor. Eu nu aveam dreptul să judec, judecata era un atribut ce trebuia să dispară din mine; eram un simplu transmițător de date, asta era meseria mea, asta era singura șansă ce mi se oferea ca să scap din infernul în care trăiam. La venirea lui Olariu am ieșit la raport: cu greu îmi puteam ascunde emoția de a-i comunica vestea neașteptată, dar sau o știa dinainte sau avea marea capacitate de a-și ascunde adevăratele simțăminte, căci pe fața lui n-a tresărit nimic și nici

vocea nu înregistră vreo schimbare. M-a întrebat calm amănunte pe care i le-am oferit generos, apoi pentru prima dată mi-a mulțumit și mi-a întins mîna la plecare, și aceste semne îmi spuneau că, totuși, în inima lui se petrecuse o schimbare și că noutățile mele îi fuseseră cu desăvîrșire neștiute. Nu mă interesa atît de mult această reacție a lui, mă interesa cu totul altceva: cum va raporta el mai departe veștile aflate, deoarece, conform uzanțelor, era obligat, și acest om pe care trebuia să-l informeze nu era altul decît Cozmin. Prin gardian, cu care într-un fel mă împrietenisem, de existența mea depinzînd oarecum și existența lui, lucru ce s-a dovedit real, deoarece pînă azi el a rămas omul de legătură, am aflat că după ieșirea mea, Toma s-a dus direct la Cozmin, la București. Odată satisfăcută această plăcere, au început renunșările, puteam foarte bine să pledez în favoarea celor doi amăriți fără ca destinul lui Olariu să rămînă neatins, singura mea dorință dealtfel fiind să lovesc în el. Într-o zi aflîndu-mă singur în celulă – n-aveam prospături, cum le ziceam noilor veniți de la care trebuia să aflăm surplusul de vești necesare lui Olariu, am văzut în curtea interioară pe cei doi frați duși spre zidul de beton, la marginea căruia de cu noapte fuseseră plantați doi stîlpi. În urma celor doi, lîngă plutonul de execuție, l-am zărit pe Olariu, nemișcat, pînă în clipa cînd cineva a ordonat „la umăr armă!”, atunci ceva s-a năruit în el și din cîțiva pași a ajuns între cei doi stîlpi, la stînga și la dreapta avîndu-l pe Ion și Vasile, și a ordonat singur tragerea crezînd că va fi ucis și el. Execuția s-a amînat nici nu mai știu cînd a avut loc, în aceeași zi am fost transferat la altă închisoare, și acolo am aflat că Olariu fusese trecut în rezervă. M-am întîlnit cu el aici, dar n-am schimbat nici o vorbă, ce ne mai puteam noi comunica? Continuam să lucrez, și el asta o știa foarte bine. În cei doi ani de cînd nu-l văzusem, albise complet, cineva mi-a spus că odată a vrut să se sinucidă, fără să reușească, soția lui îi scosese seara cartușele din pistol. Sînt convins că a murit liniștit, deoarece a dorit să moară, tot așa

cum doresc și eu. Noi toți cei de aici nu sîntem decît niște muribunzi, cu termene diferite. Acum, la atîta timp după cele petrecute cu cei doi frați, regret profund gestul meu, aș fi putut face ceva pentru ei, i-aș fi putut ajuta luîndu-le apărarea, cu toate că acest lucru poate nu le-ar fi ușurat situația cu nimic, în schimb sufletul meu ar fi fost altul. Nu o dată mi-a trecut prin cap să mă revolt, să-mi ofer o șansă de a trăi altfel, dar n-am avut niciodată curajul, pentru mine a fost cu mult mai ușor să fac altora rău, acesta fusese spiritul în care am fost educat, aceasta era condiția reabilitării mele. Reabilitare în fața cui?

Baciu vorbise tot timpul cu ochii închiși, dar Curta fusese sigur că acea meteahnă și calitate în același timp a pleoapelor lui străvezii, prin care putea vedea distinct contururile oamenilor, mișcările lor, funcționase perfect; globurile ochilor se mișcaseră sub foiele subțiri ale pielii și prin ele, Curta văzu ouloarea închisă a irisului, cu punctul căscat la mijloc, și în dreptul aceluia focal optic, pleoapa din dreapta se adîncise absorbită odată cu imaginea ștearsă ce se strecura înăuntru, imaginea lui așa cum stătea pe scaun sau cum stătuse atunci în picioare lîngă sora Aneofița. Gestul femeii acum i se dezvălui numai necuviincios, necuviința era doar o interpretare a lui, în realitate comportamentul ei i se părea acum voit, ca în urma unei înțelegeri între Baciu și ea. Aneofița cunoscînd secretul lui.

Baciu își mișcă mîna amorfă, în a cărei venă se atîa acul perfuziei și Curta, temător, stăpîni mișcarea înconștientă a brațului apăsînd cu palma pe osul descărnat. După cîteva clipe Baciu se liniște, pleoapele se încrețiră și globii mișcători se potoliră în căutările lor ascunse, semn că bolnavul intrase din nou, treptat, așa cum se definise singur, în marele necunoscut.

Curta își refuza un comentariu imediat pe marginea celor povestite, auzise de altfel destule în sanatoriu, lucruri aproape neverosimile pentru cei aflați în afara lui, dar gîndurile îi dădeau tîrcoale, îl ameteau în cumplita lor decizie de a se

exterioriza, le vedea zidindu-se ca o casă în spațiul îngust al creierului, și zidurile erau mari, tindeau să spargă carapacea osoasă; Curta simți lovituri dureroase în creștet, încercarea zadarnică a propriei suferințe de a ieși în afară. Nu crezuse niciodată în existența unor asemenea oameni, era o lume care îl ocolise, o lume închisă, mărunță în comparație cu restul din care el făcea parte, dar această lume era reală și oricât se străduia să-i ghicească determinările, funcțiile intime, legile care au scos-o la lumină, nu reușea, deoarece îi scăpa înțelegerea necesității acelei lumi, și din această cauză, orice justificare, rod al dragostei lui pentru cealaltă lume, era imposibilă. Marile înfruntări au avut loc întotdeauna pe viață și pe moarte, trăia real momentele acestei mari înfruntări, dar dincolo de forțele opuse, aflate firesc în conflict, erau alte forțe care măcinau, dijmuiiau încrederea în propria lui lume, statornicindu-i legi și relații la care nu se gândise și pe care le găsea incompatibile cu spiritul de dreptate al vieții căreia i se subordonase din convingere. Și din nou în mintea lui Curta reveni întrebarea: de unde acest surplus de neîncredere și violență, de suspiciune în rîndul unor oameni porniți cu o credință unică? Nu, nu aceasta era lumea lui, nu pentru această lume se integrase cu trupul și sufletul în bătălia decisivă a unei alte societăți. Lumea aceasta mărunță pe care o cunoscuse aici, diferențiat, firește, era doar ecoul urît al celeilalte, era o lume a muribunzilor, cum prea bine o definise Baciuc.

Încuie ușa și intră în camera sorei de serviciu; Aneofița lipsea, și Curta văzînd pe tabloul de lemn locul unde trebuia să pună cheia de la camera patruzeci și patru, o agăță în cui și ieși afară, dornic de aer curat, de soare și de pădure.

În poarta sanatoriului se întîlni cu Cozmin. Era profund marcat de cele auzite, de propriile lui cugetări. Cozmin îl prinse ușor de cot, înțelegînd că celălalt nici măcar nu-l observase, și acesta era adevărul. Curta nu văzuse pe nimeni și se bucurase că era singur doar cu gândurile lui.

– Bag mîna în foc că vii de la Baciul. ai fost să te convingi dacă mai are sau nu mult de trăit. Are să trăiască, te asigur, are în el o forță, tovarășe scriitorăș, pe care ți-aș dori-o și dumitale și mie.

– Și de ce credeți că am fost la el pentru această verificare de care vorbiți? îl atacă Petre Curta văzîndu-și de drum, aproape sigur că după un asemenea schimb de cuvinte Cozmin n-are să-l părăsească: ceea ce de altfel se și întîmplă: Cozmin îl prinse prietenește de braț, și lui Petre îi trebui un oarecare timp să se obișnuiască cu căldura simțită prin cămașă, o căldură ce aducea de fapt a temperatură, altfel locul unde cele două brațe se întîlneau nu i-ar fi produs o senzație de arsură.

– Simplu ca bună ziua, tovarășe scriitorăș. Nu știu ce ți-a putut spune Baciul, în fond pe mine puțin mă interesează, dar în cazul că a trecut cu spusele lui de o anumită barieră, în sfîrșit, sper să n-o fi făcut-o, ar fi preferabil pentru dumneata să dea cît mai curînd ortul popii...

– Vorbiți atît de senin despre moartea lui, de parcă existența lui v-ar fi cu totul indiferentă, ca și cum în viața și în eventuala lui moarte dumneavoastră n-ați avea nici un amestec.

– Ești crud, crud de tot, a fost suficient să-ți arunc nada, te-ai și prins, îmi dai de înțeles că știi și ce am făcut eu și probabil și ce n-am făcut. Să mă scuzi că te-am oprit din drum și m-am oferit ca tovarăș de plimbare... La început ai avut sentimente contradictorii față de mine, acum ele sînt cel puțin clare. Să nu crezi că te-am spionat, un om cu meseria mea, cu ochiul format, a intuit după fața dumitale că erai întors pe dos. Cine te putea întoarce pe dos la un asemenea ceas cînd colegii dumitale de cameră sînt la plimbare? Și asta o știu, fiindcă doar acum o jumătate de oră m-am despărțit de ei. Te văd mîhnit, de fapt această mîhnire, tovarășe scriitorăș, m-a îndemnat să te opresc și să te însoțesc; bag mîna-n foc că Baciul a distrus în dumneata și puținul spirit răvoluționar pe care l-ai avut, deși, ca să fiu sincer, mă îndoiesc de așa ceva. Dumneata ai aderat, și între *a adera și a fi răvoluționar* este o mare deosebire. Și în cazul cînd

aderi e bine să știi precis la ce aderî, și consecințele acestei aderări. Or, dumneata ești speriat de moarte, se vede, nu nega, ești gata să pui sub semnul întrebării însăși răvoluția și societatea asta nouă, care se naște în chinuri imense. Nu, n-am să spun că în acest început de lume nu se fac și porcării și nici măcar nu vreau să le justific, dimpotrivă, le condamn, dar la dumneata porcăriile sînt traduse prin altceva, dumneata crezi că...

— Vă rog, tovarășe Cozmin, nu vorbiți în numele meu și mai ales nu puneți pe seama mea raționamentele dumneavoastră despre mine, ridicîndu-le firește la rangul de legi. Eu pur și simplu îmi pun întrebări, or acest lucru nu este o porcărie.

— Depinde ce fel de întrebări, spuse Cozmin, la fel de calm, și ca să fie în pas cu omul de lîngă el își potrive mersul ca un recrutar, de cîteva ori, cu ochii îndreptați spre picioarele lui Curta, pînă ce îi dibui compasul, după care se șterse pe frunte de transpirație și tuși noduros. Sînt sigur, nici nu știi mata cît sînt de sigur, că întrebările dumitale sînt radicale, deoarece n-ai vîrsta nuanțelor politice și nici experiența să departajezi răul și binele. În politică lucrurile stau altfel. Sînt îngrijorat din pricina matală, poate ești printre puținii care ai să scapi de aici și nu mi-e indiferent cu ce imagine te vei duce în lumea aceea de jos, pentru mulți dintre noi refuzată. Poate te întrebi de unde acest interes al meu față de dumneata, de ce mă perpelesc, cum spun ardelenii dumneavoastră, ca să-ți explic. În fond, ce nevoie mai am eu să dau explicații? De fapt, ca să revin la un gînd pe care l-am avut din clipa în care te-am văzut, consider o greșeală flagrantă că în acest sanatoriu vin și oameni cu un profil ca al dumitale, prea civic, ca să nu mă exprim altfel. Văd însă că tot mai mulți intelectuali pătrund în sferele pe care personal le-aș fi dorit închise, spre binele dumitale și al nostru, al celor care am trecut prin atîtea. Aici, oamenii au pierdut simțul răvoluționar, în fața morții încep să capete îndoieli și, ce e mai grav, își confesează aceste îndoieli în defavorul cauzei. Oamenii sînt bolnavi, ar trebui să înțelegi asta, și unii în fața bolii dau dovadă

de slăbiciuni inadmisibile, ca Baciul, de exemplu, sau Olariu. Nu trebuie să-mi spui ce ți-au zis, n-am nevoie, oamenii aceștia, ca și mine de altfel, n-au altceva de povestit decît propria lor viață, iar viața noastră sînt faptele noastre. Puse aceste fapte în relații directe cu noi înșine, ele par cel puțin ciudate unui om ca dumneata, dar raportate la întregul de fapte la care noi am participat sună cu totul altfel. N-am să justific nimic, cum nimic din ce-am făcut nu regret și nici admonestările primite pentru unele dintre ele nu le consider anormale. Dimpotrivă. Din punctul meu de vedere consider necesară existența unor oameni ca Baciul, chiar dacă ea scoate la lumină unele dintre propriile noastre defecte. Cînd am cules date în timpul războiului pentru aliați știam foarte bine, în lumina perspectivei, că va veni ziua cînd forțele se vor regrupa altfel și că una din aceste forțe va considera activitatea mea față de englezi un act ce trebuie pus sub semnul întrebării, cu toate că la vremea respectivă cele două blocuri acționau în comun împotriva nazismului. Cunoșteam limba engleză, și alte cîteva limbi și a fost necesar ca în acea treabă să intru eu, tovarășe scriitorăș. Poate mă crezi pe cuvînt că de atunci prevedeam acest deznodămînt? L-am cunoscut, i-am calculat consecințele, și de aceea am primit criticile ulterioare cu calm, ca pe ceva necesar, și scoaterea mea din funcții importante ca un act firesc. Nu m-am căinat și n-am pus sub semnul întrebării nici socialismul și nici partidul și nici nu scot răgete împotriva cuiva din cauza acestui tratament, pe care dumneata l-ai considera nemeritat. Eu îl socotesc pe deplin justificat. Dumneata ți-ai fi pierdut credința în această lume și în oamenii ei, eu mi-aș fi pierdut-o dacă n-aș fi raționat cu mine așa. Atîta vreme cît există două lumi diametral opuse nu se poate proceda altfel, orice indulgență față de infiltrațiile capitaliste în lumea noastră înseamnă o abdicare de la principiile unanim recunoscute ale răvoluției. Dacă îți închipui că fac paradă te înșeli și iarăși te înșeli dacă nu intuiești în ceea ce am spus o sinceritate fără rezerve. O să veniți dumneavoastră după noi, îiți pot spune de pe acum, nu veți fi mai buni,

dimpotrivă, veți conserva păcatele începutului, în schimb spiritul răvoluționar îl veți transforma într-un ideal mic-burghez.

Curta îl asculta pe Cozmin cu atenție și pe măsura ce acesta înainta în enunțarea propriilor principii vocea i se schimba, din categorică devenise imperativă, și Petre se uita temător să nu audă cineva dintre cei care se plimbau, țipetele aproape sufocate ale lui Cozmin. Ultima frază nu fusese altceva în gura lui decât un strigăt. Problema nu se punea dacă era sincer sau nu Cozmin: Curta nu se îndoia de sinceritatea lui, dar dincolo de această sinceritate avea Cozmin oare dreptate? Sinceritatea prin ea însăși încă nu însemna adevăr, oricine putea fi sincer în părerile lui, important era însă în folosul cui suna această sinceritate, or Curta înțelesese acest strigăt ultim al lui Cozmin ca un afront la adresa generației lui și nu numai a lui, Cozmin nevăzînd în afara modului său de a gîndi, o altă alternativă. Îl cunoștea destul de puțin pe acest Cozmin, volubil și aproape indulent aici sus, acolo jos însă, din spusele celorlalți, de o duritate fără seamăn, orice încercare de dialog cu el fiind de fapt în mintea lui o încercare de abatere de la niste norme socotite imuabile.

— Știi, tovarășe scriitorăș, la ce te gîndești, știi și sa nu crezi că cer de la dumneata vreun interes aparte față de destinul meu și nici să faci vreun efort ca să-mi dai dreptate. Puterea este o forță uriașă, e nevoie de tradiție în mînuirea puterii ca să n-o scapi din mînă și mai ales pentru a nu te mînuie ea uneori. În virtutea legilor ei oarbe. N-avem tradiție, și graba nu o dată ne determină să luăm măsuri, care judecate în timp, mă refer la un timp normal, ar suna altfel, dar timpul nostru este drămuț, afurisit de scurt, și nu vrem să murim fără a vedea cu proprii noștri ochi cel puțin o parte din visurile noastre. Așa că nu fi otrăvit pentru cele spuse de Băciu sau Olariu, și unul, și celălalt au fost pentru realitățile noastre, în concepția dumată, un rău pur și simplu, în concepția mea — un rău necesar, și de el va mai

fi nevoie încă multă vreme. Să nu crezi că am uitat aluzia dumitale, tovarășe scriitorăș, la existența acelei patrii indivizibile. La oameni cu o pregătire politică sumară, ca a dumitale, nu-i de mirare. Cît voi trăi voi milita pentru această integrare administrativă în marea familie socialistă, am avea prilejul să sărim cîteva etape istorice, să ajungem direct în pragul comunismului, eliminînd întunericul căutărilor, ne-am feri singuri de tentații ulterioare, de izolare națională prin caracterul pseudolatin al limbii și al obiceiurilor, o oază nedorită în acest imperiu slav. Te văd pregătit să ripostezi, nu-ți dai seama că ai și roșit, nu-ți convine ceea ce ăm spus: deși dacă te-ai revărsa, curajul dumitale s-ar pierde pe drum. S-a pierdut și al nostru nu o dată, crede-mă. Nu o dată am fost întrebat la Moscova ce neam suntem noi, de unde am venit și n-ai ales ce căutăm pe un teritoriu fărîmîțat de-a lungul istoriei și de ce nu avem curajul să ne numim slavi.

— Și mă rog, de ce n-ați avut curajul? — îndrăzni. Curta să-l întrerupă.

— Din pricina unor pseudomarxiști, tovarășe scriitorăș, care pun mai presus interesele întîmplătoare și îngust naționale în favoarea celor ideologice, singurele capabile să-i unească pe oameni. Ce te poți aștepta de la indivizi care spun că „înainte de a fi comunist sînt român”? Asemenea oameni merită să fie împușcați de două ori.

— Cred că dumneata n-ai să-i mai împuști, tovarășe Cozmin, și ca să folosesc un termen utilizat de dumneata nu o dată în cursul acestei discuții, *sincer* mă bucur. Dumneata m-ai oprit, nu eu pe dumneata, așa că nu mi-o lua în nume de rău dacă vei fi obligat să suporti și părerile mele, cu toate că mi-e indiferent cum o să le interpretezi. Sîntem într-un loc unde nimănui nu-i e greu să fie sincer, în fața morții ar fi un sacrilegiu să te porți altfel. Deci, practic, vorbele ău doar o valoare de moment, incapabile să influențeze în bine sau în rău destinele noastre. Dumneata oricît ai vrea nu mai poți să-mi faci mie rău și chiar

dacă ai putea, n-ai îndrăzni, din pricini lesne de înțeles: ești obosit și dumneata de tot binele și răul făcut altora. Știu, n-are importanță de la cine, că dumneata ai fost acela care la întoarcerea lui Olariu, ai dispus eliminarea lui din circuit, pe motivul că a povestit marile și dureroasele lui peregrinări. Nu cunosc legile muncii ilegale, nu mă îndoiesc că au existat la dumneata motivații, plauzibile, dar acum pe mine nu acestea mă interesează, ci cu totul altceva. Până în ultima clipă a vieții, dumneata l-ai verificat, toată viața lui de altfel a fost o continuă verificare și asupra lui a planat o continuă neîncredere. Și el la rîndul lui a vrut să dovedească iarăși, toată viața lui, că a fost cinstit, că n-a trădat cauza și după mine n-a trădat-o și fiindcă s-a străduit să demonstreze că este în afara oricărei suspiciuni, a suspectat la rîndul lui și el pe alții și a suprasolicitat în același timp puterea pe care o avea luîndu-și dreptul la acțiuni care într-o lume controlabilă n-ar fi fost posibile niciodată. Poate și frații lui ar fi avut altă soartă dacă în mintea dumitale ei n-ar fi reprezentat doar un obiect oarecare cu ajutorul căruia voiai să-l verifici pe el. În sfîrșit, cugetul lui a cedat, n-a mai putut să reziste și la această ultimă verificare și dumneata ai jubilat, justificîndu-ți acțiunile anterioare împotriva lui. De fapt și viața dumitale este o continuă justificare față de alții și față de dumneata, deci o viață și ea în mare parte falsă, exaltările, ca și extremele năpornind dintr-o legitate ideologică, ci din altceva, dintr-o exacerbare a sentimentului propriu de justificare. Toată pledoaria în favoarea măsurilor luate împotriva dumitale este în concepția mea falsă, deoarece vrei să transformi un defect într-o calitate, defectul unor măsuri prin calitatea purității lor. Să mă înțelegeți bine, toate astea în concepția mea, nu a dumneavoastră, în concepția dumneavoastră totul fiind clar, precis și necesar.

Curta ar fi vrut să continue, stînjeneala de la început în fața autorității, a personalității lui Cozmin, dispăruse. Se simțea fericit că depășise această stare. Omul din fata lui nu mai

reprezenta un golem inexpugnabil; era un om oarecare, supus, ca și alții, dezagregării biologice. Suferința îi aducea pe toți la același numitor și în felul ăsta îl făcea și pe el egal cu Cozmin. Ar fi vrut să-i spună că integrare înseamnă avutul spiritual al fiecăruia, din care se formează spiritualitatea unui neam, și că neamurile numai aducând acest tezaur de experiență și de obiceiuri personale pot înavuți celălalt tezaur de gândire generală, că popoarele care n-au gustat din cunoscute pricini bucuria libertății nu vor accepta niciodată o integrare de pe urma căreia ar avea de suferit fiecare popor, și că datoria fiecărei națiuni nou apărute pe firmamentul ideologic este aceea de a căpăta înainte de toate propriul ei profil de manifestare, numai așa fiind posibilă o îmbogățire a unor teorii din păcate transformate, din motive de dominație, în dogme. Dar toate aceste adevăruri încă nesedimentate, existente incipient în gândirea lui Curta, nu le mai putu rosti, deoarece Cozmin se puse pe ris încă înainte ca el să-și fi încheiat ultima propoziție și risul se amplifică tot așa cum se amplificase și perorația lui. O clipă Curta se temu că omul care îl strângea de braț și a cărui transpirație o simțea prin cămașă, și-a ieșit din minți. Risul se curmă brusc. Cozmin își scoase grăbit batista din buzunarul pantalonilor, scuipe în ea din belșug și după ce se liniști își șterse cu dosul celeilalte mâini fruntea nădușită.

— Dacă vrei să știi, între dumneata și mine nu-i nici o diferență, și dumneata, tovarășe scriitorăș, ești la fel de tranșant în idei ca și mine, și bag mîna-n foc că pus de viață în situații similare cu ale mele, ai proceda la fel, apărîndu-ți — evident — punctul dumitale de vedere, dar tot cu însemnele totalitare ale puterii, de unde deduc că școala revoluționară și-a lăsat amprente puternice și la dumneata, chit că această școală este străină principiilor mele și potrivnică revoluției. Dacă aș fi fost jos, n-aș mai fi stat pe gânduri, i-aș fi spus simplu, concepție dușmănoasă, aici îi spun altfel deoarece este pentru prima dată

cînd, în treizeci de ani, am timp suficient, cînd termenii nu mă înghesuie între două acțiuni sau două ședințe. Din punctul meu de vedere ești chiar mai dăunător societății decît sînt eu în părerile dumitale, eu apăr puncte de vedere verificate, pe cînd dumneata aperi enormități personale, cu toate că aș fi nedrept dacă n-aș recunoaște că ai anumite intuiții interesante. Poate ești și puțin antisemit, da, da, nu te speria, nu-ți fac nici un rău spunîndu-ți acest adevăr, majoritarii totdeauna au presentimente față de minoritari, dar în cazul meu greșești, deoarece evreii întotdeauna au făcut parte din spiritualitatea neamului în care s-au născut și au crescut, ridicîndu-se deasupra ei nu prin alte virtuți, ci prin luciditatea pe care ți-o dă sentimentul oprîmării de veacuri. Evreii n-au fost niciodată creatori în sensul creației propriu-zise, ei au interpretat creația altora ridicîndu-se de multe ori deasupra nivelului creatorilor înșiși, de aici numărul mare de filozofi din rîndul lor, capabili să adune date și păreri, să le interpreteze și să le ridice la gradul de esențe. Așa că, dragul meu tovarăș scriitorăș, mi-ai plăcut și sînt convins că numai risul meu te-a oprit și de la alte teorii, la fel de tranșante, dintre care neîndoios una s-ar fi referit la această integrare de care am vorbit pînă acum de cîteva ori și de care n-ai amintit din jena pentru covîrșitoarea mea experiență și superioritate, problemă însă pe care ai fi atacat-o acum deoarece fără funcție nu-ți mai inspir teama cu care te-am copleșit la început. Dar chiar fără funcție, te previn: sînt încă puternic, ți-o spun nu ca să te ferești, ca să înțelegi că îți pot fi în egală măsură și prieten, și dușman, eu te-aș sfătui să-mi fii prieten. Simt nevoia nu numai de acest termen ci și de afecțiunea ascunsă din el, și aici ți-am dat dreptate, poate singurul loc unde ți-am apreciat părerile, sîntem atît de singuri în această luptă comună încît pare ciudat că o numim comună. Dacă stau și mă gîndesc bine n-am avut în afară de Isaac niciodată pe nimeni, acolo unde există principii nu există prietenie, și cu Isaac m-am înțeles mai mult prin amintiri, deoarece tot timpul am fost departe unul de

altul, el un cavaler al lui Cervantes, luptînd prin toată lumea cu morile de vînt, un umanist al unei lumi ce n-a apărut și nu va apărea în curînd, un aventurier al răvoluției, la fel de periculos pentru ea ca și cei ce ți-au fost dumitale discipoli. Ciudat cum un om care a trăit atîția ani unde ai trăit dumneata poate să aibă asemenea idei contrarii acelei lumi unde s-a născut, din sînge și suferință, lumea care peste cîincizeci de ani va domina mapamondul prin forța ei. Acum te las, vei mai avea prilejul să-ți duci gîndurile pînă la capăt; eu nu sînt nici Baciuc, nici Olariu sau Morăscu, ca să mai dau așa un nume, să te pun pe gînduri; viața și-o povestesc numai cei ce sînt nemulțumiți de ea, în ceea ce mă privește, nimeni nu m-a obligat să o aleg, deci n-are de ce să-mi pară rău de felul cum mi-am trăit-o. Sînt cam obosit, tovarășe scriitorăș, m-ai obligat la efort, eu am fost obișnuit să vorbesc puțin și să fiu ascultat fără rezerve, dumneata m-ai obligat să vorbesc mult și în plus să te și ascult și să meditez asupra celor spuse. Avea dreptate tovarășa Ana, a cărei voință de luptă și capacitate am apreciat-o totdeauna: voi intelectualii sînteți gunoiul răvoluției, un gunoi uneori cu miros plăcut, dar gunoi totuși.

20

Șezlongurile erau strînse la marginea balconului, afară bătea un vînt aspru de început de iarnă: înainte plouase, costîș, dinspre piscul aflat la nord, o ploaie rece, amestecată din cînd în cînd cu perdele zdrențuite de lapoviță, și în fața acestei schimbări de temperatură pacienții preferaseră să-și facă toată cura înăuntru, cu toate că balconul era apărut din două părți de paravane de sticlă, iar deasupra, de balconul de la celălalt etaj, ieșit mult în afară. Ușile camerelor rămăseseră însă deschise, așa ordonase sora Nana: ea singură făcuse control în ziua aceea și era nemulțumită că bolnavii se retrăseseră în camerele lor ca într-un birlog, un birlog rece și neprietenos, deoarece focul nu

se făcea încă, nu din rațiuni economice ci din altele, de sănătate. Trecerea de la o căldură prea mare la frigul de afară era contraindicată așa că Titorian și administrația sanatorului ajunseseră la concluzia, după destui ani, că cea mai potrivită temperatură pentru interior era aceea care-l obliga pe pacient să dorească aerul de afară și, într-adevăr, după măsurile severe, cazurile de răceală se redusese simțitor, pofta de mâncare crescuse, în plus, ușile rezervelor rămăneau mai tot timpul deschise, filtrînd puțina căldură ce se aduna înăuntru de pe coridoare. Pentru cazurile speciale, administrația introdusese în camere radiatoare electrice, dar numai la pacienții aflați într-o stare disperată, cum erau Baci, Costache sau tovarășa Craiu, ultima, tot mai rar aruncîndu-și mucurile pe fereastră, spre amărăciunea lui Buzăniș.

Curta stătea întins pe pat, învelit cu două pături groase, îndoite sub labele picioarelor și întinse pînă sub bărbie. Temperatura nu-i scăzuse în ultimul timp deloc; cîteva zile doar se ameliorase, după ce prin bronhia bolnavă se eliminase o cantitate destul de mare de cazium. apoi temperatura revenise la normal, adică la treizeci și opt cu patru, semn că rotundul cavității insuflate se umpluse din nou, antrenînd după sine dureri puternice în zona toracelui drept, unde pleura forma unul dintre pereții exteriori ai cavității. Exagerase cu plimbările și mai ales cu lipsa de calm interior, se putuse convinge pe propria piele cum își dăuna singur sănătății. După discuția cu Baci și Cozmin simțise aproape vizibil cum se umfla în partea dreaptă, umflătură imperceptibilă la pipăit dar reală înăuntru, sub a cincea coastă, dureroasă și care nu suporta nici o atingere.

Paturile lui Olariu și Baci fuseseră scoase. Acum cu cele cinci paturi rămase, rărîte, se crease un spațiu mai larg, se puteau plimba în cameră, fără să se lovească la tot pasul. În urma acestor schimbări supravegheate de Nana, Curta căpătase chiar o noptieră, în care își rînduise cele cîteva locuri, ținute pînă atunci în noptiera pe care o împărțea cu Olariu. Se zvonea

de fapt că scoaterea paturilor ascundea alte motive; acolo *jos* se verificau pacienții aflați *sus*, și pînă la alte dispoziții sanatoriul nu mai primea noi internări. *zvon* nu tocmai real, pentru că la masă, Curta văzuse printre tinerii sportivi o figură nouă, cunoscută și lui, un poet cu care își încrucișase pașii nu o dată în Capitală, apoi întîmplător în documentările făcute pe teren, un *ins* între două vîrste, volubil și plăcut la vedere, care acaparase întreaga masă cu povestirile lui după cum își pătuse da el seama. Interesul pentru Petre, ca nou venit, dispăruse de mult, nici Deluța nu-i mai dădea importanță, doar tovarășa Vanda îl înțepa din cînd în cînd cu cîte-o uitătură întrebătoare, la care el prefera să fixeze un alt punct din spațiu, atitudine lipsită de înțelepciune, altfel tovarășa Vanda nu i-ar fi creat în rîndul pacienților un portret puțin măgulitor, de înfumurat și cosmopolit.

Curta se întoarse pe-o parte, toracele îl durea în poziția în care sta, simpla schimbare a corpului pe dreapta îi slăbea înțepăturile, umflătura se atenua prin presare, și el o simțea în această nouă poziție mai puțin dură sub țesuturi. În fața ochilor îi apărură Pantică, bietul de el, cu privirile lui resemnate; ultimul control efectuat de un chirurg nou venit, în locul celui împotriva căruia Organizația de bază trimisese la centru un lung memoriu, îl găsisese apt pentru operație, i se spusese că se află în faza cea mai bună cu putință, și în vederea intervenției chirurgicale Pantică fu obligat să stea la orizontală, bucurîndu-se de un regim alimentar aparte, bogat în glucoze și proteine.

Pantică îi zîmbi supus, de la aflarea veștii față lui căpătase o paloare de plumb, pe care n-o putuseră schimba nici zecile de injecții cu vitamine, nici alimentația bogată; o spaimă domoală i se citea pe chip, tradusă prin „fie ce-o fi“, stare cu care se întorsese din ultima învoire și împotriva căreia nu voia în nici un fel să lupte. Nu-i era frică de moarte, cum singur mărturisise, marea necunoscută nu-l tulbura peste măsură, îl speria noutatea ce îl aștepta, camera aceea albă pe care o privise într-o seară

prin fereastră largă de pe coridor, și poate nu atît camera cît lampa cu zeci de becuri sub platoșă de sticlă ce se reflectau orbitor în oglinda concavă de dedesubt. Dar cea mai grea suferință pentru Pantică nu era nici această spaimă, ci altceva, lipsa de scrisori de acasă și tăcerea lui Calafăț, căruia îi trimisese destule depeșe, or lipsa lor însemna că adresantul nu era de găsit, lucru confirmat ulterior de scrisorile returnate. Asta presupunea că Opincă nu era în sat, nu-l eliberaseră încă, or dacă lui nu-i dăduseră drumul era puțin probabil că dintre ceilalți scăpase cineva. Într-o zi, Pantică îi întinse lui Petre cîteva rînduri scrise de nevastă-sa, rînduri însăilate cu creionul chimic, cu cuvintele pe alocuri îngroșate violet din motive lesne de ghicit. Cu toate acestea, scrisoarea era seacă, voia să spună ceva și în egală măsură să ascundă un anumit adevăr, și Pantică îi ceruse lui Curta să-i descifreze el acel mesaj interior, care lui îi scăpa. Curta nu înțelesese nici el mare lucru, femeia îi scria că e bine, sănătoasă, că pruncul a avut pojar, că o duce greu, și aici rîndul se curma, femeia nepunînd nici punct, nici virgulă, spațiul rămas pînă la celălalt cuvînt fiind însă destul de mare ca în golul lui să se ascundă o tristețe nemărturisită. Urmau cîteva rugăminți din partea ei: să se facă bine cît nrai iute, nu mai putea, îi era urît singură, apoi tot ea îl liniștea sugerîndu-i să rămînă atît cît e nevoie, să-i asculte pe medici, ea e răbdătoare și o să-l aștepte, așa cum îl așteptase pînă atunci. Ce-i putea spune Curta lui Pantică altceva decît vorbe liniștitoare? Și le spuse cu o participare adîncă, de parcă ar fi pledat propria nevastă a lui Ștefan: îi înlătură dubiile în legătură cu rîndul curmat la mijloc, făcîndu-l să înțeleagă că în munca lui se întîmpla adesea să lase spații albe fără nici o intenție, și Pantică îl crezu și se calmă și în seara aceea dormi liniștit fără să mai cutreiere ca privirile suprafața minuțios cercetată și pînă atunci a tavanului.

Curta era sincer îngrijorat din pricina lui Pantică: îl văzuse și el pe chirurgul cel nou, un om destul de în vîrstă, cine știe din ce pricini rămas ani îndelungați mîna a doua a doctorului abia

eliminat, un om suferind de nervi, cu mâinile tremurînde, puțin sigur de el, dar dornic să refacă terenul pierdut, cu un dosar impecabil, cum aflate de la Morăscu care trecuse peste toate și aștepta și acum articolul împotriva lui Titorian, articol anunțat cu un mare semn de exclamare, la gazeta de perete: *În curînd un articol important al tovarășului Curta despre situația din sanatoriu.* Cerase lui Morăscu să se scoată acel anunț ce dezvăluia un atac la care el nu subscria, și Morăscu, mai întii supărat, ca și cum n-ar fi știut nimic, îi promise că va dezlipi anunțul cu propria lui mîină, dar sau uitase sau neglijase, sau de la bun început n-avusese intenția să-l scoată, căci anunțul mai stătu acolo cîteva zile, pînă ce Curta îl rupse, spre stupefacția celor cîțiva bolnavi care îl asistau cu toful întîmplător.

— Oare cine o fi nefericita care sosește pe o asemenea vreme? se auzi vocea lui Landesman.

Patul lui era așezat în colțul camerei, avînd un larg cîmp vizual spre partea de drum ce venea dinpre orașul aflat la zece kilometri depărtare. Cum nimeni nu arăta interes față de această veste, privi singur mai departe la drumul cotit, cu piatra dezgolită de ploi, ca o șerpuire vie prin pădurea descărnată de frunze și de verdeată. Curta își zise că Toria n-are ce căuta la el în ziua aceea de joi, deci, nefericita de care amintise Landesman, nu putea fi ea.

Vorbișe cu Toria de cîteva ori la telefon de cînd se afla în sanatoriu: convorbiri scurte și lapidare și unul și celălalt rezervat în exprimarea sentimentelor. Curta deoarece nu se aflate niciodată singur în camera unde fusese chemat. Toria pentru că se găsea la ziar, în cămăruța secretariatului literar, unde de obicei era forfota cea mai mare. Simțise însă dincolo de spusele ei mîhniri nerostite, acoperite de fiecare dată, în grabă, cu vești despre Aron și părinții lui, ultimii știind că el se află la o casă de creație unde va sta cîtva timp ca să scrie o carte. De fiecare dată, Petre se interesa de colegii de redacție și ea știa că de fapt voia să cunoască potlogăriile redactorului șef în legătură cu el. La aceste întrebări Toria îi cerea să fie calm fără să-și dea

seama că pe el acele îndemnuri îl puneau pe gânduri. așa cum îl pusese pe Pantică spațiul gol din scrisoarea primită de acasă. Vrusese de câteva ori să-i scrie: de fiecare dată penița stiloului rămăsese nemișcată în aer, aplecată pe coala albă de hîrtie; ar fi însemnat să-i comunice exact ce simțea. simțămintele lui ar fi întristat-o iar de generalități se ferea, Toria cunoscîndu-l prea bine. Preferase să tacă, dar de fiecare dată se ridica de la masă cu insatisfacții profunde, renunțările de orice natură mîhnindu-l; și atunci, așezat în pat, îi scria epistole lungi în gînd, uneori apucîndu-l dimineața treaz, cu ochii ațîntiți la lampa de pe noptiera lui Ghinolea, aprinsă în fiecare seară de Landesman.

Curta se întoarse pe partea cealaltă: nu dorea în clipa aceea imaginea soției sale și crezuse că durerea din partea dreaptă a toracelui o va putea șterge. Cu toate că simți împunsătura direct, ca un afront lăuntric la acel gest brutal, chipul ei nu se topi, se constitui și mai clar și Curta nu avu decît să închidă ochii: ca să-o vadă în cele mai mici amănunte. Amănuntele începură să se descompună, creionînd un chip separat celui din care pentru scuită vreme se desprinsese: chipul era același și totuși altul, în funcție de acel amănunt care le domina pe celelalte, le submina importanța, le descalfica punîndu-se în lumină numai pe el, și în acest caleidoscop al imaginilor Curta voia să prindă chipul real, suma celorlalte chipuri fragmentate. Imaginea ei adevărată îi scăpa, strecurîndu-se prin aglomerarea de portrete, și cînd era mai sigur că se apropie de croșeul adevărat, îi apărea altul, aproape diametral opus. Apoi chipurile se înfrățiră din nou, și o văzu pe Toria în ziua cînd el îi divulgase, ca pe o mare tragedie, vestea bolii, gravitatea ei și mai ales consecințele pentru ea, posibilitatea de a se transforma într-o infirmieră pe viață; treceau prin apropierea unui cimitir, la vreo patruzeci de kilometri de marele oraș în care învățase; era o vreme rece ca acum, după ploaie, și singurul ei răspuns la marile lui temeri fu dragostea cu care îl învălui în iarbă jilavă, fără ceremonii, simplu, dîndu-i prin aceasta poate de înțeles... dar el refuzase să descifreze înțelesul, pentru a nu fi obligat să simplifice un

întreg, să ajungă la o imagine rudiment, când ştia foarte bine că în orice clipă ea putea fi alta, exact în clipa când ai fi afirmat că ai zidit-o în memorie cu adevărata ei faţă. Curta închise ochii; îl dureau în încrîncenarea de a-i ţine cît mai zăvorîţi, cu toate astea, pe sub pleoapele grele ea găsi loc să se strecoare; văzu din nou crucile pravoslavnice de pe care picura apa de ploaie şi turla bisericii cădelniţînd în van şi pămîntul clătinîndu-se sub linia unui orizont mişcător. Îmbrăţişă apoi crucea neagră şi umedă, o sărută ca un om beat la locul unde lemnul putred se înfrătea cu pămîntul. Nu suportă să-l vadă într-o asemenea stare. Îi vorbi de viitorul lor, în care boala era un simplu accident, necesar, natura avînd legile ei ascunse, în care credea statornic: poate boala nici nu era un accident, ci o altă faţetă a sănătăţii lui, de care avea nevoie pentru a se descoperi pe sine. N-o ştiuse niciodată pînă atunci capabilă de iniţiative în dragoste, aştepta întotdeauna să fie cucerită, se refuza molcom îndemnului lăuntric, apoi ochii i se închideau pentru o clipă, ca şi cum ar fi vrut să ceară consimţămîntul cuiva ascuns, şi dacă-l primea se uita surîzătoare la el măcinîndu-şi plăcerea îndelung, dominînd-o autoritar, ca o fiară ce-şi amină singură pofta sălbatică după ce şi-a înfrînt prada, plăcerea fiind în goana de dinainte, iar ospăţul, doar o consecinţă a ei. Oare asta era Toria în viaţa aceea ce n-avea nevoie de cuvinte, sau alta, de fiecare dată alta, neliniştită în sfîşoşenia reţinută, pînă în momentul prăbuşirii în necunoscutul din ea?

La fel se întîmplase şi cînd venise acasă temător, cu batista la gură, purtînd în suflet stigmatul omului contagios: se opri se la uşă ca un proscris în faţa unei autoproiecţii în a cărei peliculă vedea milioanele de microbi asaltînd pe cei din jur, intrase numai ca să-i comunice vestea, şi ea, calmă, îi luase batista de la gură, îl aşezase la masă şi îi povestise de primii ciorapi de nylon pe care-i văzuse şi pe care şi-i dorea mai presus de orice pe lume, sfîrşind prin a-l certa că depune prea puţin efort pentru a-şi îmbunătăţi traiul: ar mai putea scrie cîte ceva în răgazul ce-i rămîne după treburile redacţiei, că e un comod contemplativ,

protestatar din orgoliu și leneș din voință. A doua zi, tot supărată, nici măcar nu-l condusesese la mașina ce avea să-l transporte la sanatoriu: cît de bine îi prinsese supărarea ei, ce bun tovarăș de drum fusese după ce o lăsase în acel subsol igrasios!

Nu o mai văzuse de atunci, o auzise doar și desprinsă de înfățișare, vocea ei suna la fel de incolor ca atunci pe stradă, cînd întorsese capul după un bărbat: se uitase la el fără jenă și tot fără jenă îi spusese că ochii aceia aveau s-o pîndească zile în șir dacă n-are să fie în stare să le șteargă imaginea. și dacă n-are să fie în stare, într-o zi are s-o piardă. în concepția ei statornicia însemnînd o neliniște după alta. Chipul Toriei îi răsărise în minte atunci cînd sora Aneofița îl sărutase, și la gîndul că Toria putuse foarte bine în clipa aceea face lă fel se amuză. apoi una dintre multele ei imagini îi șopti într-o noapte de veghe că oamenii niciodată nu se înșală în raporturile intime unii pe alții, ci numai pe ei înșiși. Oare ce vrusese să spună acel chip al ei, nou pentru el, partea aceea necunoscută a universului ei pe care nu o putuse lumina niciodată, oricît de mare efort ar fi făcut.

— Domnule, ce ți-e și cu femeile astea! Cred că Dumnezeu cînd a zămislit lumea i-a insuflat spiritul de sacrificiu Evei și abia după păcatul originar ea l-a împărțit cu Adam, o parte din el, așa spune cea mai mică parte, nu-i așa, tovarășe Ghinolea, sau domnule, sau părinte, că acum e totuna, nu-i așa tovarășe Curta? Dunneata care le știi pe toate, știi și acest amănunt cu sacrificiul. Uite, eu nu m-am însurat, n-am avut timp, și într-o zi cînd mă plimbam cu Lică am făcut socoteala pe cine mai avem noi pe lume și a reieșit că într-un an, doi rămînem singuri-singurei, adică el a rămas, el și-a luat ca nevastă spirituală revoluția, eu mai am o soră, și aia nemăritată. Uite așa se trece familia lui Landesman fără să se fi învrednicit să lase urmași.

— Un răvoluționar adevărat nu trebuie să se căsătorească niciodată, spuse Cozmin trăgîndu-și ochelarii groși cu rame negre de бага pe vîrfu nasului, să-și poată vedea interlocutorul.

— De ce, mă Lică? Uite dacă tu, să zicem, ai avea acum patru copii, cu tine ar avea țara cinci revoluționari la un loc, așa n-are decît unul, în cazul că revoluționarii ăia mai mici, dacă te-ai fi căznit să-i ai, nu s-ar fi dezis de revoluționarul principal, cum se mai întîmplă. De ce crezi că tovarășa Craiu plînge în fiecare zi? Numai din cauza bolii, sau a multelor ei boli? Te asigur Lică, dragul meu prieten, că nu, progenitura ei revoluționară, născută în închisoare, hrănită de deținute cu rîndul, a plecat acum doi ani, și nu i-a trimis de atunci măcar o scrisoare. Tot peretele camerei ei e plin cu poze de-ale lui. De ce-a plecat, Lică? Poate găsești tu o explicație care să o salveze pe biata femeie? Ea nu găsește, și eu știu că nu găsește. Ce-i lipsea mucosului ăla? Doar după eliberare mamă-sa avea o casă întregă la dispoziție, cu grădină, îi cumpărase odorului și o vacă, să aibă la majorat lapte curat, dacă toată viața n-a avut și a trăit cum a putuț pe la unul și pe la altul. S-a dus exact în lumea aia pe care noi am dărimat-o, taman acolo s-a dus, și pișicherul mai și vorbește pe unde scurte că nevoia de libertate l-a îndemnat să plece. El și libertatea! Ce libertate n-avea el? Alții poate da, dar el? Poate și progeniturile tale ar fi procedat la fel, Lică, le-ai fi obosit cu spiritul tău de intransigentă totală, așa cum l-a înnebunit pe al ei tovarășa Craiu. Mă plimbam într-o zi prin parc și dintr-odată m-a apucat așa o pîntecăraie, și cum casa ei era în apropiere am dat buzna și am mers direct în WC, și acolo în timp ce mă ușuram ce crezi că am văzut decupat dintr-un ziar și lipit pe perete, drept în față, ca să n-ai cum să nu privești? Nu ești curios, Lică?

— Nu sînt curios, Isaac.

— Ai putea fi, în cazul că te însori și faci copii nu ți-ar strica să afli.

— Nu vréau să afli.

— Atunci să crăpi de curiozitate, și tot nu-ți spun, na!

— Nu-mi spune.

— Eu știu că tu vrei să afli, vrei să afli fără să-mi ceri, tu vrei să știi fără nici un efort, ca și cum eu ți-aș fi spus din proprie

inițiativă. Uite, azi nu-s dispus să am inițiative... Că mai zicea făt-frumosul tovarășei Craiu de acolo, de pe undele lui, că toată lupta noastră pentru libertate presărată cu zeci de jertfe s-a transformat pînă la urmă într-o justificare a luptei pentru putere. Tovarășa Craiu are un aparat de radio, mi-a spus Baciuc cînd era aici, el timpitul mă întreabă pe mine dacă știu de ce îl are și ce ascultă. De unde să știe Landesman? Cel mult poate să ghicească; seară de seară ascultă postul acela interzis, nu pentru balivernele uneori adevărate, pe care le spune ci vezi mata, pentru că e mamă și vrea să audă vocea copilului ei. Porc de ciine copilul acela. Lică, și mamă-sa se stinge aici fără să aibă măcar un rînd din partea lui.

— E vina ei, spuse Cozmin citind mai departe din tomul gros cu coperte cafenii.

— De ce, mă, e vina ei? Întrebă Landesman, și că să dea și mai multă greutate spuselor se ridică în șezut. Blondă, înaltă, cu două sacoșe, lovește cu piciorul stîng o cutie de conserve; acum, cutia a intrat în șanț, și ea s-a udat la picioare mergînd după ea, uite așa vine nevasta meșterului Manole la soțul ei aflat aicea sus pe șindrila de sub acoperișul lui Dumnezeu.

Dintr-o mișcare Curta se ridică din pat, contrariindu-l pe Cozmin, care-și trase din nou ochelarii pe vîrfurile nasului pregătindu-se să-i răspundă lui Landesman de ce era de vină tovarășa Craiu pentru fuga băiatului ei, dar cuvintele îi muriră pe buze. Graba cu care se îmbracă Curta îi atrase atenția.

— E soția mea, spuse simplu Curta la privirile întrebătoare ale celor din cameră, numai ea lovește cu piciorul stîng, cînd m-am îndrăgostit de ea tot așa lovea o cutie de conservă.

— Poftim, dom'le, unde dai și unde crapă! spuse Landesman și, curios, se lăsă pe spate, să vadă mai bine femeia ce trecuse de ultimul cot al drumului și se apropia de poarta sanatoriului.

— Frumoasă, ai noroc de femeie frumoasă, tovarășe Curta! Într-o clipă, atît Cozmin, cît și Pintică erau la marginea ușii, s-o vadă pe nevasta lui Petre. Numai Ghideon Ghinolea nu cedă curiozității ci rămase la locul lui privindu-l cu o bunăvoință

aparte pe Curta, care, grăbit, își trase puloverul peste cap și din mers își puse paltonul pe umeri.

– Vezi, mă Lică, tu n-ai să știi niciodată ce plăcere de a întâmpina o femeie, că dacă nu eram la școala ta, acum eram și eu însurat și-mi ascultam băiatul la postul de radio din București.

– Tu faci glume tămpite azi, Isaac, eu cred că ai febră – și Cozmin, în timp ce Curta ieșea grăbit pe ușă, se duse la Isaac și îi băgă termometrul sub braț și-l ținu acolo cu forța, în vreme ce Landesman se zbătea ca un copil să scape de agresor, cu mult mai greu decât el.

Curta ajunsese la poartă înainte ca Toria să fi trecut podețul de scindură peste pîrîiașul ce înconjură sanatoriul, și cităva vreme rămăsese unul în fața celui alt, fără să-și poată spune ceva, sub privirile portarului, ieșit în fața ușii. Goana lui pe aleea pietruită făcuse prundișul să scîrțîie în liniștea acelei după-amieze de odihnă, și Toria, mirată că la ferestre și pe balcoane apăruseră o sumedenie de capete, se trase un pas lângă bradul ce străjuia dintr-o parte poarta de lemn, și văzînd o băncuță rezemată de cabina portarului, se așeză și-i făcu semn să stea lângă ea.

– Nu te așteptai, nu-i așa? Am venit între două trenuri, deseară sînt de servici, și cum azi-noapte am avut un vis urît... Vrusese probabil să spună o glumă, dar sau gluma nu ieșise, sau i se părea nepotrivită pentru acea împrejurare: Toria preferă să tacă și, lipsită de suportul moral al unei stări false cu care dorise să-și întâmpine bărbatul, reveni la starea ei normală și Curta își văzu nevasta tristă, în ciuda zîmbetului ei forțat.

– Puteai să mă anunți că vii, aș fi făcut rost de o căruță, deseori bolnavii închiriază așa ceva de la tăietorii de lemne... Oricum, doisprezece kilometri...

– Îi trec la capitolul sacrificiu, firește, în contul tău, am să-ți dau cîndva prilejul să te revanșezi... Aron face bine, uite, i-am făcut o poză, nu prea reușită, dar oricum e chipul lui la două luni și ceva de cînd nu l-ai văzut – și Toria scoase din poșeta de

piele, scămoșată de atîta purtat. buletinul de identitate, și de sub coperta albastră cu care era învelit dădu la iveală o fotografie destul de ștearsă. în care chipul băiatului îi apărură așa cum îl vedea în fiecare seară înainte de a adormi. dolofan, cu singura deosebire că acum Aron i se părea mai înalt, și picioarele mai puțin crăcănate ca atunci cînd îl lăsase acasă dormind.

— Pofțiți, eu am oileacă de treabă, înăuntru e cald, am făcut focul, poarta am s-o închid, să nu fiți nevoiți să dați drumul la cineva sau să vă certați cu vreunul ce ar dori să iasă, spuse portarul grăbit, și, fără să aștepte răspunsul se îndreptă spre sanatoriu, ocolind drumul pietruit, direct peste gazonul de un verde stins, ca să nu facă zgomot. Intrară în căsuța acoperită cu șindrilă; într-adevăr, înăuntru era cald și Tonia se invită singură pe marginea patului de lemn. Scoase un ușor țipăt cînd simți că se afundă în gol, patul neavînd saltea, ci doar un strat subțire de fin acoperit cu o cergă țărănească.

— Petre, înainte de toate să nu uit, știi cît sînt eu de uitucă. tovarășul Moldovan a spus să stai liniștit, să nu-ți faci griji, principalul e să te vindec, deși în privința salariului n-a putut rezolva nimic. Poate știi tu cine e acest tovarăș Moldovan, eu nu știu, m-am trezit alaltăieri cu un telefon de la el. M-am interesat în redacție, pare-se că lucrează la secția de propagandă sau așa ceva, în orice caz, în ajutorul tău au venit de la București doi foști colegi de-ai tăi. N-au trecut pe la mine, probabil nu voiau să-și divulge amicitia; asta o știu chiar de la Surdan, cretinul, nu s-a sfiit să vină la mine să-mi spună că nici un prieten nu te va putea scăpa. Dar din moment ce Moldovan a dat telefon, simt că inițiativa nu este a lui și că prietenii tăi l-au convins într-o oarecare măsură. În fond, nu știu, Petre dragă, ce ți-a trebuit la ședința aceea să votezi împotrivă, puteai foarte bine, mai ales cînd ai văzut că redacția avea un alt punct de vedere, să nu... Te rog, nu te supăra că-ți spun... Luna asta n-am mai primit salariul tău, cu siguranță că am să-l primesc mai devreme sau mai tîrziu, contabilă a spus că pînă nu capătă

instrucțiuni clare nu poate să facă nimic. Le va căpăta, nu mă îndoiesc, este ilegal ca fiind în sanatoriu și avînd un certificat medical să ți-l rețină, dar asta face parte din arhicunoscutul sistem de a măcina oamenii. Este suficient să mă țină așa cîteva luni și apoi să-și ceară scuze: scuzele nu vor avea darul să atenueze nervii terciuți în tot acest răstimp. Nu vreau să-ți țin lecții, știu că ai oroare de așa ceva, dar se duce în mine o permanentă luptă, între Toria aceea pe care o știi și alta îngrămădită de temeri și atîta prostie, și poate nu atîta prostie cît rea-voință. Am fost tăiați de pe lista cu casa, de pe locul zece am ajuns la coadă, dar casa acum mă interesează mai puțin... Am dat dovadă de slăbiciune, știu, dar am impresia că adevărul nu duce la nimic bun, și pe urmă rămîne de văzut ce-i și cu acest adevăr, poate că însuși adevărul tău să nu fie cel adevărat, poate se petrec lucruri care îți scapă și din cauza asta ești mereu în contratimp. Știu că acum m-ai palmui dar după ce ți le-am spus toate astea, te rog bagă-i în aia a mamei lor și nu te lăsa, nu din asemenea aluat sîntem noi făcuți. Mai bine să mori în picioare decît să te fîrști în fața lor îngenuncheat, trunchiere de citat, dar vezi uneori sînt nevoia să mă hrănesc și cu așa ceva. Înțeleg că ți-e greu, dar nici mie nu mi-e deloc ușor, mereu să-i am în față, mereu cu sentimentul că sînt ocolită că acel bună ziua sau bună dimineța care mi se dă cu teamă de cîte un redactor care înainte se asigură că în cameră nu e nimeni și că nimeni nu-l poate auzi. Mi-e lehamite și cu toate astea, atunci cînd văd pe cîte unul care preferă să treacă pe lîngă mine fără să-mi zică nimic, ca să nu se compromită, îl salut eu ridicîndu-mă în picioare, desigur, teribilism ieftin, dar așa mă mai răcoresc... Mai ții mînte răspunsul protopopului Avacuum cînd l-a întrebat nevasta, în timp ce se îndreptau spre Siberia? „Cît o să mai dureze suferințele, părinte? Pînă la capătul capătului“, a răspuns el. Să știi că sînt capabilă să suport toate ghionturile, numai să te faci bine, ideea că vom fi din nou împreună cu cel mic îmi dă aripi și putere și le suport pe toate.

chiar și șoarecii care mă vizitează uneori. Sub camera noastră, mai bine zis sub pat, se termină o scurgere de canal, am descoperit-o după ce ai plecat și-i vinez așa cum îi vineai tu în seara aceea când m-ai așteptat în cămăruța ta; pun tigaia cu câteva firimituri lângă pat și o acopăr cu o farfurie de tablă, și când dumnealui a intrat, acopăr tigaia cu totul. N-am curajul să-i omor, și atunci ies cu tigaia afară și-i arunc în drum. Cum o mai duci pe-aici? – întreabă ea, în timp ce din sacoșa mare din pînză cadrilată scotea grăbită câteva lucruri de iarnă și le vîra în alta mai mică.

Dintr-un pachetel dezveli câteva sandvișuri cu unt și brînză, ornate cum îi plăcea ei, cu felii de gogoșari și frunzulite de pătrunjel, și fără să-l poștească pe Curta, începu să înfulece; o îmbucătură i se potieni în gît, o înghiți cu greu, și Curta simți în ochii ei efortul pe care îl făcea ca să nu plîngă. Pînă la urmă își înfrînse slăbiciunea de-o clipă și înghiți coaja oprită în gît. În timp ce mînea, îl prinse pe Curta de, după gît și cu degetele ei prelungi cu miros de săpun ieștin, aspre de spălatul scutețelor, îi mîngîie părul castaniu, rărit și pufos la rădăcină. Dar și acea mîngîiere era forțată, cum forțate după părerea lui îi fuseseră și vorbele și, în loc să-i răspundă cum o duce, aștepta ca ea să-i spună adevăratul motiv pentru care venise: veștile debitate cu juțeală erau fie o mască, fie un preludiu la altceva ce nu se voia rostit, și Curta, pradă unui gînd, o strînse la piept, o sărută pe buzele cu miros de gogoșar și pătrunjel, un sărut părintesc. Ea nu-i răspunse în nici un fel: stătea pe patul de lemn cu picioarele nefiresc trecute unul peste altul, cu fusta trasă peste genunchii băiețești, și din tremurul lor, Curta simți că în sufletul ei persită o îndoială, o teamă ce nu era bine să fie zgîndărită, și el o lăsă acolo.

– Te văd slăbit, preocupat, dacă nu mă înșel ai și puțină temperatură: grăbită, își vîri o mînă făcută ghem sub puloverul lui și zăbovi rece în cuibul cald al subțiorii. Cînd se convinsese că într-adevăr are febră îi dezgoli ceafa și își așeză obrazul pe gîtul

lui fără să aibă curajul să-l mintă ca altădată, că temperatura e normală.

– S-ar putea să mai rămîn câteva luni bune, poate chiar mai mult, spuse el încet, și la vorbele lui, tremurul Toriei dispăru, și Curta abia atunci înțelese că acel tremur n-are să mai revină, el fusese adevăratul motiv pentru care făcuse doisprezece kilometri pe jos, de la gară pînă aici, la această poartă, dorință cu care alergase și el pe scările de marmură, dar ceea ce fusese posibil dispăruse la amîndoi

– Simt că ești cu capul în altă parte, sper că nu te-ai supărat că m-am despovărat de niște mici necazuri, în doi mi se par porcăriile mai ușor de suportat, spuse Toria, și retrăgîndu-și obrazul de pe ceafa încălzită se apucă să-si prindă un fir de la ciorap, umezindu-l îndelung cu un deget.

– Nu, capul este la locul lui, ce-i în el, în schimb, Dumnezeu știe. Aș avea atîtea să-ți spun, dar ce-ți pot spune între două trenuri? Și pe urmă, lucrurile care mă frămîntă pe mine au incomparabil mai puțină importanță decît veștile pe care mi le-ai adus. Știu, greșesc profund, pornesc întotdeauna de la ideea unei dreptăți supreme, în funcție de ea judec pe cei din jur și mă atac atunci cînd această dreptate este călcată în picioare, dar greșeala mea pornește de la următorul fapt: nu țin cont că tocmai dreptatea la care mă refer se află în suferință.

– Dreptatea ta este ideală, Petre. Vrei o lume ideală, asta vrei tu cînd ideală pentru tine nu sînt nici eu, cel mai apropiat om de tine. Ce pretenții ai de la alții? Glumesc firește, glumesc strîmb, o știu și o simt, dar nici tu nu ești ideal pentru mine, dacă ai fi, nu mi-ai ține lecții despre adevăr și dreptate, le aud în fiecare zi, firește, la altă scară a cînstei, dar cînd o femeie vine între două trenuri, bărbatul ideal ar ști că de fapt această femeie ar fi dorit altceva și am dorit altceva tot drumul pînă te-am văzut. În clipa aceea mi-am dat seama că sînt vulgară. Dar sînt femeie, ce vrei? Și nu orice femeie, femeia ta, îți spun exact ce gîndesc. Mai dă-le dracului de probleme, ai venit aici să te vindeci, să te

întorci cît mai repede acasă, ce vrei tu nu se realizează într-o zi sau două, uneori n-ajunge o viață, așa că împarte-ți problemele în așa fel ca în ele să intrăm și noi măcar atît cît am intrat pînă acum. Sînt aproape convinsă că și aici, ca și acolo jos, te angajezi mereu în discuții, eu zic inutile de vreme ce nimic nu se schimbă, iar ție îți fac numai rău. Să nu crezi că te-aș vrea un conformist, un alergător de cursă scurtă pînă în vîrfurile unui deal mic, oricînd supus eroziunilor și demolării, mi-e scîrbă de asemenea oameni, o știi foarte bine, dar dacă vrei să ai suflu pentru maratonul vieții tale, adaugă încrîncetării mai multă minte, altfel te pierzi. Nu, nu mă contrazice, știu foarte bine cu cine m-am măritat, nu-mi fac iluzii și nici nu cer de la tine peșcheșul pe care în mod obișnuit o familie egoistă îl cere de la capul ei. Îți cer în schimb altceva, dacă însuși termenul a cere nu ți se pare prea dur.

– Știu ce vrei să-mi ceri, să mă adaptez, cel puțin pentru o perioadă de timp, să mă izolez pînă înving idioata asta de boală. Ți-ai fi formulat altfel – sînt sigur – dulcea ta pretenție, dulce fiindcă o cerință așa-zis dură din partea ta totdeauna și-a găsit forma care să ascundă duritatea. Să știi că tu ai dreptate. Numai că uneori omul nu se poate plia atît de simplu, nu se poate supune unui adevăr general, chiar și atunci cînd acest adevăr e rostit de nevasta lui, fără riscul de a se minți în primul rînd pe el, apoi pe cel ce se erijează în mentorul acestui adevăr. Nu-mi ceri un sacrificiu, îmi ceri cu totul altceva, și aici, la acest punct, pînă acum învelit în scutecele formulei acceptabile se dezvăluie cu adevărat duritatea dorinței tale: îmi ceri să nu mai fiu eu, pentru o bucată de timp, tot așa cum pentru o bucată de timp aș putea spune că nu sînt bolnav, dimpotrivă, că mă simt foarte bine. Boala este însă reală, ea măcină mai departe, urmîndu-și inexorabil calea, omorînd țesăturile sub pavăza calmă a credinței mele în inexistența ei. Adică să mimez credința: să mă joc cu ea, de fapt să mă joc cu mine, cînd tu știi foarte bine că niciodată nu m-am jucat cu asemenea lucruri. Eu cred sau nu

cred, n-am formule intermediare și structural sînt străin de ele. N-am să uit niciodată acel moment unic, irepetabil, al piercerii credinței în Dumnezeu. Am trăit convins de existența lui și am încetat să mai cred tot dintr-o necesitate reală, fără să mă împingă nimeni din spate, m-au împins propria mea maturitate și înțelegerea obiectivă a mișcării lucrurilor. Dar pierzînd ceva esențial am suferit cumplit. m-am dezmoștenit singur, am preferat însă suferința în locul minciunii, indiferent că m-am hrănit cîstit din această minciună înainte de a o putea califica astfel. Ce-mi ceri tu e prea mult, mai ales că mă aflu la răscrucea unor drumuri. la răscrucea unde mai pot persista într-o credință sau unde o pot pierde definitiv, și de data asta nu e vorba de o credință moștenită, ci de alta, în care m-am integrat din convingere, și observ că această credință este și ea pe cale să se frîngă. Nu-mi cere amănunțute, ele nu sînt formulate, plutesc ca un nor de particule haotice, oricînd se pot uni însă într-un tot, într-un întreg, cum pot tot așa de bine să se piardă în spațiu, spațiul conștiinței mele. Sînt convins că în tine ai replica gata pregătită, tu ai capacitatea intelectuală de a lovi și amortiza în același timp, transformîndu-te în salvator după ce ai lovit, este semnul adaptabilității, pe care sincer ți-l invidiez, mai ales acum, aici, unde mă aflu și unde sănătatea mea ar avea atîta nevoie de el, dar că să mă adaptez ar trebui să accept o dublă falsitate: a lumii în care trăiesc și a mea, ca o condamnare pe care nu o merit. Nu pot, nu pot să suport că intelectualitatea și spiritul acestui neam a devenit calul de bătaie al cui vrei și cui nu vrei, nu pot să suport nici această adaptare a intelectualului, gata să facă orice numai pentru a supraviețui, acceptat, ca un rău-necesar, de care chipurile el, în virtutea autoconservării, se face că nu știe sau știe și are ipocrizia să se mintă. Simt un import masiv de primitivism, la care se adaugă altul și mai periculos, autohton: și toate astea la adresa unor oameni care n-au aderat la mișcare, acum, cînd este ușor să atleri, ci s-au implicat în ea, atunci cînd aceasta a constituit un pericol. Or, de

atitudinea fermă a intelectualului depinde statornicirea unei evoluții sau curmarea ei. Nici vorbă să se curme un rău, dimpotrivă, se fac eforturi pentru statornicirea lui, prin defăimarea a tot ce înseamnă spirit românesc, și Blaga în această privință este un exemplu, ca să mă refer doar la cei în viață. Cum pot eu să mă adaptez la o asemenea lume? Ai trunchiat un citat, zici tu, eu zic că ai trunchiat un adevăr care poate fi întors pe toate fețele și aplicat la condiția mea tu l-ai traduce: nici în genunchi, dar nici cu capul sus, adică adus la condiția biblică a supunerii...

– Vezi câte se pot spune între două trenuri, îl întrerupse Toria, vrînd să adopte un ton vesel, dar colțul buzei îi tremura și cele cîteva firisoare de păr se adînciră într- cută apărută atunci. Dacă te-aș fi lăsat să continui ai fi ajuns și la alte adevăruri, cu mult mai mari, de exemplu... și Toria renunțînd la tonul lui în spiritul căruia voia să continue, intră în pielea ei și își dădu drumul în timp ce introducea în sacoșă sandvișurile rămase. Bag mîna în foc, dragul meu... Cred că nici nu mai e nevoie de așa ceva, tot atît de calm ai fi putut spune că sînt o ipocrită sau că mariajul nostru nu mai are nici un sens, o femeie care încearcă să se adapteze neavînd ce căuta nu numai în patul, ci și în mintea unui intransigent de calibrul tău. Băiatule, faci ce vrei. Uite, mai am doar două ore și jumătate, ba nu, chiar trei, exact cît îmi trebuie să mă întorc fără grabă în aia a mamei de unde am venit... Nu-i așa, scumpule?

– Toria...

– Eu ți-am vrut binele, atîta tot, al tău și, firește, și al meu, le condiționez, să știi.

– Poate nici n-ar fi rău.

– Mă, tu te-ai timpit conștient? Ce dracu'? Alta în locul meu s-ar fi simțit de-a dreptul jignită.

– Eu îți cer să mă înțelegi, nu să te simți jignită. Dacă am folosit un ton pe care nu-l merita această jumătate de ceas petrecută împreună, după atîta vreme de cînd nu ne-am văzut, te

rog să mă scuzi, tu ești într-adevăr omul cel mai apropiat de mine și care ar merita cele mai puține afronturi, dar dacă m-am exprimat astfel am făcut-o pentru a-ți interzice ca în numele altora să vii să mă presezi: de fapt acesta a fost adevăratul motiv pentru care ai venit, acoperit, firește, de altul sau de altele, ăia de la ziar te-au adus la disperare și la rîndul tău vrei să faci cu mine același lucru. Te rog nu mă întrerupe, Toria, să nu crezi că nu înțeleg, aș fi cretin dacă n-aș înțelege că viața îți dă destule bătăi de cap: ești mamă, ai vrea și tu o casă pentru copilul tău, ai vrea și tu liniște, un viitor cît de cît asigurat, un elementar confort; să nu te simți lezată că folosesc singularul, că mă exclud din aceste binefaceri pe care normal le rîvnești, le-ar putea, la urma urzii, rîvni oricine. Mă exclud, deoarece un timp – pe care nu-l pot măsura și nu poate să-l prevadă nimeni – am acest confort, am tot ce-mi trebuie pe dinafară, mi-e asigurată ziua de mîine, necazurile mele sînt pe dinăuntru, ele nu-mi dau liniște. Cu atît mai mult te înțeleg, cu cît știu că tragi ponoasele din pricina mea, tu primești loviturile în locul meu, pe tine te șicanează și te vor șicana în continuare, ai să vezi, inventîndu-se în lipsă, greșeli noi ce se vor adăuga la cele vechi, poate venite chiar de aici, totul e posibil, nici aici lumea nu e chiar așa de închisă cum îți închipui... Dacă ai ști cît regret că am ajuns la acest sanatoriu și cît aș dori să plec... dar înapoi nu pot da, sînt intens pozitiv, n-am ce căuta printre oamenii sănătoși și nici nu mi-ar da voie să plec... În același timp, în fața mea s-a deschis o lume pe care în altă parte n-aș fi putut-o cunoaște și aș minți dacă n-aș recunoaște că această lume mă fascinează, în rău și în bine. În fața morții oamenii vor să-și joace propria lor viață, și eu sînt cutia milei în care fiecare își varsă aurul și reziduurile. Toate astea îmi pot fi de folos cîndva, deocamdată pur și simplu mă dezechilibrează, îmi mîncîcă liniștea de care boala mea ar avea nevoie. Pînă și împruțita de boală nu vrea să se înscrie în firea: aș fi putut avea o cavitate, două, așezate omenește așa cum se întîmplă la alții, nu, la mine

s-a localizat într-un loc unde practic nu i se poate face nimic, de aici nesiguranța în privința șederii mele. de aici o parte din nervii mei... Hai să te conduc, mai spuse Curta văzînd portarul în fața ușii.

Lăsară la poartă lucrurile aduse de Toria, apoi, amîndoi, cu pasul măsurat, făcură calea întoarsă pe drumul ce ducea spre orașul din apropiere. Ca să-l scurteze, Curta folosi poteca lui Pîntică, așa îi rămăsese numele, așa o știau și cei din sanatoriu și ciștigară mai bine de zece minute, timp în care tăcură amîndoi, Toria din dorința de a nu-l supăra, Curta din jenă pentru că o supăraseră. Îi părea rău că-i spusese soției lucruri pe care le-ar fi putut lăsa o vreme adormite, dar dacă n-o făcuse, motivul era unul singur: nu dorea o falsă liniște, nu voia s-o amăgească și mai ales voia s-o pună pe gînduri în privința viitorului, să fie pregătită pentru orice.

Ajunși din nou în drum, Curta văzu în fața cele două stînci printre care se strecura pîrîiașul, acum aproape galben de mîlurile aduse odată cu ploaia de la munte. Fără să-și dea seama ce face o prinse pe Toria de mîna și o trecu dincolo, peste apă, și în fața poienii lui, cenușie acum, luă din sacoșa nevaste-sii sandvișurile rămase și, spre mirarea ei, le duse la locul știut. Nu peste multă vreme, din pădure se auziră pași moi, apoi, la marginea poienii apăru un cap de lup, apoi al doilea, și Curta cu greu o putu opri pe Toria să nu țipe de spaimă. Unul dintre ei se apropie de mîncare, o devoră în cîteva secunde, fără să lase celuiilalt nimic, și lupoaica, rămasă flămîndă se apropie de ei la cîtiva pași, privindu-i cu ochii verzi, amenințători.

- Nu-ți fie teamă, sînt prietenii mei, după cum vezi, îi hrănesc, mi-am făcut din asta o ocupație...

Lupoaica, văzînd că nu primește nimic, adulmecă aerul cîțva timp apoi dintr-un salt dispăru, în timp ce lupul soase un urlet prelung

– Adică tu hrănești niște lupi cu mâncarea mea? întrebă Toria ajunsă în drum, mirată doar acum de îndeletnicirile bărbatului ei.

– Acum două luni erau patru și pe jumătate ca mărime...

Curta nu-și putu continua fraza; Toria îl prinse de brațe și multă vreme el îi auzi plînsul – un plîns liniștit – crezu el.

Ușa solariului era deschisă larg, prin ea se zăreau fulgi mari de zăpadă; zăboveau un timp în aer, suspendați de ceva nevăzut, apoi se învîlbureau în dreptul balcoanelor din pricina aerului cald și, lipsiți de vlagă, se așterneau pe pămînt, făcîndu-se una cu el. Era prima zăpadă din acel an, ninsese și dimineată după micul dejun, o ninsoare amestecată cu ploaie, apoi spre seară ploaia se transformă în lapoviță, ca pînă la urmă stăpîni să rămîină fulgii: victorioși și obosiți de luptă, cădeau acum în voie, într-un somn adînc, fără întoarcere.

1) Era ziua de Crăciun, în sanatoriu o zi ca oricare altele, și Morăscu rămăsese mulțumit cînd aflase că nimeni nu încercase să-și împodobească în cameră vreun pom de iarnă, semn al unei atitudini retrograde, așa cum se mai întîmplase în alți ani, și ca să fie sigur că odată cu înființarea Organizației de bază asemenea obiceiuri vor dispărea cu desăvîrșire, cu cîteva zile înainte plantă pe fiecare culoar cîte un membru al biroului – în ciuda protestelor lui Titorkan, care cerea fiecărui pacient să-și respecte orele de odihnă. Avertizați, pacienții își văzură normal de program, dar, spre surprinderea tuturor, odată cu venirea serii, pe culmea stîncoasă din fața sanatoriului bradul singuratic ce străpungea cerul le apără în față luminat feeric de becurile colorate animate de crengile lui. Erau becuri puternice, de o sută de Wați, așa cum constată chiar Morăscu, uluit și trist totodată de această sfidare politică. Deși făcuse în tinerețea lui cîteva zile necerșie la un instalator, Morăscu nu îndrăzni să se

cațere pe stîlpul de unde porneau firele spre pom, iar să se urce pe stîncă abruptă unde se afla bradul era aproape imposibil pentru un om fără aplicație la alpinism, de unde concluzia că becurile fuseseră montate de un om priceput și în putere; priceput la instalații electrice și în putere să escaladeze peretele de piatră aproape drept. Hotărît, era un act premeditat, un afront direct adus lui Morăscu și în același timp funcției speciale a sanatoriului. Bradul putea fi văzut de la cîtiva kilometri, din orice parte te-ai fi aflat, și atît Titorian, sincer îngrijorat, cît și Morăscu cheltuiau destulă energie să găsească pe cineva în stare să curme acel înseamnă al nașterii Domnului. Pînă și Cozmin, agitat peste măsură, ieșise din sanatoriu în haina lui de blană; în acea seară, disciplina se dusese de rîpă, majoritatea pacienților în stare să umble mergea în pelerinaj sub muchia stîncii ca să vadă de aproape, cu propriii ochi, acel brad solitar încărcat cu lumini alimentate direct din rețeaua care trecea la cîtiva zeci de metri. De aproape se vedeau nu numai becurile, ci și hîrtia colorată, care afirna acum udă pe crengi, și cîteva nuci vopsite cu bronz. Fiind zi de duminică, electricianul sanatoriului plecase în sat, peste munte, ajutorul lui nu era nici el de găsit; se îmbătase într-o bodegă aflată pe drumul ce ducea spre o cabană îndepărtată în munți și cu toate că fusese adus cu trăsura, halul în care era îl determină pe Titorian să-i interzică să se urce pe stîlpul umed și alunecos, ca să taie firele. Rămăsese o ultimă soluție: Ferdinand Forgaș, cu arma lui, dar ungurul mustăcios refuză categoric să împuște becurile. Își expuse motivele într-o teorie lungă și într-o românească mai puțin clară ca de obicei, din care Morăscu nu reținu decît un lucru îmbucurător: tot atît de bine-cineva străin putuse împodobi bradul, poate studenții aflați în tabără, la vreo șase kilometri de sanatoriu, și cum bradul părea la distanță egală între cabana studenților și ei, explicația lui Forgaș îl liniști pe Morăscu, era chiar plauzibilă, și după două pătăfele de țuică tare ca spirtul și o felie de cozonac cu nucă – Forgaș fusese cu o zi înainte în permisie –

Morăscu se duse în camera lui și, eliberat de obsesia ce plătase pînă atunci doar asupra pacienților, privi și el bradul, tot mai alb și tot mai luminos. Ca să-și consolideze emoțiile dobîndi e în rezerva lui Forgaș, Morăscu continuă să bea din țuica dăruia de acesta și, așezat în pat, cu binoclul la ochi, privea în direcția atît de încriminată numai cu cîteva minute înainte, și bradul luminat nu mai era opera unui nechibzuit, ci propria lui copilărie rămasă undeva în urmă, în negrul nopții, căscată ca o prăpastie între piscurile celor doi munți din față.

În solariu nu mai rămăsese decît Isaac Landesman, Ghideon Ghinolea și Curta; Buzangiu, profitînd de zarva stîrnită, preferase să mai dea o fugă la porcii lui ascunși în văioagă; toamna și iarna, din pricina zilelor rele, pofta de mîncare scădea considerabil, și resturile se înmulțeau, spre bucuria lui Buzangiu care făcea cîte patru drumuri pe zi la Ion și Aneta, apelative cu care înobilase porcinele, nume împrumutate de la propria lui soție și copil în semn de atașament și dragoste atît față de unii cît și de ceilalți!

Ghideon Ghinolea abia mai respira, trecea de la o zi la alta „în loc cu verdeată și fără suspine”, cum singur bolborosea, și ca să nu-i fie frig, Landesman schimbase patul cu el; trecuse Isaac lîngă ușă, lui nu-i era frig, lui nu-i mai era nicicum, un fel de indiferență totală pusese stăpînire pe el și în această dezicere, voința și lupta pentru viață se vedeau tot mai puțin, le alungase ca pe niște închipuiri, în schimb tot mai des îl apostrofa pe Ghinolea, alteori îl înjura chiar, fără să țină seama că avea în față lui o față bisericească, pentru acea împăcare cu moartea, pentru rugăciunile rostite tot mai tare, fiindu-i indiferent că în felul acesta se deconspira. Cînd nu reușea cu vorba aspră, Landesman se așeza în genunchi în fața patului și îl implora să mai reziste, nu se putea ca tovarășii lui de la Estramadura, împrăștiati ca păsările călătoare pe toată suprafața pămîntului să nu-i răspundă la numeroasele scrisori pe care le trimisese. Ghinolea dădea din mîna resemnat, îl ruga cu vocea

lui blîndă să nu se mai preocupe atîta de el, sufletul îi era liniștit și putea în fiecare moment să-l cheme Domnul la el.

În clipa aceea, Ghinolea era săltat din pat, Isaac îl ținea de spate ca să poată privi bradul cu luminile scăpărînd prin fulgii deși; cu o zi-în urmă. Ghideon le vorbise de nașterea Mîntuitorului, de bradul pe care îl împodobeau la ei în sat în fiecare an pe coama dealului și acum Ghinolea era fericit de priveliștea ce i se oferea și nu îi venea să creadă că era aievea. Ochii mijii pînă atunci se măriră treptat, buzele uscate de febră se crăpară ca o rană sub un efort neobișnuit, și în întunericul care domnea în salon – Isaac stinsese lumina, ca bradul să se poată vedea mai bine – Curta văzu în pupilele muribundului cum se reflectau becurile din brad: un brad în miniatură, colorat în roșu și albastru, deseori stins de pleoapele agitate, ce se zbăteau ca niște aripi de fluturi în jurul luminii. Ghinolea, prinzînd parcă puteri, căută ceva cu febrilitate în jurul său, și atunci Landesman, ghicindu-i dorința, îi aprinse o țigară și-l lăsă pe preot să tragă cu nesaț un fum, un fum adînc, și fumul acela coborît în subteranele plămînilor, cu atîtea galerii prăbușite, sparte, scoase un zgomot îndepărtat, se topi în alveolele setoase și rămase acolo, respirația lui Ghinolea neaducînd la suprafață decît un freamăt lăuntric și nici urmă de fum. Preotul vru să mai ducă odată țigara la gură, dar Landesman, autoritar, îl opri, în ciuda faptului că mîna lui Ghinolea căuta tremurîndă, ca mîna unui copil posticios, sursa binecuvîntată.

Lipsit de stimulentele celui de-al doilea fum, șira spinării lui Ghinolea se frînse, și cu toate că Isaac îl sprijinea în continuare, el se lăsă pe cele două perne, prima îngălbenită ca relieful unei hărți geografice pe partea unde se odihneau umerii și ceafa. La vederea petelor de transpirație de pe perna umedă încă, Isaac luă un prosop de pe marginea patului și-l așeză sub ceafa preotului, năclăită de sudoare. Deși era peste măsură de obosit din pricina poziției incomode, ochii lui Ghinolea continuau să strălucească, bucuria din ei nu se stinsese,

dimpotrivă, se amplificase în pupilele mărite, negre ca tușul, și ridicînd un deget descărnat la nivelul frunții zîmbi ca la o aducere-aminte.

– Mai ții minte. Isaac. noaptea aceea de Crăciun din patruzeci și patru, cînd te-am trecut granița. la români; tot așa. cineva îmbrăcase un brad, pare-se păstorii...

– Mai bine nu mă treceai, părinte. mai bine nu mă adăposteai. Poate acum n-ai fi fost aici, n-ăș mai avea sub ochi permanentul meu regret. că mata crezi, părinte. poate că mie nu-mi pare rău?

Era pentru prima dată cînd Ghinolea i se adresa lui Isaac față de Curta direct pe nume. fără acel „tovarășe” care sunase de fiecare dată în gura lui atît de străin, coborît parcă din pod, fără scară, de-a berbeleacul. Numele rostit singur căpătase în glasul preotului rezonanțe solemne, biblice aproape. Cu mîinile împreunate pe piept, privea undeva în tavan ca într-o mare depărtare.

– Din teama de-a nu ne auzi cineva, nici nu te-am întrebât, părinte; te-au bătut rău după ce te-au prins?

– M-au bătut, fiule, honvezii, cu vergile, numai peste locul păcatului, mi-au făcut boășele cît bostaniș, și nu atît pentru că te-am ajutat să fugi, cît mai ales că eu, față preotească, greco-catolic, am ajutat un jidan, adică pe unul care a bătut cuiele în mîinile și picioarele pruncului sfînt.

Isaac rise, și veselîia lui deschisă, spontană îl înveseli și pe Ghinolea și chiar Curta zîmbi la acele auzite, cu toate că nu dorea să ia parte la răscolirea unor amintiri ce nu-l priveau.

– Dar uite, eu nu m-am gîndit la asta: dacă m-aș fi gîndit, poate nu te adăposteam și nu te ajutam să fugi, aș fi stat în orice caz pe gînduri, că dacă te gîndești bine, nici legea preotească nu-mi dădea voie să mă spure.

– Acû, mata, părinte, chiar spui ce gîndești? Adică dacă ai fi știut de la început cine sînt, nu m-ai fi ajutat?

– Știu eu, Isaac, de ce să mint?... Acu mi-ar fi ușor să vorbesc și ceea ce nu cred, dar eu n-am obișnuință în minciuni;

puteam minți și atunci cînd m-a prins patrula ungurească, dar n-am mințit. Adică, dacă se cădea să sufăr pentru fapta mea, de ce să nu sufăr? Parcă tu, Isaac, n-ai necazuri din pricina mea? Ai, slavă Domnului și poate și ție îți pare rău că m-ai adus aici...

– Numai că biserica mea sufletească, părinte, nu-mi interzicea acest lucru...

– Ba-ți interzicea, fiule Isaac, și încă cum! Voi aveți o credință păgînă, acolo unde sînteți voi n-are ce căuta Dumnezeu nici slujitorii lui și cu toate astea... Că deseori m-am întregat de ce-ai făcut-o, că doar ai făcut-o împotriva alor tăi, altfel acu nu s-ar fi ridicat împotriva ta... Ieri a venit la mine, în timp ce erai la masă, domnul Morăscu, avea în mîini niște hîrtii unde scria totul despre mine. Puteam oare să-i spun că nu sînt preot? Că nu m-ai adus tu, aici, cu atîtea sacrificii?

– Adică a venit Diavolu' la dumneata și te-ai lepădat de Satana, spunîndu-i adevărul...

– Simțeam eu, Isaac, de mult simt că ne pîneau, și cu toate astea, mă întreb: de ce? Vezi, în țara românească evreii n-au fost persecutați în vechiul regim, poate a fost singura țară unde oamenii n-au fost deportați ca vitele prin multele lagăre ale lumii, și uite că acum îi prigonesc pe ai lor. Ce s-ar fi făcut Transilvania vreme de sute de ani, sub străini, fără glasul românesc al preoților, al credinței lor în limbă și în obiceiurile turmei pe care au păstorit-o spre dăinuire? Și uite că am dăinuit, n-am murit, nici nu ne-am împuținat în cealaltă parte a Carpaților și-am venit la matca noastră ca acum să se poarte cu noi mai rău decît cu fiarele pădurii. Nu trebuia să mă aduci, Isaac, ce-am făcut eu pentru tine nu cere recunoștință, or eu vîd, fiule, că strădania ta pornește din dorința de a-ți plăti datoria și pe deasupra și dobînzile. Nu va trece mult și mă vor izgoni de aici și la fel și pe tine pentru curajul pe care ti l-ai luat...

– Țsta să fie cei mai mare necaz. Ghideoane, necazul pe care mi-l pricinuiiești tu... Fără tine n-aș fi trăit nici măcar cei cîțiva ani întregi de după eliberare. Si chiar dacă nu-ți place

matale, părinte, cuvîntul datorie, zi-i reciprocitate, cum te-am auzit nu o dată că spui, din reciprocitate am făcut ce-am făcut, cu toate că dincolo de credința mea și-a dumitale, pe amîndoi ne-a îndemnat altă credință, una mai abitir decît celelalte două, ori pornind de la amîndouă, nici eu nu știu; omenia. Istorie veche și dramatică, tovarășe Curta, se adresează Isaac lui Petre care asculta cu interes dialogul celor doi. Căci nu mai e un secret nici pentru dumneata cine e părintele Ghinolea, și aș vrea să știi de ce într-o zi o să ne dea pe amîndoi afară, cum prea bine a zis prietenul meu Ghideon.

Landesman își aprinse o țigară, îi mai dădu și părintelui să tragă un fum, și după ce bătu cu palma făcută evantai ceața groasă și albastră de deasupra lui dădu din cap șugubăț, ca și cum s-ar fi pregătit să povestească o snoavă.

- Eu sînt pe jumătate evreu român și pe jumătate evreu ungur; nu-i așa că ți se pare ciudat că nu sînt pur și simplu evreu? Cu toate că mata îți poți da seama că puteam fi, dar n-am fost; tata era evreu din secuime și făcuse școala la unguri, mama era evreică din Botoșani, pe trei sferturi româncă și un sfert, după bunică, rusoaică, un amestec, ce să mai zic?! Că dacă o tot țin așa, n-o mai sfîrșesc. Și mata vrei să termin cît mai iute, altceva te interesează în povestirea mea, vād eu bine, și eu în locul matale aș fi nerăbdător. Lung de gură Landesman ăsta și rău de gură, ar zice prietenul meu Lică dacă ar fi aici, dar nu-i, el s-a dus să vadă bradul pus de un eretic comunist, cu toate că eu cred că nici nu l-a pus cineva dintre noi, ci altcineva, nu-i așa că la o asemenea posibilitate nu te-ai gîndit?... Adică de ce neapărat să-l fi pus cineva din sanatoriu? Că așa vrea Morăscu? Dacă ereticul n-a fost din sanatoriu, lui Morăscu îi pare rău, ascultă ce-ți spun, nu mai poate fi principial, nu mai poate avea pe ziua de astăzi o problemă gravă, că celelalte n-au nici un haz... Și uite așa am plecat eu din lagăr din Algeria, adică am fugit de acolo; între arabi și evrei nu există dragoste, or printre cei din gărzile internaționale erau nu puțini evrei din țările din

partea asta a Europei, ceilalți, din partea apuseană, au reușit să se care înainte de a trece Mediterana. Știam că vor să ne împuște; aveau ei un fel aparte de a scăpa de noi, ca să nu intre la belea cu francezii. Ne trimiteau după apă la o oază, cam vreo zece kilometri depărtare de lagăr, aveam două cămile cu burdufe de piele și patru soldați arabi care ne supravegheau. De ce ne trimiteau numai pe noi după apă, am înțeles când în fiecare zi dispărea câte unul; ei ziceau că a dezertat și am crezut-o și pe asta, evreii care nu cred de obicei în nimic cred uneori niște minciuni de te apucă groaza. Să te ferească Dumnezeu de evreul deștept, dar și mai rău să te ferească de unul prost, și eu, acolo, în lagăr eram din această ultimă categorie, că așa-mi place mie să zic – și Isaac, după ce mai trase un fum suflă direct jetul albastru în obrazul popii, și acesta, cu gura larg deschisă, inhală fuiorul de fum cu o poftă de parcă Landesman ar fi turnat în el viață. Și ce ziceam... da, adică eram prost, eu, Isaac fiul lui Avraam și al Rachelei din Botoșani, eram prost... credeam că ăia fugiseră într-adevăr pînă ce într-o zi am văzut deasupra lagărului zburînd un vultur al deșertului; știi cum arată ăștia? Mai bine n-ai ști, că te apucă groaza. Și ce crezi că avea vulturul în gheare, că dacă n-avea un picior de-al lui Zolti ungurul, n-avea nimic, și santinela, care nu știa ce duce în gheare numai ce trage în vultur, și vulturul cade direct în curtea lagărului cu piciorul lui Zolti cu tot, adică piciorul cădea înainte ca o ghiulea, și vulturul mort după el, dar fără să-i dea drumul, și nici jos n-a putut nimeni să smulgă pulpa aia pînă ce o altă santinelă n-a tăiat picioarele vulturului cu sabia. Era Zolti, ce mai, în ziua aceea eu nu fusesem la apă, aveam picioarele umflate și i-am împrumutat lui Zolti bocancii. Acu, mata, care pui mereu întrebări, și cînd nu trebe și cînd nu-i cazul, m-ai putea întreba de unde știam eu că Zolti trebuia să fie neapărat împușcat? Vulturul îl putuse lua și mort, adică Zolti odată fugit putuse foarte bine să crape de foame și mai ales de sete, de ce trebuia să fie el, obligatoriu, împușcat? Nu-i așa că

aveai întrebarea asta în capul dumatăle de scriitor? Ei uite, și cu toate astea, Zolti fusese împușcat pentru că în picior nu avea bocancul meu, bocancul meu îl văzusem în piciorul soldatului, că nici nu știi ce stringători sînt arabii. Și atunci s-a deșteptat Landesman, și cînd soldatul care a ucis vulturul a fost băgat la arest că a omorît gunoierul deșertului mi-am zis: „Ișaac, nu-i de tine în lagăr“. Și din prost m-am făcut pe dată deștept, că era vorba de viața mea, și cînd Landesman e deștept să nu te pui cu el, că e deștept foc. Am făcut un plan de evadare de m-ar fi invidiat și Rabi din Ierusalim, și într-o bună noapte am evadat, cinci am evadat, toți din părțile astea ale noastre. N-am plecat nici în America unde am un frate și o soră, nici la Kiev, unde nu puteam pleca, că aveam și acolo un frate, am plecat acasă la mine, la Miercurea Ciuc, adică într-un sat unde îmi lăsasem părinții în treizeci și șase cînd m-am hotărît, îndemnat de Cozmin, să mă fac răvoluționar. Numai că pe drum mi-am dat seama că evreii sînt fugăriți ca păduchii, și cum am călătorit pînă în Ungaria nici nu-ți spun, că dacă îți spun îți trebuie o viață de om și eu nu mai am din ea decît cîteva procente... Nu protesta, părinte, așa e, eu știu mai bine ca mata ce și cum, că eu sînt mai deștept... Am crezut că ungurii au să mă apere, că la ei evreii au alt statut, doar Ungaria era prietenă cu Hitler, și era cît pe-aci să cad în cursă, dar Landesman dacă pică o dată, a doua oară nu mai pică, asta s-o știi mata de la mine. De la Debrețin pînă la Miercurea am venit mai mult pe jos, flămînd și ca vai de capul meu, și cînd am ajuns în sat la noi, unde tata avusese o dugheană, n-am mai văzut decît fundația arsă și nici urmă de Landesmani. Eram bolnav de tifos, aveam febră și unde era să mă duc? M-am dus la popa Ghideon, adică m-a găsit el într-o noapte la poarta lui și m-a luat și timp de șase luni m-a îngrijit, cu toate că penele de cocoș nu o dată i-au făcut percheziție. M-a zidit părintele în cuptorul de pîine, și ca să-mi dea de mîncare urca în pod și-mi lăsa pîinea și apa cu sfoara prin coș, că mai bine mă zidea într-o fîntînă că vara lui patruzeci și trei era

călduroasă foc. În cuptorul zidit aveam patul și un ciubăr în care îmi făceam nevoile, ciubărul de lapte, nu-i așa, părinte? Tot la două zile, Ghideon îl ridica frumușel cu frînghia în pod și mi-l trimitea apoi curat, că mă și mir cum la o față bisericească nu i s-au întors mâtele pe dos:

– Să crezi tu că nu mi s-au întors, Isaac.

– Păi afita îți trebuia, părinte, să spui că nu... După trei luni n-am mai putut suporta, ce crezi mata, tovarășe scriitor în devenire, e ușor să trăiești într-un cuptor? Pîine părintele nu făcea, trăiam din prescuri și la prescuri părintele era norocos, dădeau credincioșii de toate și mînca Landesman și pui fripți și bea și din sîngele Domnului cîte un pahar, ca să nu-și piardă nădejdea. Cînd m-a scos într-o noapte afară, părintelui i s-a făcut rău și eu n-am știut de ce. N-aveam păr pe cap deloc, nici sprîncene, că de gene ce să mai vorbesc, nu le prea aveam eu nici înainte. Cînd m-am dumerit de ce s-a speriat așa, am rîs de bucurie, nimeni nu-l mai putea recunoaște pe Landesman cel mic, între timp mă făcusem și eu mare, și așa fără podoaba de pe cap și fără sprîncene, lumea nu mai putea ști cine sînt. Și atunci i-a venit preotului o idee cu adevărat dumnezeiască; a zis să fac pe surdomutul, că el mă ia slugă, o să spună la toată lumea că m-a pripășit într-o noapte cine știe de unde și că el din mila Domnului l-a aciuat pe smintit la casa lui, să-i vadă de porci și orătânii. Și toate ar fi mers bine dacă într-o zi, de aniversarea lui Horthy, directorul școlii n-ar fi vrut să sărbătorească evenimentul cu programul artistic. Cum în piesa pe care trebuia s-o joace elevii era și un rol de surdomut, iată-l numai pe director că vine la Ghinolea și mă cere cu împrumut. Să mă dea, să nu mă dea? Ca să nu lase de bănuț m-a dat, mai bine nu m-ar fi dat... Numai că mutului de pe scenă i-a intrat în ziua spectacolului un cui în picior, eram desculț și scîndurile erau bătute de curînd; durerea a fost atît de mare, încît fără să vreau am scos un țipăt, și țipătul acela tare nu mi-a plăcut și nu i-a plăcut nici penei de cocoș care era la spectacol

și am văzut că nu i-a căzut bine nici părintelui Ghinolea, aflat în sală și pe care l-am zărit transpirat și murmurînd o rugăciune. Adică vezi mata, tovarășe scriitorăș, m-am dat de gol fără să vreau, și noaptea părintele m-a urcat pe un cal și el s-a urcat pe un măgar, că sfinția sa așa se cădea să umble, și am plecat în munți să trecem granița la români. Și dacă n-am fi cășcat ochii la bradul ăla luminat, toate ar fi mers ca pe roate, dar am întîrziat atît cît să dăm nas în nas cu patrula ungurească. Calul-cal, a fugit mai iute, măgarul-măgar, a început să zvîrle din copite cînd a auzit șuieratul gloanțelor, și fără să vreau – jur că aș fi rămas cu preotul – m-am trezit în fața unei patrule românești.

După Eliberare primul drum l-am făcut în sat la părintele Ghinolea; abia se întorsese din pușcărie, arăta ca vai de el. L-am propus să vină cu mine la București, că acum eram mare și tare, la nevoie puteam vorbi printr-un credincios cu vlădica să-i găsească un post. N-a vrut, dorea să-și păstorească turma în continuare, n-ar mai fi păstorit-o. N-am avut de unde să știu că între timp a fost arestat de ai noștri: nimeni de la ei nu mi-a scris despre toate astea o veste. Și dacă într-o zi Cosmin, care știa totul, nu i-ar fi găsit numele pe o listă a caselor lui de odihnă, poate părintele Ghinolea de mult și-ar fi dat duhul între Domnul, dar așa, nu m-am lăsat pînă ce Cozmin nu l-a pus pe liber și ca să-l pună pe liber am fost pînă la tovarășa Ana, care a înțeles că dacă nu mă ajută sînt în stare să fac toate prostiile de pe lume, că nici nu știi mata ce gură are Landesman cînd vrea. Și de acolo l-am adus direct aici, zicînd că-i activist, și la urma urmei nu ești activist, părinte? Activist, dar pe alt tărîm, că Landesman n-a scris acolo ce fel de activist ești. Și acu, după toate sacrificiile astea, dumnealui nu face nici un efort să aibă puțină răbdare și să trăiască pînă ce-mi dau de veste internaționaliștii mei din Apus. Am mințit cu ceva, părinte?

– N-ai mințit, Isaac.

– Numai dumneata ai mințit, părinte, cînd ai zis că nu m-ai fi ajutat dacă ai fi știut ce sînge galben port în mine. Ai știut din prima clipă, din prima clipă m-ai recunoscut, mi-am dat seama. Și cu toate astea, ai făcut-o din bunătate, din credința în om și în dreptul lui la viață pe acest pămînt atît de împruțit. Și mata ai făcut-o în condiții grele, iar ajutorul ți l-am dat atunci cînd nu mă păștea nici un pericol. așa că, părinte, niciodată n-am să-ți pot plăti datoria așa cum se cuvine...

– Nici n-ai să poți, dacă nu-mi dai acum o jumătate de fum...

– Atunci înseamnă că-ți rămîn dator pe viață, părinte, spuse Isaac, dar pînă la urmă se răzgîndi și-i mai suflă lui Ghinolea un fum, și popa dintr-odată făcu ochii cît cepele, se îngălbeni și mai tare decît era, în timp ce pieptul, ca o tablă hodorigită se zbătea din lipsă de aer.

– Zgîrcitule, mi-ai dat fum mîncat, întîi l-ai băgat în tine și apoi mi l-ai dat mie, negru, mai îmi trebuia puțin și muream.

– Lăcomia te omoară, părinte, nu eu.

Landesman scoase cu brutalitate prosopul de sub capul lui Ghinolea și-i șterse acestuia fruntea, apoi îl frecționă pe piept, în timp ce Curta privea la ei, la jocul lor de-a fumul și de-a viața, și cu toate că ziua aceea mohorîtă îl întristase, peste supărarea lui obișnuită, povestea lui Landesman ca și hîrjoana lor copilărească îi dădură o nouă dimensiune asupra oamenilor, a vieții. Povestirea lui Baciui despre Landesman și Ghinolea avea acum termen de comparație, întîmplările aveau altă valoare, cea de acum o completa pe cealaltă a lui Baciui, o lumina într-un fel aparte, o amula pe prima, capabilă de a fi interpretată într-un singur fel doar. Și totuși, prima povestire, a lui Baciui, își urma neînteruptă destinul.

Pe drumul ce venea dinspre oraș se văzură farurile unei mașini; Curta crezu că ea va trece de sanatoriu, era chiar curios dacă se va întîmpla așa, dar mașina opri la poartă, nu zăbovi

acolo decît cîteva minute, apoi pe aleea pietruită se făcură auzite roțile antiderapante și o salvare de culoare neagră opri în fața porții principale. „Probabil era adus un nou pacient în stare gravă“, dar presupunerea se dovedi a fi falsă, deoarece nici la cinci minute după sosirea Zis-ului, pe coridor se auziră pași, și sora Nana intră în încăpere, ținînd în mînă un pachet și două hîrtii, scoase dintr-un plic ce se vedea din buzunarul nu prea adînc al halatului. Sora nu știa cum să înceapă, mai mult ca sigur aducea o veste proastă, căci maxilarele îi erau atît de strînse, încît caninul rebel se vedea și mai proeminent sub pielea feței.

– Tovarășe Landesman – spuse ea pînă la urmă, de parcă-și făcea sieși un reproș pentru ce scria în hîrțiile acelea cu multe semnături și parafe, după cum putu constata Curta cînd sora Nana în dreptul lui își permise să le mai privească o dată. – Acum au venit de la Policlinica specială. Doctorul Titorian se simte rău și, de fapt, nici n-aș fi avut de ce să-l anunț, aici, și sora, fără să mai continue, înmînă cele două adrese lui Isaac.

– Ei, părinte, uite că zisa matală s-a adeverit mai repede decît mi-am închipuit, de unde deduc că ești un fin psiholog. În douăzeci și patru de ore sîntem obligați să părăsim această frumoasă instituție și eu, și dumneata, eu oricum aș fi părăsit-o în curînd, mai puteau avea puțină răbdare, dar de dumenata mi se rupe inima...

– Și pachetul ăsta, tot pentru dumneavoastră e, tovarășe Landesman, spuse sora, și după ce-l așeză pe patul lui Isaac ieși, abia putîndu-și stăpîni plînsul.

– Mulțumesc, soră, strigă Landesman după ea, dar sora nu-l mai auzi, pașii grăbiți i se topiră pe linoleumul coridorului.

Curta nu mai avu răbdare să aștepte comentariile lui Isaac, se sculă din pat și veni lîngă Landesman. Acesta îi înmînă cele două hîrtii care oficial explicau ceea ce sora încercase să spună în cîteva cuvinte.

- A lucrat frumos Morăscu, n-am ce zice, chiar mai repede și mai eficace decît mi-aș fi închipuit, și eu, care credeam că pur și simplu e o fosilă incapabilă să poată hotărî ceva. Vezi, Landesman, că ești prost, spuse Isaac. Vru să mai adauge ceva, dar Curta dădu din cap într-un fel anume, și Landesman își încreți fruntea, iar ochii, aproape lipsiți de gene i se micșorară.

- Nu Morăscu, sau în orice caz, nu numai el... spuse Curta și reși din pricină că-și încălca legămîntul de a nu divulga convorbirea avută între patru ochi cu Baciul... Baciul, nu Morăscu, tovarășe Landesman, preciză Curta, și se întoarse la patul lui, dar nu se așeză; stătu vreme îndelungată în picioare gîndindu-se la cine știe ce.

- Adică așa cum am bănuț eu și-a povestit o variantă a lui despre noi... de ce nu mi-ai spus pînă acum? întrebă Isaac și privirile lui blînde pînă atunci deveniră friste, pline de reproș, pentru o fracțiune de secundă.

- Vezi matală, tovarășe scriitoră, ce e viața? Nu-ți reproșez, deși o clipă am avut acest gînd, în fond nu erai obligat cu nimic, nici lui Landesman, nici părintelui Ghinolea. Am bănuț că Baciul și-a povestit ceva, la urma urmei nu putea povesti decît latura superficială a lucrurilor, simple date probabil, despre adevărata identitate a lui Ghinolea... dacă aș fi știut însă precis... mai puteam face ceva, mai puteam amîna lucrurile, dar așa... Nu, n-are rost să-ți înnegrești inima, nu ești vinovat cu nimic, în omenia lui Ghinolea față de mine, și a mea față de el, nu era obligatorie și a dumitale, eu însă o presupuneam, uite așa sînt eu, sentimental, și credeam în ea, cu toate că nu și-aș fi cerut-o niciodată.

- Mi-am dat cuvîntul că atîta vreme cît va trăi...

- Și n-a murit, și dacă în joc era viața tatălui dumitale, poate tot la fel ai fi procedat, nu? Cînstea, domnule Curta, cînstea asta a dumitale despre care am avut onoarea, mi se pare, să-ți vorbesc... dar acum să le lăsăm astea, ce-i de făcut? - întrebă

Landesman, în timp ce învîrtea pe toate fețele pachetul nu prea mare și învelit într-o hîrtie oarecare, legat cu sfoară. Landesman, strîmbîndu-și buzele, vru să-l dezlege, apoi pur și simplu rupse hîrtia cînd văzu că sfoara nu cedează; ieși la iveală un ambalaj galben, acoperit de tot felul de ștampile, și Landesman, fără să știe exact ce se află în pachet, se ridică în picioare, apoi se duse la zidul dinspre răsărit al solariului și rezemîndu-și fruntea de el bolborosi ceva în ebraică. Plînse tăcut, minute în șir și lacrimile i se prelungeau în dîre subțiri, lăptoase pe peretele alb.

— Nu m-au uitat, spuse el într-un tîrziu și grăbit, cu o febrilitate aproape dureroasă, desfăcu pachetul. Scoase din el vreo patruzeci de sticlute mici, cu capace metalice și alte două cutii mai mari; le întoarse pe toate fețele, le pipăi îndelung apoi, ștergîndu-se sub un ochi cu mîna tremurîndă de emoție zise:

— Părinte, Dumnezeuul dumit le vrea să nu mai mori.

Doctorul Titorian stătea în fața sanatoriului, cu brațele încrucișate, vînat de frig și de neputință; bruma de disciplină din sanatoriu fusese dată peste cap de medicamentele lui Landesman, lumea înnebunise parcă, și deși era aproape de miezul nopții, a doua zi de Crăciun, pacienții, în pijamale, se băteau cu zăpadă, se trînteau fără menajamente, iar Ferdinand Forgaș ieșit pe balcon trăgea cu arma după stele, vestind în felul acesta marea bucurie. Toate intervențiile personalului de serviciu se dovediră inutile; nimeni nu voia să asculte de nimeni și Titorian nu era în stare să le explice că medicamentele nu înseamnă totul, pentru unii chiar foarte puțin, că pînă la sosirea pe cale oficială a unui lot capabil să satisfacă cerințele sanatoriului trebuia să mai treacă probabil timp; Landesman primise pachetul de la un bun prieten, influent, medicamentele

nu erau nici măcar testate, și acest lucru reieșea foarte clar de pe etichetele lor, unde scria negru pe alb: „pentru experiență”. Morăscu și cu alți cîțiva membri ai biroului Organizației, scosese ră pe unul dintre balcoane un difuzor și încercau prin apeluri repetate să readucă lumea la bună cuviință, la disciplină, preferară chiar amenințări în numele Organizației, insinuînd excluderi. Dar glasul lui Morăscu sunînd altfel în difuzor, mai baritonal și mai plăcut n-avea auditoriu; pacienții, în grup, uitînd de frig datorită unor sticle de coniac aduse în sanatoriu de Buzăngiu, se opriseră pe deal, sub bradul împodobit cu becuri strălucitoare, și, fără să le mai pese de nimic, începuseră să cînte colinde. *O, ce veste minunată*, răsuna peste văi pînă la mari depărtări, și peretele sudic al muntelui trimitea refrenul înapoi; parcă nu era un ecou; ci un cor angajat și el la bucuria generală și nesăbuită a bolnavilor. Curta, întins pe patul din solariu, acoperit cu pătura pînă sub bărbie, participa calm la vacarmul general; refuzase să iasă afară la îndemnurile unuia care încercase să-l tragă în curte aproape cu forța; preferase să rămînă singur acum, după ce Landesman și Ghinolea plecaseră. ca să poată urma tratamentul, Landesman hotărse să nu se îndepărteze prea mult de sanatoriu și pînă la urmă opinaseră pentru baraca tăietorilor de lemne; era destul de cald, sora Nana se oferise să vină să le facă injecțiile, iar în privința mîncării, a focului și a curățeniei, n-aveau de ce să se plîngă, Saveta era permanent acolo; din cînd în cînd mai urca din sat și mama ei. La mutare participase și Curta, cărase și el o valiză, pe a doua o dusesse Cozmin, care supărat peste măsură de noua veste, plecă imediat în capitală să aranjeze lucrurile, îndată ce Landesman și Ghinolea își luară în primire noul lor sălaș: o cameră din birne, călduroasă, în care soba de tuci, cu miros rînced, nu dormea niciodată; Saveta o umplea cu lemne de brad, și soba pîrîia iar pe coțul, de tablă zdrențuită scînteile ieșeau ca dintr-o gură de tun cu încărcătura prea mare. Era vesel Landesman, sau se prefăcea vesel. Petre însă își dădu repede seama că înlăuntrul lui era trist și nemulțumit.

Acum, așezat pe pat, în timp ce prin ușa deschisă se auzea colindul târăgănat, se gîndea la legămîntul pe care-l încălcase. Se convinsese singur că Baciul dăduse o interpretare dușmănoasă acestui ajutor acordat de Isaac preotului, ajutor a cărui determinare îi era străină, ascunsă, și probabil pe Baciul nici nu-l interesau motivele, pe el îl interesa faptul în sine și, lipsit de explicațiile necesare, dusesse la o altă înțelegere a lucrurilor. Judecîndu-și acum mai bine comportamentul, Curta ajunsese la convingerea că, de fapt, Toria avusese dreptate, ea îi ceruse un lucru căruia el se conformase de mult, dar nu se putuse abține să n-o admonesteze pentru îndrăzneala ei de a i-l cere. Doar nu-l rugase el pe Baciul să-i povestească, acesta se spovedise din proprie inițiativă, așa că putea foarte bine să-l fi pus în gardă pe Lahdesman. N-o făcuse, și Curta știa mai bine ca oricine că nu-l divulgase pe Baciul nu din alte raționamente, ci din stimă pentru soarta lui, dintr-un respect orb față de starea în care era, moartea apropiată îi impusese respect, nu el.

Afară, parte din pacienții înfrigurați începeau să se întoarcă alergînd, gerul din seara aceea, după zilele relativ calde de dinainte, era pătrunzător; cineva găsise cheia de la bucătărie, luminile din sufragerie se aprinseseră, și bolnavii dădură buzna în încăperea caldă, din nevoia de a fi în continuare la un loc, uniți de același destin și de aceeași bucurie.

Întrerupătorul se răsuci; Curta nici nu auzise ușa deschizîndu-se, nici zgomotul făcut de pașii care intraseră în solariu și pentru că lumina îl orbi, închise pentru o clipă ochii, supărat că e deranjat din gîndurile lui.

Erau doctorul Titorian și sora Nana, inspectau cameră cu cameră, făcînd bilanțul proporțiilor indisciplinei, atît medicul cît și sora rămaseră surprinși la vederea lui.

— Dumneata aici? întrebă Titorian fără să-și dea seama că în felul acesta se dădea de gol.

— Aici, domnule doctor, e aproape miezul nopții. Îmi pot manifesta bucuria și în acest loc, sublinie el, dar își dădu repede

seama de răspunsul lui subaltern, de om ordonat, prin contrapunere dezvăluindu-și opoziția față de atitudinea celor de afară. Vorbele rostite însă rămaseră rostite, și Titorian fiindcă intrase atât de brusc și neanunțat nu ieși după soră, preferă să mai rămână, și obosit se așeză pe patul lui Landesman, acum liber. Privi afară la bradul colorat.

— Pînă la urmă, toate astea se vor sparge în capul meu, totdeauna e nevoie de un țap ispășitor, și pe bună dreptate acela voi fi eu. Nu vreau să te rețin, de altfel nu-i nici timpul, nici locul pentru o discuție, dar țineam să te văd și să-ți mulțumesc că n-ai scris articolul acela la gazeta de perete împotriva mea. Că trebuia scris împotriva mea, am înțeles după cel apărut, scris tot de un coleg al dumitale, cu care din păcate nici n-am apucat să schimb două vorbe. Prima reacție aceasta a fost, de mulțumire; cu toate că mi-ai declarat ritos că-ți sînt antipatic, ai preferat să te abții, să nu participi la această calomniere, căci de la început pînă la sfîrșit nu e vorba decît de date false. Pe urmă mi-a părut rău că nu l-ai scris, spațiul acela s-ar fi umplut poate cu un text mai obiectiv, nu în favoarea mea, n-aș fi ținut la așa ceva, dar nepărtinitor în orice caz. Așa nu sînt alțeeva decît un dușman de clasă, un incapabil, și trebuie să recunosc că pînă și minciunile, prin pana unui om de talent par verosimile, și o clipă, uitînd că este vorba de mine, am rămas consternat de forța de convingere a dăruirii, chiar și atunci cînd slujește un neadevăr.

— Îmi pare rău, domnule doctor, sincer îmi pare rău, de altfel de la început m-am opus părerii lui Morăscu. Vrea suprație în sanatoriu, vrea să conducă el, în convingerea sa, un intelectual nu poate fi cinstit nicicum, nici atunci cînd încearcă să se slujească de ajutorul acestuia, cum a făcut cu mine. Voia să mă plătească pur și simplu pentru rîndurile împotriva dumneavoastră, n-am acceptat, dar acum îmi pare rău că n-am acceptat. Așa pierdem amîndoi, eu locul de pe listă, dumneavoastră incomparabil mai mult. Chiar înainte de a veni

m-am gândit, pe alt plan, la același lucru pe care mi l-ai relatat; este foarte comod să fii cinstit și să taci, este comparabil mai greu să vrei să spui adevărul, măcar pe jumătate sau pe sfert, dar să-l spui totuși. Eu am vrut să fiu cinstit pînă la capăt și într-un caz, și în celălalt, fără să înțeleg că uneori cinstea de acest fel este mai condamnabilă decît lașitatea, deoarece lașul nu-și face procese de conștiință. nu cochetează cu cinstea, pornește inițial în război cu ea. sau nesocotind-o pur și simplu. Și pentru că n-am putut să spun totul, am preferat să tac și am priceput, doctore, că tăcerea înseamnă de fapt moarte, nu mă refer la cea biologică, care în orice caz îmi dă mai puține dureri de cap, ci la cealaltă, care ține numai de suflet. Dar pentru că sîntem, fără voia noastră, la acest capitol al sincerităților, probabil din cauza acestor medicamente, a căror experiență refuzăm s-o tratăm la modul deschis, cum o fac cei de afară, te rog spune-mi dumneata, știi cu ce se ocupă Baciul în acest sanatoriu? Dacă socotești că nu e cazul să-mi spui, nu e nevoie, eu oricum voi înțelege și din tăcerea dumitale; vreau acest lucru nu pentru altceva, vreau să verific o stare, a mea și poate nu numai a mea.

– Bănuiam, răspunse Titorian simplu.

– Vă mulțumesc pentru sinceritate, doctore.

– Ți se pare chiar un lucru deosebit existența lui în această postură, aici?

– Mie da.

– Mie nu, răspunse la fel de simplu Titorian, și zîmbind se ridică, nu fără efort, de pe pat. Știu de ce m-ai întrebat și mai știu de ce n-ai dus întrebarea mai departe. Sunt fiu de academician, în concepția lor un proscris, necesar doar pînă la apariția altui medic, cu un dosar mai bun. Am preferat să tac și să înghit multe: sînt și eu bolnav, poate mai bolnav decît îți închipui, am sperat că în acest loc, pe lîngă un serviciu pe care l-am crezut la început ușor, să mă și vindec, și – de ce să te mint – speram și eu în aceste medicamente, oricum aici vor veni mai repede decît în alte sanatorii. Dar eu am încercat să te previn,

firește, atît cît am putut... Și deși sînt aici cu dumneata, chipurile în inspecție, cu sufletul sînt și eu acolo pe deal, la întîlnirea cu speranța, cu viața dacă termenul nu ți se pare prea patetic. Soția mea e supărată, simte că o ocolești, te duci la masă mereu cînd pleacă ea, nu faci bine, e un om care te apreciază, schimbă vorba Titorian.

Sora Nana își făcu apariția grăbită și șperiată, îi șopti medicului ceva la ureche, și acesta, fără să-și ia rămas bun, o urmă grăbit, schiopătînd și mai vizibil din cauza efortului de a fugi. Curta nu știa ce se întîmplase, și pentru că discuția cu Titorian nu fusese decît picătura de gaz peste foc, se ridică din așternut, se îmbracă grăbit, ca pînă la urmă să-și dea seama că n-avea unde să se ducă. Ieși în balcon. De pe deal se auzea din nou colindul: se pornise vîntul dinspre est, și cuvintele erau acum rostite parcă din curte, nu de la o distanță de aproape trei kilometri. Un timp Petre rămase agățaț de balustradă, trăindu-și cu tristețe vîrsta colindelor.

Pe sub balcon, sora Nana și Aneofița alergau cu o targă într-o direcție necunoscută și Curta crezu că i s-a făcut rău vreunui pacient, dar după cîteva minute din sala de autopsii, aflată în curte, cu aceeași targă, de data asta cărată de cele două femei și de Titorian, la care se mai adăugase și o infirmieră, se transporta ceva acoperit cu un cearșaf alb, sub care i se păru să mișcă ceva. După ce cortegiul celor patru dispăru pe scara de serviciu, Curta se gîndi din nou la spusele lui Titorian.

Colegul lui de breaslă, proaspăt sosit, nu se lăsase prea mult rugat de Morăscu, își unsese pana cu toate verbele usturătoare și se aruncase într-o luptă pe care știa de la început că vrea s-o cîștige, fără remușcări și fără procese de conștiință. De ce făcuse oare Stamate acest joc? Sau întrebarea era de-a dreptul stupidă din moment ce și el, pentru o clipă, înainte de a-i da răspunsul lui Morăscu, regretase acel loc de pe listă pe care știa cu certitudine că-l va pierde. Pentru acel loc se ambalase Stamate în jocul dezonorant, năclăind un om necunoscut. Și

atunci, de ce Cozmin și tovarășa Ana n-ar fi avut dreptate în afirmațiile lor privind intelectualii?

Curta ieși din solariu, voia să scape de acea cumplită discuție cu sine care l-ar fi putut măcina ore în șir, și din care întotdeauna el ieșea în pierdere. Coridorul puternic luminat era pustiu, doar jos, la celălalt etaj, era un du-te vino și un trântit de uși continuu. Un colind cîntat în surdină răzbătea din sufragerie, unde pacienții, profitînd de lipsa sorei Nana, pusese rămănel pe o sticlă de spirt, îl îndoisera cu apă, turnaseră peste amestec zahăr ars – formula lui Forgaș – și se cîsteau. Din camere fuseseră aduse toate bunătățile posibile; nu lipseau nici sarmalele și după glas, Curta îl recunosc pe Forgaș îndemnînd comensii să se înfrupte din „mațul gros”, fără de care sarmalele mari cît pumnul nu ar fi avut nici un hăz. Dar peste toate aceste zgomote oarecum obișnuite Curta auzi undeva în apropiere un horcăit, și consternat rămase ținut locului, voind să afle de unde veneau acele sunete. Costache nu putea fi, Rita ar fi dat de veste imediat, or, la etajul acela, din cîte știa, nimeni nu era într-o stare mai gravă ca a lui, cu toate că în materie de tuberculoză surprizele puteau fi dintre cele mai mari, căderile definitive se petreceau exact acolo unde te așteptai mai puțin. Nu, zgomotul nu venea din nici o încăpere, venea de pe balconul din dreptul scărilor, un balcon nefolosit, cu ușile deschise uneori vara, un ieșind făcut de constructor mai mult pentru a păstra simetria întregii clădiri și care nu intra în spațiul utilizabil al instituției. Doar de sărbători, electricianul planta în țevile puse în acest scop două drapele, unul al Partidului Muncitoresc Român, celălalt al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Din cîteva pași Curta ajunsese în dreptul balconului; ușa era deschisă și o clipă, de uimire, rămase locului. Aplecat peste balustradă, într-o poziție în care centrul de greutate cădea în afară, Băciu se clătina, păstrîndu-și echilibrul cu ultimele resurse. Un picior i se înălțase de pe ciment, cel de-al doilea era și el pe punctul să se desprindă, prăbușirea în gol era iminentă. Din doi pași Curta ajunsese la grilajul de metal, mai puțin înalt ca celelalte, îl prinse

pe Baciul de spatele pijamalei și-l smuci spre el. Abia acum, ținându-l în brațe, își dădu seama cât era Baciul de înalt și de slab, și pentru că nu-l putu ridica se mulțumi să-l târască; pînă la camera lui nu erau decît două uși; reuși cu greu să-l ducă pînă acolo, oasele cîntăreau cu mult mai greu decît își închipuiseră. Îl lăsă jos pe linoleum în timp ce deschidea ușa; o propti cu un scaun, ca să n-o închidă curentul din nou; cu un ultim efort îl ridică în pat și atunci simți o durere ascuțită în partea stîngă și numai după ce se așeză și el, sfîrșit, pe marginea patului, înțelese că din pricina sforțurilor cavitatea se mărise, aproape o putea delimita. Se strădui să respire cât mai încet, comandîndu-și fiecare doză de aer, inspirînd atît cît să nu se sufoca. Cu toate astea, în interior volumul creștea și durerea devenea aproape insuportabilă.

Doctorul Titorian și sora Nana îl găsiră pe jos, la marginea patului și fu nevoie de doctorul Ciclovani, sosit și el între timp în urma apelului telefonic, să-l poată ridica și transporta înapoi în solariu. Cînd îl așezară pe spate, prin gura întredeschisă se auzi un pocnet de bășică spartă, și un moment Titorian avu credința că teama lui s-a adeverit; o ruptură de țesut era previzibilă, dar așa cum constată, după ce îl supuse unui control radiologic, zgomotul venise din bronhia eliberată; aerul comprimat țîșnise afară, provocînd acel sunet alarmant.

— Ce ți-a trebuit, frate? îl apostrofă Ciclovani. Eu sînt medic, dar dacă aș fi fost în situația dumitale l-aș fi lăsat în plata Domnului, nu l-a obligat nimeni să iasă din cameră. Mai mult, dumneata puteai să crâpi pe loc, și între unul și celălalt, ce mai calea-vălea, eu te prefer pe dumneata; tipul ăla abject nu numai că nu-mi inspiră sentimente normale, omenesci, dar și o sinceră scîrbă. Ai scăpat ca prin urechile acului, drăguțule. Doamne, ce soi de altruism idiot!

Ciclovani îl mai certă încă multă vreme, fără ca Petre Curta să poată da vreun răspuns; durerea încetase, dar în urma ei rămăsese o spaimă dureroasă. Tăcea chitic, ascultînd admonestările medicului cu o plăcere ascunsă, înjurăturile fiind un

semn incontestabil că e viu și că în afară de șocul pe care-l suferise pleura nu se întâmplase nimic grav.

– Ar fi căzut peste balustradă, băigui Curta, abia dezlipindu-și buzele.

– Să-l fi lăsat să cadă, atîția au căzut altfel din cauza lui, băga-l-aș unde știu eu...

Ciclovăn vorbea deschis, fără nici un fel de reținere, cu o dușmănie pe care nu era în stare să și-o mascheze; tîmplele i se înroșiseră și zvîcneau sub cele două vene umflate din cauza tensiunii ridicate, în timp ce nasul i se îngălbenise ca în urma unei degerături. Deci Ciclovăn știa totul, sau poate întreg personalul medical nu era străin de activitatea lui Baciuc, cum la curent erau și pacienții mei vechi; numai el, Curta, avusese impresia că e unicul deținător al acelui secret, în virtutea căruia nu-i spusese nimic nici lui Landesman, nici lui Olariu. Desigur, ceea ce afluase el se îndoia că puteau ști și ceilalți, Baciuc i se confesase numai lui, dar cu toate că era deținătorul unor...

– Nu te mai agita dom'le, și respiră normal, altfel iar ți se umflă bășica, și ascultă-mă pe mine, înainte de a mai face asemenea eforturi gîndește-te, ia-ți adio de la viață, ai scăpat de un emfizem ca prin minune. Am mai văzut un caz splendid, nu tocmai în halul în care îl ai dumneata, și tipul a făcut o chestie similară, dar a făcut-o în pat și într-o oră era umflat ca un Zepelin, la autopsie a explodat pur și simplu, de parcă ar fi avut în el un brand.

Toate astea i le spunea Ciclovăn, stînd pe marginea patului în solariu; erau numai ei doi. Titorian plecase jos în sala de operații împreună cu sora Nana și încercau cu ajutorul unor injecții s-o dezlipească pe tovarășa Vanda de un amarez oarecare care se speriașe cumplit cînd își dăduse seama că alături, pe o brancardă, mai era cineva, fără să știe că de fapt era un mort care nu-i putea face nici un rău. „Deci pe cei doi îi căraseră în noaptea asta de pomină Titorian și cu surorile“, își zise Curta cînd află din gura lui Ciclovăn împlinirea, povestită

de acesta mai mult ca să-l scoată pe Curta din gîndurile lui negre.

– Auzi, dom'le, nu puteau să-și găsească loc în altă parte, tocmai acolo, dar eu bag mîna-n foc că ea știa foarte bine, e pacientă veche, chiar alaltăieri am văzut-o dînd tîrcoale sălii unde hăcuiau pe unul; bășici de săpun, dom'le, avea mortul în loc de plămîni, și l-a dus pe neștiutorul ăla chiar acolo, voia senzații tari doamna. Măcar să-l fi pus în gardă pe nefericit, și dacă ai vedea ce bărbat are, cadră, un bărbat, cum zice mama, tipar, l-a cules din corpul de subofiteri, un plutonier oarecare venit de la țară, simplu milițian la început; mare-n stat și mare-n toate, l-a obligat să se mărîte cu ea, povestește singură, nici măcar n-are pudoarea să tacă. Într-o zi cînd a venit bărbatu-său s-o vadă l-a făcut s-o aștepte la ușă, era înăuntru cu altcineva, am văzut, tocmai veneam la sanatoriu, eram în garda de noapte, cum își ajuta partenerul să treacă balconul în camera vecină, spre stupoarea unei paciente trezită pe nepusă masă cu un bărbat. Crezi că-i chip să fie scoasă? Aș, și pentru că din dispoziția doctorului Titorian am fost obligat să stau de vorbă cu nimfomana, tot ea m-a amenințat, a insinuat pur și simplu că sînt îndrăgostit de ea și că reproșurile mele aveau o bază cosmopolită, ăsta e termenul ei de predilecție.

Ciclovăn se opri; era nădușit de graba cu care povestise, de obicei nu se lansa în fraze lungi, prefera propoziția simplă, dar constatarea că Petre era viu, că respira normal, că se uita la el și-l asculta, îl emoționase în mod deosebit.

– Curta își dădu seama că omul acesta, aparent grosolan, tăiat parcă dintr-un trunchi, manifesta în relațiile cu el o simpatie deosebită.

– M-am bucurat cînd am auzit să sînteți ardelean, altă țară, dom'le, și acum ridică-te cîtinel, după spaimile astea nu-i bine să rămîi în pat, e preferabil să umbli, altfel ai să rămîi temător și pînă la urmă n-ai să fii în stare să faci un pas fără însoțitor. Imputită boală! Aparent omul n-are nimic, dar reziduurile microbilor lasă în organism substanțe otrăvitoare, atacă sistemul

nervos, și nervii, dragul meu... Altă țară Ardealul, ascultă ce-ți spun!

Văzînd că Petre Curta se ridică cu greu, aproape îl smuci, iar după ce îl saltă în picioare îl împinse de spate, ca și cum ar fi suflat asupra lui duhul sfînt și i-ar fi spus: „Acum ți-am dat viață, umblă“.

— Ai să-vezi într-o zi cum curva aia de gaură are să dispară singură, nici n-ai să-ți dai seama, totul e ca bronhia să se vindece, am întîlnit și asemenea cazuri. Hai, cătinel, hai că merge, dom'le. Și totul e să nu gîfii, să-ți dozezi respirația normal, no, asta e, și acum mă duc să văd dacă Titorian a putut scoate ancora din aia...

În sinea lui, Curta îi era profund recunoscător pentru vorbele încurajatoare. Leși din cameră și porni încet pe coridor. Se opri; la etajul inferior apăruse tovarășa Vanda, și Curta, neavînd încotro, o salută ca și cum n-ar fi știut nimic și ea îi răspunse zîmbind feciorelnic; era palidă, cu cearcăne sub ochi, dar altfel călca bătoasă; își potrivea din mers fusta cu cuta strîmbă la spate, voind astfel să-și ascundă tulburarea.

Sufrageria era plină; pacienții, obosiți dar bine dispuși, continuau să cînte, alții jucau cărți în hol, iar în aripa din dreapta se auzea tocul lovind mingile de biliard. Curta îl zări și pe Pintică; bucuria apariției medicamentelor îl scosese din toropeala și sfiiciunea lui obișnuită, plecase și el împreună cu ceilalți, împotriva interdicțiilor, spre supărarea sorei Nana, care nu se jenase să-i spună că, probabil, își pierduse ultima șansă de a fi operat. Dar Pintică bea *pertu* cu Forgaș, și Curta zîmbi cînd îl văzu pe ungur udîndu-și mustățile lui mari în paharul cu gura largă. Ar fi vrut să intre și el în sufragerie, dar spusele lui Ciclován îi rămăseseră întipărite în minte, le înțeleșese exact valoarea și știa că dacă din primul moment nu-și înfrîngea cumplita teamă ce sălășluia în el, avea s-o poarte în suflet toată viața. Și pentru că altă soluție nu întrezărea, o alese pe aceea, cea mai dificilă, să facă puținii kilometri pînă la cabana

tăietorilor de lemne, singur, avînd ca însoțitor noaptea adîncă și lumina albă a zăpezii.

După ce trecu de portar, care se mulțumi să ridice din umeri și să-i noteze numele pe un cafet, Curta fu cu mult mai puțin sigur de el, picioarele începură să-i tremure, aproape că își auzea rotulele de la genunchi scîrțîind într-un fel ciudat, dar cu toate astea nu cedă impulsului de a se verifica, chiar dacă verificarea ar fi însemnat sfîrșitul vieții lui. Înfășurat în paltonul subțire, același palton primit în urmă cu cinci ani, înainte de a pleca la studii, luă în față vîntul nu prea aspru și se bucură la gîndul că undeva, pe la mijlocul drumului, va cădea și că dimineată îl vor găsi înghețat. Știa exact unde era această demarcație ipotetică și se grăbea spre ea, pașii aproape că îi alergau, dar vorbele doctorului Ciclovian îi răsunau în urechi, și subconștientul îi domoli mersul. Se pomeni mergînd agale, ca la o plimbare obișnuită. Din pădure se auzi un urlat de lup, alte urlete se înșiruiră în urma primului, de la depărtări diferite, apoi corul se făcu una, semn că haita se adunase, dar lui Curta nu-i fu frică de lupi, frica lui era alta, cu mult mai mare; cînd se opri locului să vadă unde se afla își dădu seama că trecuse de mult de locul unde socotise el că era jumătatea drumului; nici nu observase cînd trecuse de acel marcaj, bradul cu crengile rupte. Pînă la copac erau opt mii cinci sute șaiszeci de pași, or el mai avea de străbătut pînă la cabana unde se aflau Landesman și Ghinolea nici cinci mii, și făcu pașii aceștia din urmă calm, despovărat de marele chin aciuat ca un dușman în fiecare fibră a trupului. Semnul despovăririi lui erau șiroaiele calde ce se innodau sub bărbie. Nu, acum n-avea ce să se mai întîmple cu el, se biruise cu desăvîrșire și era convins că pînă la urmă le va birui pe toate.

Prin ferăstruica de o palmă nu se vedea nici urmă de lumină, și Curta abia atunci realizează că era demult trecut de miezul nopții, dar pentru că îi înghețaseră picioarele n-avu încotro și băt看 la ușa din birnă de cîteva ori, pînă ce dinăuntru se auzi vocea Savetei. Îl întîmpină într-o cămașă albă, legată deasupra

genunchilor cu o curea, să n-o tîrască pe jos; nu păru mirată de
acea apariție la o oră nepotrivită; închise zăvorul de jos, anume
făcut pentru ea, ca să ajungă la el, și-l conduse în camera
alăturată, unde locuiau Ghinolea și Landesmăn. Drumul pînă la
acea cameră îl puse la grea încercare, tăietorii de lemne
dormeau pe un prici acoperit cu saltele din paie, unul lîngă
altul. Deasupra priciului legată cu patru frînghii groase atna un
soi de plută din scînduri groase, patul Savetei. La lumina
opaițului așezat într-un colț, Curta zări perna înflorată pe
margine cu arnici, velința de lîngă, groasă, colorată în verde,
roșu și albastru. Înainte de a deschide ușa spre încăperea
alăturată, Saveta, cu ajutorul unui scripete lăsă patul în jos, se
urcă în el tîrîș, apoi cu mîinile puternice învîrtind de manivelă,
se urcă cu așternut cu tot sub tavan și îi zîmbi de acolo obosită.

Între camera tăietorilor de lemne și cea unde se afla
Ghinolea și Landesman era o încăpere mică, un fel de cămară,
în care domina puternic mirosul de brînză de burduf; de tavan
erau atîrnate cîteva slănini afumate, trei săculeți de făină, iar pe
jos, într-o ladă, se vedeau amestecate ceapă, usturoi și cartofi;
într-un colț, un borcan mare cu untură topită, albă. În odaia
alăturată ardea lumina electrică, și Curta se miră, mai ales că
dimineața cînd îl însoțise pe Landesman nu observase nici urmă
de așa ceva.

— Te deranjează condițiile noastre de viață? auzi Curta vocea
lui Landesman, cu patul într-un con de umbră; nu putea suporta
căldura de la soba care dogorea în mijloc și își trăsese patul sub
fereastră, tăind un colț al camerei, să scape și de căldură, și de
curentul de la fereastră. La ora asta? întrebă Landesman,
îngrijorat de apariția lui Curta la miezul nopții.

— Vă rog să mă iertați, eram obligat să dau un examen și am
vrut să-l cîștig venind pînă aici. Abia la ușă mi-am dat seama cît
e de tîrziu, dar îmi era frig și n-am vrut să mă întorc imediat, cu
riscul de a-vă deranja...

— Mă ce protocolar sună, în loc să te apuci de literatură care
tot nu face doi bani, mai bine te înscriai în diplomatie, cuvintele

matale totdeauna sună de parcă ar fi date cu unt. Vorbește încet, să nu se trezească, a adormit cu greu, se pare că injecțiile cu streptomycină dau o stare de agitație, în fond nimeni nu știe mare lucru despre ele, prietenul acela al meu a scris câteva indicații, bănuiesc, dar indicațiile au dispărut cu o parte din sticlute. Băiat deștept, a numărat sticlutele, probabil de la unu la optzeci sau și mai mult – și ochiul lui Landesman a descifrat numerele lipsă, dar mă întreb de ce-or fi luat și scrisoarea. Sînt bucuros pentru el, de cînd se află în sanatoriu e primul lui somn liniștit, uite-l cum respiră... A trebuit să duc o luptă cu el, e încăpățînat țîrcovnicul, nici n-a vrut să audă să facă injecții, îi tot dădea zor că medicamentul se cade să-l iau eu. Parcă dacă voiam să-l fac îi ceream aprobarea. Asta-i bună... Suferă de complexe, de cinste maximă, la fel ca dumneata; eu unul iau lucrurile așa cum sînt.

– Și dumneavoastră nu faceți deloc? se pomeni Curta întrebînd, mirat și el de hotărîrea lui Landesman de a dărui ceilalți medicamentele.

– Deloc, tovarășe scriitorăș în devenire, ce te uiți așa? Ți se pare altruismul meu împins pînă la ridicol? Și nu mai pot eu de ce crezi mata, dar ia, te rog, loc, mă gîndeam tocmai cît de bine e aici în comparație cu sanatoriul, cu singura deosebire că adineauri cînd am ieșit afară pur și simplu mi-a înghețat curul. Băieți descurcăreți tăietorii ăștia de lemne; au un băț, cu el se duc la budă și înainte de a se așeza buburez decapitează stalactita cu bățul să nu se împungă, ger mare... Cu părintele e mai greu dar mi-a promis sora Nana că-mi aduce un veceu portativ. Sper că n-o să stăm prea multă vreme aici, Cozmin are să aranjeze totul, cel puțin așa crede el, eu unul nu. Uită că nu mai e pe funcție și, prostul, își închipuie că cei de sub el stimau omul, nu locul, uite, eu i-am spus că s-ar putea ca unii tovarășii nici măcar să nu-l mai cunoască. Așa că dacă nu ne putem muta înapoi o să ne mutăm ori la alt sanatoriu, ori în iad, că se spune că în ultima vreme Dumnezeu a pregătit un spațiu separat pentru comuniști, nici în iad nu vrea să-i amestece cu ceilalți.

păcătoși. Parșiv și Dumnezeu ăsta, bine că nu mă aude Ghinolea, că m-ar spurca! Stai pe șezut și pe gânduri, tovarășe Curta și cum îmi închipui, îți pui și dumneata întrebări neprincipiale în legătură cu medicamentele. Și ca să nu mă acuzi de omenie exagerată și spirit de sacrificiu etc., vreau să-ți tai mașaroana și să-ți comunic oficial, că nu e vorba de nimic din tot ce v-ați putea închipui matală și alții. Pur și simplu medicamentele astea capitaliste nu pot face bine decât unei structuri ca popa Ghinolea, unuia ca mine nu, sînt sigur, pentru asta am și renunțat... „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărțirea cerurilor“, nu-i așa că ești sărac cu duhul și nu poți pricepe o explicație ca a mea, pămînteană? Dar te văd palid, ce s-a întîmplat, ce fel de examen ai dat, că la examenul meu ai căzut, ești prea direct și în sentimente, și în vocabular, de mă și mir cum de o femeie frumoasă ca a dumitale poate să stea cu un asemenea necioplît, glumi Landesman.

Curta îi povestii incidentul petrecut cu el, motivele pentru care fusese la un pas de emfizem, și după ce termină, Landesman se frecă cu un deget pe creștet, unde părul crescut după febra tifoidă era subțire și rar.

— Uite, ăsta, altruism; și matală te mai miri de mine. Cel puțin părintele mi-a salvat viața, am tot dreptul să i-o salvez și eu pe a lui, în schimb dumneata ai fost gata să-ți pui viața în joc pentru unul care oricum ți-o va pune el, uite aici, să nu-ți faci iluzii că va fi altfel. Dacă eu am primit medicamentele astăzi, deși sînt trimise după cum scrie pe ștampilă, cu două luni în urmă, semn că o lună jumătate au stat unde au stat, asta presupune că foarte bine asemenea medicamente pot să sosească la sanatoriu în cel mult alte două luni și te asigur că Baciul va trăi pînă atunci și că va fi îndopat cu ele, chiar de Titorian personal, în schimb dumneata? Nici măcar nu te-ai pretat să-l înjuri puțin pe medicul șef, să rămii pe lista lui Morăscu, nici asta n-ai făcut-o... Te admir și te declar de-a dreptul tîmpit... Uite, drept recompensă pentru atîta mărinimie, Landesman Isaac nu se va sfîi să coboare și să-ți facă un ceai, ești albastru-verde, culoare

pe care din principiu o detest – și Landesman, coborînd din pat, puse să fiarbă ceainicul vechi cu smalțul sărit, pe un reșou electric.

Pe sub pijamaua de aceeași culoare cu a lui Morăscu, cu dungi albastre, se vedeau napoleonii groși, legați la glezne cu șireturi, peste ciorapii de lînă. Landesman își puse pe cap o tichie din fetru negru, un soi de plăcintă pleoștită la margini și roasă de vreme, și după rîsul ascuns și privirile jucăușe Curta înțelese că Landesman anume și-o pusese, ca să-l înveselească.

Bău ceaiul cald cu arome puternice și într-adevăr tremurul din picioare îi dispăru, iar pe fruntea rece îi apărură broboane de sudoare; Curta nu le șterse, îi plăcea cum stătea acolo, adunate spre tîmple și deasupra sprîncenelor. Le simțea greutatea și gîdilătura pe piele din pricina scurgerii lente spre fîgașele dintre frunte și nas; și numai cînd începu să se prelingă greoi și cu opriri intermitente pe obraz își duse mîna la locul umezit și cu dosul mîneții de la palton se șterse. Își dezbracă paltonul, și Landesman dorind să fie o gazdă cît mai perfectă scoase o țigară bună, o rupse în jumătate și oferî o parte lui Curta; mai mult, îi împinse țigara; Curta care voise inițial să-l refuze, nu mai avu încotro.

– Cred că ar trebui să plec, nu de aici, în general din sanatoriu, am sentimentul că în lunile de cînd am venit nu numai că ameliorările se lasă așteptate, dar mă simt cu mult mai rău, o stare pe care nici măcar n-o pot defini, nu mă doare nimic, dimpotrivă, aș putea spune că mă simt mai bine ca acolo jos, nu mai obosesc așa repede, dar cu toate astea, simt în jurul meu plutind amenințări nevăzute, boala a apucat să contamineze nu numai plămînul, zi de zi îi simt aria mărindu-se...

– Și vrei să cobori în celălalt sanatoriu? îl întrerupse Landesman, în timp ce își turna și el ceai dintr-o cană de aluminiu, diformă, cu porii pigmentați de vreme și de fum... Ascultă, tovarășe scriitor în devenire, n-am avut pînă acum decît senzația inutilității meseriei dumitale; dar acum constat și

că ești un om slab, văd că vrei să dai bir cu fugiții, și asta mă face să cred că ești lipsit și de simțul realității, ceea ce este foarte grav. Ai doar impresia că te afli în sanatoriu, în realitate te afli tot acolo jos, dar într-o altă ipostază mai nefericită, mai exagerată, ca să folosesc un termen dulce meseriei matală, însă exagerată nu numai în rău, ci și în bine, ascultă-l pe Landesman... De bine, de rău, sanatoriul te apără; oricum, din pricina bolii sîntem calificați ușor iresponsabili, adică cu mintea plecată în altă parte, avem circumstanțe atenuante, ca orice delincvent care acționează sub imperiul unor stări ocrotite de lege, unde să te duci? Acolo unde totul este judecat la adevărata valoare, dacă noțiunea de valoare mai poate însemna ceva în lumea asta? Aici poți să spui multe adevăruri și multe minciuni, nici pentru unele, nici pentru celelalte nu suporti decît sferturi de consecințe, dar acolo jos... Dacă vrei să știi cu adevărat starea matală exactă, atunci Landesman ți-o poate spune; ți-ai cam pierdut busola, ar fi fost cu mult mai bine să nu ne cunoști, nu pe noi cei de aici, pe noi cei dinlăuntrul nostru, asta te-a întors pe dos, ți-a schimbat, ca să nu zic stricat, echilibrul matală ideatic, cea stare perfectă de care este convins fiecare la intrarea în viață. Uite, împrejurările te-au făcut să îmbătrânești politicește cu niște ani buni, să nu mai știi dă deosebești binele de rău și răul de bine, că vezi matală, scriitorășul din dumneata nu poate trăi cu feliile vieții amestecate, el le vrea separate și atunci cînd unele dintre ele sînt mai mari decît îl ține cureaua, dumnealui cade într-o melancolie firească celor ce se pregătesc să dezerteze. Unde vrei să dezertezi? Nicăieri și niciunde, tovarășe scriitorăș, oriunde te-ai duce ai să dai de un Baci și de un Landesman, de niște lupi oarecare, cu singura deosebire că în capul dumitale cam micuț pentru încărcătura acestei lumi, acolo jos, ai trăi lîngă Baci, fără să știi ce hram poartă și nici lupii n-ar avea colții adevărați de aici, dar de hrănit i-ai hrăni și pe ei cum îi hrănești pe cei de aici, numai că de mușcat te-ar mușca atunci cînd te aștepți mai puțin... Bag mîna-n foc că atunci cînd te-ai hotărît să apuci pe calea asta nouă ți-ai

închipuit că vei trăi într-o lume unde curge lapte și miere, nu, să nu spui că n-am dreptate, Landesman în chestii din astea totdeauna are dreptate... Și poate acum te-ai aștepta să-ți vorbesc de contradicții, despre lupta dintre vechi și nou, între cei vechi căzînd din necesitate sau din prostie, și cîte unul nou, de greșelile și greutățile de început în mrejele cărora mai cade și cîte un nevinovat ca dumneata. Uite Isaac despre nimic din toate astea n-are să-ți vorbească. Landesman a umblat toată lumea, și pe unde a umblat a văzut multe și tocmai pentru că a văzut și trăit atîtea poate să-ți spună matală cu certitudine, și cînd Landesman zice certitudine înseamnă că zice vorbă mare, că lumea tinde spre nenorocirea ei, aleargă spre ea ca spre o izbăvire; așa cum te duci mata la lupii dumitale în fiecare zi, cu toate că ți-e teamă și frică de ei, cu toate că nu o dată i-ai fi nimicit dacă ai fi putut, asta în capul matală de scriitorăș, dar cu toate astea te duci, fie cald, fie frig. Un soi de curiozitate bolnăvicioasă îl face pe om să fugă spre necunoscut, și lumea noastră, în momentul de față, reprezintă acest imens necunoscut, și asta pentru că nici capitalismul nu mai este o soluție, cu toată bunăstarea lui; oamenii vor altceva, face ceva pe bunăstare, și din cauza asta se duc și aleargă, se vînzolesc și speră, nici ei nu știu ce... Comunismul, dragul meu, va învinge pretutindeni, și asta ți-o spune Landesman, care a mirosit acest pămînt împutit de la un capăt la altul, comunismul este singura ordine care ți dă dreptul să-i ridici ideologia la rangul de credință, să lupți pentru raiul ei... Ce a făcut credința la începutul ei, asta va face și comunismul din lume, indiferent că și atunci credincioșii erau băgați în groapa cu lei cum sînt băgați acum. Cu singura deosebire că acum în lupta pentru credință sînt băgați în groapă cei mai puțin credincioși în comparație cu cei care cred că dețin toată puritatea credinței. Religia este suspinul creaturii chinuite, sensibilitatea unei lumi lipsite de inimă, după cum este și spiritul unor orînduiri lipsite de spirit. Ei bine, noua credință vrea să lipsească creatura chinuită de suspinul ei, să-i uniformizeze sensibilitatea, și prin

ea să-i anuleze spiritul adevărat, orînduirile de totdeauna avînd nevoie de preamăriri. Spiritul deranjează, prin însăși natura lui, este străin supunerii, or'un spirit care nu se supune înseamnă că nu este suficient de rodat ca să-și poată asimila credința... Și cu ce crezi matală că se pot stîrpi aceste trăsături, tovarășe scriitorăș în devenire? Găsești mata alt cuvînt în loc de violență? Dacă nu l-aș fi cunoscut pe părintele Ghinolea, aș fi murit prost, n-aș fi băgat nasul în percepțele credinței lui, venită pe lume sub același semn al violenței, ca toate credințele care preaslăvesc blîndețea și omoară pe cei ce nu vor să fie blînzi. Ce? Crezi că Isus a venit să aducă pace pe pămînt? Ia matală *Un pas înainte, doi pași înapoi*, citește în Biblie la evanghelistul Luca, vezi că semnele sînt gata făcute, poți să sugi liniștit din biberonul gata pregătit și să prinzi puteri... Doar să urmărești textul acesta pașnic, îl știu pe dinafară... și Landesman își miji ochii ca și cum ar fi vrut să-și aducă aminte de citat și să-l roștească dintr-o răsufolare, ceea ce și făcu, spre mirarea lui Curta, atent pînă și la punctuație. „Socotiți că am venit să dau pace pe pămînt? Vă spun că nu, ci dezbinare. Căci de acum înainte, cinci dezbinați vor fi într-o casă: trei împotriva a doi și doi împotriva a trei. Dezbinați vor fi tatăl împotriva fiului și fiul împotriva tatălui, mama împotriva fiicei și fiica împotriva mamei“. Și dumneata plîngi în nădragi că Olariu n-a avut curajul să-și omoare frații cu mîna lui și-i preaslăvești blîndețea și curătenia că s-a dus între ei, gata să-și primească glonțul binefăcător, uitînd că n-a șovăit deloc să tragă în alții, cu sînge rece, poate mai puțin vinovați decît cei de același sînge cu el. Și din acest punct de vedere, Iisus-Cozmin are perfectă dreptate: Olariu a fost întotdeauna un om slab, și dacă l-ar fi lichidat atunci, înainte de a se mai întoarce la ruși, poate Olariu revenit pe urmă acasă n-ar fi suprasolicitat credința, din dorința ca Lică să-i poată da nota zece la capitolul „sînge rece“ și „atașament“, el, care nu avea sînge rece, și în sufletul lui nu era nici chiar așa atașat. Uite, eu n-am să-ți spun, tovarășe scriitorăș în devenire, că lumea noastră are neapărată nevoie de violență, aș zice că

probabil s-ar putea și altfel, dar eu mă refer nu la ce-ar putea fi și ce n-ar putea fi, eu mă refer la ce este, că vezi mata, acest „ce este“ te-a întors pe dos. Și dacă Landesman toate le-a înțeles, această ură a tovarășului față de propriul lui tovarăș, Landesman nu mai vrea s-o înțeleagă, adică vezi mata, violența o înțeleg deși n-o apob, dar ura mă înspăimintă, deoarece asta înseamnă că sîntem pregătiți numai în vorbe pentru noua credință, iar în fapte sîntem încă pe vremea celor ce trăiau în pădure. Am asimilat un limbaj, dar faptele vin împotriva limbajului, vrem să construim o lume după vorbe, dar văd că o construim după fapte, și se va ajunge cu unele și cu altele atît de departe, încît numai un cutremur ar mai putea uni buzele celor două prăpăstii, dar Landesman în minuni nu mai crede, așa să știi.

Curta închise Biblia cu zgomot, apoi se uită la copertele maronii, pe care scria cu totul altceva, și zîmbi amar, dar destul de vizibil ca Isaac să observe și să înțeleagă că faptele și vorbele sînt tot atît de aproape ca și copertele acelea străine de cartea pe care o îmbrățișau, și această îmbrățișare nu o dictase nimeni, era trucul lui Landesman, care voia să salveze aparențele de un fond de care el însuși se temea.

– Zi-i, hai, dă-i drumul, tovarășe scriitoras, spune mata ce ai pe suflet, adică spune că noi am fost aceia care am îndepărtat faptele de vorbe, și eu am să-ți răspund că nu-i așa, și cînd am să-ți spun că nu-i așa nu-i obligatoriu să mă crezi, pentru că dacă ar fi obligatoriu, tot nu m-ai crede. Vrei să-mi dai cu propria mea ipocrizie peste nas, dă-mi dacă vrei, dar Landesman îți spune că nu-i ipocrizie, ci un adevăr, două credințe care nu se suportă; în evul mediu, religia nu suporta pe eretici, îi ardea pe rug, dar eu n-am făcut altceva decît să închid un ev cu copertele altuia în devenire. Ipocrit ești mata, tovarășe scriitoras, că mă înțelegi exact, și cu toate astea mă condamni, desigur, fără să mă trimiți în focul gheenei, ci în altul, al propriei mele moralități față de politică.

Curta sorbi ultimele înghițituri de ceai; se răcise, dar așa rece și dulce, ceaiul i se părea cu mult mai bun și după ce așeză ceașca direct pe podea, își strinse paltonul pe lângă trup și se pregăti de plecare.

— Dumneata, tovarășe Landesman, ai putea foarte bine să fii coautorul citatului din Luca.

— De ce? Te-am dezbinat atât de rău încît tu, fiule, ești gata să te ridici împotriva tatălui tău, Isaac?

— Mai rău, dezbinarea presupune existența unor forțe antagonice gata constituite, un Da și Nu ce nu mai pot fi conciliate, pe cînd dumneata sădești în mine neîncrederea, și asta este cu mult mai grav.

— Neîncrederea asta de care vorbești mata, tovarășe scriitorăș, există în dumneata, eu pur și simplu ți-o cultiv și nu ți-o lustruiesc de florile mărlui, ci pentru a te face să înțelegi exact terenul pe care te afli, să-l pipăi cu propriile picioare, să te ferești la nevoie de el sau să pășești mai departe, convins de riscurile lui. Ai să spui că asta este o metodă evreiască de a discuta, metoda pisicii care cade mereu în picioare, dintr-un simț care-i calculează cu iuteala gîndului centrul de greutate, dar acest centru de greutate de care mă folosesc eu este rezultatul deselor parașutări ale nației mele, dintr-o lume ostilă în alta și mai ostilă, indiferent că la ostilitatea asta am contribuit și noi.

Curta se așeză din nou pe scaun, dorința de a pleca fără să participe la discuție, așa cum ar fi vrut, se pulverizase; venise să-și înfrîngă teama, și acum, intrat pe un alt teritoriu, nu numai că nu își mai aducea aminte de starea în care se aflase cu un ceas înainte, ci era dominat de alta, cu mult mai puternică, aceea a existenței lui spirituale în această lume. Iată ceva cu mult mai important, și dovadă de netăgăduit era faptul că intenția cu care venise fusese alungată undeva în necunoscutul din el și zăvorîta pentru moment, și că rămăsese acolo, în fața lui Landesman, cu toate că știa foarte bine că într-o dispută cu el n-avea nici o șansă de cîștig. Isaac venea cu ideile dezordonate ca un tăvălug

ce nu putea fi oprit și intra peste el, lovind în puținele lui cunoștințe, așezate cuminte într-un spațiu ce se voia calm, răscolea totul, fără a se strădui apoi cîtuși de puțin să ordoneze ceva.

- Uite, eu cred și în cealaltă ipostază a lui Iisus, a nonviolentei, a iubirii față de semenii, a blîndetii și solicitudinii...

- Mi-am dat seama din clipa cînd mi-ai povestit cum l-ai salvat pe Baciur, spuse Landesman, acoperindu-l la spate cu pătura pe părintele Ghinolea. Poruncile lui Moise îi le citesc pe chip, cu toate că n-ai o figură de ascet...

- Eu nu glumesc, tovarășe Landesman, spuse Curta, și grăbit, emoționat de tonul ritos, își scoase pachetul cu țigări gata mototolit, și înfrigurat își aprinse o mărășească. Într-adevăr, eu n-am capacitatea de a trăi amestecat, nu pot trăi decît într-un singur fel, sînt om plecat de la țară, cum se spune, prima generație în pantofi; în virtutea practicii vieții am învățat că lucrurile sînt simple și că trebuie tratate ca atare, cu toate că de atîtea ori eu le complic inutil. Dar cum am spus, în virtutea acelor legi nescrise care mi-au fost literă de căpătîi, a acelei educații, a exemplului altora, și al celor din familia mea, pot să spun deschis că teoria violenței este străină mentalității acestor oameni, acestui pămînt. Și violența de acum o vom plăti mai tîrziu scump, noi cei ce venim, după dumneavoastră, prin neîncrederea oamenilor, prin suspiciunea lor față de noi, față de această lume nouă, pe care acum vreți s-o rostuiți, ca să folosesc o expresie țărănească, punînd carul înaintea boilor. Cred în posibilitatea unor profunde mutații sociale fără a fi nevoie de gropile cu lei, de această spaimă, formă de convingere și unic argument în relațiile cu oamenii. Nimic nu se poate clădi pe violență, nimic nu se poate construi pe spaimă, într-o lume pe care deliberat o vrem eliberată de spaimă, de fals și de minciună. Eu pot să-mi pierd busola, cum ați spus, pot să-mi clatin încrederea și la nevoie s-o și pierd, dar niciodată n-am să-mi pot terfeli omenia din mine, pentru că omenia nu-i a mea, e a celor ce mi-au dat-o, ea nu vine din mine, nici nu-i clădită

pe dogme, este o existență reală a unui timp, venită din alt timp al existenței noastre. Violența este forma primitivă a puterii, și-o utilizați pornind de la premisa falsă a primitivismului acestui popor, și aici faceți cea mai mare greșală că luptînd în numele acestui popor poate nu l-ați cunoscut niciodată, luptînd pentru el; sînteți străin de el, deși tot timpul vă referiți la interesele lui. Comunismul pe care vreți să-l aplicați este și el de import, valabil poate pentru alte locuri și alți oameni, deși mă îndoiesc că el ar putea fi valabil undeva în secolul douăzeci, el putea fi valabil acum două mii de ani, și va veni vremea, nu se poate să nu vină, nu se poate să nu se găsească acei oameni, cu adevărat comuniști, ruși din firea acestui neam, care să pună la stîlpul infamiei practici, în concepția mea, inumane. Vedeti, înțeleg exact generozitatea acestui loc unde mă aflu, un fel de porto-franco unde ideile nu sînt vămuite și nici condamnate, deoarece cei condamnați sîntem noi, și ce mai contează niște idei, înălțătoare sau dușmănoase, așa cum ar fi socotite acolo jos, cînd posesorii lor nu mai pot face cu ele nici bine, nici rău semenilor lor? Am fost foarte curios, nici nu vă puteți da seama cît am fost de curios, din clipa cînd am intuit teama pentru presupusele amănunte povestite mie de Baci, referitoare la activitatea acelui Isaac din vremea cînd nu era bolnav, nici conciliant ca acum, ci dur și intransigent, dar mereu cu acest zîmbet liberal pe care îl invocați și acum, în semn de înțelegere față de un mucos ca mine... V-am văzut în ultimul timp cum m-ați căutat, cum mi-ați cerșit de fapt tovarășia, poate-poate am să scap cîte ceva din spusele lui Baci. Uite, acum am să vă relatez, deși aș fi dorit foarte mult să-mi fi relatat dumneata, tovarășe Isaac, acea întîmplare, de coșmar pentru mine, cînd răspunzînd de culte ați asistat cu același zîmbet pe buze, bînuiesc, la arderea unei biserici, cu preot cu tot; erați de față, din spusele lui, nimerise în închisoare băiatul preotului, un student oarecare închis doar pentru faptul că era fiul tatălui său; el i-a povestit lui Baci întîmplarea, fiți liniștit, a povestit-o ca pe un fapt ce venea în sprijinul îndubitabilei dumitale

intransigente, pierdută pe drum din pricina bolii, a înțelegerii că în fața morții totul este deșertăciune. Am ferma convingere că de fapt l-ați căutat mai apoi pe Ghinolea, nu atât din omenie, ci ca să plătiți prin el remușcări mai vechi, deoarece perspectiva morții îl obligă pe om la bilanțuri, la bilanțuri definitive, unde lucrurile alambicate în timpul vieții se cer catalogate simplu, printr-un Da sau Nu, teribil în fața neantului. Ce puteți aduce în apărarea conștiinței, în acest ceas ultim, unde suferința fizică are incomparabil mai puțină valoare decît cea morală, care vă macină și să nu-mi spuneți mie că nu vă macină, altfel nu v-ați ridicat acum și aici împotriva propriului mecanism, dirigitor acolo jos, luat în răspăr aici, la această altitudine a durerii. Spiritul de opoziție al unui popor reprezintă tot ce poate avea mai prețios acel popor, izvor de autoapărare și de control totodată, poporul în sine nefiind altceva decît o aglomerare umană ușor manipulabilă atunci cînd i-a fost retezată fruntea, capabil să se modeleze și să se supună pînă la apariția unor alți reprezentanți de suflet și minte, dar numai pînă atunci. Zîmbești, tovarășe Isaac, desigur spusele mele ți se par destăinuiiri haive, dar naivitatea face și ea parte din curătenia naturii umane. În fond, acest spirit de opoziție, cum prea bine ați zis, ați vrut să-l distrugeți și în mare parte l-ați și distrus, uitînd că opoziția de fapt înseamnă luciditate, spirit justițiar. Altădată, asemenea oameni neîmpăcați cu legile unei lumi, cu morala ei, cu credința călcată în picioare, luau calea codrului sau plecau spre alte tărîmuri, necunoscute, înjghebînd familii și popoare care astăzi ne uimesc prin prosperitatea și spiritul lor de democrație; uite, acest autocontrol l-ați distrus de fapt, din teama de a nu fi trași într-o zi la răspundere sau pur și simplu dintr-un orgoliu nemăsurat al puterii, puterea fiind o armă criminală atunci cînd nu mai poate fi controlată de nimeni. Ce vină a avut acel preot și enoriașii lui? Vina de a nu fi ieșit din biserică la somația dumitale și a celor de care erai însoțit; refuzul lor de a participa la cealaltă adunare, unde nu venise nimeni, v-a umilit peste măsură, și ca să triumfe puterea în

latura ei cea mai inumană le-ați dat foc, crezând că din teamă vor ieși afară ca jivinele codrului atunci când le este afumat bîrlogul. Numai că aici v-ați înșelat, oamenii n-au vrut să iasă nici atunci, spre disperarea dumatăle, tovarășe Isaac, care știai ce-i moartea, nu-i așa, doar multe din rudele dumatăle au fost omorîte la Dachau și Maidanek, din același orgoliu al unei puteri lipsite de umanitate și control. Te rog nu mă întrerupe, n-am nici o vină că am intrat în această discuție, dumneata m-ai provocat. Și nu v-ați mulțumit numai să distrugeți sau să reduceți la tăcere conștiința trează; existența ei dincolo de formele firești de manifestare vă urmărește cu spaimă de moarte, și atunci, pentru a o dibui în orice loc s-ar putea scunde, ați inventat mașinăria de tip Baciuc, i-ați dat formă și suflet, și ea bîntuie printre noi, ajungînd să vă înspăimînte și pe voi. Ați distruge-o, dar nu puteți, ați încorseta-o, dar e prea tîrziu, și atunci o acceptați ca pe un rău necesar, încercînd timid să vă deziceți de ea, ca și cînd n-ați fi fost autorii ei, glorificînd-o în momentul cînd mașinăria ei reduce la neant pe unul care vă este împotrivă, tremurînd în fața ei atunci cînd în roțile dințate intrați unul dintre voi, deoarece acest mecanism n-are tată, n-are mamă, macină deopotrivă și pe unii, și pe alții: un stat în stat, un Golem jucărie la început, ajuns la forța lui reală de mastodont, pe care nu-l mai pot înfrîna nici măcar cei ce i-au dat viață. Ți-a fost teamă de Baciuc, de cele ce mi-ar fi putut spune, de această taină pe care ți-am dat-o în vileag și pe care, desigur, ai fi preferat să nu ți-o știe nimeni.

Curtea se opri. Durerea începea să-l sufocă din nou, dar ea nu mai era însoțită de teama de moarte, era o durere pur și simplu, ca orice altă durere, și, calm, își ordonă respirația, cum ar fi dirijat un jet de apă la un robinet, mai tare sau mai încet; plămînul se supunea acestei comenzi interioare, se eliberă de surplusul de aer. Curtea simți în cerul gurii gustul neplăcut venit din cavitatea dezumflată și se bucură că de acum încolo stătea în puterea lui să-și comande propria viață sau moarte.

- Ai terminat, tovarășe scriitoras în devenire? întrebă Isaac pe un ton neutru. Poate ai vrea să mă dezvinovățesc, să spun că nu-i adevărat sau că este adevărat numai în parte? Uite, Landesman n-are să-ți facă pe plac. Dacă ai mai fi avut răbdarea câteva săptămîni, ți-aș fi spus eu de acel incident, la care am fost nu numai martor, ci direct implicat. Uite, Isaac îți dă dreptate, nu chiar în toate, dar în cea mai mare parte; să nu te bucuri însă că îți dau dreptate, tovarășe scriitoras. Că dacă Landesman dă dreptate cuiva, înseamnă că de fapt îi și fură celuiilalt plăcerea de a se bucura de dreptatea lui. De ce m-au pus pe mine, printre altele, să mă ocup de culte, habar n-am, cred că cineva a vrut să facă o glumă, dar de ce mint eu acum zicînd așa ceva, cînd doar eram de față, și la împărțirea sarcinilor tovarășa Ana a zis că tot sînt eu un bun credincios, că n-ar strica să mă pun a doua oară rău cu biserica, de vreme ce prima dată m-am pus prin însuși păcatul nației mele de a crucifica pe întemeietorul creștinătății. Au rîs cu toții și a rîs și Landesman, vezi mata, tovarășe scriitoras, rîsul este o formă nu numai de apărare, ci și de opoziție, deși nimeni n-a înțeles că de fapt eu mă opuneam. Și tot în glumă am zis și eu că mai nîmerit ar fi să se ocupe de așa ceva un Român și atunci tovarășa a luat lista din fața ei și după ce a citit-o a spus că singurul român de pe lista ei sînt eu, și la această glumă chiar că am rîs în hohote. Avea perfectă dreptate. Știa ceea ce ți-am povestit și dumitale și mai știa ceva; povestea cu Ghinolea. N-am înțeles atunci că prin faptul de a fi fost salvat de un preot, în catehismul acela nescris încă al noii credințe, eram un om asupra căruia plana un semn de întrebare. Mi-ai vorbit suficient de deschis și de sincer ca să nu mai fie nevoie să-ți cer să mă crezi, în fond dacă pînă acum, din motive lesne de înțeles, am preferat uneori să fiu echivoc, tocmai pentru a-ți da posibilitatea să descifrezi singur adevărul, pentru a nu te lipsi de efortul necesar în orice discuție de a gândi. Dincolo de cuvîntul spus, acum am să cobor la înțelegerea dumitale directă, nu-i așa, deoarece dumneata, tovarășe scriitoras în devenire, n-ai experiență de viață și deci n-ai nici

remuşcări, dar le vei avea, te asigur, şi una dintre ele ar putea să fie tocmai pentru acest ton inchiizitorial în care ți-ai ținut prelegerea despre neșansa altora de a nu fi ei pînă la capăt. Dumneata ești, n-am ce zice, dar nu te lăuda cu asta. Ce știam eu despre cultele din România, te poți întreba pe bună dreptate, nu știam prea mare lucru nici despre religia mozaică, de altele ce să mai zic? Nu intru în amănunte de ordin general, ce-am făcut și cît am făcut, nu sînt adeptul nici unei religii. Convingerea că religia, de orice fel ar fi, reprezintă un opium pentru umanitate era pe prim plan și în numele ei voiam să distrugem lumea veche cu tot ce-i aparținea, clasele exploatare și cu cei ce exploatau sufletul omenesc, și asta în cel mai scurt timp cu putință. De suflet deci, tovarășe scriitoareș, trebuia să mă ocup eu. Încă de prin patruzeci și patru, dacă nu mai devreme, de acea zonă din țară unde s-a petrecut întîmplarea, pe linie de partid răspundea Costache. Prin patruzeci și opt, cînd am ajuns eu în părțile Sucevei, Costache devenise un activist obscur, dintr-o greșală care nici măcar nu era a lui. Să nu-ți închipui că lupta care se dă acum în sinul partidului, pentru sfere de influență și pentru putere, este caracteristică doar pentru acești ani, ea este cu mult mai veche și aș putea spune că a existat chiar de la începutul mișcării, dar atunci, în anul la care mă refer eu, căpătase o acuitate neobișnuită; partidul era divizat, avea de fapt două conduceri aici în țară, fără să mai vorbim de ceilalți conducători ai mișcării care și după desființarea Cominternului rămăseseră mai departe la Moscova. războiul sau frica împiedicîndu-i să se întoarcă acasă. Una dintre aceste grupări din țară trimisese un om de legătură la Costache, cu dispoziția de a lichida pe instructorul, aflat încă pe drum, al celeilalte grupări. Neșansa lui Costache a fost ca instructorul să întîrzie și el să pună în aplicare decizia adusă de primul; cu mîna lui l-a împușcat pe reprezentantul celeilalte grupări, neavînd de unde să știe că după Eliberare avea să fie aspru judecat pentru fapta lui, cu atît mai mult cu cît el îndeplinise dispozițiile acelei părți din

mişcare care ulterior se dovedise a fi pe poziții greșite. De unde putea el să bănuiască atunci de această divizare a mișcării? Conducătorii ei se aflau în închisoare, în condițiile acelei crunte ilegalități nu se putea informa de la o zi la alta asupra adevărului, dar astăzi, oare, când avem toate mijloacele de informare la îndemână, ne gândim la fiecare acțiune pe care o întreprindem? Deci, după Eliberare, din secretar al regionalei de partid Costache a ajuns un simplu activist, asupra căruia plana în orice moment cea mai grea sancțiune: excluderea din partid. Ca să se reabiliteze în ochii tovarășilor și în proprii lui ochi, lucra cu rîvnă de dimineată pînă seara, crezînd că orice acțiune dusă la îndeplinire reprezintă o cotă parte de bunăvoință la adresa lui, un plus ce îi putea fi favorabil la judecata pe care o simțea apropiindu-se. De altfel, poate ai să stai de vorbă cu el și o să-ți relateze acele amănunte după care tinjește orice scriitoruș. Îl cunosc pe Costache de mult, înainte chiar de a pleca în Spania, am lucrat amîndoi la aceeași întreprindere, da, nu te mira, și un jidan poate fi muncitor, deși – ce-i drept – lucru mai rar, sferele comerciale și teoretice fiind cele preferate de ei. Acest om și-a închinat toată viața cauzei, și cu toate că s-au pus pe capul lui sume mari de bani, s-a descurcat, avea marea capacitate de a intui pericolul, de a se da la fund la timp și de a ieși de acolo atunci cînd Siguranța se aștepta mai puțin. Un om hărțuit, care nu brava de dragul bravurii, am avut și avem și din ăștia, să fii dumneata sănătos! În pușcărie, mulți se aflau mai în siguranță decît cei de afară și nu puțini răsufiau ușurați odată ajunși la dos; închis mai puteai avea speranțe, liber nu știai niciodată ce te așteaptă la următorul colț de stradă. În partea aceea a Moldovei exista în munți o puternică grupare legionară, ajutată de țărani din împrejurimi, și ajunsese la urechile noastre că principalul sprijinitor era un fost călugăr hirotonisit. Că era el omul care-i ajuta pe legionari sau nu era el, asta mai trebuia dovedit și asta am vrut noi să dovedim. În orice caz, prin acele părți cu greu putea pătrunde un activist; mulți și-au pierdut viața și nu prea aveam oameni ca să ne permitem

luxul de a ne despărți definitiv în fiecare zi de cîte unul dintre ei. Costache căzuse în darul beției, era sufletește distrus din pricina celor întimplute, cu atît mai mult cu cît instructorul ucis era un prieten de-al lui și de-al meu, lucrător cu noi la începuturile mișcării, la fabrica de care ți-am vorbit. Nu se putea deci conta pe Costache. Cînd am ajuns la Crenguța, așa se chema comuna unde s-au petrecut lucrurile, Costache zăcea, nu știu cît de boală și cît de băutură, într-un grajd, acolo își avea sediul organizația lui comunală pe care o conducea și acolo, pe paiele acelea murdare de balebă, am dat de el. Și eram noi comuniștii la putere, tovarășe scriitorăș. Costache mi-a spus că n-o să putem ține adunarea pe care o solicitasem, unde trebuia să vină să vorbească oamenilor chiar tovarășa Ana, aflată atunci la Iași. Tot Costache m-a anunțat că după datele lui, preotul n-avea nici în clin, nici în mîneacă cu legionarii, el își păstorea turma fără să știe că din turma lui numeroși erau aceia care seara plecau cu alimente în munți, la haita înfometată de sînge. Am vrut să verific singur, îl cunoșteam pe părintele Ghinolea, mă familiarizasem întrucîtva cu felul de a fi al preoților, și în sinea mea m-am bucurat de cele spuse de Costache; nu voiam să iau nici o măsură drastică împotriva preotului, mai ales că știam foarte bine care era puterea lor de înrîurire asupra oamenilor, atunci cu mult mai mare decît a noastră. Biserica era ticsită de oameni, mai mulți bărbați, și acest lucru m-a pus pe gînduri, deoarece în mod obișnuit și atunci, ca și acum, dreptcredincioșii se recrutau de obicei din rîndul femeilor și bătrînilor. Era Vinerea mare, nu știam, nu-mi spusese nimeni, zi sincer să fiu, pentru mine, chiar dacă aș fi știut, ar fi fost o zi obișnuită, ca toate celelalte. Mi-am dat seama mai apoi ce greșeală am făcut – dacă nu politică, tactică în orice caz. Era Vinerea mare, Vinerea patimilor, într-o asemenea zi nu-i bine să te legi de credincioși, chiar de cei care cultivă credința de formă. Pînă la adunarea noastră mai erau patru ceasuri; în piață se înjghebase o tribună, ghirlandele de brad erau la locul lor, microfonul și difuzoarele instalate în cele patru părți ale pieții

erau păzite de cîte un om, pentru siguranță. Costache m-a convins că adunarea trebuie amînată; nu numai că nu aveam nici o șansă, dar momentul era ales cum nu se poate mai prost. M-am dus și i-am dat tovarășei telefon. Nici n-a vrut să audă. Nu mai putea veni a doua oară prin acele părți, și din moment ce se luase hotărîrea să se țină adunarea, ea trebuia ținută cu orice preț. Costache a ridicat din umeri la cele spuse de mine și a făcut o ultimă încercare de a-și duce sarcina la îndeplinire. A intrat în biserică și a vorbit cîteva minute cu popa, dar acesta n-a vrut pentru nimic în lume să renunțe la slujbă. A anunțat oamenii din fața altarului de ședința ce trebuia să aibă loc și i-a sfătuit pe enoriași să-l lase pe el acolo să-și facă slujba, iar ei să meargă la întrunirea lumească, dar oamenii n-au vrut să-i dea ascultare. Desigur, dacă s-ar fi amînat ședința, peste cîteva zile probabil ea ar fi putut avea loc, fără dificultăți și fără zarva ce a urmat, dar ședința, cum mi se spusese, nu putea fi amînată. Și prețul a fost plătit. O mașină din garda tovarășei a poposit în fața bisericii, și cei șase oameni de ordine aduși de ea și-au luat dreptul de a decide în acele împrejurări speciale. Costache a plecat acasă, n-a vrut să rămînă, eu am rămas. Ce-a fost mai departe, știi. Un singur amănunt nu ți l-a povestit Baciul – și nu l-a povestit deoarece nu avea nici el de unde să-l știe. Într-adevăr, s-au pus niște saci cu paie la una din intrările bisericii convinși că cei aflați înăuntru au să iasă pe ușa din spate. Dar în timp ce paietele ardeau și fumul intra în biserică, în interior cineva a aruncat benzină și a închis cu cheia ieșirea din spate. Ne-am dat seama de acest lucru cînd prin flăcări am zărit un om, dar în graba și în disperarea noastră nu l-am reținut. Era un legionar înrăit, el dăduse foc altarului și ieșise apoi, iar oamenii aflați acolo nu puteau fugi nici prin față și din cauza ușii ferecate, nici prin dos. Nu ne-a trecut prin gînd să cercetăm ușa de la altar și nici nu vedeam ce se petrece de fapt înăuntru. În afară de cîteva strigăte domolite rapid, nici un semn nu indica drama ce se consuma înăuntru. Cînd ne-am dat seama, era prea tîrziu. Dușmanul a folosit de minune acest incident,

punîndu-l în seama noastră și adevărul n-a ieșit la lumină decît la cîțiva ani, cînd banda din munți a fost lichidată. Dar și atunci, cu toate că aveam date precise, cu toate că recunoscusem personal pe cel ce ieșise din biserică, el a susținut pînă în ultima clipă că adevărații incendiatori am fost noi. Am fost într-adevăr noi? Dincolo de amănuntele care au dus la tragedia amintită, nu este mai puțin adevărat că noi eram acolo, am asistat calmi la focul pus pe din afară; nimeni – nici eu, nici altcineva – nu s-a opus acestui procedeu. Dar oare ne puteam opune? Mai tîrziu, un supraviețuitor a mărturisit că focul a izbucnit brusc din toate părțile, ceea ce întărea și mai mult convingerea noastră că masacrul a fost premeditat de dușmanii noștri. Dar adevărata întrebare care știu, tovarășe scriitorăș, că te preocupă este alta, de ce anume n-am putut renunța în ziua aceea la ședință, de ce a fost programată tocmai atunci? Îți spun eu. Odată cu luarea puterii, am crezut că totul este posibil pentru noi, odată aflați la cîrma treburilor, oamenii, care în concepția noastră în toată perioada ilegalității așteptau doar un semnal să alerge de partea noastră, nu s-au manifestat ca atare, dimpotrivă, mulți s-au arătat ostili. Am pus această atitudine pe seama existenței dușmanușii de clasă – și cînd spun acest lucru, spun un mare adevăr. Dincolo însă de realitatea aceasta mai era o altă realitate; exista o împotrivire a oamenilor, care nu aveau nimic comun cu dușmanul de clasă, era dușmănia împotriva procedeelor noastre, și noi am condamnat nu procedeele noastre, ci dușmănia lor, făcîndu-i pe toți o apă și un pămînt. Mi-am dat seama de acest lucru încă de la întîmplarea cu pricina și să știi că n-am ținut pentru mine ceea ce am crezut. Atît cît mi s-a permis, mi-am spus punctul de vedere. Am fost considerat un liberal, așa cum mă consideri și mata, tovarășe scriitorăș, cu singura deosebire că dumneata n-ai avut și n-ai asupra mea nici o putere, în timp ce alții au avut. Semnul de întrebare ce plana asupra mea, odată cu explicațiile furizate, s-a transformat în convingere, eram un om sentimental, partea cea mai lamentabilă dintr-un revoluționar, și dacă ai avea legături în

sferele înalte și ai întreba de mine, cei ce și-ar aduce aminte sînt convinși că înainte de a spune Landesman, ar zice: „A, sentimentalul ăla!“. Atît a mai rămas din mine, un sentimental. M-am dus la părintele Ghinolea, simțeam nevoia să-l caut, și aș fi făcut orice să dau de el. Cu ajutorul lui Cozmin l-am găsit, și iată-l aici lîngă mine, și Landesman Isaac nu se sfiește să spună că prin el vrea să-și răscumpere marele păcat omenesc pentru tot ce s-a petrecut atunci. Nu cer să-ți retragi cuvintele aspre spuse la adresa mea, n-ar avea rost, și pe urmă, fără să fii conștient, nici nu știi cîtă dreptate ai, tovarășe scriitoră, numai că dreptatea dumitale este arogantă și la fel de inumană, de rece; dumneata rostești adevărul fără remușcări, or adevărul dezbrăcat de remușcare este adevăr de profet; după mine, asemenea adevăruri și asemenea profeții nu există. Mai vrei un ceai? Nu încurca borcanele, politica este politică, și ceaiul ceai. Te văd zgribulit, nu știi cît din pricina frigului și cît din cauza emoțiilor că ai reușit să mă faci praf. Să știi că într-un anumit fel ai reușit, spuse Landesman, și se ridică din pat ca să întredeschidă ușa din camera alăturată, unde focul se auzea duduind în sobă.

În cămăruța cu miros de spirt și iod, de tămîie nearsă, se împrăstie o miazmă de obiele uscate, de ceapă și brînză, și Landesman, zîmbind, aruncă pe pat încă o pătură, ținută pînă atunci undeva pe un geamantan.

— De frig am mai văzut oameni morți, de putoare niciodată, spuse el.

După ce Curta își sorbi ceaiul fierbinte, Landesman îi făcu loc în patul lor; un pat larg, mai mult un prici, peste care sora Nana avusese grijă să pună cîteva saltele din vată. Curta nu așteptă să fie prea mult rugat, se așeză lîngă Ghinolea și Landesman îi dădu pătura groasă, de rezervă, să se învelească. O clipă, Curta tresări, simți la spate mîna lui Landesman, protectoare, așezîndu-i pătura și avu certa convingere că mîna aceea semăna cu altă mînă, pe care aproape o uitase, mîna mamei lui, care venea seară de seară, în iernile copilăriei, să vadă dacă nu cumva s-a dezvelit.

– Unde să te duci pe vremea asta, nu te-ai fi lăsat pentru nimic în lume, de aici se aud lupii și mă îndoiesc că sînt lupii matala, cei pașnici, îndotrînați de prezența pură și de hrana unui pacifist mărînimos. Ți-ai dat drumul, mă bucur și mă întristez; dacă era Cozmin în locul meu, n-ai fi făcut-o, te asigur, pe mine mă stimezi, să nu-mi spui nu, sau în orice caz mă prețuiești, numai în oamenii pe care îi prețuim lovim, și uneori lovim fără milă, de dușman ne temem și-l stimăm, asta este încă una din legile acestei credințe noi, care se va schimba, te asigur... Iartă-l pe Isaac Landesman că e moralist pînă la teză și că din acest punct de vedere nu corespunde unui prototip de personaj simplu și clar, negativ sau pozitiv, așa cum obișnuieți să scrieți, sînt ceva mai complicat și cred că și politica este ceva mai complicată pentru înțelegerea matala. Noi o să ne ducem, mai devreme sau mai tîrziu, cei ce vor veni după noi poate ne vor înjura – și cînd Landesman spune *poate*, înseamnă că sigur ne vor înjura; cei ce au în față perspectiva au și viziunea schimbată asupra timpului trecut, și din această perspectivă a timpului scurs prin noi și peste noi, vom ieși niște înfrînți, știu de pe acum, Landesman are nasul format. Ți-ai putea da exemplul Revoluției Franceze, dar Landesman nu face greșeala să dea asemenea exemple, ar însemna că umblă după justificări istorice – și eu nu umblu. Diferența de fapt este uriașă, și aici am intuit undeva că dumneata, tovarășe scriitorăș în devenire, ai dreptate; ăia, franțujii, n-aveau nici un exemplu, nici un sprijin, era prima comună, noi am fi avut timpul și răgazul să fim altfel, dar și noi ne-am luat după exemplul altora, nu numai în ceea ce au făcut ei bine, dar și în ceea ce au făcut rău, uite, aici n-avem nici o scuză și la răul împrumutat de la alții am adăugat și răul nostru, am suprasolicitat și continuăm să suprasolicităm propria noastră duritate, și știi din ce cauză, tovarășe scriitorăș? Există o euforie a revoluției, a puterii, cu granițe nelimitate peste care deseori trecem, așa cum ai trecut și dumneata acum, aici, cu Landesman, dintr-o euforie a cinstei, la fel de nesupravegheată. Vezi, dumneata n-ai făcut încă nimic sau aproape nimic pentru

această lume, nici în bine, nici în rău și, cu toate astea, ne judecă cu asprime și pe merit, reprezintă într-un fel partea noastră de conștiință neîntinată, conștiința în fașă, udă încă de laptele cu miros dulce de mamă. Îți dă mina. Acoperă-te, nu fâ pe zmeul țara asta are nevoie de conștiința dumitale, de conștiința lui Landesman nu mai are nevoie nici el. Părinții dumitale sînt țărani? întrebă Isaac schimbînd cine știe din ce motive discuția pe alt făgaș.

– Țărani.

– Țărani săraci sau țărani cu avere?

– Țărani săraci.

– Uite, foarte bine dacă sînt săraci. Membri de partid?

Curta își mișcă ceafa pe pernă, și Landesman înțelese exact răspunsul.

– Asta-i rău, ți-ar fi putut fi de folos.

– Frați mai ai?

– Doi, țărani și ei!...

– Deci, ești singurul filozof al familiei.

– De ce vă bateți joc de mine? spuse Curta aproape în șoaptă, fără să se uite la Isaac.

– Nu-mi bat joc, vreau să-ți cîntăresc doar șansele, atîta tot, să văd cu ce anume te-aș putea ajuta, doar și dumneata m-ai ajutat, nu-i așa? Sau dumneata ești atît de puternic, încît marea dumitale cinste n-are nevoie de nici un ajutor.

Curta nu răspunse, dincolo de ironia din vorbele lui Landesman simțea în tonul acestuia o reală preocupare față de soarta sa, și se întreba de ce oare era îngrijorat Landesman, ce anume avea în vedere; după discuția cu el îrsă, după loviturile de măciucă aplicate, îi venea foarte greu să-i mai ceară amănunte. Îi părea rău acum că își dăduse drumul fără să controleze pînă la capăt afirmațiile lui Baciuc. Din spusele acestuia, Landesman dăduse foc bisericii, el coordonase întreaga acțiune. Vorbise avînd în vedere întregul șir de fapte, în numele lor îl condamnase pe Isaac, ca acum să-și dea seama

că cel puțin jumătate din lucrurile spuse ar fi trebuit să le amendeze singur și imediat. N-o făcu. Căldura cu miros greu din camera vecină îl anestezie ca un calmant, și adormi, în ultima străfulgerare de trezie simțind din nou mâna lui Landesman la spate, ocrotitoare și iertătoare.

Seara, sora Nana îi făcuse lui Pantică o injecție, un calmant dur. Căruciorul pe care se afla acum așezat, acoperit cu un cearșaf alb aștepta lângă ușă. Sala de operație era pregătită, instrumentarul, așezat cu grijă pe o măsuță sub lumina puternică; venise cu o oră înainte și chirurgul cel nou, dar noaptea, neavizat încă de hotărârile luate în privința lui de bolnavi, sosise și celălalt medic; cel încriminat de Morăscu și Titorian se afla acum într-o situație delicată, din care nu știa cum să iasă. Doctorul nou se găsea în sala de operații, se spăla pe mâini de mai bine de un sfert de oră, în timp ce Cîrdișan, supărat că fusese deranjat de pomană, își împacheta în geantă de voiaj pijamaua în care dormise, hotărît să se întoarcă degrabă la spitalul de jos, pentru a protesta la acuzațiile aduse. Titorian îi arătase o hîrtie venită de la Policlinica specială și se mira că, după aproape două săptămîni, Cîrdișan nu fusese înștiințat și el; situația părea de necrezut; Băltescu, chirurgul cel nou, credea că mâna a doua la operație va fi Cîrdișan, iar Cîrdișan nu numai că nu voia să audă de așa ceva, dar consideră hîrtia lui Titorian un act abuziv, o adevărată calomnie la adresa lui; nimeni nu putea dovedi că acolo jos încasase bani de la pacienți, hotărîrea era deci, după el, arbitrară. Se urcă în trăsura sanatoriului și se îndreptă, fierbînd de minie, spre gară. Nu era prea clar nici cine îl chemase pe Cîrdișan pentru ziua aceea, pînă la urmă Titorian află că vina era a lui Ciclovăn. Pantică era pacientul lui, Titorian uitase de hîrtia primită sau nu-i dăduse prea mare importanță, fusese sigur că odată hotărîrea policlinicii adusă la cunoștință

lui Cîrdișan, acesta se va descurca, nu se putea ca un întreg for medical să ia în considerare o hîrtie trimisă de Morăscu, semnată de el și de alți cîțiva membri ai biroului, fără să fie cercetată. Titorian fusese convins că problema se rezolvase de mult, altfel Băltescu ar fi venit cu o săptămînă înainte, cînd fusese programată o altă operație, dusă la bun sfîrșit tot de Cîrdișan.

Titorian nu mai știa ce să facă, Băltescu aștepta pacientul în sala de operații, Ciclovan, închis în birou cu Titorian și sora Nana, protesta, susținînd că nu-și lasă pacientul pe mîna unui om care pentru prima dată răspundea în întregime de o operație atît de complicată, în timp ce sora Nana se străduia să-l convingă să vorbească mai încet; între camera unde se aflau ei și sala de operații era doar un coridor și un perete de sticlă, prin care Băltescu n-ar fi putut să audă totul. Ciclovan, cu vocea domolită pentru un timp, îl făcea pe Titorian responsabil de un posibil eșec, în timp ce Titorian, calm și sigur de el, îi reproșa lui Ciclovan toată încurcătura cu Cîrdișan. Titorian vru să iasă din încăpere, dar Ciclovan se postă cu spatele în fața ușii, și Titorian, după ce contemplă un timp acel trup masiv, se întoase la birou și se așeză pe scaun nu fără greutate.

– Tu te-ai lăsa operat de unul ca Băltescu? întrebă Ciclovan venind spre birou, cu ambele mîini ridicate în dreptul feței, vrînd parcă să demonstreze ceva cu ele, fără să reușească. Am lucrat doi ani cu el în același spital, un om de treabă, nimic mai mult, bun să ungi pîinea cu el, însă nu să-i lași bisturiul pe mînă...

– A venit și cu un fotograf, adăugă sora Nana, și după felul cum rostise cele cîteva cuvînte era clar că îl susținea pe doctorul Ciclovan.

– Auzi, și un fotograf! Ce să caute un fotograf aici? Te pomenești că vrea să-și facă propagandă.

Și uitînd de cuvintele binevoitoare privitoare la Băltescu pe care le rostise pînă atunci, scoase la adresa lui un potop de insulte, și – pentru că nu-și mai putea controla vocabularul uită și de accent. Vorbele lui într-o ardelenescă neaoșă sunau

oarecum comic, și cînd Titorian își permise să zîmbească pentru a doua oară, Ciclovăn se rezemă de perete, ca un om răstignit.

– Poftim, de ce nu rîzi, Ispas dragă? Hai scumpule, dă-i drumul, e vorba de viața unui om, și tu rîzi. Mă, da tu ești complet zărghit, să mă bată unul Dumnezău. Fotograf, ce-i trebuia măgarului, tichie de mărgăritar?...

– Ce părere ai, soră? întrebă Titorian, vrînd să aibă și părerea sorei Nana în acel mic consiliu.

– Eu cred că operația trebuie anulată, domnule doctor... Să nu uităm că Pentică are o rezistență slabă, orice traumă în plus și mai ales orice complicație ulterioară... Se opri, înțelegîndu-se de la sine ce se putea întîmpla în cazul unei complicații ulterioare.

Dar în timp ce Titorian și Ciclovăn se certau mai departe în biroul directorului, la cererea lui Băltescu pacientul fusese transportat în sala de operații; Băltescu îi făcuse rahianestezia, nimerind după cîteva întepături nedibace locul dintre vertebre, și acum, ajutat de sora Aneofița Anghel și de o infirmieră, așezase bolnavul pe-o parte, cu locul ce urma să fie supus operației descoperit; în acel loc, Băltescu, cu ajutorul unei seringi mari, introducea sub coaste o cantitate impresionantă de novocaină încît piele se bulbucase, gata din clipă în clipă să se spargă. Fotograful, îmbrăcat și el în halat alb, cu masca de tifon atîrnată de gît, îl bătea pe Pentică ușor cu palma peste față și îl ruga să zîmbească; dorea o fotografie optimistă, în noile condiții sociale o operație trebuia să ajungă la privirile publicului neîndoios optimistă, și Pentică, binevoitor, cu zîmbetul lui de totdeauna, se străduia livid și cuprins de spaimă să-și dezlipească buzele uscate pentru a reuși surîsul de care fotografu avea nevoie, dar el se lăsa așteptat. Pentică nu era în stare nici măcar să-și deschidă ochii, cu toate că urechile înregistrau rugămintea omului de lîngă el.

– Hai, tovarășe, ce dracu', doar ești comunist, membru de partid, fă un efort, are să-te privească în ziar patru sute de mii de cititori, poate chiar nevasta și copiii dumitale, șeful regiunii

unde lucrezi, poza aceasta ar putea să-ți aducă numai foloase, să nu mai vorbesc că ziarul va ajunge și în străinătate și nu e bine ea dușmanul să vadă că la noi, oamenii operați suferă... Hai, te rog, tovarășe, zîmbește, îl implora fotografu - și pentru că Pintică nu putea zîmbi, cu două degete îi desprinsese buzele încheștate și buzele, lipsite de viață se întinseră și aparatul țacăni de cîteva ori în timp ce prima suviță de sînge țîșni în sus, aproape pînă la ciuperca luminoasă din tavan, apoi, pierzîndu-și din forță, se întoarse și căzu exact pe fața lui Pintică, pe zîmbetul lui de om chinuit.

- Așa, așa, foarte bine, spuse fotografu, și, grăbit, se dădu la o parte, palid de efortul depus, dar mai ales din cauza deschizăturii adînci în carnea fragedă și caldă a pacientului.

- Curta se afla pe coridor, lîngă ușa deschisă a sălii de sterilizare, acolo unde se închisese Buzangiu în congelator, și ca să poată privi mai bine se apropie de geamul prin care o infirmieră așeza pe pervazul alb de sticlă o trusă de instrumente și meșe din tifon. Cuvintele fotografului se auzeau pînă la el; la început, Curta crezu că e vorba de o glumă sinistă, ca pînă la urmă să-și dea seama că se afla în fața unei simple realități. Nu mai simțea durerea în partea dreaptă; respirația îi era sacadată, o minie rece pusese stăpînire pe el, și poate nu atît din pricina fotografului; omul nu-și făcuse decît meseria, într-un mod, după părerea lui, lipsit de bun-simț. mînia pornea de la foarfeca lui Băltescu, de la cleștele lui, care se opinteau zadarnic să taie o coastă, și de la scalpul sorei Aneofița, care mai mult rupea membrana albă a altei coaste. Numai în clipa cînd sora Aneofița Anghel, neobișnuită să facă mîna a doua la o operație, căzu grămadă lîngă masă, aflară Titorian și Ciclovăn că operația începuse. Îi înștiințase Curta, și ei, grăbiți, dădură năvală în sală, se opriră contrariați lîngă ușa, Ciclovăn cu pumnii strînși gata parcă de bătaie, Titorian sugîndu-și buza de jos și lăsîndu-și privirile în pămînt a resemnare. Nu era timpul de dispute, sora Aneofița zăcea pe luciul imaculat al pardoselii, iar Băltescu, calm, cu broboane mari de sudoare pe frunte, arăta din-

priviri spre tava cu instrumente, în timp ce o mînă se străduia să apuce peste trupul bolnavului o pensă pentru a opri sîngele ce curgea dintr-un vas periferic. Ciclovăn nu mai stătu pe gînduri, se duse la chiuvetă, se spălă în grabă și superficial, apoi sora Nana, cu grijă, îi trase peste mîinile butucănoase mînușile de cauciuc, prea strîmte pentru palmele și degetele acelea de tăietor de lemne, și în vreme ce Titorian îi lega masca de tifon la față, Ciclovăn se apropie de Pintică și, trecînd peste trupul sorei Aneofița, îi întinse lui Băltescu penseta de care acesta avea nevoie.

După cum se căznea Titorian să tîrască trupul sorei Aneofița, Curta înțelese că prezența lui acolo în sală era mai mult decît necesară. Intră și îl ajută pe Titorian. O întinseră pe Aneofița pe o bancă, apoi Curta aduse de la chiuvetă apă într-un pahar și lichidul rece turnat cu forța printre dinții de Titorian, ca și palmele administrate succesiv, cînd de unul cînd de altul, o treziră. Cu ochii inexpressivi încă, ea îi privi îndelung pe cei doi, neînțelegînd nimic, și cu un gest reflex își acoperi pulpele picioarelor, dezgolite în graba cu care fusese așezată pe bancă.

Fotograful înmărmurise lîngă geamul ce dădea spre coridor; orice urmă de vlagă dispăruse din el, buzele îi tremurau, iar aparatul ținut de curea cu o mînă oscila neverosimil, lîvindu-se de faianță ca un metronom de ocazie, ce număra bătăile de inimă tot mai încete și mai neregulate ale omului ce sta culcat pe masa de operații într-o stare de semiinconștiență.

Curta se duse la capul bolnavului; teama îi dispăruse, în fața lui nu era decît un tovarăș de suferință și Petre îi mîngîie obrajii și îi vorbi minute în șir, îmbărbătîndu-l, pe un ton calm, cu o siguranță în glas care-l uimi și pe el. Pintică se strădui să-i zîmbească, dar zîmbetul confecționat de fotograf nu se mai putea transforma în altul, firesc, rămăsese la fel, un rînjat aproape. Curta își umezi în gură un deget și încercă să șteargă dîra de sînge de pe obraz. Îl văzu sora Nana și, grăbită, înmuie în spirt un tampon de vată și i-l întinse, dar Curta, înversunat că sîngele coagulat nu voia să se curețe, se încăpățîna și nu se lăsă

pînă ce obrazul lui Pintică nu rămase curat. Abia după aceea Curta luă vata, dar ciudat: în loc să ștergă obrazul, își curăță propriile degete, apoi, fără să înțeleagă de ce, nici el nici ceilalți, rămași o clipă uluiți de ce auzeau, se apucă să cînte la capul lui Pintică, un cînteț grotesc de prin părțile lui, o țipuritură deocheată, firească pentru orele de dimineată ale unei nunți; și desucheatele cuvinte avură asupra lui Pintică un efect neașteptat: obrazul i se coloră, privirile îi deveniră mai vii, zîmbetul fals îi dispăru de pe chip, și în locul lui, dinții se dezveliră normal ca atunci cînd voia să se pună pe rîs. Pînă și Bălescule deveni mai sigur, mîna dreaptă se mișcă mai repede, cea stîngă apăsă cu convingere mușchiul desprins de pe oase în cavitatea toracică. Ciclovăn, ademînit și el de veselie țipuriturii, îi ținea isonul lui Curta, prelungind doar silabele finale. Parcă înnebuniseră; sora Nana se uita speriată la Curta și la Ciclovăn, la Bălescule, înveselit și el și cu o lovitură aprigă de picior în pardoseala de beton îi făcu pe ceilalți să tacă, surprinși de acel gest sutoritar, imperativ, la care nu se așteptaseră. Sora Aneofița ridicată pe scaun se șterse la ochi, își trecu pe la nas încă o dată vata îmbibată cu amoniac și, grăbită, ieși din încăperea. De pe coridor pătrunse în sală un vacarm neobișnuit, dominat de o izbitură metalică, însoțită de înjurături într-o limbă pe care Curta o recunoscuse: aceea a lui Forgaș Ferdinand, prezent și el de la început la acel spectacol, dar pe partea cealaltă a coridorului, motiv pentru care Curta nu-l observase de la început.

— Cum te simți, tovarășe Pintică? întrebă Curta poate nu atît pentru bolnav cît pentru el, ca să nu mai audă țacănitul cleștelui operator, clinchetul pensetelor, care îmbrățișau într-un zgomot de sticlă spartă cîte un vas de sînge rebel sau un mușchi ce trebuia tras de pe bucățile de coaste tăiate. Pintică reacționează prompt la întrebare și șopti cu vocea lui înceată și calmă.

— Bine, Petre...

Niciodată Pintică nu i se adresase așa direct, cu numele cel mic; era pentru prima dată și Curta se bucură pentru Pintică și

pentru el, pentru vorbele celuiilalt și pentru prezența lui acolo, dovedită atît de oportună. De pe coridor, ușa se deschise, și în sală apăru Titorian, Curta nici nu-l văzuse cînd ieșise, veni la el și-i șopti acestuia ceva la ureche. Petre ieși, locul lui la căpătîiul bolnavului fiind luat de Ispas.

Coridorul gemea de pacienți; într-adevăr vocea tunătoare fusese a lui Forgaș, ea spărgea și acum zidurile, cu toate că Titorian invocase toate puterile cerului pentru a putea împrăstia pe bolnavi. Dar aceștia îl asediau în continuare pe fotograf al cărui aparat zăcea, făcut țandări, pe mozaicul coridorului.

— Te bag în mă-tii p... înjură Forgaș, cu un capăt al mustății umed din pricina salivei cu care îl stropise, dar înjurătura lui, în loc să confere momentului o încordare și mai mare stîrnise ilaritate, pronunțase înjurătura invers, așa cum ar fi spus în loc de papuci de casă, casă de papuci, și Forgaș, neînțelegînd de ce pacienții rîdeau, mai înjură o dată fără ca efectul să fie cel așteptat. La capătul coridorului apăru Morăscu precedat de Stamate. Stamate fusese cel care dăduse fuga în camera secretarului organizației de bază pentru a-l informa de cele ce se petreceau la parter, pe coridorul unde se afla sala de operații. Fotograful fusese chemat de Stamate; se întîlniseră cu o seară înainte în restaurantul din orașelul de munte apropiat; Stamate îl cunoștea din Capitală, colaborase și el la cotidianul unde lucra fotograful, de cîteva ori fuseseră împreună și pe teren, și Stamate, convins că întărește prin prezența lui autoritatea lui Băltescu, și implicit a lui Morăscu, care se luptase pentru schimbarea lui Cîrdișan, crezuse că dă evenimentului o aureolă oficială în fața pacienților pînă la ale căror urechi ajunseseră zvonuri despre dosarul admirabil al noului chirurg, dar și despre lipsa lui de experiență. Zelul fotografului stîrnise în ochii lui Forgaș o nemulțumire pe care acesta nu și-o putuse înfrîna: deschisese ușa, îi făcuse semn fotografului să iasă afară, și acesta, fericit că i se ivea prilejul să părăsească încăperea cu miros de antiseptice, nici nu-și dădu seama cum îi fusese smuls aparatul din mîini, aparat pe care acum, în momentul de liniște

creat de venirea lui Morăscu, îl întorcea cînd pe-o parte, cînd pe alta, cercetîndu-i stricăciunile. Fotograful desfăcu caseta, și derulă filmul în fața lui Forgaș, ca să nu mai existe nici un dubiu asupra valabilității lui; cuprins de remușcări pentru pelicula stricăată și pentru toată tevatura la care fusese supus, proferă cu jumătate de glas amenințări în numele ziarului, invocînd și cîteva nume simandicoase despre care Curta auzise destule lucruri. Stamate îl luă pe fotograf de braț, îl scoase din grupul ce începea să se formeze din nou în jurul lui, și cearta se termină la ușa sanatoriului, unde Morăscu și Stamate îl împinseră pe fotograf în mașina cu care venise, o pobeadă neagră ca o carapace de broască țestoasă.

— Ai fost martor tovarășe Curta, îl solicită Stamate cînd mașina se pierdu pe drumul ce ducea spre orașelul apropiat, această atitudine nu trebuie să rămînă necondamnată; sîntem la urma urmei oameni de litere, sîntem datori să punem la stîlpul infamiei asemenea practici totalitare, libertatea presei fiind garantată prin lege...

Morăscu fu strigat de cineva din interior, și Stamate, rămas pe scări singur cu Petre Curta, își mai atenuă supărarea în legătură cu accidentul petrecut; plictiseala vizibilă și nemulțumirea că intrase în vîrtejul unor tulburări de moment i se citeau pe față și Stamate, reproșîndu-și cine știe ce, lovi aerul cu mîna.

— Am impresia că ești supărat pe mine, Curta, spuse el eliminînd orice protocol. Să știi că dacă aș fi fost pus la curent că tu trebuia să scrii acel articol, din probitate profesională aș fi refuzat să-l...

— Nu faptul că l-ai scris m-a deranjat, ci cîm l-ai scris. Nici mie nu mi-e simpatic Titorian, dar cred că nu acestea sînt criteriile...

Și Curta vru să reentre în holul sanatoriului; era îmbrăcat subțire și vîntul stîmnit îl pătrundea prin haină pînă la oase...

— Curta, zise Stamate prinzîndu-l pe Petre de braț și trăgîndu-l după el în sufragerie, unde la acea oră, în afară de

infirmiera blondă, care așeza farfuriile, nu se afla nimeni, îmi dau seama de reproșul pe care mi-l faci. Deși nu ți-ai dus gândurile pînă la capăt, ți le citesc pe față, pentru asta nici n-ai căutat să mă întilnești, sînt aici de cîteva săptămîni bune cu toate că era firesc, fiind... dar ce contează la urma urmei vîrsta și mai bogata mea experiență literară, în fața lipsei mele de sinceritate, nu-i așa? Deoarece această lipsă de sinceritate te-a afectat... Dragul meu, am înțeles mai tîrziu că am sărit peste cal, dar am dat crezare spuselor acestui posedat de Morăscu, nu-i un secret că este un apucat... Mai tîrziu mi-am dat seama că Morăscu are ceva personal cu medicul. Oricum, eu nu trebuie să uit dificultățile prin care am trecut pînă să ajung aici, eu nu lucrez, ca tine, la un organ cu drepturi aparte, indiferent că este un organ de provincie, și pe urmă, locul pe care mi l-a arătat Morăscu pe listă, în cazul apariției medicamentelor, m-a flatat pur și simplu... Eram dator să răspund... sau poate te nemulțumește tocmai acest loc, din auzite, deținut pînă la venirea mea de tine?... Crede-mă, n-am vrut, se scuză Stamate trăgînd cu sete din capătul de țigară umezit la margine, la care se uita de fiecare dată cu înfrigurare... Tu scrii ceva? Mie îmi este cu desăvîrșire imposibil, noutățile de aici ca și mediul, nu-mi dau răgaz să-mi adun gândurile... Am conceput un poem acum cîțva timp, am fost în documentare pentru el vreo șase luni în abatajele Lupenilor, dar cu toate astea simt că sinceritatea... Apropo, vezi că tovarășa Vanda mi-a vorbit nu tocmai pozitiv despre tine. Ce dracu', băiete, ai avut ceva cu ea și ai lăsat-o sau n-a reușit să pună mîna pe tine? Pe mine m-a lichidat din prima seară. O nimfomană...

– Cum puteai să scrii despre Titorian în termenii pe care îi știi, fără să-l cunoști, fără să ai habar despre sanatoriu și ce se petrece aici? întrebă Curta, eliminînd sumedenia de teme puse în discuție și referindu-se doar la una singură; dar pînă la urmă, atras de gălăgia ce se auzea din hol, renunță să mai primească răspunsul; îl cunoștea, de altfel, pe dinafară, se compunea din frînturile rostite de Stamate pînă atunci, scuze în particular

roșite cu jumătate de convingere, pentru insulte și neadevăruri publice, scrise cu talent și revoltă.

Grupul gălăgios se retrăsese în hol, sora Nana reușise să-l împrăstie din fața sălii de operații, și acum, adunați din nou, bolnavii continuau să se certe în holul mare, stînd în picioare, în timp ce pe scările principale, pacienți și paciente îmbrăcați în pijamale sau halate ascultau spusele lui Forgaș, vînat de furie.

– Tu, mă, nu secretar, tu bun la jandarmerie, tu nu membru de partid, fac ceva al tău principialitate, tu om rău și nemulțumit... Cum putut, tu, Morăscu, admis căcatul ăla, cînd om bolnav suferă, să zîmbească, că mie venit să plîng, și tu ieși apărare la măgar, tu adus ca să arăți ce ești tu, tu ești nimica, mă – și Forgaș își băgă degetul mare printre arătător și mijlociu ca să sublinieze cine anume era Morăscu...

Acesta încerca să deschidă gura și să spună și el ceva, dar Forgaș îi prindea din zbor mișcarea buzelor și i-o lua înainte; dispăruse orice urmă de respect, cuvintele se rostogoleau în limba lui stîlciță, provocînd în auditoriu cînd ilaritate, cînd încremenire; nimeni nu îndrăznise pînă atunci să-l înfrunte deschis pe Morăscu, se mulțumiseră să-l critice între ei, împinși de un pahar de vin, dar totdeauna în lipsa celui în cauză. Acum insultele erau publice, fără perdea, și Morăscu vînat din pricina efortului pe care-l făcea în zadar de a-și impune calm și stăpînire de sine ca să se poată apăra și să atace; Forgaș nu-i dădea însă răgaz.

– Deci este adevărat, pînă acum am crezut, nu-i așa, că ceea ce mi se spunea în particular erau simple exagerări la adresa dumatăle, tovarășe Forgaș, nu-i așa, dar acum...

– Eu nu tovarăș cu tine, tu bolnav înrăit, sete de putere mînîncă la tine, cum nu fost rușine aduce fotograf la om pe moarte, că doctorul adus de tine căcat nu doctor, bun de măcelar la abator, nu la stabiliment comunist... Eu nu las operezi la doctor tău, tu trebe operezi primul, eu adună semnături ca tu operat, primul la plămîin și la minte, tu nu sănătos Morăscu, cine

făcut pe tine ilegalist și comunist nu știu că tu vierme de baligă, coropișniță, taie verde crud și mănîncă...

Morăscu se uita în jur, dar bolnavii, oricîtă teamă ar fi avut de el, nu numai că nu era dispuși să-i țină parte, dar îl priveau cu o furie reținută; faptul că unii dintre ei erau înscriși pe listele de operații și că trebuiau să se supună mîinii nedibace a lui Băltescu, le dădea forța să-l înfrunte deschis.

– Tovarășe Morăscu, Forgaș are dreptate, dumneata nici nu ne-ai întrebat care este scopul atunci cînd ai adunat semnăturile împotriva lui Cîrdișan, trebuia să ne spui și nouă... Ce, crezi că mă las omorît de un...

– Tovarășe Forgaș, se adresă Morăscu ungurului, fără să țină seama de intervenția pacientului care-l admonestase pentru semnături, să nu crezi, nu-i așa, că dacă ești minoritate națională, noi trebe să ne purtăm...

– Ce minoritate, tu minoritate, nu eu, aici nu naționalitate, aici bolnavi, venit să vindecăm, nu auzit prostii din partea ta, la tine toți uitat și acum face pe nebunul, crede că Forgaș nu știe, el nu tilnește cu nimeni, el merge și bea la crîsmă și muieri, vine napoi și zice tilnit cu mare tovarăș... Țuca tovarăș, cu ea tilnit, cu curve tovarăș, că Forgaș fost la vînătoare și văzut tilnirea ta...

– Tovarăși, sînteți martori că mă defăimează, asta n-am s-o iert, tovarășe Forgaș, nu-i așa, oricît... oricum!

Și pentru că Forgaș lovise în plin, Morăscu plecă grăbit în pijamaua lui vîrgată, proaspăt călcată, cu care avea obiceiul să iasă din cameră, atunci cînd trebuia să cutreiere coridoarele umblînd după cotizații.

Ultimele cuvinte, pronunțate răgușit, Curta le auzise de pe coridorul sălii de operații, preferase să plece din hol, disputa dintre cei doi îi era străină acum, Pintică era de mai bine de două ceasuri pe masă, în mod normal o toracoplastie la cinci-coaste nu putea ține mai mult de patruzeci și cinci de minute, știa acest lucru și teoretic, și asistase la Moroieni și la o operație

de acest fel. Gîndul că Pantică n-are să reziste, îl făcuse să se întoarcă și să privească pe geamul de la sala de sterilizare.

Băltescu făcea ultimele suturi, ajutat de Ciclovan, în timp ce sora Nana îi întindea peste masă, cu ajutorul unei pensete, acele curbate; Titorian, pe partea cealaltă, dezlegă mîna lui Pantică apoi se strădui, cu destulă greutate, să introducă în vena lipsită de vlagă acul prin care trebuia să se scurgă din perfuzie sîngele dătător de viață.

„E tînăr, are să reziste“, se încurajă Curta, în clipa cînd își simți mîna atinsă de ceva; se întoarse brusc, speriat de acea atingere umedă și rece, și cînd văzu că mîna era a sorei Aneofița se calmă, sora îi zîmbea încă palidă de șocul prin care trecuse și Curta, la îndemnul ei, o urmă în cabinetul sorei șefe, neștiind ce dorea de la el.

Odată ajunși în încăperea vopsită în alb, cu miros de iod și spirt medicinal, sora Aneofița încuie ușa, apoi se postă în fața lui Curta, uitîndu-se lung la el, arogantă și rugătoare în același timp, bucuroasă și temătoare. Pistrii ei mulți se colorară, deveniră brusc aproape maronii, scoțînd și mai mult în evidență ochii albaștri, cu gene lungi, aproape unite spre colțul ochilor, acoperind o parte din cornee și din această cauză dînd privirii ei profunzime plină de taine.

– Ce dorești, soră? îngăimă Curta înghițînd în sec, cu ochii la ușa închisă cu cheia.

– Știi foarte bine ce doresc, stai, nu te speria, nu pentru asta am închis ușa, nu vreau să ne vadă nimeni aici... Cînd am deschis ochii în sală, te-am surprins privindu-mi picioarele, ai avut de altfel și ce vedea, dar nu știi încă de ce sînt în stare, mîndrule și răule... Orice-ai face, tot al meu ai să fii, și să-ți iasă din cap orice gînd de acest fel cu vreo femeie, cu alta în afară de mine, chiar cu nevastă-ta; oricînd poți să mori, nimeni nu știe ce să facă cu tine, să nu ți se spargă bășica aia a ta, mîndră și unică în felul ei, ca și tipe... Și dacă vreau foarte tare asta, o vreau pentru că te iubesc, ești prima mea dragoste, deși nu primul

bărbat... Te-ai căsătorit devreme, o știu din dosarul tău de la Morăscu, știu absolut totul, și sînt sigură că în afară de femeia aceea, care nu te iubește nici pe sfert cît te iubesc eu, n-ai avut alta, de fapt se vede, uite cum te-ai roșit, dar să știi că nici mie nu mi-a fost ușor să-ți spun... Mi-am dat seama că un om ca tine trebuie tratat fără menajamente, trebuie cucerit, în orice fel, și singurul fel care îți merge ție este acesta, fără perdea, fără ocolișuri... Eu nu vreau să te bifez așa cum te-ar bifa tovarășa Vanda, i-am văzut listele cu numele bifate, numi pe morți nu i-a putut încercui, eu te vreau al meu, fie și măcar o dată, înțelegi, mîndrule și răule... Și nu care cumva să spui ce ți-am zis, nu te-aș sfătui, nu știi ce e în stare sora Aneofița și în bine, și în rău, deși eu ție îți vreau numai binele, așa să știi, sînt singurul suflet care se gîndește aici la tine...

Curta rămase mut; luat pe nepregătite și în termeni care-l dezarmaseră total, se uita la sora Anghel, la lacrimile ce-i șiroiau pe obraji, la dinții albi și puternici dezgoliți de buzele tari, albite din pricina amoniacului prelins pe ele...

Sora își terminase pledoaria, cu aceeași grabă deschise ușa, luă de pe masă o tavă cu instrumente, îi așeză lui Curta în brațe altă și ieși pe coridor; își șterse cu mîneca halatului obrajii umezi, rostind automat cînd se întâlnea cu cîte un bolnav, aceeași propoziție salvatoare:

– Bietul Pintică!

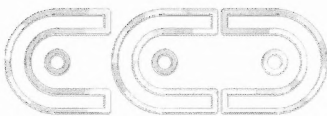
Curta așeză instrumentarul în sala de sterilizare; Pintică era gata cusut, zîmbetul îi murise pe buze, și sora Aneofița, grăbită, intră în sală ca să ajute la transportarea bolnavului, care clipea rar din ochii lipsiți de expresie. Cu ajutorul liftului, îl urcă pe Pintică la etajul întîi, într-o rezervă, și Curta se așeză pe scaun lîngă patul lui, în timp ce sora Aneofița îi aranja perfuzia cu iuțea și pricepere.

– Mai poți rămîne o oră lîngă el? întrebă sora verificînd soneria și becul din interior, un bec verde, de apel, care avea legătură cu camera de gardă.

Curta aprobă, asta era și dorința lui: să rămână cu Pintiță, să-l vegheze.

Sora ieși. Curta luă mîna lui Ștefan în mîna lui, o mînă butucănoasă, de ciocănar, în toți anii lucrase ca activist, și mîna aceea aspră, părea acum în moliciunea și fierbințeala ei o mînă de copil, semăna cu mîna lui Aron, parcă era carne și sînge din carnea și sîngele lui, și multă vreme Petre mîngîie degetele albe fără a fi în stare să se gîndească la ceva.

Sfîrșitul volumului I

Scanare și prelucrare digitală

EM

de
Anonim

și
CAT Graur

Antwerpen
2025

